


Üç Aylık Düşünce ve Kuram Dergisi, sayı: 7

**Demokratik Modernite**
Üç Aylık Düşünce ve Kuram Dergisi
Yaygın Süreli Yayın / Sayı: 7
Eylül-Ekim-Kasım 2013
ISSN: 2147- 1703
**Roza Yayınları Adına Sahibi**
Burcu Özkaya

**Sorumlu Yazı İşleri Müdürü**
Mehmet Şah Güneş

**Yayın Kurulu**
Eşber Yağmurdereli, Nasrullah Kuran, Cengiz Çiçek, Hediye Özdemir, Mahmut Şakar

Dergiye gönderilen yazıların yayınlanıp yayınlanmaması yayın kurulunun kararına bağlıdır.
**demokratikmodernite@gmail.com**

**Grafik Tasarım**
Sinan Balık

**Basım Yeri:**
Gün Matbaacılık Reklam Film Bas Yay. San. Tic. Ltd. Şti
Beşyol Mahallesi Akasya Sok. No:23/A Küçükçekmece – İstanbul
Tel: 0212 580 63 81

**Abonelik Koşulları**
Yıllık Abonelik Bedeli: 40 TL
Yurtdışı Abonelik Bedeli: 55 Euro
Türkiye İş Bankası Galatasaray Şubesi
**Burcu Özkaya**
Hesap No: 10220918635
IBAN: TR 56 0006 4000 0011 0220 9186 35

**Roza Yayınları**
Hüseyin Ağa Mah. Tarlabaşı Bulvarı No:61/7 Beyoğlu-İstanbul
**Tel:** 0212 256 57 69
**www.demokratikmodernite.net**

# İÇİNDEKİLER

Demokratik Çözüm Ve Özgür Yaşam
**Editörden** (5)

Demokratik Ulus Çözümünde Demokratik Kurtuluş ve Özgür Yaşam
**Abdullah ÖCALAN** (6)

Demokratik Siyaset ve Üçüncü Yol Teorileri
**Ali KOÇ** (20)

Radikal Demokrasi ve Devrimci Süreç Hakkında Bir Taslak
**Veysi SARISÖZEN** (26)

Ulus Devlet Krizi ve Demokratik Ulus Çözümü
**Rıdvan ÇELİK** (32)

Adına Yakışır 'Yeni' Bir Anayasa
**Özgür Sevgi GÖRAL** (39)

Demokratik Çözüm İçin Yeni Bir Toplumsal Sözleşme
**Mahmut YAMALAK** (43)

Özgürlüğün Dinmeyen Ezgisi; Aleviler
**Kemal BÜLBÜL** (51)

Demokratik Ulus ve Özgür Yaşam Diyalektiği
**Derya MORAY** (55)

Aktif Yurttaş, Örgütlü Toplum ve Özgür Ülke
**Ayhan BİLGEN** (59)

Varlığı Hiçliğe Dönüştürme Mekanizması Olarak Devlet
**Nasrullah KURAN** (61)

Direnişçi Kimlikten Kurucu Kimliğe Geçiş Süreçleri
**Yılmaz DAĞLUM** (68)

Öz-Yönetim ve Siyasi Örgütlenme
**Michael ALBERT** (73)

Demokratik Ulus Çözümünün Arayışçısı Olmak
**M. Aydın SÖĞÜT** (84)

Tarihte Yürüyen Millet
**R. İhsan ELİAÇIK** (89)

Ekonomi ve Güç Mücadelelerinin Çatışma Sahasına Dönüşmesi
**Ahmet PELDA** (94)

Milliyetçi, Cinsiyetçi ve İktidarcı İlişkilerden Özgür Eş Yaşama
**Elif KAYA** (101)

Demokratik Ulusta Bireyin ve Toplumun Politika Yapma Tarzı
**Latif ÇETİN** (106)

Süryani Soykırımı ve Demokratik Çözüm Süreci
**George ARYO** (113)

Milletler Çağının Gün Batımı
**Şenel KARATAŞ** (116)

Özgürlük Hareketi Demokratik Siyaseti Yeniden Tanımlıyor
**Cenap ÖZEK** (118)

Radikal Demokrasi Kuramı ve İnşasına Dair Notlar
**Nilüfer ŞAHİN** (125)

Egemenlik, Kimlik ve Ortadoğu
**Nihat MUĞURTAY** (128)

Editör

# Demokratik Çözüm Ve Özgür Yaşam

Birey ve toplulukların kendi varoluşlarını gerçekleştirebildikleri ve birey-toplum-doğa ilişkilerinin de birbirini tamamlayan bir dengede ve anlam bütünlüğünde süregittiği yaşam biçimi genel olarak özgür yaşam olarak tanımlanmakta. Bu yaşamın toplumsal organizasyonunu/ yönetimini hedefleyen sistemler de demokratik yönetim veya özyönetim olarak ifadesini bulmakta. Bu tarz bir yaşam algısına sahip olan toplulukların ilişki tarzı da bu yaşam algısına denk düşmektedir.

Yaşadığımız geniş zaman diliminde, "insan, insan olmaya başlarken düşünmeye başlamıştır" ifadesini sayısız kez tekrarlayıp durmuşuzdur. Aslında bunla anlatılmak istenen şey "insan", "düşünce" ve "toplumsallık" arasındaki bütünsellik ilişkisidir. Kapitalist Modernitenin düşünceler üzerinde yarattığı tahribatı göz önünde bulundurarak "insan" ve "düşünce" arasındaki simbiyotik ilişkiyi ele almak gerekir.

İşte bu noktada yapısal kriz içerisinde olan Kapitalist Modernite sistemi, insanın düşünme algısı çerçevesinde kendi özgür toplumsallığı önünde asli bir engel olarak duramaz. Özgür düşünceye sahip olmak bizler için ne kadar önemli ise, toplumsal özgürlüğün gelişimini engelleyen sorun ve sonuçları kişinin merkezine yerleştirmesi de o kadar önemlidir. Toplumsal özgürlüğün gelişiminin ancak beş bin yıllık kapitalist zihniyete karşı demokratik ve özgür yaşam algısını yaratarak ve bunun pratik takipçisi olarak mümkün olacaktır. Bu açıdan bakıldığında halklar ve toplulukların özgürlük tutumu, varoluş ve özgürlük arayışının bir parçası olarak görülebilir.

Çatışmalı süreçlerin sonlandırılması için dünyanın pek çok yerinde "diyalog" ve "müzakere" yöntemi ile çözümler aranmıştır. Bu süreçler, demokratik ve özgür sistemler oluşturmak açısından bir anlam taşısa da, olgunun tamamını ifade etmemektedir. Esas olan, çatışmalı zemin ve süreçleri aşarak, toplumun ve bireyin kendi özgür yaşam alanlarını kurabileceği zaman ve mekanlar yaratmaktır.

Türkiye açısından da, on yıllardır Kürtler, aleviler, sosyalistler, demokratlar ve toplumsal birçok kesimin yürüttüğü demokrasi ve özgürlük arayışı, demokratik ve özgür bir toplumun inşası için ciddi bir birikim ve deneyim elde etmiştir.

Bu açıdan bakıldığında, Türkiye'de geliştirilmeye çalışılan demokratik çözüm süreci sadece Kürt sorununun barışçıl yöntemlerle çözüm bulması yönünde atılan bir adım değildir. Bu aynı zamanda binlerce yıllık iktidar merkezli sistem karşısında, halkların ve toplulukların kendi yaşam alanlarını kurma, yönetme ve geliştirme imkanını yaratmaya dönük Ortadoğu çapında bir demokratizasyon hamlesidir.

Bu nedenle Ortadoğu ve bölge halkları açısından tarihi öneme sahip olan böylesi bir dönemin tartışmaları klasik olmaktan öte derinlikli irdelenip bundan sonra halkların geleceği nasıl olmalı sorusu sorulabilmelidir. Halkların ve toplulukların tarihsel özgürlük arayışını gerçekleştirmeye dönük olan bu süreç, salt iktidar güçleriyle yürütülen bazı görüşmeleri ifade etmemektedir.

Biz de, Türkiye'de gelişen demokratik çözüm sürecinin diline ve eylemine denk bir dosya konusu belirleyerek sürecin genel karakterini yansıtmak istedik. Bundan kaynaklı dergimizin bu yeni sayısını "Demokratik Çözüm ve Özgür Yaşam" olarak belirledik. Yeni dosya konumuzu kısaca içerik bakımından değerlendirecek olursak şunları ifade edebiliriz; halkların ulus devlet krizinden demokratik çözüme doğru ilerlemesi geniş bir süreci ifade ediyor. Bundan kaynaklı çatışmalı bir dönemin sonlanmasının ardından yeni sistem inşası ne olacak sorusuna ise, radikal demokrasi cevabı ile karşılık vermek istiyoruz. Özgür toplum özgür yaşam bilinciyle halkların birlikteliğini ön plana çıkararak, inanç kimliklerini, toplumsal kültürleri, sistem-dışı tüm grupları ve ötekileştirilenleri konu alarak bir özgür birliktelik modelini tartışmaya açmaya çalıştık. Kürtler şahsında on yıllardır verilen öz yönetim mücadelesi bugün hala farklı boyutlarla devam ederken, bu süreç içerisinde Kürtlere tanınacak statünün resmi nasıl olacak? Kapitalist modernite tarafından geçmişi karartılmış geleceği ise hala mahkûm edilmeye çalışılan halkların özgür birlikteliği nasıl olmalı? İşte bu soruların cevabını derginizin içeriğinde aramaya çalıştık.

# Demokratik Ulus Çözümünde Demokratik Kurtuluş ve Özgür Yaşam

**Abdullah Öcalan**

Türkiye'de devlet odaklı toplumsal bakış açısı kendisini her kurumda hissettirir. Yükselmenin, gelişmenin tüm yolunun devletten, özellikle askeriyeden geçtiği varsayılır. Devlet kurumlarında olmak hem onurdur, hem en güvenceli hayat kazanım yoludur. Bu kadar devlet odaklı toplumun kendisine özgüveni ve yaratıcılığının gelişemeyeceği açıktır. Devlet adına adeta kendisini unutan ve kendisine erdem tanımayan toplum, doğal olarak sivil toplum, hukuk, ekonomik güç ve yaratıcı siyaset kurumları geliştiremez. Türklerdeki bu devlet yaklaşımı en kötü etkisini kriz süreçlerinde göstermektedir. Devlet krize düştüğünde, başka çözüm gücü devreye girmediğinden felaket olarak değerlendirilmekte; ölüm kalım anı sayılmaktadır. Hâlbuki her şeyi devletten beklemeden, devleti yük olmayacak bir sınırda tutmak, hem devlet hem de toplum için çağdaşlığın temel ölçütlerindendir. Avrupa devlet anlayışını bu çerçevede düzenleyerek en verimli statüyü tutturabilmiştir.

**Devlet krize düştüğünde, başka çözüm gücü devreye girmediğinden felaket olarak değerlendirilmekte; ölüm kalım anı sayılmaktadır**

Başlı başına bir konu olarak işlenmesi gereken devlet ve siyasal partiler sorunu çok daha vahimdir. İstisnasız tüm partiler ya bilinçli ya da objektif olarak devlet odaklı olmayı esas almaktadır. Toplum gibi partiler de birinci önceliği devlete vermekle fonksiyonlarını baştan yitirmektedir. Partiler toplum taleplerini devletle dengeleme kurumlarının başta gelenleri olup, sürekli toplumu esas alma, bilinçlendirme ve örgütlemeyle görevli olmaları gerekirken, hep devletten ya devrim beklemekte, ya politik destek aramakta, daha çok da devleti rant kapısı olarak görmektedir. Bu yaklaşım demokrasiler için vazgeçilmez kurumlar olarak partileri başından itibaren antidemokratik kılmaktadır. Partileri adeta ikinci bir gölge devlet haline getirmektedir. Bir devlet yetmiyormuş gibi, her parti bir devlet modeli olmaktadır. Herkes kendini devlet adamlığı yerine koymaktadır. Dolayısıyla kendisini ve etrafını devletle beslemeyi esas alarak aslında devleti de ağırlaştırmakta ve zararını daha da artırmaktadır. Hiçbir ülkede Türkiye'de olduğundan daha güçlü 'devlet partileri' geleneği yoktur. Olsa da bu kadar yaygın ve içten değildir. Tüm değerlerin merkezine devleti koymak partilerin siyaset üretme, ekonomik politika geliştirme, demokrasiyi geliştirip güçlendirme, topluma en az devlet kadar çözümleyici bir araç sunma yeteneklerini köreltir. Dolayısıyla hem devlet hem toplum için işlevsiz hale gelirler. Halk da bu durumların farkında olduğu için, her devleti kurtarmak isteyen partiyi seçimlerde sandığa gömerek gereksizliklerini kanıtlar.

Politika en ince bir meslektir. Hakkını vermek gerekir. Ahlaki sorumluluk ister. Politika yapmak isteyenin demokrasi ahlakını alması gerekir. Şiddet olayları da böyledir. Dizginsiz, amaçsız, savunmasız kimselere, sivillere şiddetin yönelmesi ne ahlaka, ne siyasete, ne insanlığa sığar. Bu şiddeti halen böyle sürdürmek yanlıştır. Zarar veriyor. Siyasal ve toplumsal ahlaka aykırıdır. Özgürlüğünden vazgeçmeme adına şiddet olabilir. Eylem yapmayın demiyorum. Barışçıl eylem yapın. Sadece suçlu devlet değil. Devlet bir üst yapıdır. Hep devleti istediğimiz gibi düşünüp, düşündüğümüz gibi olmadığında da devlet anti-demokratiktir demek yanlış. Toplum kendini yönlendirmezse, doğrultu vermezse, her şeyi devletten beklerse bu olmaz. Devleti çok iyi tanıyacaksın. Ona göre politika yapacaksın. Demokrasi sorunlarını ve devleti iyi tanıyıp, sorunları görüp bunlar buluşturulursa o zaman

gerçek demokrasi mücadelesi ve zaferi ortaya çıkar. Türkiye'de demokrasi mücadelesi, aşiret, ilkel toplum kavgalarını aşmıyor. Her şey devletle çatışma temelinde hallolmaz. Bu klasik sol anlayıştır. Aynı zamanda her şey devletten de beklenmez.

Partiler bunalım çözümleyici değil bunalımı geliştirme araçları olmuşlardır. Özellikle ikinci dünya savaşı sonrasında demokrasinin çağdaş ölçülerde gelişmeyişinde, partilerin bu tür güdümlü olmaları temel bir etken olmuştur. Toplumda da demokrasi kültürünün gelişmeyişine, her şeyi devletten beklemeye yol açmıştır. Günümüzde partiler sınırlı dönemler -muhalefetteyken- dışında hep devletçi olmakla günümüz siyasi ve ekonomik krizlerinin temel nedeni olmuşlardır. Cumhuriyetin kurucu partisi CHP bugün siyasi daralma ve muhalefet geliştirememenin temel nedenidir. Bu durum özellikle PKK'ye ve daha önce de devrimci sol hareketlere karşı tümüyle devlet politikalarının gönüllü savunucuları olmalarından kaynaklıdır. Sorunlar için politika üretmek yerine, devletin propaganda ve ajitasyon kolu olmalarını tercih ederek, hem kendilerini hem de devleti çözümsüz bırakarak sorunların dağ gibi büyümesine yol açmıştır.

Türklerde devletin bu tarz oluşum ve işleyiş tarzı kendini en çok Kürt olgusu ve sorununda gösterir. Kürt olgusu ve sorunu devleti anlamak açısından en gizli, açık göstergelerin başında gelmektedir. Devlet farkını ortaya koyuşundan sorunsallığına kadar Kürtleri tam bir güvenlik sorunu olarak algılar. Yaklaşım ya Kürtleri yok saymakta, ya da en ufak bir özgürlük taleplerinde başları ezilmesi gereken korkunç bir tehdit olarak algılamaktadır.

Devletin şişkinliği gerçekten toplumun çok gerisinde muazzam tutucu bir rol oynamaktadır. Herkes devletten her iş için çözüm beklemektedir. Ancak köklü bir devlet reformuyla bu bürokratik ve toplumsal tutuculuk aşılabilir. Devletin vatandaşlar arasında ayrım yapmayan, uluslararası antlaşmalarla da güvence altına alınmış kültürel varlıklarını özgürce ifade edip yaşamaları, etnik bir kesime kendini dayandırmaması, yine dini ve mezhebi ayrım gütmemesi reform gerektiren hususlardır. Reformun anayasal bir güvenceye kavuşması da temel bir şarttır. Yasalarda gerekli değişiklik ve yeni yasalar aynı amaca hizmet etmelidir.

Toplumsal dönüşümün temelinde toplumsal cinsiyetçi yaklaşımları eşit ve özgür kılmak yeter. Kadını bir mülk olarak gören anlayış ve uygulamalara karşı etkin tedbirler gereklidir. Kadın özgürlüğü için gerekli kültür evleri -sığınma evleri değil- kapsamlı bir proje olarak geliştirilmek durumundadır.

Ayrıca ekolojik toplum ağırlığını her geçen gün hissettiren bir konudur. Özgür toplum ancak ekolojik olmakla mümkündür. Bilimin son verileri ışığında ekolojiye uyumlu toplum anayasal bir düzeye taşırılmalıdır. Özgür bir toplumda işsizlik, yatırımsızlık, gelir uçurumu gibi olgulara yer yoktur. Toplumun sağlıklı beslenmesini esas alan, doğal gıdaya dayalı bir ekonomiye öncelik vermek gerekir. Kârı esas alan bir ekonomiden sağlıklı beslenme ve çağdaş bir yaşama el veren, metalaşmanın giderek azaldığı, kullanım değerli bir ekonomiye geçiş esas alınmalıdır.

Ana hatlarını böyle belirleyeceğimiz devlet reformu ve toplumsal dönüşümlü bu yol ve eğilimin Kürt sorununun çözümüyle yakından bağlantısı vardır. Eğilimin Kürt sorununa yansıması, barış ve demokratik çözümün kabulüdür. Barış için öncelikle karşılıklı bir ateşkes gereklidir. Demokratik çözüm için olası iki gelişmeden bahsetmek gerekir: Birinci tarz çözüm, Türkiye demokratikleşmesiyle iç içe gelişmedir. Bunun için kısaca belirtmeye çalıştığımız devlet reformu gereklidir. Kürtlerin kendi demokratikleşmeleri önüne gizli ve açık engeller koymaktan vazgeçilmeli, yasalar engel olmaktan çıkarılmalıdır. Halen Kürtçe toplantı bile yapmamak yasaların engel gücünü göstermektedir. Fiili olarak daha ciddi engeller vardır. Özellikle Kürt, Arap, Asuri, Ermeni, Rumeli ve Kafkas kökenli birçok geleneksel inkârcı işbirlikçiye dayalı devlet kadrolaşması anlayışı artık bırakılmalıdır.

Türkiye halkının temel gündemi kendi öz demokratik duruşunu örgütlü ve eylemli bir harekete dönüştürmeyi başarmasıdır. Reel sosyalist ve milliyetçi sol akımlar her üç aşamada da devlet odaklı hareketler olmaktan kurtulamadıkları için, objektif olarak kapitalizm sürecini güçlendirmekten öteye bir rol oynayamamışlardır. Fakat güçlü özgürlükçü ve eşitçi bir mirasın var olduğu da bir gerçektir. Sorun bu mirastan tutarlı bir demokratik, özgür ve eşitliğe dayalı kitle tabanlı hareket oluşturmaktır. Ayağa kalkmış demokratik Kürt hareketi bunda en büyük katkıyı yapabilecek durumdadır. Esas gerekli olan, tüm Türkiye sol gruplarının devlet odaklı hareketler olmaktan çıkıp tutarlı bir demokratizme kavuşması, bu temelde birlik kurabilmesidir.

Gerekli olan, bu yön temelinde toplum odaklı, bürokratizmden köklü kopmuş, kitle temeline (yoksul ve işsizler başta olmak üzere, özellikle kır ve varoştakilere) dayalı bir çatı örgütlenmesi ile tabanda çok yaygın sivil toplum, insan hakları, feminist ve ekolojik hareketlerle bir yürüyüşe çıkış yapmaktır. Kürt demokratik hareketinin dinamizmiyle bu yürüyüş Anadolu kapitalizmiyle tamamlanan oligarşik iktidarlara karşı halklarımızın demokratik, özgür ve eşitlikçi özlemlerine gerçek bir yanıt verebilir ve zaferlerini sağlayabilir.

Kemal Pir ile başladığımızda önce Kürt sorununu ortaya çıkartıp sonra birliğe gideceğiz demiştik. Önce ayrılık, sonra özgür birlik. 1990'lara kadar sorunu açığa çıkarma, sonraları da birliğe gitme çabası vardır. Türkiye'yi bölmek gibi bir stratejimiz hiç olmadı. İdeolojik olarak tüm halkların tek cumhuriyet altında yaşamasını istedik. Ortadoğu Federasyonu kavramınız yok mudur?

Benim açıklamalarım devletle bir pazarlık değildir. İşin önünü açmak için mahkemede verdiğim sözün bir gereğidir. Bu sözün hayata geçirilmesidir. İnsanlar söz verirler, sözlerini yerine getirirler. Ben bunu yapıyorum. Sözümü yerine getiriyorum. Savunmamın son sözünde söylediklerimi yineliyorum; herkesi üzerine düşeni yapmaya çağırıyorum. Sayın Cumhurbaşkanı, Sayın Başbakanın sözleri var. Burada ne bir hesap, ne bir pazarlık, ne de bir oyun var. Herkesten ciddiyet ve sağduyu bekleniyor. Barış ve kardeşliğe katkı bekleniyor. Taleplerimiz genel demokratik taleplerdir. Yalnız etnik bir topluluğa özgü hakları talep etmiyoruz. Genel demokratik taleplerdir. Türkiye'nin acil gündemindedir. Dil ve kültür özgürlüğü vazgeçilmez demokratik haklardır. Ayrı bir kimlik ve siyasi güç dayatma durumumuz yok. Demokrasi bizim için yeterli. Ayrılıkçı değiliz. Ayrılıkçılık bizim için gerekli değil. Devlet ağır adım atıyor. "Dağ gibi sorunların çözümü o kadar kolay değil. Barış savaştan daha da zordur. Akıl ister. Her savaşın bir barışı vardır. Anlamsız çatışma zarar verir. Teorisi kadar pratiğine de ihtiyaç vardır. Küçümsemeyin. Devletle barışmak, demokratik cumhuriyet ekseninde yol almak büyük bir demokratik hamledir. Barış bu biçimiyle kutsaldır. Türkiye'nin gelişimi zorlu olacak.

Demokrasiyi içinize sindirin. Gerçek bir demokrasi savaşçısı olun yeterli. Demokrasi ve barış büyük çabalar ister. Demokrasi ve barış bireyin topluma en büyük katkısıdır.

### Dikkat etmeniz gereken dört husus sayıyorum:

**1-** Barışa ciddi inanacaksınız. Demokrasi, barış dilini egemen kılacaksınız.

**2-** Ayrılıkçılığa kesin gerek yok. Bütünlükçü olunmalı. Bütünlük demokrasi için daha gereklidir. Zorla ayrılmak istense de bütünlüğü savunacağız. Bu konuda inandırıcı olmak gerekir.

**3-** Kültürel kimlik sorunu vardır. Kültürel kimlik, dil hakkından taviz verilmez. Bunlar temel insan haklarıdır.

**4-** Ayrılıkçılığı körükleyecek MHP türü milliyetçilikten uzaklaşılmalıdır. Kürt cephesinde de öyle. Dar milliyetçilik tehlikelidir. Cumhuriyeti yıkmıyoruz, cumhuriyeti demokratikleştireceğiz diyeceğiz. Bunun kutsallığı burada demokrasi savaşçılığı çok zordur. Demokrasi için bir saat ayakta kalmak önemlidir. Demokrasi savaşının nasıl yürütüldüğünü bilmelisiniz. 24 saatinizi vererek demokratik çalışmayı yapacaksınız. Bir somun ekmeğe, 24 saat demokrasi için mücadele.

Savaşmışız, bu devletle en büyük çatışmayı ben yaşamışım. Şimdi barışı pratikleştirmek istiyorum. Benim İtalya'ya gitmemin en temel amacı barış çabalarını yürütmeydi. Suriye'de de bunun için çalıştım. Bunu, PKK ile de yoğun tartıştım. Şimdi İmralı'da derinliğine yürütüyorum. Yalnızca benim canım değil, binlerce canın, on binlerce canın, kanın dökülmemesi için barış önemlidir. Barış, partilerden ve hatta PKK'den de önemlidir. Bu işi küçümsemeden herkesi ciddiyetle yardımcı olmaya çağırıyorum. Herkesi kan üzerinde siyaset yapmamaya çağırıyorum. Bunu ahlaki buluyorum. Bundan sıkıntı ve acı duyuyorum. Barış için yaşamaya çalışıyorum.

Barış inisiyatiflerinin tam zamanıdır. Devleti çok iyi anlamak gerekir. Bununla politika doğru olarak ortaya konulmalıdır. Barış inisiyatifleri artmalı. Yerel ve bölgesel kapsamlı barış inisiyatifleri olabilir. Diyarbakır, özel konumu gereği, barış inisiyatifi burada bölge kapsamında yürütülebilir. Barış inisiyatifi çok kapsamlı olmalı. Barış için çok çalışmalısınız. Devletten yoğun şikayet edilerek, yakınılarak barış getirilemez. Yoğun bir politik tıkanma vardır. Bu tıkanmayı biraz olsun anlamak çok önemlidir. Bu nedenle tüm çabalarınızı barışın önündeki engelleri kaldırmaya yönelik politikalar üretmeye yoğunlaştırmalısınız. Tüm çabanızı bu yönde kullanın.

"Barışı stratejik yapmayan yarın olayları anlamaz. Barışın zaferi yeni dönemin politikacılarının zaferdir. Karanlık güçler süreci durdurmaya çalışıyor. Halen kısır bir kafa ile bunları yorumlamak çok kötü. Okuyun, kendinizi yetiştirin. Bir demokratik siyaset kültürü, barış kültürü edinin. Hırs, kin öfke ile hep yaşanmaz ki. Bununla sonuç da alınmaz. Bu toprakların havadan, sudan önce barışa ihtiyacı var, onurlu bir barışa. Barış kimliğini inkar etme değil, kimliğin önünü de açmadır. Siyasallaşma ile kastettiğimiz demokratik birliktir, ayrılma değil.

Halk 'biz pişman olacak bir şey yapmadık, suç işleyenler bize zulüm yapanlardır' diyor. Doğrusu budur. Halk değerlendirmelerinde ve tepkilerinde haklıdır. Laik demokratik, sosyal hukuk devleti denilen Cumhuriyeti bu özelliklerinin dışına kimler çıkardıysa af edilmesi gerekenler onlardır. Barış gereklidir. Karşılıklı hoşgörü, toplumsal ahlak açısından da iyidir. Ekonomik kriz başta olmak üzere her türlü krizden de ancak böyle çıkılır. Daha da önemlisi zihniyet krizi yaşanıyor. Zihniyet krizinden de böyle kurtulunur.

### Demokratik Siyaset, Demokratik Uygarlık Çağının En Temel Unsurudur

Tarih boyunca en üst yönetim gücünün yoğunlaşması ve kullanılması sanatı olan siyasetin kendi sırlı dar elbise ve maskelerinden kurtulması çağımızın şahane bir gelişmesidir. Bu, siyasetin adeta göklerden, Allah'tan yeryüzüne inmesi anlamına gelmektedir. Kaynağı hakkında bitmez tükenmez münakaşalar sona ermekte ve kaynağın esasta toplum olduğu itiraf edilmektedir. Binlerce yıldır insanları sürü haline getirmek ve kandırmak için en geliştirilmiş ve sahte bir yüceliğe büründürülmüş olan siyaset, toplumun basit bir aracı durumuna getirilerek uzun vadeli ve hayati çıkarların aracı olarak değer ifade

edebileceği bilincine ulaşılmıştır. Böylece bu binyılların sihirli, kudretli tanrısal aracı, gerçek anlamına kavuşturulmuş ve halka hizmet aracı olarak kabul ettirilerek demokratik uygarlık çağının belirgin bir özelliği haline getirilmiştir.

Çağdaş demokratik uygarlığın başarısı, daha çok siyasetin rolünü yeniden tanımlama ve ona göre örgüt ve eylem biçimine kavuşmayla bağlantılıdır. Üçüncü alanı geliştirmeyen toplum veya devletler çağdaş demokrasilerde topallamaktan kurtulamazlar. Çok zorlayan ayrılıkçı eğilim ve şiddet unsuru, ancak bu alanın özgürlüğünü kazanıp rolünü tam oynamasıyla sorun olmaktan çıkacaktır. Bu yönüyle demokratik siyaset alanı da diyebileceğimiz bu olgu tıkanmış siyasetten, çözüm üreten siyasete bir kapı aralamış olmaktadır. En sıcak, en üretken alan olarak demokratik siyaset alanı, sivil toplum kuruluşları ne kadar çeşitli, işlevsel ve koordineli olurlarsa o kadar çözüm üretebilecektir. Tek yol ne devrim ne de karşı-devrimdir. Daha çok çeşitli çözüm alternatiflerini barındıran demokratik siyasetin çözüm yoludur. Hayat gittikçe sivil toplumun geliştirilmesi için proje oluşturulmasını ve uygulanmasını öne çıkarmaktadır. Kim, hangi kuruluş ve parti bu sivil toplum projelerine, örgüt ve çalışmalarına sahipse, toplumun ve devletin demokratikleştirilmesine de en önemli katkıyı yapma imkânına kavuşacaktır. Bu işi rantçı siyaset anlayışından uzak, değer üreten, bunu demokratik toplum ve devlete taşıran anlayışa sahip parti ve kuruluşlar gerçekleştirecektir. Tarih, dönüşüm rolünü artık bu tip teori, program, strateji ve taktiklere sahip olan kişi ve kuruluşlara oynatmaktadır. Devletin dayatmaları kadar toplumun gerçekçi olmayan taleplerine de alet olmayanlar, ancak çağdaş demokratik ölçülerin geliştirilmesiyle topluma ve devlete en yararlı hizmeti yerine getireceklerine inananlar, bu tarihsel rolün üstesinden başarıyla gelebileceklerdir.

## Demokrasinin Kurumlar Rejimi Olması, Devleti Plüralist Olmaya Zorlamaktadır

Tarihin bu en eski ve eline geçirenin ejderha kesildiği aracın demokratik kurumlara kavuşturulması aslında en önemli devrimci bir gelişmedir. Göksel varlığın yeryüzü temsili olarak sürekli yüceltilen bu aracın da toplumun en üst düzeyde bir koordinasyon aracından başka bir anlama sahip olmaması gerektiği çağın bir hükmüdür. Devletin toplum ve birey için olduğu, tanrısallıkla alakasının olmadığı, tarih boyunca azgınlaşmasının bireyciliğe, hanedancılığa ve dar zümre fanatizmine alet olmasından kaynaklandığı yeterince aydınlatılmıştır. Devleti soyut bir varlık olarak yücelten her şeyin alçakça olduğu, tersine toplumun en genel bir koordinasyon aracı olması gerektiğini vurgulayan her toplumun gerçek yücelticilik olduğu da yeterince anlaşılmıştır. Devletin bu tanımlanmaya göre dönüştürülmesi ve denetime sokulması, demokratik uygarlık çağının en önemli kazanımı ve gerçeğidir. Devletin bu yönlü bir hizmet aracına dönüştürülmesi ve demokratik siyasetin en temel kurumu rolüne yüceltilmesi, demokratik uygarlık çağının en üst düzeyde ifadesi olmaya layık bir değerlendirmedir de. Demokratik devlet haline dönüşüm, çağımızın en temel gelişmesidir.

Demokratik devlet biçimleri sorunu ikincil düzeyde önem kazanmaktadır. Ama esnek yapılanmasının bir sonucu olarak, konfederatif biçimlerden üniter biçimlere kadar geniş bir yelpazede açılım yeteneğinde olmaları, çözümleyici karakter açısından büyük önem taşımaktadır. Ülkelerin ve toplumların somut koşullarına göre en uygun biçim kararlaştırılabilir. Sorunların karmaşık niteliği ile çok sayıdaki demokratik çözüm kurumlaşmaları ve araçları, zaten demokrasiyi doğuran temel etkenlerdendir. Devlet bu kurumlaşmalara dayanmak zorunda olduğundan zaten klasik anlamını yitirmekte, bir nevi kurumlar arası en üst koordinasyon aracı olarak rol oynamaktadır. Bu yapıdaki devletin temel karakteri demokratikliğidir. Demokrasinin kurumlar rejimi olması ise, devleti doğal olarak plüralist, çoğulcu bir konumda olmaya zorlamaktadır. Özellikle yerel organların artan önemi, merkeziyetçiliği büyük bir yük haline getirmektedir. Güç, merkezden yerele ve temel odaktan yerel odaklara doğru akışkanlığı zorunlu kılmaktadır. Çağın genel akışı da bu yönlüdür. Toplumdan aileye, devletten ekonomiye kadar her düzeyde gücün ve olanakların adil dağılımına ve özgürlüğe dayalı çoğulcu bir yapı gelişmektedir. Bu çerçeve devletin bir yandan demokratik evrimini geliştirirken, diğer yandan yeni anayasalar hareketinin önemli bir hedefi olarak konfederasyonlardan üniter demokratik yapıya kadar zengin bir biçimlenmeye götürmektedir. Bu olgu zoraki birlik anlayışından doğan sakıncaları giderdiği gibi, sonuçta tüm taraflara daha çok kaybettiren ayrılıkçı mikro devlet sakıncalarını da ortadan kaldırmaktadır. ABD, AB ve BDT gibi olgular çağdaş demokratik devletin evrim yönünü gösteren, özünde yeni toplum ve demokratik siyasetin zorunlu kıldığı tarihsel gelişmelerdir.

## Kürt Realitesinin İnkâr Edilmesi Varlık Sorununu Gündeme Getirdi

PKK'nin şimdiye kadarki mücadelesi esas olarak Kürt sorununu görünür kılma amacına yönelikti. Ortaya çıkış koşullarında Kürt realitesinin inkâr edilmesi, doğal olarak varlık sorununu gündeme getiriyordu. PKK de önce ideolojik argümanlarla sorunun varlığını kanıtlamaya çalıştı. PKK'nin ad olarak ortaya çıkması da yaşanan süreçle bağlantılıdır. İnkârcılığın ince yöntemlerle solda da sürdürülmesi, ayrı kimlikler temelinde örgütlenme ve eylemliliği gündeme taşıdı. Türk ulus-devletinin gele-

neksel inkâr ve imha politikası bu sürecin herhangi bir politik çözüm arayışıyla ele alınmasına imkân vermeyince, … PKK'nin devrimci halk savaşı hamlesi tek seçenek olarak gündeme geldi… Kürt sorununun ideolojik kimlik sorunu olmaktan çıkıp savaş sorununa dönüşmesinde, sistemde örtülü olarak yürütülen inkâr ve imha politikasının 12 Eylül faşizmiyle açık terör halinde sürdürülmeye çalışılmasının belirleyici payı vardır. 15 Ağustos 1984 Hamlesini bu çerçevede değerlendirmek daha gerçekçi olacaktır. Hamle kurtuluş hareketinden ziyade, varlığın kanıtlanması ve sürdürülmesi amacına çok daha yakındır.

İnkâr ve imha politikasının seksen yıllık uygulamaları Kürtlerde önemli bir yabancılaşmaya yol açmıştı. Kürtler kendi varlıklarını terk etmeye zorlanmıştı. Zorla ve ekonomik araçlarla sağlanan bu terk ediş önemli oranda içselleştirilmişti. Kendine yabancılaştırılan bir halk ve toplum gerçekliği söz konusuydu. 15 Ağustos Hamlesi esas olarak bu yabancılaşmayı kıracak, böylelikle inkâr ve imha politikasını ve sonuçlarını boşa çıkaracaktı. Bu anlamda önemli oranda başarılı olunduğunu belirtmek gerekir. Yani Kürtlük yeniden gün yüzüne çıkıyor, Kürtlerin kendilerince kabul edilen bir olguya, realiteye dönüşüyordu. Kabul görme devletler katında da gerçekleşmişti. Sorunun kabul görmesi çözülmesi anlamına gelmiyordu. Çözüm niyetleri ortaya çıkmayınca, çatışma ve sınırlı savaş ortamı yozlaşarak devam etti. Her iki taraf da sorunu askeri zorla çözme konumundan uzaktılar. Zaman zaman bu şansı elde etseler de, kullanma yeteneğini gösteremediler. 1993'deki çözüm şansı sabote edilince, çatışma süreci daha da acımasızca ve yozlaşarak devam etti. Bu anlamda1993-1998 dönemi taraflar açısından askeri çözüm şansının boşa çıkarılması biçiminde de ifade edilebilir. 1993'teki politik arayış komplo ve suikastlarla boşa çıkarılmasaydı, hem Kürt sorununun çözümünde hem de TC'nin yapılanmasında çok daha pozitif bir dönem başlayabilirdi. 1997-98'deki çözüm arayışları da aynı akıbete uğradı veya uğratıldı. Aynı komplocu ve suikastçı güçler siyasi çözüme şans tanımadılar. İmralı süreci çelişkili bir süreç ortaya çıkardı. A. Öcalan'ın şahsında çözüm yanlılarıyla karşıtları arasında büyük bir çekişme yaşandı.

Çatışma başlangıçta her iki tarafın iç bünyesinde de devam etti. Fakat PKK'nin 2005'ten itibaren kendisini KCK temelinde çözümleyici bir güç olarak netleştirip sunması, TC içindeki iktidar tartışmasını ve çatışmasını hızlandırdı. Bu tartışma ve çatışma Kürt sorununun çözümünde kilit rol oynuyordu. A. Öcalan hem PKK'ye hem de TC'ye karşı tavrını KCK çözümünden yana koydu. Bu durumda tam uzlaşmış olmasalar da devlet kurumlarıyla yeniden diyalog süreci başladı. Diyalogda AKP'nin payı pek yoktu. Bu bir devlet inisiyatifiydi.

1970'lerin başlarında yola çıkan PKK'nin bu aşamada önündeki görev Kürt varlığını tartışılır olmaktan çıkarmak ve Kürt sorununu reel sosyalist bir devlet anlayışıyla çözmeye çalışmaktı. Kürt varlığı tartışılır olmaktan çıkarılmasına rağmen, ulus-devletçilikte adeta çakılı kaldı. Yaşanan özeleştiri süreci ulus-devletçiliğin anti-sosyalist ve antidemokratik özünü ortaya koydu. Demokratik toplum olmadan sosyalizmin inşa edilemeyeceğini netçe yaşayan PKK, Kürt sorununun çözümünü demokratik ulus inşasında gördü. Şimdiki sorun kayması, bu amaca demokratik yasal siyasetle mi, yoksa topyekûn devrimci halk savaşımıyla mı varılacağına ilişkindir.

**Herkes devletten her iş için çözüm beklemektedir. Ancak köklü bir devlet reformuyla bu bürokratik ve toplumsal tutuculuk aşılabilir**

### Demokratik Ulus Birey-Yurttaşı Özgür Olduğu Kadar Komünal Olmak Durumundadır

Kapitalist bireyciliğin topluma karşı kışkırtılmış sahte özgür bireyi, özünde en geliştirilmiş köleliği yaşar. Fakat liberal ideoloji öyle bir imaj oluşturur ki, sanki birey toplumda sonsuz özgürlüklere sahiptir. Gerçekte ise, tarihin hiçbir döneminde gerçekleştirilemeyen azami kâr eğilimini gerçekleştirip hegemonik sisteme dönüştüren ücretli emek kölesi birey, köleliğin en geliştirilmiş biçimini temsil eder. Bu tür birey, ulus-devletçiliğin acımasız eğitim ve yaşam pratiğinde üretilir. Kapitalist bireycilik toplumu inkâr temelinde şekillenmiştir. Her türlü tarihsel toplum kültürünü ve geleneğini yadsıdığı oranda kendini gerçekleştireceğini sanır. Liberal ideolojinin başlıca sloganı "Toplum yoktur, birey vardır" biçiminde dile getirilir. Kapitalizm esas olarak toplumu tüketme temeline dayalı hastalıklı bir sistemdir.

Buna karşılık demokratik ulusun bireyi, özgürlüğünü toplumun komünalitesinde, yani daha işlevsel küçük topluluklar halindeki yaşamında bulur. Özgür ve demokratik komün veya topluluk, demokratik ulus bireyinin gerçekleştiği temel okuldur. Komünü olmayanın, komünsel yaşamayanın bireyselliği de gerçekleşemez. Komünler son derece çeşitlidir ve toplumsal yaşamın her alanında geçerlidir. Farklılıklarına uygun olarak, birey birden çok komünde, toplulukta yaşamını gerçekleştirebilir. Önemli olan bireyin yeteneklerine, emeğine ve farklılıklarına uygun olarak komünal topluluk içinde yaşamayı bilmesidir. Birey komüne veya bağlı olduğu toplumsal birimlere karşı sorumluluğunu ahlâki olmanın

temel ilkesi sayar. Ahlâk topluluğa, komünal yaşama saygı ve bağlılık demektir. Komün veya topluluk da bireylerine sonuna kadar sahip çıkarak onları korur ve yaşatır. Zaten insan toplumunun temel kuruluş ilkesi bu ahlâki sorumluluk ilkesidir. Komünün veya toplulukların demokratik karakteri kolektif özgürlüğü, diğer bir deyişle politik komün veya topluluğu gerçekleştirir. Demokratik olmayan komün veya topluluk politik olamaz. Politik olmayan topluluk veya komün ise özgür olamaz. Komünün demokratikliği, politikliği ve özgürlüğü arasında sıkı bir özdeşlik vardır.

Demokratik ulus olmanın ilk koşulu bireyin özgür olması ve bu özgürlüğünü bağlı olduğu komün veya toplulukla birlikte demokratik politika temelinde gerçekleştirmesidir. Demokratik ulusun birey-yurttaşı ulus-devletle aynı siyasi çatı altında yaşadığında tanımı biraz daha genişler. Bu durumda 'anayasal vatandaşlık' çerçevesinde kendi demokratik ulusunun olduğu kadar, ulus-devletin de birey-yurttaşıdır. Burada önem kazanan husus, demokratik ulus statüsünün tanınması, yani demokratik özerkliğin ulusal anayasada bir hukuki statü olarak belirlenmesidir. Demokratik ulusal statü iki yönlüdür: Birincisi, kendi içinde demokratik özerklik statüsü, yasası veya anayasasının gerçekleştirilmesini ifade eder. İkincisi, özerklik statüsünün ulusal anayasal statünün bir alt bölümü olarak düzenlenmesidir. …

Kürtlerin kendi demokratik uluslarına yurttaş olması hem vazgeçilmez hakları hem de görevleridir. Kendi ulusunun yurttaşı olamamak büyük bir yabancılaşmayı ifade eder ve hiç bir gerekçe ile savunulamaz. Burada karşımıza çıkan sorun, egemen ulus-devlet yurttaşlığının ne olacağına ilişkindir. Aslında her iki tür yurttaşlığı iç içe temsil etmek mümkündür. Eğer Kürt sorunu ilgili ülkede demokratik anayasal vatandaşlık statüsü altında bir çözüme kavuşturulursa, iki yurttaşlığı da birlikte taşımak toplumsal gerçekliğe daha uygundur. Hatta eğer Türkiye AB üyesi olsaydı, üçlü yurttaşlık tarifi de mümkün olurdu. Nasıl İspanya'da Katalonya-İspanya-AB yurttaşlığı üçlü bir anlama sahipse, Kürdistan-Türkiye-AB yurttaşlığı da aynı anlama sahip olurdu ve mümkündü.

Komünal yaşamı olmayanın bireyselliğinin de mümkün olmayacağını temel ahlâki bir ilke olarak bilmek ve benimsemek durumundayız. Komün veya topluluk üyesi olmanın aynı zamanda demokratik bir yönü olduğunu daimi olarak göz önünde bulundurmak gerekir. Komün veya topluluk ancak demokratik işleyişle politik, dolayısıyla özgür olabilir. Komün veya topluluklardan söz ederken, toplumun her alanında işlevsel olan insan gruplarını kastediyoruz. Örneğin komün şartlarını taşıyan bir köy bir komün veya topluluk olduğu gibi, bu tanımı mahalle ve kent düzeyine kadar taşırabiliriz. Bir kooperatif, fabrika, vakıf, dernek ve sivil örgütlenme de komün olabilir. Aynı zamanda demokratik olmaları gerektiği için bunlara demokratik komünal düzen de diyebiliriz. Komünü yaşamın tüm alanlarına, eğitsel, kültürel, sanatsal ve bilimsel alana taşımak mümkün olduğu gibi, sosyal ve politik yaşamı da hem komünleştirmek hem de demokratikleştirmek mümkündür. Özgür birey-yurttaş ancak bu demokratik komünal yaşam içinde gerçekleşebilir. Genelde demokratik ulus birey-yurttaşlığı, sorumlu, ahlâki ve politik yaşamın bir gereğidir. Bu gereklilik aynı zamanda temel hak ve görevimiz olarak da anlaşılmalıdır. Ulus-devletler bu temel hak ve görevlerimizi kabul ettiklerinde, Kürtler de o devletlerin temel yurttaşlık hak ve görevlerini kabul edebilirler.

## Demokratik Ulusun Politik Boyutu Demokratik Özerkliktir

Demokratik ulus, özyönetimsiz düşünülemez. Genelde tüm ulus biçimleri, özelde demokratik uluslar kendi özyönetimleri olan toplumsal varoluşlardır. Bir toplum kendi öz yönetiminden mahrum olursa, ulus olmaktan da çıkar. Ancak dağılma sürecine giren toplumların yönetiminden bahsedilemez. Öz örgütsüz oldukları dönemde Kürtlerin konumu böyleydi. Sadece ulus olmaktan alıkonulmuyorlar, toplum olmaktan da çıkarılıyorlardı. Gelinen aşamada Kürtler yoğun politikleşen toplum olmak kadar, bu politik gerçekliği demokratik ulus olma doğrultusunda örgütleyen bir konumu da yoğunca yaşamaktadır.

**Gerçek bir demokrasi savaşçısı olun yeterli. Demokrasi ve barış büyük çabalar ister. Demokrasi ve barış bireyin topluma en büyük katkısıdır**

Çağımızda politik toplum olma ana hatlarıyla iki doğrultuda ulusallaşmaya götürür: Geleneksel kapitalist yol, ulus-devlete götüren yoldur. Kapitalist modernite koşullarında bir toplum devletsizse, devleti yıkılmışsa veya çözülme durumundaysa, milliyetçi ve dinci politikalar o toplumu yeni bir devlete, ulus-devlete götürür. Eğer o toplumun geleneksel bir devleti varsa ve güçsüzse, o devleti daha güçlü olan ulus-devletle ikame eder. İkinci uluslaşma yolu, demokratik uluslaşma yoludur. Özellikle ulus-devletlerin sorun doğuran karakteri, günümüzde politik toplumları ve onların yönetim güçlerini demokratik ulus olma doğrultusunda hareketlendirmekte, ya reformla ya da devrimle demokratik ulus olmaya zorlamaktadır. Kapitalizmin yükselişe geçtiği dönemde ulus-devletler hâkim eğilim iken, çöküşü yaşadığı günümüz

koşullarında daha çok demokratik ulus olma doğrultusunda evrim geçirmektedir. Bu konuda politik gücü devlet iktidarıyla özdeşleştirmemek büyük önem taşır. Politika, iktidar ve onun norm kazanmış biçimi olan devletle özdeşleştirilemez. Politikanın doğasında özgürlük vardır. Politikleşen toplumlar ve uluslar, özgürleşen toplumlar ve uluslardır.

Devlet ve iktidar gücü kazanan her toplum ve ulus özgürleşmediği gibi, eğer demokratik özellikleri varsa, var olan özgürlüklerini de kaybetmeyle karşı karşıya kalır. Onun için bir toplumu devlet ve iktidar olgularından ne denli arındırırsak, o denli özgürlüğe açık hale getiririz. O toplum ve ulusu özgür kılmak için gerekli temel şart ise, daimi politik bir konumda tutmaktır. Devlet ve iktidardan arınmış, ama politik olamamış bir toplum, anarşiye veya kaosa teslim olmuş toplum veya ulus konumuna düşer. Bunun için de politik olgunun devreye girmesi şarttır. Politika sadece özgürleştirmez, aynı zamanda düzenler. Bir toplum ve ulusta politika ne kadar güçlüyse, devlet ve iktidar güçleri o denli zayıftır, zayıflamak durumundadır.

### Demokratik Uluslaşma Sürecinde Sosyal Yaşamda Önemli Dönüşümler Gerçekleşir

Eski uygarlık sistemi öz itibariyle çelişkilerin sık sık bunalımlara yol açtığı bir yapıda olmakla birlikte, bu çelişkiler toplumun gelişmesini bütünüyle tehlikeye atacak, çözdürecek ve kanser türü doku büyümelerine yol açacak nitelikte değildir. Kapitalizmin birikim tarzı, doğası gereği işleyebilmek için toplumsal büyümeyi kanser tarzına dönüştürür. Eğer günümüzde nüfusu yirmi milyonu aşan megapollerde, toplumun kılcal damarlarına kadar sızmış ulus-devlet iktidarına, tekdüze homojen toplum peşindeki sınıfsallaşmaya tanık olmakla kalmıyor, bunu sosyal yaşamın hâkim eğilimi olarak normal karşılıyorsak, bunun adı toplumsal kansere yakalanmaktır. Bütün bilimsel göstergeler gezegenimizin, çevrenin ve toplumun bu hızla büyümeyi kaldıramayacağını kanıtlamaktadır. Bu durumda yaşayan bir toplumdan değil, önüne çıkan her şeyi tüketen bir canavardan bahsetmek gerekir. Eski toplumda Leviathan sadece devlet iktidarını nitelerken, kapitalist modernitenin kendisi günümüzde gezegendeki tüm canlı yaşamı tüketen bir canavara dönüşmüştür. Kapitalist modernitenin kendisi bir canavar, bir modern Leviathan'dır.

Hâkim modern yaşam en eski köle olan kadın etrafında tam bir tuzağa dönüşmüştür. Kapitalizmde kadın için 'metanın kraliçesi' demek yerinde bir deyim olacaktır. Sadece ücretsiz çalıştırılan değildir, en az ücretlidir, ücretleri düşürmenin temel aracıdır. Esnek çalıştırmanın önde gelen unsurudur. Sisteme sürekli yeni nesil üreten bir endüstriyel doğurgan makinedir. Reklam endüstrisinin baş aracıdır. Cinsiyetçi iktidarın gerçekleştirilme aracıdır. Küresel imparatordan aile içindeki küçük imparatora kadar bütün egemen erkeklerin sınırsız haz ve iktidar aracıdır. Hiç iktidarı olmayanların iktidarını doğuran nesnedir. Kadın tarihin hiçbir döneminde kapitalist modernitede olduğu kadar istismar edilmemiştir. Diğer kölelikler -çocuk ve erkek kölelikleri- kadın köleliğinin izinde geliştiği için, kapitalizmin dayattığı sosyal yaşamda efendiler dışında herkes çocuklaştırıldığı kadar köleleştirilmiştir de. … Hitler'in meşhur "Halklar ve toplumlar bir kadın gibi yönetilmeyi sever" sözü bu gerçeği ifade eder. Kadın etrafında oluşan ve toplumun en eski kurumu olan aile, yine kadın etrafında ama bu sefer tam bir çözülmeyi yaşıyor. Aileyi çözen kapitalizmin birikim tarzıdır. Bu tarz toplumu tükettikçe gerçekleştiği gibi, ancak toplumun temel hücresi olan aileyi çözdüğü ölçüde toplumu tüketebileceği ve atomlaştırabileceği de beklenen bir sonuçtur.

Tıp ne kadar geliştirilirse geliştirilsin, toplumdaki hastalıkların çığ gibi büyümesini durduramamaktadır. Tıbbın gelişmesinin kendisi, diyalektik olarak hastalıkların ne kadar geliştiğinin de kanıtıdır. Kendisi nevrotik ve kanserolojik olan kapitalist sistemin toplum bireylerini bu tür hastalıklara boğması da beklenen diğer önemli bir sonuçtur. Milliyetçilik, dincilik, iktidarcılık ve cinsiyetçilik hem kurumsal hem de bireysel olarak sürekli hastalık üreten kapitalizmin zihinsellik ve duygusallık genleridir. Artan fiziki hastalıklar zihinsel ve psikolojik hastalıkların göstergesi olup, bunların tümü de çözülen ve dağılan toplumun yol açtığı doğal sonuçlardır.

Modern sosyal yaşamda eğitim anti-toplumsal bireyci tipi yetiştirmekle yükümlüdür. Gerek liberal bireyci yaşam gerekse ulus-devletçi yurttaş yaşamı, kapitalizmin ihtiyacına göre programlanarak gerçekleştirilir. Bu amaçla eğitim sektörü denilen muazzam bir endüstri oluşturulmuştur. Bu sektörde birey yirmi dört saat zihnen ve ruhen bombardımana tabi tutularak anti-toplumsal bir varlık haline getirilir. Bu birey ahlâki ve politik olmaktan çıkarılmıştır. Günlük tüketim peşinde koşan, paracı, seksist, şoven ve iktidar yalakası haline getirilmiş bireylerle toplum doğası kökünden tahrip edilir. Eğitim toplumun sağlıklı işleyişi için değil, yıkımı için kullanılmaktadır.

Devlet ve kapitalizm olmadan önce de toplum vardı. İnsan toplumla insan oldu. Beğenmediğimiz ve milyonlarca yıl süren basit ve bir aileye benzeyen klan toplumu olmasaydı ne kent, ne sınıf, ne devlet, ne de uygarlık olurdu. Toplumu geliştiren kent, sınıf, devlet ve uygarlık değil, tersine bu olguların hepsini gerçekleştiren varlık toplumdur. İnsan yaşamında hiçbir şey toplumun yerini tutamaz. Toplumdan vazgeçmek, toplum olmaktan çıkmak, insanlıktan vazgeçmek ve insan olmaktan çıkmak demektir. Demokratik ulus öncelikle toplum kalmakta

ısrarlıdır; kapitalist moderniteye karşı 'ya toplum ya hiç' şiarıyla dikilir. …

Demokratik ulus, toplumsal hiçleştirmeye karşı alternatif toplumdur; iktidar ve devlet toplumuna veya toplumsuzluğuna karşı demokratik toplumdur. Eşitsizliğin ve köleliğin her biçimiyle uygulandığı ve içselleştirildiği toplumsal tüketilişe karşı özgürce ve eşitçe varoluşa kavuşan toplumdur. Demokratik ulus toplumu olmak, sağlıklı toplum halinde yaşamanın başta gelen koşuludur. Sağlıklı toplum sağlıklı birey yetiştirir. Zihinsel ve ruhsal sağlığına kavuşan bireyin fiziki hastalıklara karşı direnci daha da artar ve hastalıklar azalır. Demokratik ulusun eğitim anlayışı toplumsallığı ve özgür birey-yurttaşı hedef aldığından, bireyin toplumla ve toplumun bireyle gelişme diyalektiği yeniden kurulur. Bilimlerin toplumsallaştırıcı, özgürleştirici ve eşitleştirici rolü yeniden ortaya çıkar. Demokratik ulus, varoluşu hakkında doğru bilinç kazanmış toplumun ulusallığıdır.

Çağımızda demokratik ulus, kendi varoluşunun bilincine varan ve bu bilinciyle kendini savunan toplumdur. Ulus-devletçilik kıskacında kültürel soykırıma tabi tutulan Kürt toplumu, kendisine dayatılan bu imha ve inkâr rejimini ancak demokratik ulus olmakla aşabilir.

## Demokratik Ulusta Özgürleşen Kadın Özgürleşen Toplumdur

Canlı yaşamın her biriminin üç temel fonksiyonu olduğunu bilmekteyiz. Bunlar beslenme, varlığını koruma ve soyunu sürdürmedir. Sadece canlı yaşam dediğimiz biyolojik birimlerin değil, kendilerine göre canlılık işlevi olan her evrensel varoluşun benzer fonksiyonları vardır. Bu temel fonksiyonlar insanda farklı bir aşamaya gelir. İnsan toplumunda rasyonalite öyle bir gelişim aşamasına varır ki, eğer oluruna bırakılırsa, diğer tüm biyolojik canlıların varlığını sona erdirebilir. Biyolojik evren belli bir eşikte durdurulursa, zaten insan türünün sürdürülemezliği de kendiliğinden gerçekleşir. Bu ciddi bir paradokstur. Daha şimdiden nüfusu yedi milyara varan insan türü bu hızla çoğalmaya devam ederse, çok kısa bir süre sonra biyolojik eşik aşılır ve insan yaşamının sürdürülemezliği ortaya çıkar. Bu duruma yol açan, insan rasyonalitesidir. Dolayısıyla aynı rasyonalitenin biyolojik eşiğe varmadan insanın aşırı çoğalmasını da durdurması gerekir. Varoluş ve çoğalma garip bir olaydır. Doğanın aklı diyebileceğimiz bir makine hep dengeleyici rol oynayarak, varoluş ve çoğalma arasındaki dengeyi sağlar. Fakat insan rasyonalitesi ilk defa bu denge mekanizmasına karşı durur. …

Çoğalma yaşamı anlamlandırmadığı gibi, ortaya çıkan bilinç gücünü de çarpıtabilir ve zayıflatabilir. Kendisi hakkında bilinç gücüne kavuştuktan sonra, insan için temel sorun soy sürdürmek olamaz. Bilinçli insanın soy sürdürmesi sadece dengeyi diğer tüm canlıların aleyhine bozmakla kalmıyor, insanın bilinç gücünü de tehlikeye atıyor. Özcesi, bilinçli insanın temel sorunu soy sürdürmek olamaz. Doğa, insanda öyle bir aşamaya gelmiştir ki, kendi soyunu sürdürmeyi bir sorun olmaktan çıkarmıştır. Denilebilir ki, her canlı gibi soy sürdürme güdüsü insanda da bakidir ve hep devam edecektir. Doğrudur. Ama bilinç gücüyle çelişkiye düşen bir güdüdür bu. Dolayısıyla bilince öncelik vermek kaçınılmaz olur.

Kürt toplumunda yaşamın tükenişini en çok kadın olgusu etrafında gözlemlemek mümkündür. Yaşam ve kadın adını gerçekçi olarak birleştiren bir toplumsal kültürde (Jin, jiyan, can, şen, cihan sözcükleri hep aynı kökten çıkar ki, hepsi yaşam ve kadın gerçekliğini ifade eder) kadında yaşamın tüketilişi, toplumsal tüketilişin de temel göstergesidir. Tanrıça kültürüne yol açmış kadın etrafında uygarlığın temelini atmış bir kültürden geriye kalan, kadınla yaşam konusunda kocaman bir körlük ve güdülere teslim olmuş düşkünlüktür. Geleneklerin, imha ve inkârın peşindeki kapitalist modernitenin kıskacındaki toplumsal yaşam, tümüyle kadın çaresizliğine mahkûm edilen yaşamdır. Sanki elinde kalan son savunma mevzisiymiş gibi, kadına dayalı namus anlayışı, aslında nomos = kural veya kanun anlamından uzaklaşmış bir hali ifade eder. Çok keskin kadın namusçuluğu, çok keskin bir toplumsal namussuzluğu ifade eder. Ne kadar toplumun namusundan, yani onu ayakta tutan temel değerlerden uzaklaşılmış veya uzaklaştırılmışsa o denli kadın namusçusu kesilmek tam bir paradokstur.

Kadın namusu adı altında yaşatılmak istenen namus anlayışı, ahlâki ve politik olarak tüketilmiş Kürt erkeğinin kendini ancak kadın köleliğinde kanıtlama gücünden veya güçsüzlüğünden ileri gelmektedir. Ona ve toplumuna yabancı hâkimiyetin yaptıklarının acısını, kendi hâkimiyetini kadına dayatarak çıkarmak istiyor. Açık ki dünya genelinde de ağır olmakla birlikte, belki de hiçbir yerde Kürt kadınının statüsü kadar ağırlaştırılmış bir kölelik söz konusu değildir. Genellikle yaşanan çok çocukluluk bu gerçeğin diğer bir yüzüdür. Cehalet ve özgürlüksüzlük, benzer toplumlarda varlığını sürdürmenin tek çaresi veya çaresizliği olarak çok sayıda çocuk doğurmaya götürür. Öz bilincin gelişmediği her toplumda yaşanan bir olgudur bu. Paradoks şuradadır ki, yaşamın diğer vazgeçilmezleri olan güvenlik ve beslenme olmadığı için, çok çocukluluk büyük sorunlara yol açar. İşsizlik çığ gibi büyür. Zaten kapitalist kâr sisteminin istediği düşük ücretli köleliği de besleyen bu aşırı nüfustur.

Jin ve jiyan'ın yaşam ve kadın olmaktan çıktığı koşulların toplumun çöküş ve çözülüşünü yansıttığını hep söylüyoruz. Adına devrim, devrimci parti, öncü ve militan diyebileceğimiz unsurların, bu gerçekliği çözmeden ve özgürlük yoluna seferber etmeden rol oynayabileceklerini düşünülemez. Kendileri kördüğüm olmuş olanların başkalarının kördüğümünü çözmesi ve başkalarını öz-

gürleştirmesi mümkün olamaz.

Kadına ilişkin mülkiyet anlayışımızı tamamen terk etmeliyiz. Kadın sadece ve sadece kendi kendisinin (Xwebûn) olmalıdır. Hatta sahipsiz olduğunu, tek sahibinin kendi kendisi olduğunu bilmelidir. Karasevda, aşk dâhil, hiçbir bağlılık duygusuyla kadına bağlanmamalıyız. Bunun tersi de geçerlidir. Aynı biçimde kadın da kendisini bağımlı ve sahipli olmaktan çıkarmalıdır. Devrimciliğin, militanlığın ilk şartı böyle olmalıdır. Bu deneyimden başarıyla geçenler, bir anlamda kişiliğinde özgürlüğü gerçekleştirenler, yeni toplumu ve demokratik ulusu kendi özgürleşmiş kişiliklerinden başlatarak inşa edebilirler.

Tam da burada aşkın gerçek tanımına ulaşıyoruz. Aşk ancak toplumunun çöküş ve çözülüşünü durduramayanın kadın etrafında karşılıklı olarak kurduğu namustan ve bilimsel olarak daha doğru olan namussuzluktan vazgeçip, demokratik ulus inşasına militanca girişmesi halinde toplumsal anlamına kavuşarak, çok zor da olsa gerçekleşme potansiyeline ulaşabilir.

Demokratik uluslaşma sürecinde kadın özgürleşmesi büyük önem taşır. Özgürleşen kadın özgürleşen toplumdur. Özgürleşen toplum ise demokratik ulustur. Erkeğin rolünü tersine çevirmenin devrimci öneminden bahsettik. Bunun anlamı, kadına dayalı soy sürdürme ve egemen olma yerine demokratik uluslaşmanın kendini özgücüyle sürdürmesi, bunun ideolojik ve örgütsel gücünü oluşturması ve kendi politik otoritesini egemen kılmasıdır; kendini ideolojik ve politik olarak üretmesidir. Fiziki çoğalmadan ziyade zihinsel ve ruhsal güçlenmeyi sağlamasıdır. Toplumsal aşkın doğasını bu gerçekler sağlar. Aşkı kesinlikle iki kişinin duygudaşlığına ve cinsel cazibesine indirgememek gerekir. Hatta kültürel anlamı olmayan şekilsel güzelliklere de kapılmamak gerekir. Kapitalist modernite aşkın inkârı üzerine kurulu bir sistemdir. Toplumun inkârı, bireyciliğin azgınlaşması, cinsiyetçiliğin her alanı kaplaması, paranın tanrısallaştırılması, ulus-devletin tanrı yerine ikame edilmesi, kadının ücretsiz veya en az ücretli bir kimliğe dönüştürülmesi aşkın maddi temelinin inkârı anlamına da gelir.

Cinsel cazibe objesi olarak değerlendirmeyi aştığımız oranda, kadını değerli bir dost ve yoldaş kılabiliriz. En güç olan ilişki, cinsiyetçiliği aşmış kadın dostluğu ve yoldaşlığıdır. Kadınla özgür eş yaşam koşullarında yaşandığında bile, ilişkilerin temelinde toplumun ve demokratik ulusun inşası yatmalıdır. Kadını hep geleneksel sınırlardaki ve modernitedeki gibi eş, anne, kız kardeş ve sevgili rolünde görmeyi aşmalıyız. Öncelikle anlam birliğine ve toplum inşacılığına dayalı güçlü insan ilişkisini hâkim kılmalıyız.

Kadın ile erkeğin en ideal özgür eş yaşamı, günümüz koşullarında, toplumsal gerçekliğimizde, demokratik ulusun zorlu inşa çalışmalarında büyük başarılar sağlandığında yaşanabilir. Günümüz Kürdistan'ında Kürt toplum gerçeğinde anlamlı bir aşk diyalektiği büyük oranda platonik olmak, yaşanmak durumundadır. Bu aşk değerlidir. Platonik aşk, fikir ve eylem aşkıdır. Bunun için değerlidir.

### Ekonomik Özerklik, Ulus-Devletle Demokratik Ulus Arasında Varılacak Asgari Uzlaşmadır

Ekonomik işgal, işgallerin en tehlikelisidir. Ekonomik işgal bir toplumu düşürme, çökertme ve çözmenin en barbar yöntemidir. Kürt toplumu üzerindeki ulus-devlet statülerinden çok, ekonomik araçlarına el konularak, denetlenerek nefessiz hale getirilmiştir. Bir toplumun kendi üretim araçları ve pazarı üzerinde kontrolünü kaybettikten sonra yaşamını özgürce sürdürmesi mümkün değildir. Kürtler sadece üretim araçları ve ilişkileri üzerindeki kontrollerini büyük ölçüde kaybetmediler; üretim, tüketim ve ticaretin kontrolü de ellerinden alındı. Daha doğrusu, kendi kimliklerini inkâr etme temelinde egemen ulus-devletlere bağlandıkları oranda mal varlıklarını kullanmaları, ticaret ve sanayide rol oynamaları mümkün oldu. Ekonomik tutsaklık, kimlik inkârcılığının ve özgürlükten yoksunluğun en etkili aracı kılındı. Özellikle akarsuları ve petrol yatakları üzerinde kurulan tek taraflı işletmeler, tarihsel kültürel varlıkları olduğu kadar verimli arazileri de yok etti. Siyasi ve kültürel sömürgecilikten sonra daha da yoğunlaştırılan ekonomik sömürgecilik, ölümcül darbelerin sonuncusu oldu. Sonuçta gelinen nokta "Ya toplum olmaktan çık, ya da öl!" oldu.

Demokratik ulusun ekonomik sistemi sadece bu barbar uygulamaları durdurmakla kalmaz, toplumun ekonomi üzerinde yeniden denetim kurmasını esas alır. Ekonomik özerklik, ulus-devletle demokratik ulus arasında varılacak asgari uzlaşmadır; onun altındaki bir uzlaşma veya çözüm, teslimiyet ve 'yok ol' anlamına gelir. Ekonomik özerkliği bağımsızlığa taşırmak karşı bir ulus-devlet anlamına gelir ki, bu da sonuçta kapitalist moderniteye teslim olmaktır. Ekonomik özerklikten vazgeçmek ise, hâkim ulus-devlete teslimiyettir. Ekonomik özerkliğin içeriği ne özel kapitalizmi ne de devlet kapitalizmini esas alır. Demokrasinin ekonomiye yansımış biçimi olarak ekolojik endüstriyi ve komün ekonomisini esas alır. Endüstriye, kalkınmaya, teknolojiye, işletmelere ve mülkiyete biçilen sınır, ekolojik ve demokratik toplum olma sınırıdır. Ekonomik özerklikte ekolojiyi ve demokratik toplumu yadsıyan endüstriye, teknolojiye, kalkınmaya, mülkiyete, köy-kent yerleşimciliğine yer yoktur. Ekonomi, üzerinde kâr ve sermaye birikiminin gerçekleştiği bir alan olarak bırakılamaz. Ekonomik özerklik kâr ve sermaye birikiminin asgariye indiği bir modeldir. Pazarı, ticareti, ürün çeşitliliğini, rekabeti ve verimliliği reddet-

memekle birlikte, üzerinde kâr ve sermaye birikiminin egemenliğini kabul etmez. Finans ve mali sistem ekonomik verimliliğe ve işleyişe hizmet ettiği oranda geçerli kılınır. Paradan para kazanmayı en zahmetsiz sömürü tipi olarak kabul eder ki, ekonomik özerklik sisteminde bu sömürü tipi kendine yer bulamaz. Demokratik ulusun ekonomik özerkliği çalışmayı bir zahmet, bir angarya olarak değil, bir özgürleşme eylemi olarak değerlendirir. İlkesi "Çalışmak özgürlüktür." Çalışmanın zahmet ve angarya olarak karşılanması emeğin sonuçlarına yabancılaşmaktan kaynaklanır. Emeğin sonuçları öz kimliğine ve birey özgürlüğüne hizmet ettiğinde, bu seve seve ve mutlulukla katlanılan bir eylem olur.

İstismara yer vermeyen ekonomik faaliyet, başta neolitik toplumda olmak üzere bütün topluluklarda bayram coşkusuyla kutlanmıştır. Demokratik ulusun ekonomik özerkliği, bu coşkunun tekrar gerçekleştiği bir sistemdir. Kürdistan'ın akarsuları üzerinde kurulan barajlar tam bir tarih katliamına ve ekolojik felakete yol açmıştır. Ekolojiyi, verimli toprağı ve tarihi dikkate almayan hiçbir baraja müsaade edilemez; hatta inşa edilenler ömrünü doldurunca yerlerine yenileri inşa edilemez. Mümkünse erken tasfiyelerinden de kaçınılamaz. En büyük toplum ve canlı düşmanlığı olan ormansızlığa ve erozyona tam bir seferberlik ruhuyla karşı durur. Toprağı koruma ve çevreyi ormanlaştırmayı en kutsal emek türleri olarak ilan eder ki, kendi başına bu iki alandaki çalışmalar işsizliği yüzyıllarca ortadan kaldırmaya kâfidir. Ulus-devlette kâr ve sermaye birikimi için en kutsal faaliyet alanı nasıl en çok kâr getiren alansa, demokratik ulusta toplumu tarih boyunca yaşatmış toprak ve orman alanları çalışmanın en kutsal alanlarıdır. Kapitalizm ve endüstriyalizm olmadan toplumsal yaşam varlığını sürdürür; ama toprak ve orman olmadan toplumsal yaşam sürmez. Zaten işsizliğin kökeninde kapitalizm tarafından topraktan, köyden ve ormandan koparılmak vardır. Ucuz işgücü ve işsiz deposu kapitalizmin azami kârı için hep gerekli olup, bilinçli ve zorla yaratılmış bir olgudur. Tekrar toprağa ve ormanlaştırmaya, kısacası ekolojik yaşama dönüş sadece işsizliği ortadan kaldırmaz; kanserojen kent toplumundan da kurtarır. Böylelikle kenti de kurtarır. Ur gibi büyüyen kent bir kanser hastalığıdır. Zaten bireysel kanserler de diğer birçok hastalık gibi bu kentsel yaşamın ürünüdür. Dolayısıyla toprağa, orman faaliyetine, ekolojik tarıma, gıdaya dönüş sadece işsizliğe temel çare değildir; tüm modernite ve kent hastalıklarının da panzehiridir.

Ekonomik özerkliğin komün ekonomisini devlet kapitalizmi ve ekonomisiyle karıştırmamak gerekir. Reel sosyalizmin kolektifleştirme çabalarına da benzemez. İnsan doğasına ve çevreye en uygun ekonomik birimlerden bahsediyoruz. Kömünde angaryaya ve özgürleştirmeyen çalışmaya, emeğe yer yoktur. Toplumun tarih boyunca esas aldığı, kendini var kıldığı, kutsal saydığı ve coşkuyla karşıladığı öz yaşam kaynağından, modelinden bahsediyoruz. Nerede verim, bereket ve coşku varsa, orada komün ekonomisi vardır.

… Nasıl öz savunma olmadan toplum varlığını sürdüremezse, ekonomik özerklik olmadan, toprağın korunmasına, ormanlaştırmaya, ekolojiye ve komüne dayanmadan da toplumun beslenmesi, dolayısıyla varlığını sürdürmesi mümkün olamaz.

Ekonomik özerklik için yasal bir temel de gereklidir. Egemen ulus-devlet yasalarındaki tekdüzelik ve merkeziyetçilik, hukuk birliği adı altında ekonomik yaratıcılığa, ekolojiye ve rekabete köstek olmaktadır. Özünde ekonomik sömürgeciliğe dayanan bu hukuk anlayışı yerine, ulusal ekonomiyle koordinasyonu dikkate alan yerel ekonomiye ve onun özerk işleyişine şiddetle ihtiyaç vardır. Ulusal pazar olgusunu inkâr etmeyen, ama yerel pazar dinamiklerini de göz önünde bulunduran bir ekonomi hukuku elzemdir. Tek merkezî hukuk sistemi en büyük tutuculuk etkenidir. Tamamen siyasi gerekçelidir ve ekonomik mantığı yoktur.

Kürt ulusal sorununun demokratik ulus çözümünün ekonomik boyutunda ekonomik özerkliğin bir yasal statüsü de olmak durumundadır. Kürt toplumunun varlığını ve özgürlüğünü yakından ilgilendiren ekonomik alanlar üzerinde yerel hukukun geçerlilik oranı hayatiyet arz eder. Mülkiyet düzenlemesi, şirket büyüklüğü, akarsular, yeraltı ve yer üstü maden yataklarının değerlendirilmesi, pazar kuruluşları, banka sistemi, yerel demokratik yönetimlerin bütçe yapısı, vergiler ve benzeri konularda yerel ekonomik yasalar esastır. Ulusal ekonomik yasalarla yerel ekonomik yasaların uyumu sağlanabilir.

Ekonomik temeli iflas ettirilmiş bir toplumun yaşama kabiliyeti yoktur. Tam ekonomik bağımsızlık hiçbir zaman gerçekleşemeyecek bir ekonomik ütopya olup, karşılıklı yararlılık temelinde ama iç özerkliği geniş olan bir ekonomi çağındayız. Kapitalist modernitenin küresel finans çağında ne kadar gereksiz, insanlığı tehdit eden ve sürdürülemez bir sistem olduğu açığa çıkmıştır. Buna karşılık, demokratik ulusal birimlere dayalı demokratik modernite ekonomik krizlerden, işsizlikten ve açlıktan kurtuluşun alternatif sistemi olarak anlaşılmak durumundadır.

## Demokratik ulus, hukuk ulusundan çok, ahlâki-politiktir

Demokratik hukuk çeşitliliğe dayanan hukuktur. Daha da önemlisi, hukuk düzenlemesine az başvurur ve basit yapılıdır. Egemen ulus-devlet, tarih boyunca hukuki düzenlemeleri en çok geliştiren devlet biçimidir. Bunun nedeni toplumun her şeyine karışması, özellikle ahlâki ve politik toplumu tasfiye etmeye çalışmasıdır. Eski toplumlar büyük ölçüde ahlâki ve politik düzenle-

melerle sorunlarını çözmeye çalışırlardı. Kapitalist modernite bütün meşruiyetini hukuka dayandırmaya çalıştı. Topluma aşırı müdahalesi ve onu sömürmesi hukuk denilen karmaşık, adaleti biçimselleştiren araca başvurmasına yol açtı. Hukuk çokça söylendiği gibi birey ve toplum haklarını ve görevlerini düzenleyen yasalar bütünlüğü olmaktan çok, kapitalizmin tarih boyunca yol açtığı büyük haksızlıkları biçimsel adalet anlayışıyla meşrulaştırmaya dayalı aşırı sayıda yasalarla yönetme sanatıdır. Ahlâki ve politik kurallarla yönetmek yerine yasalarla yönetmek, daha çok kapitalist moderniteye özgüdür. Ahlâkı ve politikayı inkâr eden burjuvazi, kendisine muazzam güç sağlayan hukuk erkine başvurur. Burjuvazinin elinde hukuk büyük bir silahtır. Kendisini hem eski ahlâki ve politik düzene, hem de alttaki emekçilere karşı hukukla savunur. Ulus-devlet gücünü büyük oranda tek taraflı düzenlenmiş hukuk erkinden alır. Hukuk ulus-devlet tanrısının bir nevi ayetleridir. Toplumunu bu ayetlerle yönetmeyi tercih eder.

Demokratik ulus bu nedenle hukuka, özellikle anayasa hukukuna karşı duyarlıdır. Demokratik ulus, hukuk

**Çağdaş demokratik uygarlığın başarısı, daha çok siyasetin rolünü yeniden tanımlama ve ona göre örgüt ve eylem biçimine kavuşmayla bağlantılıdır**

ulusundan çok, ahlâki ve politik ulustur. Ulus-devletlerle ortak bir siyasi çatı altında uzlaşarak yaşama esas alındığında hukuka ihtiyaç duyulur. Ulusal yasalar ve yerel yönetim yasaları ayrımı önem kazanır. Tek yanlı merkezî bürokratik çıkarları esas alan ulus-devlet hukuku sürekli demokratik yerel ve kültürel grupların direnişiyle karşılaştığında, zorunlu olarak yerel yönetim yasalarını benimser. Başta ABD ve AB ülkeleri olmak üzere, dünyanın birçok ülkesinde federal ve federe hukuk sistemleri geçerlidir. Merkezî bürokrasi ve tekelci kapitalizme karşı yerel halkın çıkarlarını dengeleyen sistemler daha çok gelişmektedir.

Kürdistan ve Kürtlerin varlığı inkâr ve imhayı yaşadığından, kendilerine özgü bir hukukları olmamıştır. Osmanlı sisteminde hem yazılı hem de geleneksel bir hukukları vardı. Ulusal kurtuluş sürecinde de Kürt ve Kürdistan kimliği, hatta Kürt reform yasası resmen kabul edilmesine rağmen, 1925'ten itibaren komplo, darbe ve asimilasyon yöntemleriyle kimlikleri yok sayılıp tarihten silinmek istendiler. Kürt sorununun barışçıl ve demokratik çözümünden kastedilen de demokratik özerklik statülü (yasalı) ulusal demokratik anayasal uzlaşmadır. Irak'ta gerçekleştirilen, Türkiye ve Kürdistan'da yoğun olarak tartışılan bu yönlü bir çözümdür… Kürdistan'da Demokratik Özerklik Yönetimi bir ulus-devlet hukuk yönetimi olmayıp, yerel ve bölgesel çapta demokratik modernite yönetimidir.

### Demokratik Ulus Çözümü Kürt Tarihinin ve Kültürünün Doğru Tanımlanmasıyla Bağlantılıdır

Kültür dar anlamda toplumların geleneksel zihniyet ve duygusal hakikatini ifade eder. Din, felsefe, mitoloji, bilim ve çeşitli sanat alanları dar anlamda bir toplumun kültürünü oluşturur. Toplumun bir nevi ruhsal ve zihniyet durumunu yansıtır. Ulus-devlet veya devlet eliyle uluslar oluşturulurken, kültür dünyası büyük bir çarpıtma ve kırıma uğratılır. Kapitalist modernite, geleneği olduğu gibi bütün hakikatiyle kabul etmez. Ondan işine geleni süzerek ve kendi çıkarları temelinde dönüşüme uğratarak alır. Kültürel tarih diye kendi damgasını vurup toplumun ve bireyin önüne koyduğu tarih adına tarihsizlik, kültür adına kültürsüzlüktür. Kapitalist modernite ve onun en önemli unsuru olan ulus-devlet, bu anlamda muazzam bir geleneği, kültürü karartma ve çarpıtma hareketidir. Hakikat olarak tarihe ve kültüre büyük bir darbedir. Çünkü gerçekleştirdiği azami kâr ve sermaye birikim kuralını başka türlü meşrulaştıramaz. Modernite ve ulus-devlet, tarih ve kültürü kendine göre yeniden inşa etmeden kendini gerçekleştiremez. Ortaya çıkan modernite ve ulus devlet gerçekliği, tarih ve kültürden farklı bir gerçeklik, hakikat olarak farklı bir anlam ifade eder.

Demokratik ulus tarihe ve kültüre gerçek anlamını iade ederek kendini oluşturmaya çalışır. Saptırılmış ve kırıma uğratılmış tarih ve kültür, demokratik uluslaşmada adeta Rönesans'ını yaşar. Zaten Avrupa'da ortaçağdan çıkışta yaşanan Rönesans, Grek ve Roma tarih ve kültürünün yeniden canlanması veya doğuşu anlamına gelmekteydi. Daha sonra Avrupa'nın tüm ülkeleri ve kavimleri İtalya örneğinden yola çıkarak, kendi Rönesans'larını gerçekleştirip demokratik uluslaşmayı başardılar. Her halkın kendi öz tarihi ve kültürüyle yeniden buluşması (Katolikliği yani evrenselliği aşarak) ve kendini demokratik ulus olarak inşa etmesi anlamına gelmekteydi. Avrupa uluslaşmasında başlangıçta tarih ve kültürden kaynaklanan unsurlar hâkimdi. Bu unsurlar da esas olarak halklar ve kavimlerin tarihi ve kültürüydü. Dolayısıyla oluşan uluslarda demokratik eğilim ağır basmaktaydı. Daha sonra burjuvazinin sınıf eğiliminin gelişmesi ve özellikle Fransız Devrimi'nde hegemonyasını kurması, demokratik ulus karakterini iktidar ve devletin damgasını taşıyan devlet-ulusuna dönüştürdü.

Özcesi, her ulus-devlet bir karşıdevrimdir. Kapitaliz-

min, burjuvazinin ve ortaklarının diktasıdır, faşizmidir.

Bilimsel sosyalizmin kurucuları K. Marks ve F. Engels'in en büyük hataları 19. yüzyılın ortalarında en son Almanya ve İtalya'da zafere erişen bu ulus-devlet karşıdevrimlerine karşı çıkacaklarına desteklemeleri oldu. Bu hata günümüze kadar halkların demokratik ulus devrimleri ve hareketlerine karşı burjuvazininkinden sonra vurulan en büyük darbe oldu. Sonuçlarından bütün emekçiler, halklar ve uluslar büyük kayıplar ve acılar yaşadılar.

1919-1922'de Anadolu ve Mezopotamya'da gelişen demokratik ulus devrimleri gerçekten halkların eseriydi. Bu devrimlerin zaferini halkların ittifakı sağlamıştı. Bu devrime önderlik eden M. Kemal'in o dönemdeki bütün demeçleri bu gerçeği ifade eder. Ulusal devrimin iki asli unsuru Türk ve Kürt halklarıydı. İdeolojik ve politik olarak da Türk, Kürt, Yahudi (Sabetayist) ve Çerkez yurtseverliği, İslam ümmetçiliği ve komünistlik ittifak halindeydiler. Dolayısıyla bu ittifakla kazanılan zafer emperyalizme ve işbirlikçilerine karşı bir demokratik ulusal devrimdi. İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin bir komplo ve darbe örgütü olduğunu bütün vicdanlı bilim adamları ve aydınlar bilmektedir. 1919-1922 ulusal devrimine nasıl sızdıklarını, özellikle İngiliz hegemonyasıyla işbirliği içinde olanların komplo, suikast ve darbelerini de çok iyi bilmek gerekir. TKP (Türkiye Komünist Partisi) Önderi Mustafa Suphi ve on beş kişilik tüm Merkez Komite üyelerini komployla Karadeniz'de boğduranlar bunlardı. Hâlbuki temsil ettikleri Bolşevikler, ulusal devrimin başarısında stratejik rolün sahibiydiler. Yine komployla Yunan ordusuna sığınmak zorunda bıraktıkları Çerkez Ethem ve güçleri, ulusal devrime gidişte birçok karşıdevrimci ayaklanmayı bastıran güçtü. Yobaz diye öldürdüklerinin büyük kısmı yine ulusal kurtuluşta stratejik rol oynayan İslam ümmetçileriydi. Zaferden sonra sürgüne gönderilen Mehmet Akif ve Said-i Nursi zafere kadar ulusal devrimin hizmetindeydiler. Koçgiri'den Dersim'e, Süleymaniye'den Diyarbakır'a kadar M. Kemal'in stratejik ittifak çağrılarına olumlu yanıt veren Alevi ve Sünni Kürtlerini, ulusal devrimin zaferindeki rolleri stratejik olmasına rağmen, gerek devrim sırasında ve gerekse devrim sonrasında acımasızca imha ve inkâr edenler de bu komplocu güçlerdir.

Çok açıktır ki, bunlar ele geçirdikleri devlet iktidarı vasıtasıyla burjuvalaşan, hem Meşrutiyet hem de Cumhuriyet süreçlerinde gelişen demokratik ulusal hareketi komplolar, darbeler ve suikastlarla vuran ve kontrolünü ele geçiren, Hitler'in bile kendilerini örnek aldığını itiraf etmekten çekinmediği devlet-ulusçu karşıdevrimcilerdi. Eğer Anadolu ve Mezopotamya'nın, Türkiye ve Kürdistan'ın modern tarihini, ittifak halinde gerçekleştirilen ulusal devrimini ve demokratik ulusal toplumunu gerçekçi olarak anlamak istiyorsak, devlet-ulusçu karşıdevrimi ve bu karşıdevrimin karşıdevrimcilerini çok iyi tanımak zorundayız. Başka türlü yakın tarihi ve Cumhuriyet tarihini doğru kavrayamayız.

Ulusal toplum olmak, tarih ve kültür bilincine ve ruhuna sahip olmak demektir. Cumhuriyet tarihinin Kürtleri inkârı ve imhası (Diğer ulus-devlet tarihleri de benzer uygulamalara sahiptir), ilkin Kürt tarihinin inkârı ve kültürel varlığının imhasıyla başlatılmıştır. Önce manevi kültürel unsurlar, daha sonra maddi kültür unsurları tasfiyeye uğratılmıştır. PKK'nin inşasına tarih ve kültür bilinciyle başlaması bu nedenle doğru bir başlangıç olmuştur. Kürt tarih ve kültürünü dünya halklarının tarih ve kültürüyle mukayese ederek açıklamaya çalışması, bunu Kürdistan Devriminin Yolu adlı manifestoyla ilan etmesi Kürt tarihi ve kültürünün yeniden yaşam bulmasında devrimci Rönesans rolünü oynamıştır. Denilebilir ki, Kürtlerin demokratik uluslaşması bu manifestoyla radikal bir başlangıç yapmıştır. 1984 Ağustos Hamlesiyle savaşta denenen Kürt kültürel varlığı, birçok kahramanlık olayıyla yaşamsallığını kanıtlamıştır. Eğer PKK ve öncülük ettiği halk savaşçılığının ideolojik-politik çizgisi doğru olmasa ve Kürt tarihini ve kültürünü doğru yansıtmasaydı, Kürtler varlıklarını sürdüremezlerdi. …

**Eski toplumda Leviathan sadece devlet iktidarını nitelerken, kapitalist modernitenin kendisi günümüzde gezegendeki tüm canlı yaşamı tüketen bir canavara dönüşmüştür**

Kürt demokratik ulusunun inşası, milliyetçi ve devletçi yaklaşımlarla geliştirilmek istenen ulus inşasından nitelik bakımından farklıdır. Egemen ulus-devlet ulusçuluğundan farklı olduğu gibi, Kürt milliyetçi ve devletçi yaklaşımlarından da farklı olup, onlara karşı emekçiler ve halkların tarihlerine ve kültürlerine dayalı alternatif ulus inşası olan demokratik ulus inşasını ortaya çıkarır.

Kürt demokratik ulus inşacılığı, Cumhuriyet tarihi boyunca inkâr edilen ve Kürtlerin asli unsur olarak katıldığı 1919-1922 ulusal devrimindeki rolüne sahip çıkar. Ulusal devrim Türklerin olduğu kadar Kürtlerin ve katılım gösteren diğer müttefiklerinin de ulusal devrimidir. Daha sonraki süreçlerde müttefiklerin dışlanmasını, tarihleri ve kültürlerinin inkâr edilmesini devrimin halkçı karakterine karşı darbe sayar. Bu darbeye karşı Kürtlerin direnişini meşru, ilerici ve özgürlükçü olarak değerlendirir. Ayrıca Kürtlerin Türklerle Malazgirt Savaşıyla (1071) başlayan stratejik ittifakının gönüllülük esasına dayandığını, çeşitli kopmalara uğratılsa da, bu tarihten beri iktidar ve devlet oluşumlarında Kürtlerle Türklerin

iki esaslı ortak olduğunu, dolayısıyla her iki halkın tarihi ve kültürü arasında sıkı bir ortaklık ve iç içelik bulunduğunu beyan eder. Türklerle Kürtlerin Ortadoğu'nun son bin yıllık tarihinde ortaklaşa stratejik bir rol oynadığını kabul eder. Diğer halklarla ucu açık demokratik ulus anlayışıyla daha geniş demokratik ulusal birlikler ve ittifaklara açıktır. Tarih boyunca Ortadoğu kültüründe yaşanan birlikleri, evrensellikleri (En açık örneği İslam ümmetçiliğidir) güncelleştirip inşa etmeyi Ortadoğu halklarının gerçek kurtuluş ve özgürlük yolu sayar.

### Demokratik Ulusun Öz Savunma Sistemi

Canlılar dünyasında her türün kendine göre bir savunma sistemi vardır. Savunmasız tek bir canlı türü yoktur. Hatta evrendeki her elementin, her parçacığın varlığını korumak için gösterdiği direnci öz savunma olarak yorumlamak mümkündür. Bozunmaya, kendisi olmaktan çıkmaya karşı gösterdiği direnç açık ki öz savunma kavramlarıyla ifade edilir. Bu direnç yitirildi mi o element veya parçacık bozunur, kendisi olmaktan çıkar, başka bir unsura dönüşür. Canlılar âleminde ise öz savunma direnci kırıldı mı, o canlı ya başka canlılara yem olur ya da ölür.

Kürtler açısından öz savunma yaşadıkları somut koşullara göre, tarih boyunca hep büyük önem taşımıştır. Neolitik devrimi en derinlikli ve uzun süreli yaşayan toplulukların birinci elden ardılları oldukları için hep saldırılara maruz kalmışlardır. Verimli Hilal'deki tarım devriminden kaynaklanan ürün fazlalıkları, saldırılara sürekli davetiye çıkarmıştır. Binlerce yıl böyle geçmiştir. Ürün fazlalıklarına dayalı uygarlık sistemleri geliştikçe, kent, sınıf ve devlet yapılanmalarına dayalı güçlerin sistemli ve planlı saldırı dönemi başlamıştır. Sümer uygarlığından günümüzdeki hâkim uygarlığın son hegemon gücü ABD'ye kadar sayısız uygarlık gücünün aynı bölgeye ve topluluklara dolaylı ve direkt saldırıları hiç eksik olmamıştır.

Kapitalist moderniteyle birlikte gelişen son iki yüz yılın saldırıları farklı bir nitelik almıştır. İlkçağdan beri kabile ve aşiret birimleri halinde dağlık alanlarına dayalı olarak geliştirdikleri varlıklarını koruma, yani öz savunma sistemleri, kapitalist sisteme dayalı saldırı araçları karşısında yeterli olamamıştır. İlk defa varlıklarını yitirme tehlikesi gündeme girmiştir. Kapitalist modernitenin ulus-devlet yapılanması Kürtler açısından sadece özgürlüklerini yitirmelerine değil, varlıklarını yitirme tehlikesiyle de karşı karşıya gelmelerine yol açmıştır. Siyasi sınırlar içinde 'tek dil', 'tek ulus', 'tek vatan' yaratma program ve eylemi, o sınırlar dâhilindeki diğer diller, uluslar ve vatanların inkâr ve imhayla karşılaşmalarına yol açmıştır. Kürtler zorla bölündükleri tüm vatan parçalarında, ulus-devletler tarafından inkâr ve imha sürecine alındılar. Hegemonik güçler tarafından desteklenen ulus-devletler, Kürtleri ve Kürdistan'ı tasfiye etmeyi temel politika bellediler. Yetersiz kalan öz savunma direnişleri kırılınca, sıra toplumun çökmesi ve çözülmesine, asimile edilerek tasfiyesine geldi.

Bütün yoğunluğuyla sürdürülen bu sürece tepki olarak doğan PKK Hareketi, başlangıç itibariyle esas olarak Kürt halkının öz savunma hareketidir. Önceleri ideolojik ve politik olarak yürütülen öz savunma hareketi, kısa sürede karşılıklı şiddete dayanan bir özsavunma aşamasına geçti. Başlangıçta sadece kadro ve sempatizanların varlığını savunmaya dayalı silahlı savunma, 15 Ağustos 1984 hamlesiyle halkı da kapsamına alarak genişledi. Halkın öz savunma savaşına dönüşen hareket, tüm ilgili hegemonik güçlerin, özellikle NATO-Gladio güçlerinin planlı saldırılarına uğradı. Kürdistan'da kendi kaderi üzerinde söz sahibi olacak Kürtlerin bölgedeki dengeyi alt üst etmelerinden çekinen tüm güçler, bu saldırıların arkasında yer aldılar. Buna rağmen, bu direnme savaşları dayatılan inkâr, imha ve asimilasyon politikalarına büyük darbe vurdu. Halkın kimliğine sahip çıkma ve özgür yaşama arzusunda ısrar etme tavrını kesinleştirdi. Ulus-devletlerin Kürt halkı üzerindeki eski tasfiyeci emelleri tümüyle sona ermemişse de, eskisi kadar iddiaları kalmamıştır. Kimlik kabulü ve özerk yaşama saygı aşamasına gelinmiştir. Bu durum öz savunma savaşı açısından yeni bir durumdur.

Tek silahlı güç tekeli olan ulus-devletlerin fırsat buldukça uygulamaktan kaçınmayacağı yeni inkâr, imha ve asimilasyon politikaları devam edecektir. O nedenle ulus-devletlerle ortak yaşamanın asgari koşulu, Kürt öz kimliğinin ve özgür yaşamının anayasal güvenceye kavuşmasıdır. Anayasal güvence yetmez, ayrıca yasalarla belirlenecek statülerle bu güvencenin somut koşulları aranacaktır. Dışa karşı ortak ulusal savunma dışında, güvenlik işlerinin bizzat Kürt toplumunun kendisi tarafından karşılanması gerekir. Çünkü bir toplum iç güvenliğini en iyi ve ihtiyaçlarına en uygun biçimde ancak kendisi sağlayabilir. Dolayısıyla ilgili ulus-devletlerin (Türkiye, İran, Irak ve Suriye merkezî ulus-devletleri) iç güvenlik politikalarında önemli reformları gerçekleştirmeleri gerekir. KCK'nin de barış ve demokratik çözümün sağlanması halinde, öz savunma güçlerini yani HPG'yi (Halk Savunma Güçleri) yeniden düzenlemesi gerekir. Şüphesiz yeniden düzenlenme yeni yasalar gerektirir. Eski Hamidiye Alayları ve yeni 'köy korucuları' gibi bir sistemin söz konusu olamayacağı açıktır. Ancak ulus-devletlerle uzlaşmaya dayalı ve yasal olan iç güvenliğe ilişkin yeni güç düzenlemeleri yapılabilir.

İlgili ulus-devletlerle uzlaşma olmazsa, KCK tek taraflı olarak kendi demokratik ulus inşasını bütün boyutlarıyla koruma temelinde, kendi öz savunma güçlerinin

nicel ve nitel durumunu yeni ihtiyaçlara göre düzenlemeye çalışacaktır. Yeni düzenlenen HPG güçleri, demokratik uluslaşmayı her alanda ve her boyutta savunmakla yükümlü olacak, demokratik ulusal otoriteyi layıkıyla tesis edecektir. Demokratik ulus birey-yurttaşlarının can ve mal güvenliğinden sorumlu olacaktır. Kültürel soykırımlara kadar varan bütün ulus-devlet uygulamalarına (askeri, politik, kültürel, sosyal ve psikolojik savaşlarına) karşı sürekli savaşım halinde olacaktır. Kürdistan'ın ve Kürtlerin varlığı ve özgürlüğü öz savunmasız olamaz.

## Kürtler Varlığını Korumak ve Özgür Yaşam İçin Olumlu Diplomatik Faaliyet Yürütmelidir

Kürtlerin tarihinde olumlu veya olumsuz yönde çok sayıda diplomatik ilişki süreci varlığını hep sürdürmüştür. Çok parçalanmışlık ve topluluklar arasındaki yalıtılmışlık, elçilik faaliyetlerine yüksek değer biçilmesine yol açmış, doğru ifa edildiğinde toplumsal yaşama değerli katkılarda bulunmuştur. Kötü niyetle ve farklı kişisel ve zümresel çıkarlar peşinde ifa edildiğinde ise, düşmanlıklara ve çatışmalara hizmet etmiştir.

Günümüzde Kürtler gerek kendileri ile komşuları arasında, gerekse küresel çapta anlamlı bir diplomasiye şiddetle ihtiyaç duymaktadır. Varlıklarını korumada ve özgürlüklerini sağlamada olumlu diplomatik faaliyetlerin büyük rolü vardır. Yakın dönemde, kapitalist modernite sürecinde belki de dünyada en çok diplomatik oyunlara kurban edilen halk Kürtler olmuştur. Bütün 19. ve 20. yüzyılda Ortadoğu'nun parçalanmasında ve kapitalist sistemin hegemonyası altına alınmasında Kürtler kurbanlık rolü oynamıştır. Özellikle Birinci ve İkinci Dünya Savaşlarının en trajik kurbanları olmuşlardır. Ortadoğu diplomasisinde (ulus-devlet diplomasisi) Kürtlere biçilen rol hep piyonluk olmuş ve bu durum çok ağır sonuçlar doğurmuştur. Kürtler soykırıma varan acı tablolarla karşılaşmışlardır. Bunda şüphesiz Kürt işbirlikçileri kadar Kürt direnişlerinin modern yöntemlerden kopukluklarının da önemli payı vardır.

Hem konjonktürel hem de sınıfsal açıdan birleşik bir Kürt ulus-devletinin şansının az olduğu göz önüne getirildiğinde, bu amaçla yürütülen diplomasilerin çözümleyici şansının oldukça az olduğu görülecektir. Son iki yüz yılda bu amaçla yürütülen faaliyetlerden başarılı sonuç alınmadığı bilinmektedir. Kürtlere ilişkin ulus-devlet diplomasisi çözümleyici değil tıkayıcı, parçalar arası çelişkiyi arttırıcı ve düşman ulus-devletlere açık davetiye çıkaran birçok olumsuz role tanıklık etmiştir. Bu nedenle yeni bir diplomasiye, demokratik ulus diplomasisine şiddetle ihtiyaç vardır.

Demokratik ulus diplomasisi, öncelikle parçalanmış ve farklı çıkarlar etrafında bölünmüş Kürtler arasında ortak bir platform geliştirmek durumundadır. Kürtlerin en çok ve şiddetle ihtiyacını duydukları bu platform, diplomatik faaliyetlerin merkezine oturmak durumundadır. Diğer bütün diplomatik faaliyetler, özellikle her örgütün kendi başına ve çıkarına göre geliştirmek istediği diplomatik faaliyetler şimdiye kadar görüldüğü gibi faydadan çok zarar getirmiş; daha çok Kürtler arasındaki parçalanmaya, bölünmeye ve çatışmalara hizmet etmiştir. Dolayısıyla Kürtler arasında bütünsel bir diplomasiyi geliştirmek temel ulusal görevlerdendir. Bunun için Demokratik Ulusal Kongre'yi gerçekleştirmek Kürt diplomasisinin en hayati görevidir. Demokratik Ulusal Kongre hem tüm Kürt örgütleri ve şahsiyetlerinin temel hedefi olmalı, hem de Kongre'nin bir an önce gerçekleştirilmesiyle ona dayalı tek ağızdan konuşan, tek politikası olan, kurumlaşmış bir Kürt diplomasisi gerçekleştirilmelidir. Hiçbir örgüt hiçbir gerekçeyle bu hayati görevleri erteleyemez, savsaklayamaz. Bu görevleri sürekli erteleyenler ve savsaklayanlar, farklı kişisel ve örgütsel çıkarlar peşinde koşanlardır. Tarihte bu tip zihniyetler ve kişiliklerin yol açtıkları büyük felaketler ve zararlar iyi bilinmektedir, bilinmek durumundadır. Irak Kürt Federe Devletine dayalı diplomasi önemli olmakla birlikte, bütün Kürtlerin ihtiyacını karşılayamaz. Ne cevap verecek yeteneği vardır ne de koşullar buna müsaade eder. Bütün Kürtlerin ihtiyacına cevap verecek diplomasi ancak Demokratik Ulusal Kongre'ye dayalı olarak geliştirilebilir. Dolayısıyla öncelikli görev Demokratik Ulusal Kongre'nin toplanması ve kalıcı bir genel bütünleyici ulusal demokratik örgüt olarak ilanıdır.

## Olası Demokratik Ulusal Kongre'nin temel görevleri şöyle sıralanabilir:

**a-** Demokratik Ulusal Kongre kalıcı bir örgüt olmalıdır. Ulusal, demokratik her sınıf ve tabakadan uygun bileşimle kişiler ve örgütlerin temsili sağlanmalıdır. Bunda nüfus ve parçaların rolü, mücadele azim ve kararlılıkları göz önünde bulundurulmalıdır.

**b-** Kongre daimi bir İcra yani Yürütme Konseyi seçmelidir. Yürütme Konseyi bütün Kürtlerin pratik-politik ilişkilerinin yürütülmesinden sorumlu olmalıdır. İç ve dış diplomatik faaliyetler, ekonomik, sosyal ve kültürel ilişkiler Konseyce kurumsal olarak yürütülmelidir.

**c-** Bütün örgütler öz savunma güçlerini ortak bir Peşmerge örgütünde birleştirmelidir. Ortak Halk Savunma Güçleri Komutanlığı kurulmalıdır. Her örgütün gücü oranında öz savunma güçleri üzerinde belli bir inisiyatifi olmalıdır.

**d-** Konseye bağlı Dış İlişkiler Bürosu veya Komitesi, başta Kürtlerin bağlı yaşadığı ulus-devletler olmak üzere, diğer tüm devletler ve sivil toplum güçleriyle tek başına ilişkilerden sorumlu olmalıdır.

# Demokratik Siyaset ve Üçüncü Yol Teorileri

Ali Koç

Toplumsal sorunlar en nihayetinde bir çözümü dayatırlar. Sorunları tercih edilebilir değil, katlanılabilir kılan şey ufukta bir çözümlerinin olması gerçeğidir. Ancak, çözüm odaklı her mücadele, "nasıl bir çözüm?" sorusunu sormak ve buna gerçekleştirilebilir anlamlı cevaplar oluşturmalıdır. Çözümün "nasıl"ına verilecek cevaplar, tarafların veya toplumsal dinamiklerin durdukları yerlere, ideolojilerine, paradigmalarına ve amaçlarına göre farklılıklar göstermektedir. Belki de burada ikinci bir soruya, yani çözüm paradigmasının sağlamasını yapmaya yarayacak ek bir soruya ihtiyaç vardır. Çözüm hangi toplumsal kesimlerin yararınadır? Bu, hangi toplumsal dinamiklerin çözümün öznesi yapıldığı ile alakalı bir sorudur ve cevabı da bu bağlamda önem taşımaktadır.

**Demokratik çözüm" anlam değeri yüksek belirleyicilik taşısa da, farklı kesimlerin "demokrasi" kavramına farklı anlamlar yüklemeleri ve farklı algılar üzerinden hareket etmeleri "demokratik çözüm" tarzının tartışılır hale getirmektedir**

Çözümler, her zaman ileri yürümek anlamına gelmemektedir. Kimi çözümler, yeni sorunların tetikleyicisi olurlar veya başlangıcını oluştururlar ki, bu tür "çözümler," toplumsal dinamiklerin özne olma haline rağmen geliştirilen çözümlerdir. Daha doğrusu, çözümsüzlük halleridir. Toplumsal dinamikleri dikkate almayan bir çözüm tarzının, toplumsal sorunların çözüm tarzına tekabül etmeyeceği açıktır. Geçici çözümler kategorisinde bir dönem için yer alırlar. Bu bağlamda "en kötü çözüm, çözümsüzlükten iyidir" ifadesinin karşılığı olmamaktadır. Sorunları ve çatışmaları misliyle ağırlaştıracak "kötü çözüm" olmasındansa, olmaması daha iyidir.

Aslında, ele alınması gereken çözüm biçimi, toplumsal dinamikleri özneleştiren çözümlerdir ki, kalıcı olma olasılığı en yüksek çözüm biçimidir. Ancak bu, kalıcı ve özgürlükçü çözüm için çoğunlukla yetmemektedir. Toplumsal dinamikleri özne kabul eden çözüm türleri de amaçlarına ulaşamayabilmektedir. Bu toplumsal dinamiklere, manipülatif yaklaşımlar ve toplumsal dinamiklerin manipülasyona açık olmaları neden olmaktadır.

Bu nedenledir ki, toplumsal sorunların çözümleri tartışılırken odağa "demokratik çözüm" biçimi yerleştirilmeli, ancak bu da tek başına yetmediğinden dolayı "demokratik siyaset"i merkeze alan bir tarz esas alınmalıdır. "Demokratik çözüm" anlam değeri yüksek belirleyicilik taşısa da, farklı kesimlerin "demokrasi" kavramına farklı anlamlar yüklemeleri ve farklı algılar üzerinden hareket etmeleri "demokratik çözüm" tarzının tartışılır hale getirmektedir. Bunu netleştirecek bir adıma daha ihtiyaç bulunmaktadır; demokratik siyaset! Demek ki "demokratik çözüm" ve "demokratik siyaset" kavram çiftinin iç içeliği üzerinden toplumsal sorunların çözümünün "nasıl"ını tartışmak daha isabetli olacaktır.

Demokratik siyaset, demokratik çözümün dilidir, gerçekleşme biçimidir. Aktif ve radikal bir mücadele tarzı olmaktadır. Demokratik çözüm, çatışmalı süreçten demokratik mücadele sürecine geçişin ifadesi iken, demokratik siyaset ise, içerisine girilen demokratik çözümün bir son değil, yeni bir mücadelenin başlangıcının somutlaşmış biçimi olmaktadır.

Demokratik siyaset sadece bir mücadele biçimi değil, bunu içerisinde barındıran esasta bir toplumsal inşa biçimidir. Toplumsal yaşamın yürütülüş tarzıdır. Nitekim demokratik mücadele ile demokratik yaşamı, birbirini besleyen "iç içe geçmişlik hali"nin tezahürü olarak görmek gerekiyor. Çünkü demokratik yaşamın inşa süreçleri, aynı zamanda verili sisteme ve onun dayatılan kalıplarına, değerlerine karşı mücadele süreçleridir. Ço-

ğunlukla çatışmalı süreçlerden veya otoriter rejimlerden sonra gündeme gelmeleri, çoğu kez mücadelesizlik yanılmasına yol açabilmektedir. Ağır baskı ve bunun sonrasındaki göreli rahatlama süreçlerini ifade etmeleri, bu tür yanılsamaların kaynağıdır. Bu tür zihniyet algısı ile yaklaşmak, geçmişte de zor süreçlerinde kaybedilmesine ve hatta kazanılan mücadelelerin kaybedilmelerine yol açmıştır. Tarihin öğreticiliğin de çıkarılacak en önemli ders; verili hegemonik sistem varlığını sürdürdükçe, her türlü süreci mücadele olarak kurgulamak gerektiğidir. Yöntem ve araçların değişiyor olması, mücadele gerçeğini ortadan kaldırmıyor, aksine yanılsamalarla da baş etme gereğini ek bir ödev olarak öne koyuyor. Verili iktidarcı sistemin toplumsal mücadeleler karşısında kriz halini yaşadığı her dönemde kendini yeniden, yeniden kurgulayarak krizi aşma çabaları düşünüldüğünde, demokratik sistemin/yaşamın inşa edilmesi için bunu aşan bir yoğunluk ve derinleşme içerisinde yeni tip mücadele biçimlerinin kurgulanması gerektiği açıktır. Özcesi, toplumsal sorunların çözümünde yol alırken ve demokratik yaşam inşa edilirken, çözüm-inşa-mücadele üçgenini iyi oturtmak ve ayrılmazlıklarını, zihniyet kodlarını iyi tanımlamak elzemdir. Eğer amaç verili iktidarcı sistemin normlarını aşarak alternatif bir sistem inşa etmek ise, o zaman yeni bir zihniyet ile alternatif normlar oluşturmak kaçınılmazdır. Bu bağlamda "demokratik siyaset" tezahürü, yürütülüş biçimi ve dayandığı zihniyet kodları önem taşımaktadır.

O halde bir "çözüm-inşa-mücadele" biçimi olarak demokratik siyaset verileri sistemde yüklendiği anlam ve tarz düzeyinden farklı olarak ele alınmak ve alternatif zihniyet parametreleri üzerinde oluşturulmak durumundadır. Dayandığı zihniyet kurgusu ve paradigması ile alternatif olma düzeyini yükseltecek yeni bir yol olarak toplumsal sorunların çözüm biçimi ve yeni toplumsal yaşam inşasının gücü olarak ortaya çıkacaktır. Demokratik siyaset, verili zihniyet ile yürütülemeyeceğine ve verili zihniyet ile sunulan "demokratik" normlar birer karikatür olduklarına göre esasta verili olan "demokratik" zihniyeti gerektirmemektedir. Ancak yeni bir zihniyet oluşumu ile var olanın etki sahası dışına çıkılabilinir. Var olan zihniyet bizleri var olan inşaların tekrarına götürecektir. Eğer hedef alternatif sistem inşası ise dayanılacak zihniyet yapısı da alternatif olmak zorundadır. Hâkim sistem iktidarcı bir sistem olduğu için onun zihniyet tasavvuru ile yürütülecek çalışmalar, kaçınılmaz olarak bizleri iktidarcı inşalara götürecektir. Bunun dışına çıkmanın yolu, iktidarcılıktan arınmış zihniyet oluşumundan geçmektedir. Bu anlamda demokratik siyaset, politikanın özel rolüne (toplumun kendini yönetmesi ve toplumsal ilişkilerin demokratikleştirilmesi) yeniden kavuşması ve uygarlık çağı ile birlikte büründüğü/üzerine aldığı oluşturulmuş iktidarcı değerlerden arındırılmasıdır. Bu da, uygarlığın hegemonya inşa etme ihtiyacının şekillendirildiği değerlere karşı çıkma ve kendi alternatiflerini oluşturma temelinde olacaktır.

### Alternatif Zihniyet Oluşumu

Alternatif zihniyet oluşumu temelinde demokratik siyasetin paradigmal parametrelerinin formülasyonu için şunlar belirtilebilir;

**1-İktidarcılıktan Arınma (Anti-İktidarcılık):** iktidarı salt egemenlik

tasavvuru olarak düşünmemek gerekir. Bu, basitleştirilen bir tanımlama olacaktır. Esasta zihniyet yapısı, ideolojik tezahür, paradigma olarak ele alınmak durumundadır. Dolayısıyla

"iktidarcılık" olarak tanım düzeyine kavuşturmak daha gerçekçidir. İktidarcılık, daha sürdürülebilir bir kavramlaştırmadır.

İktidarcılık bir zihniyet yapısıdır. Uygarlığın ideolojisidir. Bu nedenledir ki uygarlık çağının zihniyet kodlarını yeniden, yeniden üretir. Uygarlık çağında inşa edilmiş tüm zihniyet yapılarında, ideolojilerde düşünüş ve uygulanış süreçlerinde içkindir. Mitolojilerden dinlere, felsefeden bilime tüm düşünce sistematiklerinde ve oluşumunda iktidarcılık, ya belirleyen/oluşturan olmakta, ya da sonradan her şeyi kendisine evirmektedir. Alternatif veya muhalif olma iddiasındaki ideolojilerin ve düşünce tasavvurlarının zamanla iktidarcılıkla bütünleşmeleri, mayalarının iktidarcılık olmasından kaynaklıdır. Öyle ki, iktidarcılık adeta düşünce genetiğine dönüşmüştür. Sürekli kendisini üretmekte, taşınmakta ve en karşıtlık iddiasında olanların içine sızmaktadır. Tam da bu nedenle işe zihniyet dönüşümü ile iktidarcılıktan arınma ile başlamak kaçınılmazdır. Verili zihniyet kalıpları dönüştürülemeden alternatif sistem ve toplumsal yaşam inşaları beyhude bir çaba olacaktır. "her şey aslına döner" misali, var olan tekrar edilecektir. Elbette ki "asıl", bir kaçınılmazlık değil dayatılan bir kurgudur. Ancak zihniyet yanılması nedeniyle sanki değişmez bir gerçeklikmiş algısını yaratmaktadır.

Toplumsal yaşam inşaları "asıl", iktidarcılık dışındaki geniş toplumsal alandadır. Bu tutum, doğal toplum ilişkilerinin zehirlenerek toplumsal ilişkilerin egemenlik temelinde yeniden düzenlenmesine yol veren zihniyet sızmasıdır. Sonuç vermiş bir zehirlenmedir! Öyle ki, bunun dışında bir zihniyet ve gerçekleşme halinin olabileceği kolay kolay tasavvur edilemiyor. Çoğunlukla ezeli ve ebediymiş gibi düşünülüyor. Bu zihniyet kapanının dışına çıkmak bile başlı başına bir toplumsal devrimdir. "Zihniyet devrimi" nedensiz kullanılmıyor. Zihniyet dönüşümünün devrimsel niteliği, iktidarcı zihniyetten arınmanın zorluğu kadar, zorunluluğundan da ileri geliyor.

Bu nedenle demokratik siyaset, ancak iktidarcı zihniyetten arınmış yeni bir zihniyet oluşumu ile gerçekleşebilecektir. Siyaseti iktidar zihniyeti ve hedefi ile yapmak

demokratik olamayacağı gibi, verili olanın dışına çıkmış bir toplumsal yaşam inşasına da yol açmayacaktır. Çünkü iktidar dışı toplumsal inşalar ancak demokratik ilişkilerin, yol ve yöntemlerin sonucu olacaktır. Bu bağlamda ilişkiler, egemenlik anlayışının dışında yeniden düzenlenir ve vücut bulur. Özü gereği, iktidarcı ilişkilerin en zayıf olduğu çeperlerden başlayarak merkezlerin kuşatılması ile mümkün olacaktır.

**2- Devletçiliği Reddetme (Anti-Devletçilik):** Devlet, hegemonik güçlerin örgütlenme ve bu bağlam üzerinden iktidarcı tasavvurlarını topluma dayatma biçimidir. İktidarcılığa içkin olması, devleti salt bir örgütlenme biçimi olmasının ötesine taşırmaktadır. Devlet, egemenlerin kendilerini yeniden üretme biçimi de olmaktadır. İktidarcı zihniyet, devlet olgusu üzerinden kendisini toplumun tüm gözeneklerine taşırmakta, örgütlemekte ve toplumu kontrol etmektedir. Devleti hedefleyen ve devleti büyüten, toplumu dışlayan ve toplumsal beklentileri karşılamayan devletçi siyaset tarzı olmaktadır. Bu hegemonik siyaset tarzı, topluma rağmen toplum aleyhinde geliştirilmektedir. Ana teması toplum değil, hegemonik güçlerin çıkarlarının örgütlenmesi ve gerçekliklerinin sağlamlaştırılmasıdır.

**Toplumsal sorunların çözümünde yol alırken ve demokratik yaşam inşa edilirken, çözüm-inşa-mücadele üçgenini iyi oturtmak ve ayrılmazlıklarını, zihniyet kodlarını iyi tanımlamak elzemdir**

Demokratik siyaset, iktidarcı zihniyetin reddi üzerinden vücut bulan ve hegemonik kesimlerin dışında kalan toplumun varoluşsal halidir. Toplumun devletçi güçleri karşısında, onlara rağmen kendisini inşa etme tarzıdır. Devlet kurmayı ve onun üzerinden işlevselleşmeyi hedeflememesi, toplumsal oluşumu ve ilişkileri yeniden inşa etmesindeki devindirici gücü olmaktadır. Demokratik siyaset, devletçiliğin ve iktidarcılığın alternatifidir. Devletçi sistemin karşıt kutbunda yer alır. Devletçi sistemi ve zihniyeti gerilettiği oranda gelişme şansı bulur ve alternatif olmayı başarır. Demokratik siyaset, demokratik uygarlığın kendisini ifade biçimi olmaktadır.

Gerek düşünsel, gerek ideolojik ve gerekse de pratik yürütülüş tarzı olarak devletçiliği reddetmesi ve alternatif konumda olması, demokratik siyasetin, devletçi sistemi cepheden hedefleyerek yıkma isteğine sahip olduğu anlamına gelmez. Devletçiliğe karşı hem zihniyet, hem de pratik olarak aktif bir mücadele içerisinde yürütülür. Devletçi zihniyeti aşındırdığı ve anti-devletçi demokratik zihniyeti toplumsallaştırabildiği oranda gelişme şansı bulur. Her alanda devletçilik alternatifi oluşumları (zihniyet, tarz ve kurumlaşma olarak) inşa ettikçe, devletçiliği sınırlar ve geriletir. Bu bağlamda demokratik siyaset, devletçi sistem ile daha uzun süre birlikte varlığını sürdürür ve mücadele içerisinde olur. Deniz dalgalarının kıyıları dövmesi gibi, devletçi sistemi dövüp aşındırır. Toplumun kendisini örgütlemesine ve yönetmesine alan açar. Demokratik siyasetin en etkili yanı, toplumun alternatif kurumlaşmalarını ve sistemini inşa etmesini esas almasıdır. Yani, demokratik siyaset toplumsal alanda boşluğa izin vermez. Çünkü oluşacak boşluklar derhal devletçi sistem güçlerince doldurulur ve yaratılan aşınmalar devlet tahkim edilir.

**3- Yerellik (Anti-Merkeziyetçilik):** Devletçi sistem, özü gereği tekelcidir. Örgütlenme ve güç yoğunlaşması bakımından merkeziyetçidir. Nitekim iktidarcılık, tekelleşme ve güç yoğunlaşması demektir. Merkezi hegemonik özelliği ve kurumlaşma tarzı, iktidarcı zihniyete sahip olmasındandır.

Toplumsal örgütlenme ve ifade tarzında; merkeze yaklaştıkça hegemonya artar, uzaklaştıkça yerelleşme ve demokrasi artar. Merkezileşme hegemonik güçlerin örgütlülüğünün önünü açar, demokrasiyi kurumsallaştırır.

Demokratik siyaset, merkezileşmeyi ve dolayısıyla güç yoğunlaşmasını ret eder. Çünkü merkezileşen ve yoğunlaşan güç, topluma baskı ve egemenlik olarak döner. Baskılanan ve iradeleştirilen toplumun, kendisi olma yeteneğini kazanamayacağı açıktır. Tekleşme ve tekelleşme, iktidarcı zihniyetin tezahüründen başka bir şey değildir. Toplumsal çeşitlilik ve çoğulculuk, öz-örgütlülüğü ve dolayısıyla yerelleşmeyi gerekli kılıyor. Devletçi sistem ile mücadele edilirken, yeni bir hegemonya tesisi amaçlanmayacağına göre, toplumsal çoğulculuğa ve çeşitliliğe uygun öz örgütlenmenin esas alınması, demokratik siyasetin varlık nedenidir. Bu bağlamda demokratik siyasetin pratikleşme biçimi, yatay ilişiler ve özel yapılanmalardır. Yatay ilişkiler toplumsal hiyerarşiyi ortadan kaldırırken, özerklik ise toplumsal çeşitliliğe ve öz örgütlenmeye uygun olarak kendi ifade tarzını kurumlaştırmaktadır. Özerklik, demokratik siyaset ile yeniden inşa edilen toplumun, devletçi sistem karşısında kendini var etme biçimi olmaktadır. Devlete karşı toplum, demokratik özerklikler biçiminde örgütlenir ve özerk yapılar, demokratik konfederalizm biçiminde genel bir kurumlaşmaya kavuşur. Demokratik konfederal yapılanma devletleşmeye alternatif olup, özerk/yerel örgütlenmelerin dayanışma ve işbirliği ağlarını ifade eder. Demokratik siyaset ise, bu tarz kimliksel ifadenin uygulama ve gerçekleşme tarzıdır.

Burada gözden kaçırılmaması gereken husus yerellik ile evrensellik arasındaki çok yönlü geçişkenlik ve ilişki halidir. Yerellik, evrensel olandan, bütünden yalıtılma değil, onun aktif ve özneleşmiş bileşeni olmaktadır. Zaten evrensel olandan kopmuş yerellik, dar ufukluluk olacaktır

ki, marjinalleşme ve özne yerine nesne olma gerçekliğine tekabül eder. Demokratik siyaset zihniyeti, yerelde evrensel olanı inşa eden ve evrenselde yereli aktif kılan düşünsel sistematiğini oluşturur.

**4- Çoğulculuk (Anti-Çoğunlukçuluk):** Toplumun farklılıklarından müteşekkil çoğulcu yapısı homojenliği kaldırmaz. Homojenlik, toplumsal çeşitliliğin inkârı demektir. Tanınmayan veya bastırılan her özgünlük pasifleşir, geriye çekilir ve uzun vadede söner. Dayatılan homojen yapısı da kabullenmez ve uyum sağlamaz/ama aktif olma halini de kaybeder, canlılığını yitirir ve nesneleşir. Zamanla da yok olma sürecine girer.

Hegemonik siyaset tarzı toplumsal çoğulculuğu reddeder. Tekelci iktidarcı zihniyet yapısı bunu gerektirir. Çünkü her türlü güç yoğunlaşması tekleştirmeyi zorunlu kılıyor. Homojenleştirme ya da başka bir deyişle "farklılıkları bastırarak birlik" oluşturma gayreti, hegemonik sistemlerin kendilerini var kılma biçimidir. Daha da ötesi, toplumu kontrol etmeye ve yönlendirmeye olağanüstü imkân tanımaktadır. Nitekim iktidar yapıları aynı zamanda kontrol mekanizmalarıdır. Çünkü homojen yapıları yönetmek kolaydır ve avantaj sağlamaktadır.

Bu nedenle devletçi sistemler inşa ettikleri hegemonik siyaset biçimiyle çoğunlukçuluğu esas almakta ve her türlü farklılıkları bu potada eritmektedirler. Her türlü asimilasyoncu politika ve uygulamalar bu amaçla gerçekleştirilmektedir. Nitekim günümüzün liberal demokrasilerinin çoğunlukçuluğu merkeze almaları tesadüf değildir. Bu zihniyetin suçudur. "azınlık hakları"na yer vermeleri bu gerçeği yadsımaz aksine pekiştirir. Son tahlilde azınlık yapıları, ana gövdenin çoğunlukçuluğuna tabi olmaktadırlar. Çoğunlukta olan yapılar belirleyen konumda olurlarken azınlıkçı yapılar belirlenen konumda kalmamalıdır. Bu zihniyet yapısının meşruiyeti ise, seçimler üzerinden inşa edilmektedir. Liberal demokrasinin merkezine seçimlerin yerleştirilmesi boşuna değildir. Hegemonyacı ve tekelci nitelik gözden kaçırılmakta ve güya toplumun çoğunluğunun rızası alınmaktadır. "rızanın imalatı" böyle yapılmaktadır. Oysa seçimler toplumun yaygınca manipüle edildikleri, bunun üzerinden hegemonik iktidarların tesis edildiği bir alandır. Liberal demokrasinin manipülatif bir icadıdır.

Toplumsal varoluş hali, farklılıklar üzerinden vücut bulur. Farklılıklar toplumsal inşaların meşruiyetini zedelemez, aksine perçinler. Hegemonik toplumsallığa aykırı iken, heterojenlik toplumsal ontolojinin esasıdır. Elbette farklılık ve çeşitlilik olma hali, "bir" olmayı yadsımaz. "bir" olmak, farklılıkların reddini gerektirmez. "farklılıklarla birlik" kuralları terk etmeyi değil, tanınmayı ve birlikte yaşamayı esas alır. Demokratik siyasetin özü de budur.

Demokratik siyaset, zihniyet olarak her farklılığı toplumsal özne olarak kabul eder. Nicelikler üzerinden değil, nitelikler üzerinden işlevseldir. Her farklı özne, niteliği kadar toplumsal alana etki eder. Ancak nitelikteki farklılıklar, "önemli-önemsiz" ,"birinci- ikinci", "esas-tali" gibi hiyerarşik ve hegemonik sınırlandırmaları gerektirmez ve meşru kılmaz. Toplumsal alanı nicelikler üzerinden tarif eden çoğunlukçu zihniyet, sayılara dayalı statüler ve hiyerarşiler inşa eder. Bunu, hegemonik yapının bir gereği olarak yapar. Demokratik siyaset zihniyeti ise iktidara yönelimli olmadığı ve hegemonik bir öz taşımadığı için, tüm farklılıkları meşru olgular olarak tanır ve bu gerçeklikler üzerinden toplumsal inşaları gerçekleştirir. Her farklı olma hali, bir niteliğe tekabül eder ve meşru olgu olarak yer edinir. Meşruiyetini var olmasından alır. Burada demokratik siyaset, statüler ve hiyerarşiler inşa etmez. Çünkü nitelik farklılığı statüyü ve hiyerarşiyi gerektirmez. Toplumsal farklılıklar arasında dikey ilişkiler değil, yatay ilişkiler yan yanalık söz konusudur. Yan yana durma hali, birlik olmayı ve birlikte yaşamayı gerektirir. "birlik" olmak; bütünün içinde erimek kendi olmaktan çıkmak ve özne olmaktan uzaklaşmak anlamına gelmiyor. Her farklılık, niteliğini kaybetmeyen özneler olarak bütünün bir parçası olur. Zaten demokratik siyasetin özü, farklılıklar arasında simbiyotik ilişki inşa etmektir.

Toplumsal çoğulculuğu esas almayan siyaset tarzlarının kaçınılmaz olarak tekçiliğe ilerleyeceği ve bunun üzerinden iktidarcılığı geliştireceği açıktır. Bu sadece bir öngörü ve ihtimal değildir. Çünkü tanınmayan her varlığın üzerinden hegemonik ilişkiler inşa edilir. Yâdsıma ve tanımama durumu ne kadar yaygınlaşırsa, hegemonik yapı o kadar güçlenir. Demokratik siyaset ise çoğulcu yapının güvencesi ve işlevselleşmesidir. Çoğulculuk zihniyet yapısına dönüştükçe iktidarcı yapılanma marjinalleşir.

**5- Kadın Özgürlüğü (Anti-Cinsiyetçilik):** Köleliğin, sınıflaşmanın, her türlü hegemonik yapılanmanın ve özgürlüksüzlüğün temeli, kadının üzerinde egemenlik kurulan bir nesneye dönüştürülmesi ile atılmıştır. Erkek egemenliği üzerinden vücut bulan "erk"çi zihniyetin oluşumu, iktidarcılığı ve her türlü hegemonik tasavvurları insanlığın gündemine taşırmıştır. Toplumsal cinsiyetçilik, kadına ait olanın reddi üzerinden anti-özgürlükçülüğü sürekli üretmektedir. Toplumsal yaşamın sürdürülebilirliği için doğal olarak simbiyotik ilişki içerisinde olması gereken kadın-erkek ilişkisinde ibrenin erkekten yana dönmesi ve bunun zihniyet yapısına dönüşmesi, toplumsal yaşamın özü olan demokratik ilişkilerin de sonu olmuştur. İktidarcı zihniyet, kadın üzerindeki egemenlik tesisi ile oluşmuştur. Kadının toplumsal tutsaklığı, demokratik yaşamın gelişmesinin önünde engeldir. Aslında tutsak kadının, tutsak erkek olduğu gerçeğinden ayrı olmadığından, erkek, kendisini de bağlamaktadır. Özgür ve egemen olduğunu sandığı noktada kendi egemenliğinin altında ezilen erkeğin bu yalın gerçeğin farkında olmaması, erkeksi zihniyetin yanılsama krizinin derinliğini gösteriyor. Tutsağı tarafından tutsak

alınmak, iktidarcı erkeğin kaderi olmuştur.

Demokratik siyaset, toplumsal cinsiyetçiliği reddetmeden gelişemez. İktidarcı yapılanmaların reddini çıkış noktası yapması, öncelikle toplumsal cinsiyetçiliğe cepheden yönelmesini gerektiriyor. Bu da, kadının toplumsal inşanın ve demokratik siyasetin öznesi olmasını zorunlu kılıyor. Erkeğin, varoluşsal gerçeği olan iktidarcı ve cinsiyetçi zihniyetten ve bunun ortaya çıkarttığı toplumsal statülerden kendi isteği ile vazgeçemeyeceği gerçeği göz önüne alındığında, demokratik siyasetin aslında kadının öncülüğünde yapılmasını şart kılıyor. Bu gerçeklik, kadının hem zorluğu, hem de avantajıdır. Zorluğudur, çünkü erkeği dönüştürme sorumluluğu da maalesef kadının omuzlarına yüklenmiştir. Avantajıdır, çünkü demokratik siyaset ile toplumsal ilişkilerin demokratikleşmesine öncülük edecektir. Kadının toplumsal yaşamı iktidarcı zihniyeti yaşamın dışına çıkaracak en önemli güçtür. Hiç olmazsa iktidarcılığı önemli oranda geriletip, etkisiz kılabilir.

**Demokratik siyaset, iktidarcı zihniyetin reddi üzerinden vücut bulan ve hegemonik kesimlerin dışında kalan toplumun varoluşsal halidir. Toplumun devletçi güçleri karşısında, onlara rağmen kendisini inşa etme tarzıdır**

Nitekim ekolojinin demokratik siyasetin zihniyet kodunu oluşturması, kadının yüklendiği bu rolden ötürüdür. Kadın olmadan ne doğa korunabilir, ne toplumsal yaşam ve ilkeler demokratikleştirilebilir, ne de özgürlük düzeyi yakalanabilir. Bu nedenle topluma giydirilen cinsiyetçilik gömleği, ancak demokratik siyasetin cinsiyet özgürlüğünü esas alması ile parçalanabilir. Bu açıdan kadın, demokratik siyasetin öznesi ve dayanağı olmak durumundadır. Kadının demokratik siyasete katılımı niceliksel değil, nitelikseldir. En başta da zihniyet öncülüğüdür.

### Demokratik Siyaset ile Üçüncü Yol Seçeneği

İktidarcı zihniyet olan merkezi hegemonyacılık sisteminin sorun üreten yapısı, onu krizli bir döngüye hapsetmektedir. Krizlerini aşma ve yönetme yöntemi olarak bir yönüyle toplum ve toplumsal değerlere karşıtlık temelinde var olmaya ve hatta gelişmeye çalışırken, kendi içerisinde de hegemonya mücadelesini yürütmektedir. Bu, sistemin çatışmacı karaktere sahip olduğunu göstermektedir. Karşıtlaşarak var olma ve gelişme çabası, iktidarcı zihniyetin doğal bir sonucudur. Bir yandan toplum baskılanarak sindirilirken, diğer yandan sistem içi iktidar bloklarının hegemonya mücadelesi yürütülür.

İktidarcı sistem güçlerinin hegemonya savaşında toplum meşruiyet nesnesi olarak kullanılmaktadır. İdeolojik ve pratik manipülasyonlarla toplum kesimleri iktidarcı güçlerden birinin arkasında saf tutmaya zorlanmaktadır. Alternatifsiz bırakılan toplum kesimleri, hegemonya oyununun bir figüranı olmaya boyun eğmişlerdir. Aktörlerin yanında figüranların rolünün araçsallaşmanın dışına taşmayacağı açıktır. Sistemde aslolan hegemonik aktörlerin başat güç olma mücadelesidir. İktidar bloklarının çıkarları bunu gerektirmektedir. Gerçekte sarkacın bir yanında hegemonik güçlerin, diğer yanında ise bunun dışında sistemini kurması gereken toplumsal kesimlerin olması gerekirken; maalesef sarkacın her iki tarafında da hegemonik güçler konumlanmışlardır. Alternatif olması gereken toplumun bu yeteneği geliştirememesi, iktidar güçlerine çok geniş alanlar açmıştır.

Dolayısıyla verili egemenlik sistemi, güçler dengesine dayanarak sürdürülmektedir. Sistemde başat güç olan aktör, sistemde dengeyi oluşturma, yönlendirme ve kontrol etme inisiyatifini de kazanmakta ve bunun üzerinden dayandığı güç bloklarının çıkarlarını azamileştirmeye çalışmaktadır. Hegemonya olma arzusu, gelişme yeteneğini gösteren her iktidar gücünün başat güç (küresel güç), buna ulaşamayanların da bölgesel güç (alt emperyal güç) olma iştahını kabartmaktadır. Sistemik olarak güçler dengesi oluşurken, koşullar oluştuğunda rakip iktidar blokları birbirlerini alt etmeye de çalışmaktadırlar. Bu açıdan güçler arasındaki rekabet, hem dengenin korunmasının, hem de kırılgan bir yapı kazanmasının nedenidir.

Devletçi sistem, güçler dengesi üzerinden inşa edildiği ve toplumda nesneleştirilerek alternatif konumdan çıkarıldığı için, sistem içerisinde yer almak isteyen her güç, (günümüz açısından) iç içe geçmiş iktidar bloklarından birine yanaşmak durumundadır. Toplumsal kesimleri özneleştirip, topluma dayanmak iktidarcı güçlerin amacı olamayacağına göre, toplumsal gücü iktidar olma çabasına kanalize ederek egemenlik çıkarlarını gerçekleştirmek, bu güçlerin hedefidir. Toplumun bu oyuna mahkûm edilmesi ve sanki başka bir seçenek yokmuş gibi yanıltılması, hegemonik sistemin başarısıdır. Güçler döngüsü arasında sıkıştırılan topluma, gazını alma babında bazen nefes aldırılması da bu oyunun bir parçasıdır. Toplumsal farkındalığın gelişmesi paralelinde, iktidarcı çemberi aşmayan bu oyun, kapitalist modernite çağında liberal demokrasi olmakta ve kapitalist modernitenin liberal demokrasi icadı en gelişkin ileri demokrasi olarak sunulmaktadır. Elbette bu çabalar boşuna değildir ve toplumu hegemonya mücadelesinde araç konumunda tutmak amaçlıdır.

Devletçi sistemin çağımızdaki kurgusu olan kapitalist moderniteye alternatif olarak sunulan demokratik modernite seçeneği, iktidar sisteminin dışına çıkmak isteyen toplumsal kesimlere dayanarak gelişme şansına sahiptir. İktidar bloklarından birine dayanmadan ve onların bir

parçası olmadan özgür toplum seçeneğini iktidar oyunlarının dışında inşa etmek, demokratik siyasetin temel amacı olmalıdır. En etkili ve yoğunlaşmış güç toplum olduğuna ve hegemonik güçler bile meşruiyetlerini topluma dayandırma ihtiyacını duyduklarına göre, toplumu araçsallıktan çıkarıp kendi varlığının aktörü haline getirmek ve bunu verili iktidarcı sisteme alternatif olarak kurgulamak demokratik siyaset ile mümkündür. Çünkü sorun üreten bu sistemi ve onun siyaset biçimi ile karşılamak, alternatif olmanın gereğidir.

**Demokratik siyaset, iktidarcı sistem mağduru olan toplumsal kesimlerin alternatif siyaset tarzıdır. Gerçekleşme dili ise, Radikal Demokrasidir**

Demokratik siyaset tarzının gerçek manası ile verili hegemonik sistemde yürütülmesi olanağı yoktur. Çünkü zihniyet uyuşmazlığı vardır. Demokratik siyaset, iktidarcı siyasetin anti-tezidir. Bu açıdan iddialıdır. Dolayısıyla verili sistem dışına çıkarak alternatif olma iddiasını sürdürmekle kalmaz, gerçekleştirme yeteneği de gösterir. Bu da hegemonya savaşı yürüten, ama zihniyette ve amaçta buluşan sistem aktörlerinin dışında yeni bir yol oluşturmakla mümkündür. Çatışan hegemonik taraflara halkın özgür ve demokratik taraf olma gerçeği, üçüncü yolu inşa etmeyi zorunlu kılıyor.

Üçüncü yol, aynı zihniyete sahip güçlerin karşısına iktidarcılıktan arınmış demokratik zihniyeti pratikleştirme çabasıdır. Taraflara angaje olmadan toplum adına ve toplum ile birlikte demokratik siyaset gerçekleştirmektir. Demokratik siyaset, halkın devletçi zihniyet ve yapılar dışında kendisini ifade biçimi oluyor. Hegemonya savaşı veren güçlerin çatışmalarına taraf olmadan ve herhangi bir gücü de cepheden hedeflemeden, ama oluşan boşlukları da iyi değerlendirip, demokratik siyaset ile sistem oluşturmayı gerektiriyor. Bunu yaparken, hegemonik güçlerin ve yandaşlarının saldırılarına karşı da demokratik siyasetin gereği olarak pratik olarak kendisini savunur. Egemen sistem güçlerinin siyasi, ideolojik, kültürel, ekonomik ve fiziksel saldırılarına karşı sistemsel varlığını korumak veya sistemin bu yönlü engellerini aşarak sistem inşa etmek için her açıdan öz savunma feraseti ile hareket etmek, demokratik siyasetin olmazsa olmazıdır. Öz savunma, saldırılarda kullanılan araç ve yöntemlere aynı yöntemle mukabele etmektedir.

Demokratik siyaset, iktidarcı sistem mağduru olan toplumsal kesimlerin alternatif siyaset tarzıdır. Gerçekleşme dili ise, Radikal Demokrasidir. Verili sistemi yıkmayı hedefleyen devrim tarzını da, onu tekrarlayan iktidar, devletler inşa etmeyi de benimsemez. Ne yıkar, ne benzeşir ne de teslim olur. Toplumun öz gücünü açığa çıkarır, buna dayanır ve bu izlekte alttan üste doğru inşaya yönelir. Toplumun demokratik seçeneğini verili devletçi sistemin içinde alternatif olarak inşa eder. Bu da uzun süre hegemonik sistemle birlikte, yan yana yaşamasını koşulluyor. Bu nedenle sistem ile birlikte yaşarken, onunla demokratik siyasetin gereği olarak anlamlı ilişkiler geliştirir. Varlığı ve iradesi tanındığı ve saygı duyulduğu oranda, o da sistemin varlığını (meşruiyetini değil) tanır. Ancak tanıma biçimi, uzlaşma ve mücadelesizlik anlamına gelmez. Aksine sistemi geriletmek için sürekli bir mücadele içerinde olur. Demokratik siyaset, bu mücadelenin biçimidir. Kendi sistemini zihniyette ve pratik de inşa edip, toplumu özne haline getirdiği oranda devletçi sisteme geri adım attırır ve onun meşruiyetini tartışılır hale getirir. Mevcut sistemin dâhi toplumsal meşruiyete ihtiyaç duyduğu ve bu amaçla liberal demokrasiyi geliştirdiği düşünüldüğünde, toplumu örgütleyerek sistemin altını boşaltmanın ne denli avantaj ve güç sağladığı daha iyi anlaşılır. Kabul etmeliyiz ki hegemonik sistemin varlığı sadece devlet aygıtı ve iktidar gücü üzerinden yürümüyor. Esas da toplumsal algının yönlendirilip, toplumun önemli bir kesiminin yedeklenmesi ile gelişir. Toplumdan beslenen damarının zayıflatılması veya kesilmesi ile sistem ciddi anlamda zayıflayacaktır. Giderek devre dışı kalma sürecine girecektir. Alternatif üçüncü yol, demokratik siyaset ile bunu başarabilir ve inşayı gerçekleştirebilir. Bunun için de her türlü mücadeleyi demokratik siyaset paradigması ile yürütmek ve bunu hem toplumsal ilişkilerin hem de yapılandırmanın temeli yapmak gerekiyor.

# Radikal Demokrasi ve Devrimci Süreç Hakkında Bir Taslak

**Veysi Sarısözen**

Aşağıdaki yazı, bugüne kadar "dışarıdan" izlediğim ve elbette enternasyonalist bütün Türkiyeli sosyalistler gibi yazgımı birleştirdiğim Ortadoğu devrimci süreci ile ilgili yetersiz bilgilerim ve gözlemlerim temelinde yazılmış bir yazıdır. Yaptığım yorumların yalnızca beni bağladığını bilmem hatırlatmak gerekli mi? Okur yazıda benim kişisel görüşlerimle, Kürt özgürlük hareketinin görüşü olduğunu düşündüğüm kimi teorik önermeler hakkındaki kişisel yorumlarımı bu açıdan eleştirel gözle okursa, yazı amacına ulaşmış sayılır. Eninde sonunda elinizdeki yazı yalnızca bir "taslaktır"...

**Bireylerin birbirleriyle doğrudan ilişkisi üzerinden oluşan halk iradesi "nispeten az seçmenli" özerk komünal toplumların konfederalizm temelindeki toplamı, gerçek demokratik sistemi meydana getirir**

### O halde yazıyı artık okurlara sunabiliriz.

Türkiye'nin demokrasi yürüyüşünde gelip dayandığı durakta, Başbakan Erdoğan'ın şu sözleri yazılı: Sandık Durağı…

Yüz elli yıllık demokrasi macerasının gelip dayandığı bu duraktan önceki durakların hepsinde "sandık durağı" yazıldığını unutmayalım. Meşruti Meclis'te de "sandık" vardı. Tek partili Kemalist rejimin "İki dereceli" seçimlerinde de "sandık" kurulmuştu."Çok partili" rejim boyunca da demokrasinin gelip durduğu durağın adı hep "sandıktı".Şimdi AKP'nin yüzde on barajlı rejiminde de demokrasinin hurda kamyonu yine "sandık" durağında hırıldayıp duruyor.Bir adım öte gideceğine dair bir işaret ise yok.

İşin ilginç yanı şudur ki, bu "sandık" durağı, bize özgü de değil. Reel sosyalizmin "proletarya diktatörlüğünde" de, "halk demokrasilerinde" de, "gelişmiş sosyalizm" aşamasında da hep sandık vardı. Sovyetlerde bu sandık durağında yalnızca "tek" parti olsa da, Bulgaristan'da, Demokratik Almanya'da, Çekoslavakya'da v.s. hepsi de "devlete bağlı" pek çok parti "sandık durağında" bekleyip durmuştu.

"Türk sandığı" aslında "Hür dünya sandığı" ile "reel sosyalizm sandığı" arasında melez bir "sandık". Bilindiği gibi Avrupa ve ABD'de de demokrasiler "sandık durağından" tek parmak ileri gidemediler.Bu "hür dünya sandığının" Türk sandığından farkı "devletle bütünleşmiş tekellerin" vesayetindeki "derin gizlilik" ya da "gözle görülemeyecek vesayet"ten ibaret. Bir başka ifadeyle, "parlamentonun hareket alanı"nın Türk parlamentosuna göre "daha geniş" olması. Partilerin "devletten" görece daha fazla "özerk" yapısı ve Türkiye'ye göre daha gelişmiş bir "sivil toplumun" belli bir ölçü içinde "denetim" imkanı…Kısaca Türk demokrasisinin "sandık durağı" derme çatmayken ve burada bekleşenleri doludan, afetten koruyacak hiçbir çatısı yokken, Batının "sandık durağı" dayalı döşeli ve korunaklı. O nedenle bizde bu "durak" on yılda bir yıkılmakta, Batıda ise böyle bir ihtimal yok. Fark bundan ibaret.Bu da az sayılmaz…

Demek ki, ister burjuva, ister "proleter" olsun, demokrasilerin gelip dayandığı durak böyle bir şey ve bunların tümü de bu duraktan bir adım öteye gidememiş.

### 'Devlet Olmayan Devlet' ve 'Ulus Olmayan Ulus'

Kısaca "sandık" ya da "genel oy" hakkında birkaç hususa değinmek iyi olur.Çünkü burada "radikal demokrasi" ile "sandık" ya da "genel oy" arasındaki ilişkiyi ele almış olacağız.

Ülke ölçüsünde ve merkezi iktidarı belirlemek için yapılan seçimler, halkın iradesini ancak biçimsel olarak yansıtır. Çünkü bu irade, oy verenlerin "birbirleriyle" iletişimlerinin bir sonucunda değil, seçimlere katılan partilerle seçmen arasındaki iletişimin bir sonucu olarakortaya çıkar. Buna "medyanın" ya da kitle iletişim araçlarının, cami, tarikat, kilise ya da havranın da seçmenle girdiği iletişimi eklemek gerekir.

Nasıl emekçiler ürettikleri metaya yabancılaşıyorsa, tıpkı onun gibi, seçmen de verdiği "oya" ve yarattığı "iktidara" öylece yabancılaştırılmıştır.

On milyonlarca ve yüz milyonlarca seçmenin oy verdiği seçimlerin "demokratik" olması, o seçimler öncesinde yapılan politik mücadele kurallarının demokratik olmasıyla da sağlanamaz.Bu sadece partiler arasındaki ilişkide bir "demokrasi" yaratır.Ama partilerle seçmen arasındaki ilişkiyi asla demokratikleştiremez.

"Sandığın" demokratikleşmesi için, o sandığa oylarını atacak olan her bir seçmenin bir diğeriyle doğrudan, iletişim kurması gerekir.

O nedenle Kürt özgürlük hareketinin sık sık "ilkel komünal topluluk" biçimlerine referans vermesi ile "demokratik özerklik" teorisi arasında derin bir bağ olduğunu düşünmekteyim. Modern koşullarda düşünülen "komünal toplum", bu açıdan asıl "demokratik toplum"dur.

Çünkü yüz ya da beş yüz veya bin kişilik topluluklarda insanlar, "bir aracı" ile değil, doğrudan birbirleriyle yüz yüze gelerek kararlar almaktadırlar. Mahalle-köy Meclisleri dediğimiz organ, aynı mahalle ya da köyde oturan doğal olarak birbirlerini tanıyan, dolayısıyla birbirleriyle doğrudan diyalog kurabilen insanlardan oluşmaktadır.Böyle bir toplulukta yoğun tartışmalar sonucunda ortaya konulan sandıkta, halkın gizli oy ve açık sayımla ortaya çıkan iradesinin gerçek bir halk iradesi olduğundan hiç kimse şüphe bile etmez. Bu irade halkın "iki ya da daha fazla parti arasındaki tercihini" değil, "insandan insana iletişimin" sonucunu ifade eder.

Kısaca, bireylerin birbirleriyle doğrudan ilişkisi üzerinden oluşan halk iradesi "nispeten az seçmenli" özerk komünal toplumların konfederalizm temelindeki toplamı, gerçek demokratik sistemi meydana getirir. En alt "birim" olan "özerk mahalle"nin seçmenleri birbirlerini "tanımaktadır". Onların "temsilcileri", diyelim ki İl düzeyinde bir araya geldiğinde, bu temsilciler de birbirleriyle doğrudan iletişim kuracaklardır.Onların en nihayet konfederal "merkeze" göndereceği temsilciler de birbirleriyle doğrudan ilişki içinde olacaklardır.

Böyle ya da başka biçimler altında oluşacak olan bu sistem "seçmenle seçmen" arasındaki doğrudan ilişki sayesinde, aynı zamanda "insanlaşmış" olacaktır.

Demokrasinin "yerelleşmesi" ve "insanlaşması" Kürt özgürlük hareketinin düşünce sisteminde, "demokratik ulus" teorisi sayesinde keşfedilmiştir."Devlet olmayan devlet" anlayışının temelini "ulus olmayan ulus" oluşturabilir.Bu ise ancak birbirini tanıyan farklı din, dil ve ulustan insanların birbiriyle kuracağı uygar ve demokratik ilişkiler sayesinde gerçekleşebilir. Nasıl demokrasinin ilk tohumu "en küçük birimde" yeşerirse, "demokratik ulusun" da boy vereceği ortam, işte bu en küçük birimdir, bir anlamda "komünal yerel toplumdur"…

Demek ki, "merkezi iktidarı" belirleyen ve kitlelerin birbirleriyle değil, partiler arasında ilişki kurduğu "parlamenter sandık demokrasisinin" demokrasiyi yalnızca formel anlamda temsil ettiği açıktır.

İşte bu "demokrasi" tipi, hem "reel sosyalizmde" denenen ve başarısızlığa uğrayan "merkeziyetçi" sistemden, hem de her geçen zaman içinde biraz daha seçmenlerin yabancılaştığı "parlamenter" sistemden farklı bir demokrasidir. Günümüzün yeni kuşakları da zaten böyle yeni bir demokrasi aramaktadır.

## Devrimci yükseliş ve radikal demokrasi

Bu arayışın bilincine varan 68 kuşağıydı.Bizim 68'lilerden söz etmiyorum.Avrupa'nın 68 kuşağı, yeni bir demokrasi arayışının kitlesel öncülüğünü yaptı. Ne kapitalist burjuva "demokrasisi" ve ne de reel sosyalist "demokrasi" bu kuşağın idealleriyle bağdaşmadığı için alternatif demokrasi arayışı sonuçta "radikal demokrasi" kavramı altında sonuca vardı.

Bu anlayış "taban demokrasisi" ya da "doğrudan demokrasi" gibi anlayışlarla temellendirildi.Seçilmişlerin seçenler tarafından geri çağırılması, adem-i merkeziyetçilik, yerellerin geniş özerkliği düşünceleri o dönemlerde tartışıldı.

Fakat 68 yılının devrimci yükselişi geriye çekildikten ve o kuşağın önde gelenleri, örneğin Yeşiller'in ilk kurucuları, giderek sistemle iç içe girdikten sonra Batı'da "radikal demokrasi" büyük ölçüde unutuldu. Aynı zamanda böyle bir "üçüncü yol" önerisini, sol kitleler arasında anti-komünist amaçlarla destekleyen kimi "akademi"ler ve medya organları, reel sosyalizmin yıkılmasından sonra bu "destekten" vazgeçti ve Batıda "radikal demokrasi" unutuldu.

Şu sıralar PKK Önderi Öcalan'ın eserlerini kısa broşürler halinde yayınlayan Kürt halkının dostları, gençler ve aydınlar arasında unutulan "radikal demokrasi" kavramına karşı giderek artan bir ilgi uyandırmakta…Ne var ki, radikal demokrasi, kendi başına "propaganda" ile canlandırılabilecek bir hedef değil. Onun ortaya çıkış süreci, son derecede karmaşık toplumsal gelişmelere yakından bağlı.

Radikal demokrasi düşüncesinin bereketli toprağı, "radikal kitle hareketleridir".Tarihte mevcut burjuva ya

da kapitalist moderniteye ait siyasal rejimlerin alternatifleri hep böyle "radikal kitle hareketlerinin" yükseldiği "devrimci durumlarda" ortaya çıktı.

"Radikal demokrasi" düşüncesini doğuran 1968 yılının "devrimci durumundan" söz etmiştik.Şimdi de üç "devrimci durumdan" daha söz edelim.

Bunlardan ilki 1871 Paris Komünü'dür.Komün "temsili parlamentarizmin" alternatifi olan bir yeni demokrasi yarattı.Bu demokrasi Fransa'da meydana gelen devrimci durumun bir ürünüydü.Paris işçileri ayaklanmıştı.Ve onlar "dümenin" başına geçince, ne Fransız İhtilalinin Jakobenleri ne de ılımlı kibar burjuvazinin Jirondenleri gibi davrandılar."Komün"ü kurdular ve seçilenlerin seçenler tarafından geri çağırılması gibi kurallarla "doğrudan demokrasi"ye ilk adımı attılar.Bu öyle bir demokrasiydi ki, henüz oy hakkı bile olmayan kadınları kitleler halinde devrim sürecine çekmişti.Yerel özerklik sistemi, "kadınların katılımı olmadan" yürüyemezdi.Komün saldırıya uğrarken bu kadınlar orduya karşı kahramanca direndiler. Karl Marks, Komün deneyinden hareketle, "demokratik cumhuriyet" fikrini "proletarya diktatörlüğü" fikrine doğru geliştirdi. Ona göre Komün "proletarya diktatörlüğüydü"…

Biliyoruz.Bu devrimci durum geriledikten yıllarca sonra Paris'i kuşatan "kızıl Belediyeler"hiçbir zaman "radikal demokrasi"ye doğru bir evrim geçirmedi.Öyle olsa da şimdi, aşırı merkeziyetçi Fransa devleti, son Anayasa değişiklikleriyle birlikte geniş ölçüde adem-i merkeziyetçiliğe geçti.Komün'ün "mahalle meclisleri" düşüncesi, yerellerin "özerkliği" yolunu açmıştı.

Komünün yenilgisinden ve daha pek çok karşı devrimci gelişmelerden sonra, eğer yanılmıyorsam 2. Enternasyonal'in şefi Kautsky, "devrimci sürecin merkezi Avrupa'dan Rusya'ya kayıyor" saptamasını yaptı.Nitekim Komün'den 36 yıl sonra, 1905 yılında Birinci Rus Devrimi patladı.Bu devrim Çarlık otokrosisine karşı yapılan ve demokrasiyi hedefleyen bir devrimdi.Ama devrimci durumla ayaklanan kitleler, otokrasiye karşı demokrasiyi, Batının burjuva parlamentarizminden ödünç olarak almadılar.Kendi "radikal demokrasilerini" yarattılar. Bu demokrasinin organı Parlamento değil, "Sovyet"ti. Sovyetler, en küçük yerel birimlerde oluşmuştu.Yerellerin demokratik özerkliğini temsil etmekteydiler. En alttan seçilip, yüksek sovyete gönderilen "temsilciler", her an seçenler tarafından geri çağrılabiliyordu.

Bilindiği gibi 1905 devrimi ve Sovyetler yenildi.Bunların yerine meşruti bir parlamenter sistem getirildi. Kurulan meclisin adı Duma'ydı ve bu Duma Çarlık Rusyası'nı 1914 yılında Birinci emperyalist savaşa soktu.

Rusya'da ikinci devrimci durum 1917 yılında oluştu.Devrimci durumun oluşmasıyla birlikte burjuva parlamenter sisteme karşı 1905 yılında ilk kez ortaya çıkan Sovyetler yeniden doğdu.Bu defa "işçi ve asker vekilleri sovyeti" adıyla kışlalardan, köylerden, kasabalardan yukarılara doğru örgütlendi.Sovyetlerin egemen olduğu bütün yereller, büyük bir hızla Rus devletinin merkezi hegemonyasından kurtulmaya ve kendi özerkliklerini ilan etmeye başladı.Bir süre sonra ülkede "ikili iktidar" oluştu.Bir tarafta Çarlık Rusyasının Duması, diğer tarafta ise Sovyetler…Lenin Sovyet iktidarını "proletarya diktatörlüğünün ilk biçimi olan Paris Komünü'nün devamı olarak ilan etti.Nitekim Lenin öldüğü zaman onun cenazesi Paris Komünü'nden kalma bir "kızıl bayrağa" sarılmıştı.

## Burada bir parantez açmamız gerekiyor.

Gerek Marks'ın ve gerekse Lenin'in "proletarya diktatörlüğü" kavramı, daha sonra ve zaman içinde reel sosyalizmde deforme olan siyasi rejimlerle uzaktan ve yakından ilgili bir kavram değildi.Proletarya Diktatörlüğü onların teorisine göre, tıpkı Öcalan'ın "devlet olmayan devlet" düşüncesi gibi, bir "geçiş" biçimiydi.Yani "devletli toplumlardan, devletsiz, iktidarsız toplumlara geçiş" biçimi olarak ele alınmıştı.Devletin baskıcı bürokratik aygıtının yıkılmasından, düzenli ordunun ve polisin lağvedilmesinden söz ediliyordu.Devlet bürokrasisinin yerine, halkın bu bürokratik işleri münavebeyle yerine getirmesi düşünülüyordu.Marksizmin kurucuları, proletarya diktatörlüğü denilen "devleti", "işçi sınıfının ve çalışanların ulus haline gelerek, devlet biçiminde örgütlenmesi" olarak tanımlamışlardı.

(Bu düşünceye Öcalan'ın yaptığı katkı, bana göre, "merkezi devletin" bu tanımını "yerelleştirmesi"dir. Denebilir ki Öcalan, "devlet olmayan devlet" anlamındaki "proletarya diktatörlüğü" düşüncesindeki "zayıf" noktayı görmüş ve her türlü sosyolojik öznenin, yerellerde "demokratik özerkliğini", "demokratik merkeziyetçilik" ilkesinin yerine geçirmiştir. Böylece, Apocu devlet teorisi demokratik cumhuriyetteki devletin tanımını, benim sözlerimle ifade edersek, "demokratik ulus haline gelen halkın, yerel yönetimler halinde örgütlenmesi ve konfederal temelde birleşmesi" olarak derinleştirmiştir.Böyle bir düşüncenin yaşama geçmesinin temel ön koşulu ise, bu düşüncenin hayata geçirildiği ülkeler topluluğunun, tüm dünyayla barış içinde yaşamayı güvence altına almasıdır.Aksi durumda, "merkezi devlet" gücüne ihtiyaç duyulacağı açıktır.)

Bununla birlikte bu görüşler, devrimin dünya çapında, hiç değilse Avrupa kıtası çapında yaklaşık eş zamanlı zafere ulaşacağı öngörüsüyle temellendirilmişti.Eğer 1917 Ekim devrimini Alman devrimi takip edebilseydi, Avrupa çapında sosyalizme geçilirken, bu "proletarya diktatörlüğü" teorisi, büyük olasılıkla pratiğe geçebilecekti.Büyük bir karşı devrim ya da dış saldırı tehdidinin bu yolla önlendiği

koşullarda, merkeziyetçi devletin bürokratik aygıtını parçalamak ve yerine "devlet olmayan devlet" biçimini geçirmek hiç de hayal değildi.

Ne var ki, kıta çapında devrim öngörüsü doğrulanmadı.Kıta çapında devrimci durum oluşmakla birlikte, bunlar devrimin kıta çapında zaferine yetmedi.Böylece "tek ülkede sosyalizm" uygulaması, proletarya diktatörlüğünü, adım adım "devlet diktatörlüğü" haline gelmeye zorladı. Reel sosyalizm ülkeleri, hasım kapitalist devletlerin "ordularıyla", "istihbaratlarıyla" ve "ekonomileriyle" "yarışmak" zorunda kaldı. Bu zorunluluk söz konusu "yarışta" uğranılan "başarısızlıklar" nedeniyle giderek "başlangıçta" geçici olarak uygulanan "diktatörce" yöntemleri kalıcılaştırdı.

Fakat bütün bunlar, hem Paris Komünü'nü, hem de iki Rus devriminde ortaya çıkan Sovyetleri, radikal demokrasinin ilk biçimleri olmaktan çıkarmadı.

## Devrimci Sürecin Merkezi "Doğuya" Kayınca...

Tarihte işler böyle oldu. Radikal demokrasi düşüncesi ve pratiği, bir kural olarak "düzenin egemen olduğu" koşullarda değil, devrimci durumlarda hep karşımıza çıktı. Şimdi de öyledir. Bugün Kürt özgürlük hareketinin teori ve pratiğinde dile getirilen "radikal demokrasi" ya da "demokratik cumhuriyet", "konfederalizm", "demokratik özerklik" gibi düşünceler, basit bir şekilde bir insanın masa başındaki çalışmalarının ürünü olarak ortaya çıkmadı. Kürdistan'da patlayan devrimci sürecin nesnel koşullarıyla, Kürt halkının önderinin öznel çalışmalarının sentezi olarak doğdu ve gelişti.

Türkiye devrimci sürecin merkezi 1960'lı ve 70'li yıllarda Türk metropollerindeydi.15-16 Haziran işçi ayaklanması Marmara ve İstanbul'u iki gün boyunca sarstı.Deniz'lerin, Mahir'lerin, İbrahim'lerin göğüs gerdiği 12 Mart darbesi bu devrimci yükselişi durduramadı. Büyük kitle gösterileri 1970'lerdeki "DGM'yi ezdik sıra MESTE" sloganıyla yapılan genel grevler, anti faşist direniş bu yıllara damgasını vurdu.Ne var ki, 12 Eylül darbesinin eşiğinde devrimci süreç giderek gerilemeye başlamıştı.Darbe bundan yararlandı.Ve metropollerdeki devrimci sürecin merkezi, nasıl vaktiyle Avrupa'dan Rusya'ya kaydıysa, 1980'den sonra Türkiye'nin metropollerinden Kürdistan'a kaydı.Örgütlenmelerini devrimci sürecin merkezine göre biçimlendiren bütün örgütler, o nedenle hızla sosyal tabanlarını kaybederken, küçük bir grup halinde örgütlenen PKK çok kısa zaman içinde büyüdü.Çünkü PKK devrimci sürecin merkezinin Batıdan Kürdistan'a kaydığını fark etmişti.Diğer Kürt örgütleri kendilerini Batıya göre konumlandırdıkları ve Kürdistan'da devrimci durumun gerektirdiği türde örgütlenme biçim ve yöntemlerini geliştiremedikleri için tasfiye olurken, PKK devrimci sürecin derinleşmesine paralel örgütsel biçimler ve mücadele yöntemleri geliştirmeyi ve bunun teorik temellerini hazırlamayı başardığı için büyüdü.

PKK'nin özel olarak asıl özgünlüğü, bu gelişmenin basit bir "milli öfke" kabarması olmadığını, Ortadoğu çapında derin bir devrimci süreç olduğunu kavramasıydı. O nedenle daha en başta sosyalist bir program yapmıştı. Aynı zamanda bu devrimci sürecin Kürdistan'ın sömürge statüsü nedeniyle, biçim olarak "milli-Kürdi", ama içerik olarak "sosyal" bir süreç olduğunu da fark etmişti. Bizlerin yapamadığını Kürt özgürlük hareketi başarmıştı; Öcalan dünya devrim tarihinin tüm mirasını kendi ana diline, Kürtçe'ye çevirebilmişti. O nedenle hem Kürt hem de yoksul olan halk Öcalan'ı ve partisini kolayca anlamıştı.

İşte "radikal demokrasi", "konfederalizm", "demokratik özerklik", "kadın özgürlükçü, ekolojik, eşitlikçi komünal toplum" teorileri sıradan barışçı günlerde değil, devrimci fırtınalar ortamında, Kürdistan'da gelişen ve gitgelli olarak yaşanan devrimci durumların ürünü olarak ortaya çıktı. O nedenle bu teoriler ya da düşünceler, masa başında hazırlanmış teoriler ve düşünceler gibi "salt akademik kriterlerle" incelenemez. Öcalan "eleştiricilerinin" anlamadığı şudur: Öcalan'ın görüşleri yalnızca "kitaplar" değildir. O kitaplardaki düşünceler halkın sosyal psikolojik oluşumunun organik parçalarıdır. O nedenle "eleştiri", "şu görüşün şurası pek doğru değil" laflarıyla yapılamaz. "O gürüşün ortaya çıkış, gelişme" diyalektiğini anlamak gerekir. İşte Öcalan'ın düşüncelerini ve teorilerini ele alan bir bilimci için en önemli metodolojik çıkış noktası budur. İşin en kolay kısmı, ciltler dolusu yapıtların içinde birbiriyle "çelişen" ifadeleri bulmayı "eleştiri" sanmaktır.İşin bu kısmını, kendi düşüncelerinde sürekli revizyon yapma gücüne sahip olan o teorilerin sahibi zaten yapıyor.Kendi görüşlerini bizzat kendisi "dogma" haline gelmemesi için sürekli geliştiriyor, değiştiriyor.Yeniden ve çok farklı terimlerle ve anlatımlarla formüle ediyor.Bu eserlere yaklaşmanın zor olan yanı, o eserlerdeki her bir düşünce ile, Kürdistan'daki somut gerçekliğin ve o gerçeklik içindeki milyonlarca insan tarafından ortaya konan pratiğin bağlarını bulup çıkartmaktır. O nedenle Öcalan'ın görüşlerini "salt teori" olarak anlayanlar yanılır. Onun düşüncesi bana sorarsanız, Kürdistan devrimci sürecinin hem teorisi, hem de pratiğidir. Bu demektir ki bir yandan teori devrimci sürece yön verirken, diğer yandan da milyonların devrimci pratiği o teoriyi belirlemektedir. O halde Öcalan'ın düşüncesi, benim anladığım kadarıyla, tamamlanmamış, sürekli gelişme, değişme halinde olan, dinamik bir mücadele teorisidir. Bu teorinin içinde otuz yıllık mücadele süreci içinde zamanını doldurmuş, bizzat Öcalan tarafından aşılmış ve yarın Kürdistan devrimci hareketinin de aşacağı nice yakla-

şımlar ve görüşlerle, bugün de halkın mücadelesini aydınlatan görüşler bir aradadır. Ve şurası açık ki Öcalan yaşıyor ve kendi görüşlerini, hayret edilecek bir şeydir, "tekrar etmek" yerine, sürekli yeni katkılarla geliştiriyor.

## Fatsa, Gezi ve Rojava

Kürdistan'da patlayan devrimci durumlar ve devrimci sürecin, tarihte olduğu gibi demokrasi sorununda "radikal" düşüncelere yol açması, bizim analizimiz doğruysa, doğaldır.Doğaldır ama, ortada şu soru duruyor.Neden 1960'larda ve 1970'lerde metropollerde yükselen devrimci süreç böylesi "radikal demokrasi" düşünce ve pratiklerine yol açmadı? Bizim yaptığımız tarihsel analize uymayan bu örneği nasıl açıklamak gerekir?

Bu soruya yanıt vermeden önce, Fatsa deneyimi ile ilgili birkaç söz yararlı olabilir. Bilindiği gibi Devrimci Yol hareketinin yandaşları 1980 yılına gelinirken, Fatsa'da Belediye Başkanlığı'nı kazandılar. Terzi Fikri'nin yönettiği bu Belediye, devrimci sürecin yükselişinin etkileri altında giderek "merkezden bağımsızlaşan" "demokratik özerk" bir yönetime doğru evrildi. Bu açıdan bakılırsa, söz konusu hareket "yerellerde örgütlenme" geleneği bakımından "radikal demokrasi" çizgisine en yakın Türkiyeli siyasi hareket olarak ortaya çıktı.

Ne var ki bu örnek Türkiye solunda yaygınlık kazanmadı. O yıllarda sola hakim olan başlıca çizgi, yarı Kemalist, yarı Stalinci bir çizgiydi. Öyle ki, Hruşçov sonrası Sovyetlerde yapılan "biçimsel demokratik" reformlar bile, bu sola "revizyonizm" olarak görünüyordu. Kısaca devrimci sürecin yükselişe geçtiği dönemde Türkiye sosyalistlerinin "radikal demokrasi" yönünde düşünce üretmesinin önündeki engel, bu hareketin Kemalizmden kopamaması ve Marksizmin Stalinci yorumunun etkisi altında kalmış olmasıydı.

Kürt özgürlük hareketi ise, dogmatik ön yargılardan hızla kurtuldu ve hem kendisi Kürdistan devrimine öğretti, hem de Kürdistan devrimci sürecinden öğrendi. Böylece şimdi biz, Kürdistan'da özgün bir "radikal demokrasi" pratiğinden söz edebiliyoruz.

Genellikle, şimdi içinden geçilen "çözüm sürecinin" aynı zamanda bir "mücadele süreci" olduğu söyleniyor.Bu doğrudur. Ama şu özgün durumu da hesaba katmak gerekir: Nasıl ki, radikal demokrasi düşüncesi ancak ve esas olarak devrimci sürecin ortaya çıktığı koşullarda pratik olarak karşımıza çıkıyorsa, bu düşüncenin hayat bulması ve kökleşmesi de, ancak ve ancak "sürekli serhıldan" koşullarında gerçekleşiyor.

(Bir parantez açalım: Burada bir tehlikeyi dile getirmek gereklidir. Nasıl ki, "barışçı koşullarda" devrimci kurumlar bürokratikleşebiliyorsa, "kitlesel eylemlerin" de bürokratikleşme, rutinleşme, sıradanlaşma ve her türlü yaratıcılıktan uzaklaşma tehlikesi vardır.Özellikle, kitle eylemleri ya da serhıldanlar, her durumda göstericilerle polisin arasında çatışmalara indirgendiğinde ve bu çatışmalardan sonra polis karakollarına, göstericiler de evlerine döndüklerinde, bu durum yıllar ve yıllar boyunca tekrar edildiğinde, "kitle eylemlerinde" ya da "serhıldanlarda" bir tür "bürokratikleşme" durumundan söz etmek mümkündür.

Bu eğilimi önlemek çok ciddi ve yaratıcı çalışma gerektirir. Pratiğin dışında olan bir kişi olarak, şu anda Kürdistan'da kitle eylemi içinde "radikal demokrasinin" hangi ögelerinin ortaya çıktığını ve ne gibi bürokratikleşme unsurlarına rastlandığını somut olarak örnekleme imkanım yok. Kürdistan'daki sosyologların bu yönde ciddi çalışmalar yapması çok önemlidir.)

**Fatsa deneyimi ile ilgili birkaç söz yararlı olabilir. Bilindiği gibi Devrimci Yol hareketinin yandaşları 1980 yılına gelinirken, Fatsa'da Belediye Başkanlığı'nı kazandılar**

Şu anda "radikal demokrasi"nin en önemli pratik alanı Rojava'dır. Ve biz buna bir de, henüz devrimci sürecin ciddi biçimde ortaya çıkmamış olmasına karşın, militan ve "yeni" mücadelelerin yükselişiyle ortaya çıkan "Gezi" tecrübesini de eklemeliyiz.

Rojava'da Kürt halkı "vatan savunmasındadır".Vatanı özgürleştiren devrim şimdi vatanı işgal etmek isteyen sahte Müslüman "cihatçı" unsurlara karşı savunuyor.Ve bu savunmanın en önemli değiştirici ve dönüştürücü gücü, "silahlı kadın tugaylarıdır."Bilindiği gibi "radikal demokrasinin" en önemli özelliklerinden birisi, devletin profesyonel silahlı güçlerine karşı, halkın "milis" adı altında kendi öz savunmasını yapmasıdır.Şu anda Rojava'da radikal demokrasinin bu en önemli özelliği aslında iki "iktidar" odağına karşı gerçeklik halini alıyor.Bunlardan birisi "rejimin devletine ve cihatçı çetelere karşı" silahlı halk gerçekliğidir. Ama ikincisi ve çok daha önemlisi, hem devletçi iktidar güçlerine, ama aynı zamanda o iktidarcılığın başlıca tarihsel dayanağı olan "erkek egemenliğine" karşı kadınların "silahlanması"dır. Böylece aydınlanan, uyanan, bilinçlenen ve silahlanan kadın, bu süreç derinleştikçe, asıl Rojava'da özgürleşme sürecinde dev adımlarla yürüyecektir.

Gezi direnişine gelince…Bu direnişin bağrında ortaya çıkan "radikal demokrasi" biçimlerini anlamak için, metropollerle Kürdistan arasındaki somut farkları hesaba katmak gerekir. Buradan hareket edersek, diyebiliriz ki, ne Gezi Kürdistan tecrübesini "taklit" ederek "radikal demokrasiye" ulaşabilir, ne de Kürdistan Gezi tecrübesini "taklit" ederek hedefine varabilir. Örneğin

Gezi direnişinde, Kürdistan'daki "öz savunma" tecrübesini ya da "milis" güçlerinin "asayiş" işlevini "taklit" etmenin bir anlamı yoktur.Buna karşılık, elbette her iki direnişin birbirinden öğreneceği çok şey olduğu da açıktır.Nitekim, bundan yıllar önce Kürdistan'da meydana gelen sivil direnişlerin "çadırlarda" örgütlenmesi, muhtemelen Gezi direnişçilerini de esinlendirmiştir. Aynı şekilde bütün polis baskısına rağmen sürekli olarak yeniden alanlarda toplanarak direnmek hem Gezi'nin hem de Kürdistan'ın "sivil itaatsizlik" bilincini ortaya koymuştur.

Gezi direnişçilerinin tüm baskılara rağmen büyük kentlerin parklarında yaptıkları örgütlenmeler "radikal demokrasi" açısından büyük önem taşıyor.Bu parklardaki "forumlar" geleceğin "komünlerinin", "halk meclislerinin" habercisidir.

## 'Radikal Demokrasiye' Anayasal Meşruiyet

Özetle radikal demokrasi, kağıt üzerinde kuralları, biçimleri belirlenen bir gelişme değildir. O, halkların "radikal eylemlerinin" ürünü olarak ortaya çıktı, bugün de öyle ortaya çıkıyor.

"Radikal demokrasinin" teorisi ise işte halkların bu eylemlerinin, mücadelelerinin, pratiklerinin deneylerini genelleme çabalarının sonucunda ortaya çıkıyor. O halde "radikal demokrasi" üzerine "düşünmek", yazmak, çizmek ne kadar önemliyse, o "radikal demokrasinin" yaratıcısı olan halk kitlelerinin eylemlerinde yer almak, bu eylemleri örgütlemek, derinleştirmek "radikal demokrasiyi" gün ve gün inşa etmek anlamına geliyor…

Barış ve çözüm sürecini basit bir şekilde bir "anayasa" meselesi haline getirmek, burada çizilen çerçeve açısından çok yetersiz bir yaklaşımdır.

Hiç kuşkusuz çözümün "anayasal" boyutu çok önemlidir.Ama her şey demek değildir.En gerici anayasalar devrimci halk inisiyatifleriyle aşılabilir ve bu anayasaya rağmen demokratik bir ortam oluşabilir. Bunun en iyi örneği, 12 Eylül faşist anayasasına karşı, Kürdistan'da "serhildanlarla" elde edilen özgürlük ortamıdır. Buna karşılık en demokratik bir anayasa, despotik bir rejimin ülkeye egemen olmasını önlemekte hiçbir işe yaramayabilir. Bunun da örneği dönemin en demokratik anayasası olan Weimar Anayasası'nın egemen olduğu Almanya'da, Hitler diktatörlüğünün bu anayasanın tek kelimesini bile değiştirmeden hüküm sürmesidir.

Bu açıdan çözüm sürecinde, halk kitlelerinin yaratıcı ve "radikal" eylemleri, gerek Gezi Direnişi türü eylemler, gerek "serhildan" türü eylemler, ülkenin demokratikleşmesinin asıl itici gücüdür. Parlamenter bir demokrasi için "demokratik ve sivil" bir anayasa yeterli olsa bile, radikal demokrasi söz konusu olduğunda, bu, ancak devrimci sürece özgü eylemlilikleri zorunlu kılar.

O nedenle günümüzde eylemler, kitlesel hareketler ve protestolar, Gezi türü sivil itaatsizlik ve sivil örgütlenme eylemleri, serhıldanlar, yalnız Hükümet'in çözüm sürecinde "adım atmasını" zorlamak gibi "negatif" işlev görmez, aynı zamanda bizzat o eylemler içinde radikal demokrasinin aşağıdan yukarıya, kitle içinde adım adım filiz vermesini sağlamak gibi çok önemli bir "kurucu" işlev görür.

Eğer bu anlatılanlar doğruysa, yapılan eylemleri, eylemin sona ermesinden sonra "bitmiş eylemler" halinden çıkarmak, o eylemler içinde ortaya çıkan ilişkileri kalıcılaştırmak, örneğin Gezi direnişinde olduğu gibi büyük direnişin ardından, direnişi "park forumları" biçiminde kalıcılaştırma biçimleri bulmak büyük önem taşır.

Ve tekrar altını çizmeliyiz ki, şu anda Radikal demokrasi'nin inşası bakımından en önemli pratik Rojava'da yaşanıyor.Burada halk kendi kendini yönetmenin "yerel" biçimlerini, devrimin ihtiyaçları çerçevesinde geliştiriyor.Ve halk, şimdi her yerel birimde kendisini "özyönetim organları" halinde örgütlüyor.Bu örgütlenmede kadının rolü arttıkça, o yerel yönetimler "demokratik özerkliğin" içini "radikal demokrasi" ile dolduruyor.

Tüm yazımızı özetleyecek olursak, şu cümle yeterlidir: Kürdistan devrimci mücadelesinin amacı salt bir "demokratik, sivil ve adem-i merkeziyetçi anayasa" olmamalı; radikal eylemlerin bağrında ortaya çıkan "radikal demokrasiye" böyle bir "anayasa" ile meşruiyet kazandırmak olmalı…Asıl olan halkın örgütlü eylemliliğidir, onun bağrından doğan "radikal demokrasi"nin ögeleridir; Anayasalar ve yasalar halkın bu yöndeki iradesinin devlet tarafından bir "kontratla" kabul edilmesinden ibarettir. Bu iradeyi kabul etmeyen devlet iktidarları "yıkılmayı" hak eder. Bu iradeyi kabul eden devlet iktidarları ise "evrimci yoldan" sönümleneceklerdir.

Hükümetin bütün gücüyle hem Gezi'de, hem de Kürdistan'da halk eylemlerini amansızca bastırması, işte bu "radikal demokrasiye" gidiş sürecini önlemek, halkın örgütlü eylemliliğini yenik düşürmek ve onun içinden boy veren her türlü "radikal demokrasi" ögesini çürüterek halkı basit bir "anayasal reforma" razı etmeye çalışmaktır.

Bütün bu anlatımdan çıkan tek sonuç ise şudur: Devrimci süreç, devrimci yükseliş, devrimci durum sonsuza kadar sürmez. Bir halk, önüne çıkan böyle bir "devrimci fırsatı" zamanında değerlendiremezse, "radikal demokrasi" treni kaçacaktır.Ne yapılacaksa şimdi yapılmalıdır.

Demir tavında dövülür…

# Ulus Devlet Krizi ve Demokratik Ulus Çözümü

Rıdvan Çelik

**1.Giriş**

Son birkaç yıldır Ortadoğu'da devrimler karşı devrimler peşi sıra yaşanmakta, bölge kaosa girmiş bulunmaktadır. Kimilerinin üçüncü kuşak demokrasi hareketleri, kimilerinin de Arap baharı dedikleri aslında halkların baharı olan bu süreç, ilk anda yarattığı umuda rağmen maalesef iç açıcı sonuçlar vermemiştir. Öyle

**Toplumsal katmanları, en başta da kadınları, farklı mezhep ve dinsel inançları; etnik ulusal ve kültürel yapıları kapsayan bir anlayışın Ortadoğu'da gittikçe gelişebileceği görülüyor**

anlaşılıyor ki bölgenin kaotik ortamdan çıkması epey zaman alacak, bu coğrafyalar on yıllara sarkan bir savaş durumu yaşayacaktır.

Libya'da kaos, Suriye'de kanlı iç savaş, Mısır'da siyasi gelgitler neyi ifade ediyor. Halkların özgürlük, adalet, demokrasi ve daha iyi bir yaşam uğruna verdikleri mücadeleler niçin sonuca ulaşmıyor?

Ortadoğu tarihi irdelendiğinde görülecektir ki bu halk hareketliliği önemli bir kırılmayı ifade ediyor. Yüzyıl önce Kapitalist Modernite tarafından şekil verilen, adeta masa başında çizilen sınırlar, oluşturulan sistemler, bugün artık çatırdamaktadır. Halklar, kendilerine deli gömleği giydirilmiş bu elbiseleri yırtma atma kararlılığındadır. Buna rağmen halkların mücadelesinin sonuca ulaşmamasının en önemli nedeni bölge diktatörlüklerinin onlarca yıldır halkları örgütsüz ve politikasız bırakmalarından kaynaklanıyor. Politikleşmemiş, örgütleşmemiş halklar, otoriter rejimleri bir bir devirmesine rağmen alternatif demokratik rejimler yaratamıyorlar.

En önemli sorun da bu halk hareketlerine öncülük eden örgütlerin ideolojileridir. Kaynağını ulus-devletin etnik milliyetçiliği, dinciliği ve mezhepçiliğinden ve tekçi otoriter zihniyetinden alan bu ideolojilerin, toplumun ihtiyaçlarına cevap vermeleri mümkün görünmemektedir. Çünkü bu zihniyetler kapsayıcı değil dışlayıcıdırlar. Halkları özgürleştirmeyi değil, kendilerini iktidar yapmayı esas alırlar. Demokrasiye pragmatist yaklaşırlar. Aslında 'demokrasi bizim için bir trendir zamanı gelince inmesini biliriz' anlayışındalar. Oysaki Kürdistan'da Demokratik ulus anlayışına dayanan Radikal bir demokrasi yükseliştedir. Çoğulcu, özgürlükçü, evrensel hukuk ilkelerini esas alan bir anlayışa sahiptir ki, bu artık Kürtlerle sınırlı olan bir proje değil. Tüm toplumsal katmanları, en başta da kadınları, farklı mezhep ve dinsel inançları; etnik ulusal ve kültürel yapıları kapsayan bir anlayışın Ortadoğu'da gittikçe gelişebileceği görülüyor. Tüm bunları değerlendirdiğimizde, Ortadoğu'da iki temel eğilimin mücadele içinde olduğunu görürüz. Bu Kapitalist Modernite'nin yerel(statükocu) ve küresel kanatları ile Demokratik Modernite arasındaki mücadeledir. Bu mücadele aynı zamanda ulus-devlet ile Demokratik Ulus'un farkının ortaya konulmasıdır.

**2.Ulus-Devlet ve Ulusal Bilincin Gelişimi:**

**a. Ulusun sosyolojik anlamı**

Öncelikle kavramlardan başlamak gerekirse; aslında ulus kavramının iki farklı anlamı vardır. Birincisi sosyolojik, diğeri ise siyasal olmak üzere iki yönlüdür. Bu iki anlam çoğu kez iç içe değerlendirilmektedir. Bundan dolayı birçok karışıklık yaşanabilmektedir. Sosyolojik anlamda ulus, kabile, aşiret ve kavim aşamalarından geçmiş bir etnik grubun, dil ve kültür benzerliği temelinden oluşturduğu bir toplumsal formdur. Yani doğal

evrimleşme sonucunda ortaya çıkan sosyolojik aşamadır ulus. Din, sanat, vatan, tarih ve gelecek tahayyülü ve unsurlar da ulus toplumunda rol oynarlar. Bunların yanında ulus oluşumunda mit ve sembollerde son derece önemli unsurlardır. Belki de daha önemli olmaktadır. Garip gelebilir ama mit ve semboller, ulusal kimliğin ortaya çıkışında kimi durumlarda yukarıda saydığımız unsurlardan daha önemli olabilmektedir. Toplumların metafizik inşalar olduğunu izah eden bundan daha çarpıcı örnek olamaz. Bu sadece ulus için değil, bütün toplum biçimleri için geçerlidir. Totemik toplum aşamasında bile toplumsal semboller hayli önemlidir. Totemik semboller önemli bir toplumsal inşa aracıydı. Totemik toplum o semboller temelinde kimliğini inşa ediyor. Günümüzde, birçok ulusun da ulusal mitlere ve sembollere sahip olduklarını görüyoruz. Yahudi kabilesinin maceraları, Türklerin Ergenekon mitosu ve Kürtler 'in Demirci Kawa Destanı vb. birçok örnek verilebilir. Mitler, semboller ve kimliğe ilişkin kavramlar rastgele ortaya çıkmazlar; çıktıkları zaman da kimliğin en temel unsurları olurlar. Türkiye'de yürütülen ulusal kimlik ve vatandaşlık tartışmaları bununla bağlantılıdır.

### b.Ulusun siyasal tahayyülü

Ulus kavramının sosyolojik anlamının dışında bir de siyasal anlamı var. Bu daha çok modernizm ile birlikte ortaya çıkmış bir anlamdır. 17. yüzyılda toplumsal sözleşme, egemenlik eksenli tartışmalarda, bir siyasal birliği/topluluğu tanımlamak için ulus kavramı kullanılmaya başlandı. Daha çok da bir devletin dayandığı siyasal topluluğu tanımlamak için kullanılır.

Zamanla ulus devletli olmakla özdeşleşti. Devletsiz uluslar günümüzde neredeyse ulus olarak kabul edilmiyor. Siyasete, topluma yönelik bu bakış açısı iktidarcı ve devletçidir. Siyasete sadece devlet ve iktidar açısından bakmak, tarihi devletlerin tarihine indirgemek, Kapitalist Modernite'nin bir çarpıtmasıdır. Bu anlamda devletlerin, Kapitalist Modernite'nin dayandığı siyasal toplulukların yanında, Demokratik Modernite'nin devlet dışı toplumun da dayandığı siyasal topluluklar var. İşte Demokratik Ulus bunu ifade ediyor.

## 3.Devlet Tipleri ve Ulusallık

Literatürde devletler üç tür siyasal topluluk aşamasından geçmiştir; Site, imparatorluk ve ulus. Bunlar devletlerin dayandığı siyasal topluluk ya da birliğin yapısını tanımlayan kavramlardır. Yani o devletin nasıl bir siyasal topluluğa dayandığını tanımlıyor. Direkt yönetim şeklini ifade etmiyor. Örneğin, bir ulus-devlet, monarşi de olabilir, cumhuriyet de, federal ve üniter de olabiliyor.

Site-devletler, yani kent devletleri ilkin Mezopotamya'da ortaya çıktı. En gelişkin yapısına Yunanistan'da ulaştı. Yunanistan'da siyasal topluluk yapısı site-devlet olarak hayat buldu. Site-devlet bir veya birkaç kenti kapsayan bir devlet modeliydi. Aynı etnisiteden olan kentlerin siyasal birliğin devletleşmesini ifade ediyordu. Devlet iktidarının büyüyüp yayılmasıyla birlikte site-devletten imparatorluğa geçildi.

İmparatorluklar daha geniş egemenlik eğilimindeki evrensel yönetimler olma iddiasındaki çok etnikli, çok uluslu siyasal birliği ifade ediyor. Ulus, coğrafya vb. açılardan, imparatorluklar sınırsız olma iddiasındaydılar. O dönemdeki belirsiz sınır anlayışları bundan kaynaklanıyordu. Site-devlet ile site ulus- devlet, ulus ile sınırlı iken imparatorluk "sınırsız"dı. Bu anlamda imparatorluk yayılmacıdır. Zaten emperyalizm ile imparatorluk aynı kökenli kavramlardır, yayılmacılığı ifade ederler.

Kapitalist Modernite ile birlikte imparatorlukların gerilediğini görüyoruz. Çünkü imparatorluklar hem içte sürekli imparatorluklarını koruma mücadelesi veriyorlar, hem de dışa karşı yayılma savaşlarını geliştiriyorlardı. Sistem buna dayanıyordu. Yayılmacılık sistemin bekası için kaçınılmazdı. Örneğin, Osmanlı İmparatorluğunun dışa karşı yayılması durduğunda kısa süre içinde önce gerileme, sonra da duraklama dönemine girmiştir. İmparatorluklar için bisiklet teorisi geçerlidir. İmparatorluklar duramazlar; durdukları zaman gerilemeleri ve yıkılmaları kaçınılmazdır. Bu anlayışa dayalı egemenlik sistemi ve yönetim Kapitalist Modernite ile birlikte aşılmaya başlandı.

Antik ve feodal dönem imparatorlukları kendilerini cihan devleti olarak adlandırıyorlardı. Çok karmaşık, dağınık devletlerdi. Her ne kadar gelişkin bir bürokrasileri olsa da var olan yönetim sistemi bu dağınıklık, karmaşıklık ve çeşitlilikle baş edecek durumda değildi. Yönetim krizi baş göstermişti. 17-18. yüzyılda imparatorluğun dağınıklığı, karmaşıklığı sorunlu hale gelmişti. Yönetim krizi ona bağlanıyordu. Artık imparatorluklar tipi siyasal yapıların etkin bir egemenlik anlayışını ortaya koyamadığı sonucuna ulaşıldı. Tartışmalar site-devletleri üzerinde yoğunlaşmıştı. İmparatorlukların siyasal yapılarının zaaflı yönleri site-devletlerde yoktu. Örneğin, Yunanistan'daki site-devletler daha homojen az karmaşık ve derli toplu düzenli devletlerdi. Site devletler kent devletleri olmalarının yanında aslında teknik devletlerdi. Oysa o dönemdeki toplumsal uluslar çağını yaşıyordu. Yunan etnik devletleri olan site-devletinin siteleri esas alınamayacağına göre etniğe benzer ulus esas alınırdı. Bu ulus hem bir siyasal topluluğu ifade ediyordu hem de ulusun kendisini yeniden tanımlamasına olanak sağlıyordu. Bu anlamda ulus-devlet iki yönlü bir kavaramdır. Hem bir devlet tanımıdır hem de devlete dayanarak inşa edilen ulusu tanımlar. Buna da ulus-devlet denilmektedir.

O dönem Avrupa'da baş gösteren devlet yönetimi krizine kafa yoran Hobbes'a göre devletin kökeninde

sözleşme yapan kitlelerin ortak iradesi vardı. Ona göre bu sözleşmedeki yetkilendirme sayesinde, bireylerden oluşan sıradan bir kitle önce siyasal bir topluluğa ve sonra tek bir kişi gibi konuşan güce ve oradan da ölümlü bir tanrı olan Leviathan'a yani devlete dönüşür. Böylece tek bir kişide bir araya gelen kitleye ulus denir. Söz konusu kişi egemen iradedir. Ve ona yetki vererek tabi olanlar da uyruktur.

Dikkat edersek Hobbes'un ulus dediği siyasal topluluğun tek bir kişi gibi konuşup eylemesi gerekmektedir. Adeta torna tezgâhından çıkmış bireyler tahayyül edilmektedir ki, o kitleye dayanan devlet yönetimi etkin olabilsin. Kuşkusuz Hobbes'un hayal ettiği, hatta inşa ettiği ulus araçsal bir ulustur. İktidarı biriktirip güçlendirmek için ulus bir araç olarak kullanılmaktadır. Aynı zamanda homojen bir ulus tasarlanmaktadır. Tek dil, tek devlet, tek millet vb. söylemler bu homojenleştirme ihtiyacından kaynaklanıyor.

Kapitalist Modernite ile birlikte, uzun mücadele ve savaşlar sonucunda imparatorluklar çağı kapandı, ulus-devletler çağı başladı. Günümüzdeki tüm devletler kendilerini ulus-devlet olarak tanımlar. Bu ulus-devletler aynı zamanda ulusal inşa süreçlerini de yaşadılar. Bu inşalar değerlendirildiğinde çok farklı anlayışların ortaya çıktığını görüyoruz. Kimi dile, kimi kültüre, kimi de ortak coğrafya (teritoryal) dayalı bir uluslaşma sürecini yaşadı. Bunların içinde en katı örnek Almanya olurken; ABD daha esnek teritoryal bir uluslaşmayı esas aldı. Ama şu da bir gerçek ki, tüm ulus-devlet inşalarında etnik bir köken esas alındı; o etnik köken temelinde ulus inşa edilip diğer etnikler, kültürler eritilmeye çalışıldı. Mesela en sancısız gibi görünen Amerikan uzlaşması bile diğer etniklerin asimilasyonu temelinde geliştirilmiştir. Kızılderililer üzerindeki İspanyol ve Amerikan politikalarını karşılaştıran Aleksis de Tocqueville"Amerika'da Demokrasi" adlı yapıtında şöyle demektedir: "Daha önce benzeri görülmemiş korkunçlukta edimlerde bulunan İspanyollar, unutulmayacak ayıplarına rağmen, ne Kızılderili ırkının kökünü kazımayı ne de kendileriyle aynı hakkı paylaşmalarını engellemeyi başarabilmişlerdir. Amerikalılar ise bu çifte sonuca müthiş bir yol izleyerek ulaştılar. Sessizce, yasal yollardan, yardım faaliyetleriyle, hiç kan dökmeden ve dünyanın gözünde ahlak kurallarının bir tanesini bile ihlal etmeden bu sonucu elde ettiler. Bir insan diğerlerini insanlığın yasalarına daha saygılı olmadan yok edemez".

Demek ki İspanyollar, soykırımlara varan katliamlara rağmen Kızılderilileri yok edememişler ama Amerikalılar fiziki katliamlar da uygulamışlar ama esas olarak asimilasyonla yani beyaz katliamla bu amaca ulaşmışlardır. Tarih göstermiştir ki, uzun vadede bir halkın, ulusun geleceği açısından asimilasyon hatta oto-asimilasyon en tahripkâr sonuçları ortaya çıkarabilmektedir. Gerçekten soykırım uygulayan ulus-devletler çoğu kez asıl amaçlarına- bir halkın yok edilmesi amacına- ulaşamamışlardır. Hatta tersinden soykırımlar, ona maruz kalan halklar açısından ulusal kimliğin önemli bir inşacısı olabilmiştir. Ama dilini, kültürünü, kimliğini geliştirmemiş, asimilasyon, oto-asimilasyondan geçmiş halklar tarih sahnesinden silinmişlerdir. Örneğin, Asurlular tarihin en büyük imparatorluklarını kurmalarına rağmen; o halktan geriye pek bir şey kalmamış, adeta yok olmuştur. Bunun temel nedeni, kültürlerini geliştirememeleri, Sümer ve Babil medeniyetlerini taklit etmeyi esas almaları, devlet sistemlerinde kendi dillerini kullanmamalarıydı.

Ulus-devletler, devlet-ulus inşa etme adına halklara büyük trajediler yaşattılar ama sanılanın aksine ulusal bilincin gelişip yaygınlaşması, bir anlamda asıl ulusun ortaya çıkması, ulus-devletlerin uyguladığı "uluslaşma" politikalarına rağmen geç bir tarihtedir. Tabi burada ulusal bilincin ortaya çıkması ile ulusal bilincin toplumsallaşmasını, halklaştırmasını karıştırmamak lazım. Abbas Vali bu sürece ulusal bilincin demokratikleşmesi demektedir. Yani sıradan insanların bile söz konusu ulusa ait olarak ortaya çıkan aidiyeti daha sonra toplumsallaşır. Bu hemen hemen tüm halklar açısından geçerlidir. Aslında ulus-devletler ancak modern araçlar sayesinde radyo yayını, basın, ,okul sistemi, askerlik vb. ulusal bilinci toplumsallaştırmışladır; uluslarını inşa edebilmişlerdir. Mesela bir Fransız ulusunun inşası bile epey geç bir zamanda tamamlanmıştır. Bir araştırmaya göre 19. Yüzyılın ortalarında bile Fransız toplumunun ancak yarısı kendisini Fransız olarak tanımlıyordu. Fransız köylüler kendilerini ya köyleri ile ya da aileleri ile tanımlıyorlardı. Fransızlığın ne olduğunu bilmiyorlardı. Aileyi, köyü aşan bir kimlik bilinçleri yoktu.

**İmparatorluklar hem içte sürekli imparatorluklarını koruma mücadelesi veriyorlar, hem de dışa karşı yayılma savaşlarını geliştiriyorlardı. Sistem buna dayanıyordu**

Türk ulusal bilinci aydın ve üst tabakada, batıdaki milliyetçi akımların etkisiyle gelişti. Buna rağmen ancak 20. Yüzyıl ile birlikte yaygınlaşmaya başladı. Kurulan yeni ulus-devletin kurumları sayesinde Türk ulusal kimliği hızlı bir gelişim gösterdi. Bu ulus inşası süreci aynı zamanda soykırım, toplum kırım, dil kırımlarla iç içe geçen bir tarihtir.

Kürt ulus bilincinin ortaya çıkışı daha eski olmasına rağmen bir devlete dayanmadığı için ancak 20.yüzyıl'ın ikinci yarısında gelişme göstermeye, toplumsallaşmaya

başlamıştır. Kürt ulusal bilincinin (Kurdayeti) kökeni eskidir. Şerefxan, Şerefnamede Kürt ulusunun tarihini yazma iddiasındadır. Ama ilgi alanı daha çok Kürt feodal sınıfıdır. Kurdayeti, Ehmedî Xanî'de daha belirgindir. Kürt halkı kavramını kullanır. Hasanpour'a göre feodal bir ulusal bilinçtir ki, Avrupa'da ortaya çıkan modern ulusal bilincin erken ortaya çıkması, örneğin Fars ve Türklerden önce ortaya çıkması çelişki gibi görülebilir ama anlaşılırdır. Yabancı egemenlik altında olmaları Kürtlerde ulusal bilincin erken ortaya çıkmasına neden oldu. Türklerin ya da Farsların buna ihtiyaçları yoktu çünkü zaten devletleri vardı.

19. yüzyılda Haci Qaderî Koyî, Kurdayetinin modern temsilcisidir. Buna rağmen Kurdayeti'nin halklaşması epey zaman alacaktır. Örneğin, Birinci Dünya savaşında, Osmanlı İmparatorluğunun doğu cephesinde, zorunlu askerliğini yapan ve o dönemde Kürtlük propagandası yapmaya çalışan Ekrem Cemilpaşazade, anılarında şöyle diyor: "Ama ne yazık ki bizim Kürt aşiret reislerimiz Kürt olduklarını öğrenmek istemediler. Sultan, cihat ilan etmiş ve onlar da kendilerini her şeyden önce Müslüman olarak gördüler. O Müslümanlık propagandası bizim söylediğimiz Kürtlük propagandasından çok daha güçlüydü". (Bruinessen)

Ulus-devlet kavramları Kürtler açısından farklı bir uluslaşmayı gündeme getirmiştir. 20. Yüzyılın ikinci yarısından itibaren, siyasal mücadelelerle birlikte, Ortadoğu'da demokratik bir Kurdayeti'nin ulus-devlet ve egemen ulus-devletlere rağmen yükselişte olduğunu ifade edebiliriz. Kurdayeti'ninen önemli aktörü Kürt Özgürlük Hareketidir. Kürt Özgürlük Hareketinin en temel başarısı Kurdeyeti'yi toplumsallaştırmış olmasından kaynaklanıyor. Dört parça Kürdistan'da ulusal birlik bizzat Kürt Özgürlük Hareketinin yapısında hayat bulmuştur. Çünkü dört parçada Kürtleri mobilize edebilen tek hareket Kürt Özgürlük Hareketidir. 2013 Newrozu'nda Sayın Öcalan'ın yapmış olduğu çağrı da buna işaret ediyor. Kurdayeti bir toplumsal zihniyete ulaşmış, bu süreç tamamlanmıştır. Bundan sonrası bu zihniyet temelinde bedenleşme süreci olacaktır.

### 4.Ulus Devlete Karşı Demokratik Ulus:

Kürt siyasal hareketinin geliştirdiği Demokratik Ulus anlayışı ulus-devletten farklıdır. Devletçi bir siyasal yapı değildir. Devlet olmayan toplumun demokratik sisteminin (Demokratik Konfederalizm, Demokratik Özerklik) siyasal birlik yapısını ifade eder. Aynı zamanda alternatif bir ulusal inşayı da içeriyor.

Ulusal-devlet tipi siyasal yapılar artık çağımızda toplumsal ihtiyaçlara cevap veremez. Aslında günümüzde Ortadoğu'da yaşanan siyasal toplumsal krizlerin kaynağında ulus-devlet anlayışı var. Kaldı ki ikinci dünya savaşından sonra Avrupa'da ulus-devlet anlayışının reforme edilmeye başlandığını, kısmen de olsa Demokratik Ulus eksenli gelişmeler yaşandığını görüyoruz.

Demokratik Ulus, tüm bu gelişmeleri dikkate alan, çağa uygun bir projedir. Burada demokratik ulusun siyasal birlik yapısını önermesi devletçi anlamda değildir. Dikkat edersek hakim literatür siyasi yapıyı devletle özdeşleştiriyor. Sanki tarihte devletleşmeden siyasi yapılar kurmuş hiçbir topluluk yokmuş gibi. Oysaki bu yanlış ve tarihe de uymayan bir anlayıştır. Esasta tarihi, devletçi uygarlık ile demokratik uygarlığın bir mücadelesi olarak değerlendirmek daha doğrudur. Devletleşememiş birçok topluluk tarih içinde kendi alternatif siyasi yapılarını hâkim devletlere rağmen kurabilmişlerdir. Tarihteki etnisite, inanç ve kültür hareketlerinin çoğunu bu temelde değerlendirebiliriz.

Demokratik Ulus anlayışında ulus, öncelikle zihniyet, bilinç ve inançla ilgilidir. Öcalan'a göre "ulus, ortak zihniyet dünyasını paylaşan insan topluluğudur". Ulus'u en genel anlamda bir kültürel oluşum olarak ele alabiliriz. Topluma ait her türlü maddi ve manevi değer, kültürü oluşturur. Öcalan, kültür için yapı ve anlam bütünlüğü ifadesini kullanır. Bir kültüre ait kurumlar onun yapısını oluştururken, bu kurumların içeriği, işlevi de onların anlamını ifade eder. Anlam-zihniyet-bilinç kültür oluşumunda önemli olsa da ayakta kalmak için yeterli değildir. Yapıya, kurumlaşmaya bir nevi bedenleşmeye ihtiyaç duyar. Nasıl ki bir kaba doldurulmuş su, kap kırıldıktan sonra formunu koruyamayıp dağılıp akıyorsa bedenleşmemiş zihniyet de öyledir.

Bu anlamda Demokratik Ulus zihniyet ve beden birlikteliğine dayanır. Demokratik Ulus hem bir zihniyettir hem de ona bağlı bedenleşmeyi ifade ediyor. İşte Demokratik Ulusun bedenleşmesi de Demokratik Özerkliktir. Demokratik Ulus'un kurumları Demokratik Özerkliği oluşturuyor. Burada Demokratik Özerkliğin iki temel işlevi ön plana çıkar. İlki, Demokratik ulus ile ulus-devlet arasındaki ilişkiyi düzenler. Diğeri de Demokratik Ulus'un siyasi statüsünü ve yönetim işlevini görür. Bu anlamda devlet olmayan toplumun siyasal sistemi Demokratik Özerklik iken onun dayandığı siyasal topluluk Demokratik Ulus'tur.

Demokratik Ulus'un bedeni, kurumlaşması olan Demokratik Özerklik statü olarak hayat bulur. Statü, kelime anlamı olarak mevki, durum, hal anlamlarına gelmektedir. Örneğin, bir insan açısından statü, onun bir topluluk içerisindeki yerini, mevkiini izah eder. Hukuk literatüründe de statü (Özerklik Statüsü) benzer bir anlama gelir. Yani statü bahsedilen özerk yapının genel sistem içerisinde nasıl bir mevkiye sahip olacağını belirtir. Özerkleşmiş kültürlerin, inançların, etnisitelerin, ulusların ve toplumsal grupların, onların farklılığına has haklarını izah etmektedir.

Diğer taraftan statü, özerkliği tanıyan devletlerde,

özerk yapının çerçevesini, yetkisini çizen bir anayasa niteliğindedir. Statüler genel anayasaların altında yerel anayasaların da üstündedir. Örneğin, İspanya'da Özerklik statüleri, özerk bölge halkı ve meclisi tarafından hazırlanıp kabul edilmiştir. Ama yürürlüğe girmesi İspanya ulusal meclisinde onaylanmasıyla olmuştur. Mesela Katalan statüsü, Katalan Özerk bölgesi açısından tamamıyla bir anayasa niteliğindedir. Öz ve biçim açısından da öyledir. Katalan statüsü incelendiğinde, bu statünün Katalonya'nın hangi alanlarda özerk olduğunun, hak ve yetkilerinin çerçevesinin ne olduğunu çok somut olarak tarif edildiği görülür. Katalan Ulus'u bu özerklik statüsü ile kendi kaderini tayin etmiştir.

### Demokratik Ulus, Ulusların Kendi Kaderini Tayin Hakkı'nın devletçi olmayan demokratik yorumunu ifade etmektedir:

Ulusların Kendi Kaderini Tayin Hakkı, ezilen, sömürülen devlet dışı toplumların özgürlüğünü, eşitliğini savunan bir içeriğe sahiptir. Nasıl ki özgür bir birey kendisi yaşamı hakkında karar alma hakkına sahipse, bir nevi kendi kaderini tayin edebiliyorsa, kolektif bir grup, toplum olan ulusların da, bu hakka sahip olması, kendi kaderlerini tayin edebilmelerini dile getirebilmektedir.

**Türk ulusal bilinci aydın ve üst tabakada, batıdaki milliyetçi akımların etkisiyle gelişti. Buna rağmen ancak 20. Yüzyıl ile birlikte yaygınlaşmaya başladı**

Yani bir ulusun hangi statüde yaşayacağına, haklarının hangi çerçevede olacağına, dışarıdan egemen bir gücün karar vermesinin yerine ulusun bizzat kendisinin yetkili ve iradeli olmasını ifade etmektedir. Bu ilke pratikte devletsiz ulusların kendi ulus-devletlerini kurma hakkı olarak ele alındı. Hem Marksizm hem de Liberalizmde, ulusların kendi kaderini tahin etme hakkının devletçi yorumunu benimsenmişti. Farklı gerekçelerle de olsa ulus-devlet konusunda uzlaştıkları da tarihsel bir gerçektir. Marksizm'in ve Reel Sosyalizm 'in en büyük handikabı da ulus-devlete bu yanılgılı yaklaşımından kaynaklanıyordu.

Liberalizmin ulusların kendi kaderini tayin hakkına (UKKTH) sahip çıkmasının nedeni ise kaba klasik sömürgeciliğin iflas etmesidir. Bu anlamda (UKKTH), aslında daha çok askeri zorla dayatılan sömürgecilikten yeni sömürgeciliğe geçmeyi ifade ediyordu. Sisteme yeni sömürgecilikle bağlanan uluslar, özgürleşmiş yanılgısına kapılacak, diğer yandan da sömürü ilişkileri değişik bir şekilde devam edecek, bu da Kapitalist Modernite'nin meşruluğu açısından önemli bir avantaj sağlayacaktı. Kuşkusuz bu anlayış temelindeki kurtuluş gerçek bir kurtuluş olamaz. Klasik sömürgecilikten yeni bir sömürgeciliğe geçmek bir kurtuluş stratejisi olarak görülemez. Devletçi kurtuluş değil, Kürt Siyasal Hareketinin gündeme getirdiği Demokratik Kurtuluş Özgür Yaşam'ın inşasını mümkün kılabilir.

UKKTH, hem etik hem de evrensel hukuk gereğidir. Ama bunu salt ulus-devlet kurma hakkı olarak yorumlamak doğru değildir. Birincisi,eğer amaç bir ulusun özgürleşmesiyse buna ulus-devlet kurarak ulaşılamaz. Çünkü toplumun özgürlüğü ile devlet tezatlık teşkil eder. Ulus-devlet kurmak, egemen ulus yerine kendi ulusunun egemen sınıfının toplumu sömürmesine onay vermek demektir. Sömürenlerin, ezenlerin etnik kimliğini değiştirmek biçimde farklılık arz etse de içerik olarak çok fazla bir şey değiştirmemektedir.

Diğer bir konu da ''ulus-devlet kurma hakkı" tüm etnik ulusal gruplar tarafından esas alındığında, binlerce devlet kurulması gerekir ki, bu pratik olarak hem gerçekçi değil hem de anlamlı değildir. Günümüzde ortak etnik, ulusal ve her türlü kültürel sorunlara çare aramak devlet alternatifinin dışında başka arayışlar temelinde olmalı. Halklar arasına yeni sınırlar inşa ederek var olanları tahkim etmek yerine; hem halkları, ulusları, kültürleri özgürleştirecek hem de yapay sınırları, engelleri ortadan kaldıracak ve hakların birlikteliğini sağlayacak projeler üretilmeli ki bilimsel-teknik devrimlerin, toplumsal evrimin yönü de ona göre evrilebilsin.

Kendi kaderini tayin hakkı ilkesi aslında özgür iradeye dayanır. Elbette özgür irade son derece önemli ve anlamlıdır. Ama ulus-devletler iddia edildiği gibi özgür bir irade ile kurulmazlar. Hobbes ve benzerlerinin dile getirdiği özgür iradelerin sonucu oluşan toplumsal sözleşmeler, gerçek tarihte çok sınırlıdır. Ulus-devletler bireylerin, grupların özgür iradeleriyle kurulmazlar. Aksine hâkim etnik grubun üst sınıfının askeri ve siyasi mücadeleleriyle kurulurlar. Tarihte askeri mücadele sonucu kurulmamış ulus-devlet çok azdır. Toplumsal sözleşme denilen sözleşmeler de hep tarihe havale edilir. Bizler hep ulus-devletlerde doğarız. Tarihin bir döneminde "özgür iradeye" dayanan ''Toplumsal sözleşme" ile senin kaderin belirlenmiştir. Seçme hakkın yoktur. Artık tarihin, geçmişin ve kimliğin belirlenmiştir. Kendi kaderini tayin belirsiz bir "fi" tarihine havale edilmiştir. Bu anlamda ulus-devletin sana dayattığı kimliği kabul edip benimsemekten başka çaren yoktur.

Eskiden Gündüz Aktan isminde yaman bir ülkücü yazar vardı. Yazdığı gazete yazılarında "Kürtler, Cumhuriyetin kuruluşunda kendi kaderlerini tayin ettiler. Türkiye ile yaşama kararını verdiler. Bundan sonra

başka bir şey istemeye hakları yok", yönlü yazılar yazıyordu. Kendi kaderini tayin hakkını öyle son derece çarpık bir şekilde yorumluyordu. Ama bunu dile getirirken tarihi çarpıtıyordu. Kürtlerin çoğunluğunun Cumhuriyetin kuruluşunda, Kürt-Türk birlikteliği temelinde mücadeleye destek verdikleri doğru ama başlangıçta Kürt-Türk birlikteliği temelinde sağlanan desteğe sonradan ihanet edildi. Kürtlere verilen sözler- Kürtlerin özerklik temelinde haklarını kullanacağı, Cumhuriyetin ortak yönetim olduğu sözü tutulmadı. Bir anlamda imzalanan sözleşmelerin hükümleri tek taraflı olarak ihlal edildi. Yetmezmiş gibi Şark Islahat Planı gibi bir halkı yok etmeyi amaçlayan bir plan devreye kondu. Aslında nasıl ki İspanyollar ile Amerikalılar Kızılderilileri ya da yerlileri yok etmeyi amaçlamışlarsa ve başarılı olmuşlarsa, Şark Islahat Planı da aynı şeyi Kürtler için öngörüyordu. Bunun gerçekleşmemesinin en önemli nedeni Kürtlerin onca yokluğuna rağmen sergilediği direniştir. Kuşkusuz Gündüz Aktan'ın bahsettiği gibi bir kendi kaderini tayin hiçbir zaman gerçekleşmemiştir. Kürtler Ortadoğu'da Demokratik Ulus anlayışı temelinde öz iradeleriyle kendi kaderini tayin etme sürecine girmiştir.

### 5.Demokratik Ulus Ucu Açık ve Esnek Bir Kimlik Anlayışına Dayanır:

Demokratik Ulus, milliyetçi, etnisist bir ulus anlayışı değildir. Aynı ulustan olmak için dil, kültür hatta vatan gibi kategoriler belirleyici değildir. Önemli ve belirleyici olan ortak gelecek ideali için insanların öz iradeleriyle, gönüllü olarak ulus olmayı kabul etmeleridir. Demokratik Ulusta önemli olan, ulusu oluşturan bireylerin, toplulukların geleceğidir. Demokratik ulusta insan, toplum araç değil, amaçtır. Oysaki ulus-devlet anlayışında insanın dışında her şey kutsallaştırılır, devlet, vatan, vb. gibi. Bu kutsama da aslında ulus-devlete hâkim olan etnisitenin üst sınıfının çıkarlarını gizlemek amacıyla yapılır. Demokratik-ulus, insanı, toplumu güçlendirirken; ulus-devlet, devlete, iktidara ağırlık verir. Kaldı ki ulus-devlet inşası güçlü bir egemenlik yaratmak amacıyla yapılmıştır. Demokratik Ulusta önemli olan artık iyiye yönelebilmektir. Bundan dolayı Demokratik Ulus, ucu açık ve esnek bir kimlik anlayışına sahiptir. Aynı anda birden fazla kimliğe sahip olunabilir. Kimliği ulus mensubiyetini ulus-devlet gibi katı, kapalı sınırlara hapsetmez. Sınırlar bile belirleyici değildir. Farklı siyasi sınırlar içerisinde olunduğu halde aynı ulustan olunabileceği gibi birden fazla ulusa da üye olunabilir. Dikkat edilirse ulus-devlet, insanlara tek kimlik dayatmakta, onları katı değişmez, kalıplara sokmaya çalıştırmakta, farklılıkları yok saymaktır. Örneğin, şu anda bile Türkiye'de yaşayan herkese Türk Ulusuna mensubiyet ve Türk vatandaşlığı dayatılmaktadır. İster Kürt, ister Ermeni veya başka bir aidiyetten olsun, herkese sırf bu devlet içinde yaşadığı için iradesi hiçe sayılarak Türk kimliği dayatılmaktadır. Bunlar yetmezmiş gibi okullarda çocuklara her sabah "Andımız" gibi son derece faşizan bir metin okutulmakta; dağlara, taşlara Türklük yazılmakta; velhasıl günün yirmi dört saati herkese, onların Türk olduğu "hatırlatılmaktadır". Aslında bunlar zayıf bir uluslaşmanın, daha doğrusu kabul ettirilemeyen bir uluslaşma projesinin umutsuz çabaları olmaktadır. Bir kimliği kabul etmeyenlere, zorla kimlik dayatmanın akıl dışılığı kavranamamakta, adeta toplumsal doğaya karşı savaş açılmaktadır.

Demokratik Ulus anlayışında bir insan hem Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı hem de Kürdistan Demokratik Ulusuna üye olabilir. Bu çelişki değildir. Esnek, ucu açık ulus anlayışı bunu mümkün kılabilmektedir. Türkiye'nin siyasi sınırları, Kürtlerin kendilerini dört parça Kürdistan'da, hatta tüm dünyaya yayılmış Kürdistanlılarla Demokratik Ulus olarak örgütlenmelerine engel teşkil etmez. Demokratik Ulus yaratmak var olan sınırları kaldırıp yeni sınırlar inşa etmek anlamına gelmez. Aksine var olanları bile anlamsızlaştıracak, halklar arasına köprü kuracak bir projedir.

**Demokratik Ulus, Ulusların Kendi Kaderini Tayin Hakkı'nın devletçi olmayan demokratik yorumunu ifade etmektedir**

Burada en önemli konulardan biri de Demokratik Ulus ile egemen ulus-devletlerin ilişkisidir. Ulus-devletlerin kendilerini Demokratik Ulus olarak inşa etmeleri akıldışıdır. Ama Demokratik ulus inşasına engel teşkil etmeyecek temelde reforme olmaları imkân dâhilindedir. Bu durum, Demokratik Ulus ile ulus-devletin hukuk zemininde uzlaşması demektir. Bu da tekçi, etnisist ulus-devlet anlayışından daha kapsayıcı, çoğulcu bir ulus tanımına geçmek demektir.

Yazının başında Ulus'un aslında tüm toplumsal kurumlar gibi metafizik inşa olduğunu ifade etmiştik. Sembol ve mitlerin, yine kimliğin ifade bulduğu kavramlar uluslaşma açısından hayli önemlidir, hayatidir. Her ulusun isimlendirilmesi içeriği kadar önemlidir. Kutsal kitaplarda bile insan türü Tanrı ol dediği için olmuştur. Tabi burada idealist yargıda bulunmak niyetinde değiliz ama kavramların, sözün anlamından. Örneğin, Türklük ve Türkiyelilik eksenindeki tartışmalara bu pencereden bakmalıyız. Kimileri bilim insanı kimliklerine rağmen "ha Türk demişsin ha Türkiyeli demişsin ne fark eder" yönlü teoriler üretebiliyor. Bu tam

bir çarpıtmadır. Türklük bir etnik kökene vurgu yapar. Oysa beğenelim beğenmeyelim Türkiye bir teritoryal yani coğrafik (siyasi coğrafya) kavramıdır. Aslında antik çağlardan beri kullanılan Anatolia (Anadolu) kavramı daha doğru olabilirdi. Ama Türkiyelilik bu çoğulcu, kapsayıcı ulus tanımını verebilir. Türk ve Kürt ulusları ile diğer etnik gruplar kendilerini bu kavaramın içinde bulabilir. Türkiyelilik, Türkiye'de yaşayan çok çeşitli halkların kendilerini içinde bulabilecekleri bir kavram olabilir. Oysaki Türklügün öyle bir kapsayıcılığı yok. Belki en fazla Kürtlerin itirazı oluyor ama Türk kimliği diğer halkları da kapsamıyor. Kaldı ki Kürtler, tarihsel, sosyo-kültürel ve psikolojik nedenlerle Türk kimliği içinde kendilerini görmüyorlar. 21. Yüzyılda bile halen birilerine kimlik dayatmak kadar çağdışı bir şey olamaz. Kimlik ancak öz iradesiyle ve gönüllüce benimsendiğinde anlam bulabilir. Aksi halde anayasa ve yasalara yazılan ama gerçek yaşamda bir karşılığı olmayan anlamsız yazılar olmanın ötesine geçmeyecektir.

### 6. Demokratik Ulus, Farklılık İçinde Birlik Felsefesini Esas Alır:

Farklılık içinde birlik, çağımızın yükselen bir değeridir. Bu tekçi, homojenleştirici, kısıtlayıcı, baskıcı siyasal, sosyal yapılardan farklıdır; özgürlükçü ve çoğulcudur. Demokratik Ulus'u oluşturan unsurların, birliği yaratan, onları ''biz'' yapan değerler vardır ki,o da toplumun ortak iyisidir. Ama bu ''biz'' homojen, tek tip bir biz değildir; çok renkli, çoğulcu bir bizdir. Demokratik Ulus'ta hem toplumsal hem de siyasal çoğulculuk esas alınır. Toplumsal doğa, hem çeşitliliği, birçok farklılığı hem de o farklılıkları ortaklaştıran değerleri kapsar. Bu anlamda toplumsal doğa farklılık içinde birliği kendi içinde taşır. Bu tüm toplumlar için geçerlidir. Demokratik Ulus, toplumsal doğanın bu temel özelliğine dayanır. Demokratik Ulus, yatay bir toplum projesidir. Ulus-devlet ise dikey ve hiyerarşiktir. En alttan en üstte kültürler arasında hiyerarşiler kurulur. Kültürler eşit ve özgür olamazlar, ulus-devlette tüm kültürler, Ulus-devletin hâkim ideolojisine yakınlık derecesine göre değer görürler. Kürtlerin özgürlüğü ve eşitliği ancak Demokratik Ulusta gerçekleşir. Demokratik ulus, tüm kültürlere özgürlük tanır; onların aynı zamanda kendilerini Demokratik Ulus olarak geliştirmelerine olanak tanır. Yatay olarak Demokratik Ulus anlayışı temelinde kendilerini örgütlemiş her türlü kültürel yapının toplamı, daha üst bir yapıda Demokratik ulus yapısını oluştururlar. Bir anlamda Demokratik Ulus, demokratik toplumlar ulusu olmaktadır.

Ulus-devlet, farklılığı kendi egemenliği açısından tehdit olarak görürken, Demokratik Ulus, zenginlik olarak ele alınır. İkinci doğa olarak toplumsal doğa, sınırlı bir kültürel kaynağa sahiptir. Kültürler, diller, etnisiteler ve diğer farklılıklar toplumsal doğanın kültürel kaynaklarını oluştururlar. Toplumsal, kültürel kaynaklar tüm insanlığın ortak değeridir. Bu değerler, tüm insanlığın ortak emeği ile yaratılmıştır. Dolayısıyla herkesin bu toplumsal, kültürel değerleri koruma zorunluluğu varken, bu değerlerden yararlanma hakkı da vardır. Kültürleri, farklılıkları baskılayan, asimile eden ve yok etmeye çalışan ulus-devletler, insanların ortak mirasını yok ettikleri için tüm insanlığı kültürel, toplumsal yoksulluğa, mahkûm etmekteler. Ulus-devletin şoven milliyetçiliği, kendine ait gördükleri dışında her şeye hakir yaklaşmakta; diğer toplumlarla simbiyotik ilişki geliştireceğine onları potansiyel tehdit olarak görmekte, farklı kültürleri horlamakta, hemen hemen diğer tüm kültürleri küçümseyip, kendisine ait gördüklerini de abartıp parlatmaktadır.

Demokratik Ulus, bir zihniyet ulusudur. Dilsel, kültürel, etnik milliyetçilik olmadığı için herhangi bir dili, kültürü topluma dayatma anlayışı da yoktur. Aksine başta ilk sömürge ulus olan kadınlar olmak üzere, dezavantajlı kültürel gruplara pozitif ayrımcılık temelinde yaklaşılır. Hatta yok olma tehlikesiyle karşı karşıya olan kültürler ve diller koruma altına alınır. Böylesi bir ortamda kültürler ve diller gerçek anlamda eşit ve özgür bir temelde gelişme olanağı bulabileceklerdir.

Ortadoğu'da ve Kürdistan'da ciddi siyasal, toplumsal sorunlar yaşanıyor. İnanç eksenli, kültür eksenli, sosyal adalet eksenli ve ulus eksenli bu sorunların kaynağında Kapitalist Modernite'nin kendisi ve işbirlikçi otoriter, totaliter ve diktatör rejimler var. Bu rejimler toplumsal farklılıkların kendilerini özgür ifade etmelerine engel olmakta, toplumsal doğa üzerinde katı bir iktidar uygulamaktadırlar. Ortadoğu'da çoğulcu, farklılıklara özgürlük tanıyan, çok kültürlü, toplumsal modellere ihtiyaç var. Ancak o zaman karmaşık inanç, etnik, kültür ve sosyal adalet eksenli sorunlara çözüm bulunabilir.

Ortadoğu gibi karmaşık bir coğrafya 'da ancak Demokratik Ulus anlayışı temelinde toplumsal sorunlar çözülebilir. Şoven milliyetçilik ve ulus-devlet anlayışı Ortadoğu gerçeğine, toplumsal doğasına terstir. Tarih boyunca sayısız medeniyete beşiklik etmiş Ortadoğu, Mezopotamya, Anadolu ve Kürdistan'da dünyanın hiçbir yerinde rastlanılmayan toplumsal çeşitlilik var. Evet, yüzyıllardır savaşlar, katliamlar, soykırımlar eksik olmadı Ortadoğu'da ama buna rağmen toplumsal, kültürel çeşitlilik tüm ihtişamıyla varlığını korumaktadır. Ortadoğu'da ancak Demokratik Ulus temelinde çoğulcu, farklılıkları esas alan, eşitlikçi ve özgürlükçü bir toplumsal, siyasal bir proje ile sorunlara çözüm bulunabilir. Dayatma, bastırma ile belki sorunlar ertelenebilir ama çözülemez. Ortadoğu'ya dayatma, bastırma değil toplumsal sorunları anlayacak, toplumsal çeşitliliğin kendisini özgürce ifade edebileceği modellere de ihtiyaç var. Bu model Demokratik Ulus Çözümü'dür.

# Adına Yakışır 'Yeni' Bir Anayasa

Özgür Sevgi Göral

Anayasa tartışmaları Türkiye'nin siyasi ve entelektüel tarihi ile Türkiye muhalefetinin çok önemli ve temel bir parçasıdır. 19. yüzyıl sonunda Genç Osmanlılar muhalefetinden cumhuriyetin ilk yıllarına, 1970'li yılların devrimci hareketlerinin dahi kendi meşruiyetlerini anayasaya dayandırmalarından son yıllarda entelektüel yelpazenin her kesiminin hararetle yeni anayasa üzerine tartışmasına kadar tüm anayasa tartışmaları hep canlı, hep önemli olagelmiştir. Anayasalar, basit bir yasal düzenleme değil, toplumun nasıl bir arada yaşayacağının temel kodlarını oluşturan metinlerdir. Üstelik temel hak ve özgürlüklerin nasıl düzenleneceğine, idari yapının tanımlanmasından yerel yönetimlerin yetkilerine kadar sadece maddeler olarak ifade edildiği gibi değil, aynı zamanda da sembolik olarak, işaret ettikleri siyasi yönelimden ötürü de önemlidirler. 1982 Anayasası'na anayasacıların biraz da müstehzi bir şekilde ifade ettiği gibi önce hakkı sayıp sonra "ama" ifadesiyle o hakkı kullanılamaz hale getiren bir anayasanın işaret ettiği siyaset ile 11 dili resmi dil olarak tanımlayan Güney Afrika Anayasası'nın işaret ettiği siyaset aynı değildir şüphesiz. Dolayısıyla Türkiye gibi tarihi soykırımlarla, darbelerle, asimilasyon ve kıyım politikalarıyla dolu bir ülkede anayasa üzerine konuşmanın yarattığı/yaratacağı coşku anlaşılır olsa gerek. Bu nedenle yeni anayasa tartışmaları, nasıl bir ortak yaşam kurmak arzusunda olduğumuzun siyasi ve hukuki olarak temel belgesi olacağından bu coşkudan nasibini almaktadır.

Öte yandan, özellikle 20. yüzyıl boyunca kendini siyasi aktör olarak ortaya koymuş olan feminist, ekolojik, anti-militarist vb. hareketler, 20. yüzyıl başında Marksist hareketin sisteme ilişkin başlattığı eleştiriyi farklı şekillerde alt üst ederek başka bir noktaya taşıdı. 20. yüzyıl başında klasik Marksizm-Leninizm, kapitalizme içkin olan ancak üstü örtülen sınıfsal sömürü ve tahakküm ilişkilerini nasıl peçelerini kaldırarak ve apaçık ederek ortaya koyduysa, diğer siyasi hareketler gibi kadınlar, vb. gibi farklı toplumsal kesimler mevcut sömürü, tahakküm düzeni ve iktidar ilişkileri kadar bu ilişkiler içinde önemli bir yeri olan şiddeti tüm yönleriyle ortaya koydu. Bunlar aynı zamanda eşit yurttaşlık hareketlerinin, farklı azınlıklar ya da toplumsal grupların nasıl sistematik olarak baskı, soykırım ve sömürü altında hapsedildiğini gösterdiler. Diğer yandan ekolojik hareket dünyaya sadece kalkınma ve insan odaklı bakmanın yaratacağı muazzam tahribatı açığa çıkardı.

Bu hareketler aynı zamanda anayasalar ve diğer hukuki metinlerdeki "toplumsal sözleşme" kavramının, belirli normlara uyan insanlar için nasıl düşünüldüğünü ve belirli toplumsal kesimlerin sistematik olarak nasıl dışlandığını görünür hale getirdi. Bunun en tipik örneği "vatandaşlık" üzerine yürütülen tartışmalardır. Ve bu tartışmalar 20. yüzyıl başında yapılan tartışmalardan kategorik olarak farklıdır. Bugün azınlık hakları ya da cinsiyet kimliği veya cinsel yöneliminden dolayı ayrımcılığa uğrayanların vatandaşlık hakları gibi meseleler, bazen çok kültürlülük tartışmalarıyla iç içe geçerek "çok kültürlü anayasal vatandaşlık" olgusuyla birlikte tartışılıyor. "Eşit vatandaşlık hakları/talepleri" olarak isimlendirebileceğimiz ve farklı toplumsal grupların vatandaş olmaktan kaynaklanan ancak modern devlet eliyle gasp edilen haklarının gerçek anlamda kullanımının önünün açılması meselesi de bu tartışmaların bir parçası. Bireylerin çok farklı siyasal ve toplumsal gruplara aidiyet hissedebileceği dolayısıyla aslında vatandaşlığın farklı ve çoğul düzeylerinden, hatta farklı ve çoğul kamusal alanlardan söz etmek gerektiği de ileri sürülen görüşler arasında. Bu tartışmalar aynı zamanda hak öznelerinin haklarını kullanması, kozmopolit olan ve çeşitlilik içeren bir sivil toplum alanı ve ulus-devlet

denilen bir kulübe üyelik olma yerine, bir haklar dizisi anlamında vatandaşlık temaları etrafında şekillendi. [1] Diğer yandan 20. yüzyılın ikinci yarısından itibaren başlayan iki önemli gelişme yani sömürgeciliklerin hukuki olarak sona ermesi ve reel sosyalizmin çöküşü anayasacılık hareketlerinin siyasi taleplerini, dilini ve yaklaşımını yeniden köklü biçimde değiştirdi. Bu süreçlerde yazılan yeni anayasalar ya da yapılan anayasa değişiklikleri ordunun siyasi alandaki etkisini sınırlamayı hedefleyen, çok etnikli, çok dilli ve çok kültürlü yapılar oluşturmaya çalışan ve soğuk savaş döneminin kontrgerilla örgütlerinin kısmen de olsa dağıtılmasıyla sonuçlanacak kimi demokratikleştirici değişiklikler getiren metinler oldu.

Türkiye hem uluslararası siyaset düzeyinde, hem de entelektüel düzeyde tüm bu gelişmelerden etkilendiyse de darbe sonrası yazılmış olan 1982 anayasasıyla hesaplaşması hiç kolay olmadı ve halen de olamıyor. Bunun temel sebebi, 1989 sonrası kısmi demokratikleşme dalgasını ve NATO ekseninde soğuk savaş bağlamında örgütlenmiş kontr-gerilla yapılarının bir ölçüde temizlenmesi sürecini Türkiye'nin yaşamamış olması. Türkiye'de mevcut kontr-gerilla aygıtı 1980'li yıllar boyunca zayıflamak şöyle dursun, tahkim edilerek yeniden yapılandırıldı ve Kürt savaşı çerçevesinde etkin bir biçimde yeniden işlevlendirildi. 1990'lı yıllar boyunca da Kürdistan'ı bir ölüm ve kıyım mekânına dönüştürmek konusunda epey maharetli bir özel harp yapısı ve aygıtı oluşturuldu. Dolayısıyla militarizmin siyasi ve toplumsal etkisinin sürekli artması, Kürt sorununda topyekûn savaş yaklaşımı ve temel hak ve özgürlüklerin başta Olağanüstü Hal Bölgesi olan Kürdistan'da ve sonra tüm Türkiye'de sistematik olarak kullanılamaz hale getirilmesi olağan hale geldi. Bütün bu dönem boyunca birçok kez anayasa değişikliği yapıldıysa da bunlar köklü değişiklikler olmaktan çok, darbe anayasasının artık hiçbir biçimde savunulmayacak en absürt maddelerinin revize edilmesi şeklinde oldu.

Son yıllarda yeni anayasa talebinin bu kadar güçlü bir şekilde duyulması, öncelikle Türkiye'nin farklı kesimlerinin mevcut darbe anayasasıyla devam etmeyi artık istemediği anlamına geliyor. Bu talep aynı zamanda 1990'lı yılların topyekûn savaş stratejisine de siyaseten bir itiraz oluyor. Bugün Milliyetçi Hareket Partisi'nin ve onun da sağındaki kimi soy-ırkçı siyasi eğilimlerin dışındaki herkes, 1982 anayasasından önemli ölçüde farklılaşan bir yeni anayasa ihtiyacı olduğunda hemfikir. Buradaki soru, yeni anayasanın ne ölçüde bir kopuş anayasası olacağı, ne ölçüde Türkiye'nin tarihsel anayasacılık geleneğiyle süreklilik içinde olacağıdır. Yeni yazılacak anayasanın adına yakışır, gerçekten eşitlikçi, özgürlükçü ve demokratik bir yeni anayasa olması için her anlamda gerçek bir kopuş anayasası olması ve mevcut anayasacılık geleneğiyle arasında radikal köklü farklılıkların bulunması gerekir.

Neredeyse iki yıldır TBMM Anayasa ve Uzlaşma Komisyonu'nda devam eden yeni anayasa yazım sürecindeki belki de en temel tartışma vatandaşlık tanımı ekseninde yaşandı. Vatandaşlık maddesindeki tanım "Türk vatandaşlığı" ibaresi kullanılarak mı yazılacak yoksa "Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlığı" terimi kullanılarak nötr ve farklı etnisitelerden tüm yurttaşları içine alan bir tanım mı kullanılacak? Aslında bugün itibariyle bu tartışmanın olması bile epey utanç verici. Zira vatandaşlık epeydir dünya anayasalarında nötr bir hukuki ilişki olarak tanımlanıyor veya anayasalarda vatandaşlık hakkında bir madde yok ve bu tanım yasalara bırakılmış durumda. Üstelik vatandaşlık meselesi bugün artık sadece vatandaşlığın bir etnisiteye göre tanınmaması ve bütün yurttaşları kapsaması bağlamında tartışılmıyor; göçmen ve yabancıların oy hakkı ile kadınlar, LGBT bireyler, azınlıklar gibi dezavantajlı toplumsal kesimlerin eşit yurttaşlık haklarından yararlanmasının önünün açılması gibi temel tartışmalar vatandaşlık literatürünü belirliyor. Biz ise hala "Türk milletinin düşmanları anayasadan Türklüğü attırıyor" gibi ırkçı argümanlarla imza toplayan aydınların olduğu bir ülkede yaşıyoruz. Vatandaşlık tanımının tarihsel olarak nasıl bir etnik ayrımcılığa denk düştüğünü, neden anayasanın bazı maddelerde "her vatandaş" denilirken bazı maddelerde "her Türk" demeye gerek duyulduğunu Mesut Yeğen çok güzel anlatmış: Burada kabaca yapılmak istenen her etnisiteden Türkiye Cumhuriyeti yurttaşını Türklük dairesi içinde asimile ederek eritmek ve yine de bazı durumlarda "özde Türklük" ve "anayasal Türklük" ayrımını hatırlatmak için "Türk" terimini tekrar ederek en öz, hakiki Türklerin ancak etnik olarak Türkler olduğunu belirtmek.[2] Etnik olarak Türklerin üstünlüğüne dayalı bir hukuk rejimi tam da mevcut vatandaşlık maddesinden yola çıkılarak kuruluyor. Dolayısıyla bu maddenin tüm yurttaşları kapsayacak şekilde yeniden yazılması şart.

Aslında vatandaşlık maddesi sadece bir başlangıç. Yeni anayasanın gerçekten kopuş anayasası olmasının

1- Bu konuda ayrıntılı bir tartışma için bkz. Vatandaşlığın Dönüşümü: Üyelikten Haklara,der. Ayşe Kadıoğlu, Nancy Fraser, "Rethinkingthepublicsphere: A contributiontothecritique of actuallyexistingdemocracy", Habermasandthepublicsphere, der. C. Calhoun, MIT Press, Cambridge, 1992; NiraYuval-Davis, "Thecitizenshipdebate: Women, ethnicprocessesandthestate", Feminist Review, no: 39, 1991.

2- Mesut Yeğen, Müstakbel Türk'ten Sözde Vatandaşa, Cumhuriyet ve Kürtler

yolu bugüne kadar Türklük, Sünnilik ve erkeklik üzerine kurulu bir hukuki ayrıcalıklar rejimini ortadan kaldırmaktan geçmektedir. Burada kültürel kimlik haklarının tanınması ve kabul edilmesinden anadil hakkının anayasal garantiye alınmasına, dinsel azınlıkların kimi pozitif tedbirlerle korunmasından seçimle oluşturulan ya da atamalarla yapılandırılan tüm organlarda kadınların eşit katılımını sağlayacak özel önlemler almaya kadar düzenlenmesi gereken birçok mesele var. Yeni anayasa, tüm yurttaşların haklarının gasp edilmeden kullanması için destekleyici kimi düzenlemeler yapmak zorunda. Bu sadece kadınlar, LGBT bireyler, Kürtler, Ermeniler, Süryaniler, Aleviler gibi farklı sömürü ve tahakküm yapılarıyla ezilmiş kesimlerin eşit yurttaşlık haklarının tesis edilmesini sağlamayacak, aynı zamanda Türk, Sünni ve erkek olmaktan kaynaklanan ayrıcalıkların da tasfiyesini sağlayacaktır. Bugüne kadar akademide ve entelektüel çevrelerde layıkıyla ele alınmayan ve Türk olmanın hangi türden ayrıcalık setlerinden yararlanmak anlamına geldiğinin açığa çıkarılması anlamına gelecek "Türklük ayrıcalıkları" dokunulmadan kaldığı sürece gerçek bir siyasi eşitliği sağlamak mümkün değil.[3]

Mevcut tekçi ve militarist yapının kırılmasının bir diğer temel ayağı yerel demokratik özerklik. Belediyelere basitçe yetki devreden ya da zaten çok eskimiş bir metin olan Avrupa Yerel Yönetimler Şartı'nın çekincelerinin kaldırılması gibi çok sınırlı adımlar öneren yaklaşımlar bu konuda son derece yetersiz kalıyor. Burada yapılması gereken, merkezin yetkilerini yerel yönetimlere ve yerel yönetimlerin de sistematik bir biçimde daha aşağıya, yurttaşlara doğru yetki devrini mümkün kılmaktır. Devletin merkezi aygıtının tüm temel yetkileri kullandığı, belediyelerin ve yerel yönetimlerin de en fazla daha fazla çöp topladığı bir yapı dünyada artık kolay kolay kabul edilebilir bir yapı değildir. Federal, yarı federal veya ademi merkeziyetçi devletler son otuz yıldır neredeyse norm haline gelmiş durumda; mesele bu desantralizasyonun aynı zamanda emekçilerden, yoksullardan ve ezilenlerden yana demokratik bir muhtevaya da nasıl büründürüleceğinde düğümleniyor. Basitçe yerel yönetimlerin güçlendirilmesini savunmak yerine halkların kendi hayatları üzerinde daha fazla söz sahibi olacağı siyasi yapılanmalar üretmek gerekiyor. Kürt toplumu artık açıkça kendi varlığının tanınmasını ve kendisinin nasıl yönetileceği konusunda söz sahibi olmak istediğini haykırıyor. Yeni anayasa bu siyasi istemi bir yazacağımız bir metin değil kuşkusuz. Zira bu istem siyasi mücadele yürüterek, en küçük birimlerden en kalabalık metropollerde buna uygun bir siyasi örgütlenme gerçekleştirerek ve iktisadi, toplumsal ve siyasi açıdan programatik olarak bu amaçla uyumlu bir çerçeve belirleyerek olabilir. Ancak yeni anayasa, demokratik özerklik fikrinin de kalbinde bulunan demokratik konfederalizm ve öz-yönetim ilkelerinin hayata geçirilebileceği bir ortamı mümkün kılabilir. Dolayısıyla anayasada ne yazılırsa yazılsın, demokratik özerkliği hayata geçirmek için siyasi mücadele şart ama yeni anayasanın yarattığı yeni iklim daha az veya daha çok elverişli olabilmesi bakımından bu mücadeleyi etkileyecektir. Federal veya yarı federal veya ademi merkeziyetçi ülkelerin, en tipik örneğini İspanya'da göreceğimiz gibi, son dönemde yaşanan ekonomik kriz nedeniyle her geçen gün biraz daha "merkeziyetçi" olmaya başladığı son yıllarda özerkliğin demokratik muhtevasını siyaseten oluşturmak her zamankinden daha acil olmaktadır.

**Türkiye'de geçiş dönemi adaleti yaklaşımının sadece Hakikat Komisyonları bölümü kısmen biliniyor. Oysa bu yaklaşımın çok boyutlu, bütünlüklü ve birbirini tamamlayan temel mekanizmaları var**

Yeni anayasaya belki de bir geçiş anayasası niteliğini verecek temel bazı hükümlerin yazılması da bir diğer önemli mesele. Geçmişinde savaş, etnik çatışma, soykırım veya darbeler yaşamış toplumların demokrasiye geçişleri ancak belli başlı mekanizmaların hayata geçirilmesi ile mümkündür. Bu mekanizmaların oluşturduğu paradigmaya da geçiş dönemi adaleti (transitionaljustice) deniyor. Türkiye'de geçiş dönemi adaleti yaklaşımının sadece Hakikat Komisyonları bölümü kısmen biliniyor. Oysa bu yaklaşımın çok boyutlu, bütünlüklü ve birbirini tamamlayan temel mekanizmaları var. Bu mekanizmalar sistematik insan hakkı ihlalleri yaşanan toplumlarda "normalleşme" olması için yapılması gerekenler üzerine yol-yordam önerileri olarak görülebilir, bu mekanizmalar kabaca hakikat komisyonları, ceza yargılamaları yoluyla hak ihlal edenlerin yargılanması, anıtlar, müzeler ve anmalar yoluyla yaşa-

3-Bu konuda bilgi üreten az sayıda akademisyenin çalışmaları şöyle özetlenebilir: Barış Ünlü, "Türklük Sözleşmesi" ve Türk solu, http://www.tr.boell.org/web/103-1534.html, Kaya Akyıldız "Türklük halleri: 'yalnız ve güzel ülke'nin ruhu – 1" ve "Türklük halleri: 'yalnız ve güzel ülke'nin ruhu – 2", Birikim, ayı 274 ve 289-290. Yine Tanıl Bora'nın kimi çalışmaları da Türk milliyetçiliği üzerinden benzer temalara kısmen bakar: Tanıl Bora, Türkiye'nin Linç Rejimi, Birikim Yayınları, İstanbul, 2008.

nanların bellekleştirilmesi, savaşın, çatışmanın veya darbenin mağdurlarının yaşadıklarının özür gibi yöntemlerle tanınması, maddi ve manevi tazminat programlarıyla telafi ve onarıcı adalet mekanizmalarıyla tazmin edilmesi ve başta güvenlik birimleri olmak üzere devlet aygıtında kurumsal reformlar. Kısaca, yaşanan sistematik hak ihlallerinin hatırlanarak devletin yükümlülüğünün tanınması, adaletin tesisi yoluyla sorumluların cezalandırılması ve giderici kimi mekanizmalarla yaşananların toplumsal hafızanın bir parçası haline getirilmesi öneriliyor. Bu mekanizmalar dünyanın birçok ülkesinde çatışma, savaş, darbe veya otoriter rejimlerden çıkış dönemlerinde uygulanmış ve tartışılabilir pek çok yanı olmasına rağmen önemli deneyimler oluşturmuş .[4] Türkiye gibi Ermeni Soykırımı'ndaki müthiş etkili inkâr endüstrisinden kadınlara karşı savaşın gündelik olarak sürmesine, azınlıklara yönelik sistematik pogramlardan Alevilere yönelik ayrımcılığa kadar geniş bir zulüm repertuarı olan bir devlette pek çok konu bakımından geçiş dönemi adaleti mekanizmaları kullanılabilir. Ancak, hem aciliyeti hem de yeni anayasanın yazılması bakımından siyaseten muazzam bir basınç oluşturmuş olmasıyla esasen konu Kürt meselesi etrafında düğümleniyor. Dolayısıyla yeni anayasa eğer bir geçiş dönemi anayasası olacaksa buna ilişkin bir işaretin olması gerekir. Bu, örneğin Arjantin Anayasası'nda olduğu gibi hakikate erişim hakkının tanınarak kabul edilmesi olabileceği gibi savaştan doğan zararların tazminiyle ilgili düzenlemeler içermek şeklinde de olabilir. Böylesi bir vurgu hem gerçek bir demokratikleşmenin olabilmesi için gerekli nesnel zemini sağlayacağı için hem de sembolik açıdan devlet geleneğinde güçlü bir kırılmaya işaret edeceği için çok önemli olacaktır. Bu anlamda bir geçiş anayasası, Türkiye'nin şimdiye kadar yazılmış devletçi, militarist ve tekçi anayasalardan radikal bir kopuş anlamına gelecek ve aynı zamanda bir kopuş anayasası niteliğini de taşıyacaktır.

Yeni anayasanın tüm siyasi sorunları çözen bir metin olmayacağı aşikâr; hukuk metinleri nihai kertede mevcut güç ilişkilerine göre şekillendirilen ve zaman içinde değişmeye mahkûm metinlerdir. Dolayısıyla yeni anayasa devrim yapamaz, demokratik özerkliği kuramaz, kadınlarla erkekleri eşit hale getiremez. Ama tüm bunlar için yürüteceğimiz mücadelenin daha elverişli koşullarda yürütülmesini sağlayacak bir ortamın oluşmasını ve yurttaşlar arasında tam bir siyasi eşitlik kurulmasını sağlayabilir. Bu, hem "hâkim millet olarak Türklük" mekaniğini bozacak hem de demokratikleşmenin ilerlemesini garanti altına alacaktır. Tüm bunlar ancak bir kopuş anayasasıyla mümkündür. Türkiye Cumhuriyeti tarihinde ilk kez tüm partilerin eşit katılımıyla sivil bir anayasa masası kurulmuşken tüm demokrasi güçlerine düşen görev de başta Kürt meselesinin demokratik ve barışçıl biçimde çözümünü güçlendirecek bu masada demokrasi, adalet, özgürlük ve eşitlik talebini daha güçlü bir şekilde ve geniş bir ittifaklar ağıyla dile getirmektir. Kopuş anayasası ancak bu kolektif çabanın siyasi bir sonucu olarak yazılabilir. Adına yakışır "yeni" bir anayasa için en geniş ittifaklar ağıyla mücadele etmek, sinizmden, "ya hep ya hiç"çilikten ve kenarda beklemekten iyidir. Yeni anayasa masası topyekûn savaş döneminde öldürülmüş on binlerce Kürt'ün, Ermeni Soykırımı'nı dile getirdiği için sokak ortasında vurulan Hrant Dink'in, sokakta dövülerek, işkence edilerek öldürülen transseksüellerin, öldürülme tehditleri pahasına kendi hayatları üzerinde söz sahibi olmak için mücadele eden kadınların, son yıllarda KCK tutuklamalarıyla hapse atılan tutsakların bedenleri üzerinde kurulmuştur. Adına yakışır bir "yeni" anayasa tüm bu kesimlerin ve bu coğrafyanın tüm ezilenlerinin taleplerini içerdiği oranda anlamlı olacaktır. Bunun için ise çok çalışmak, ittifaklar ağını sürekli genişletmek, yeni yöntemler ve stratejiler bularak anayasal taleplerimiz etrafındaki desteği artırmak ve demokratik kamuoyu basıncını sürekli diri tutmak gerekiyor.

4- Bu konuda daha detaylı bir tartışma için bkz. Özgür Sevgi Göral, Ayhan Işık ve Özlem Kaya, **"Sonuç ve Öneriler"**, Konuşulmayan Gerçek: Zorla Kaybetmeler içinde, Hakikat Adalet Hafıza Merkezi Yayımları, İstanbul, 2013.

# Demokratik Çözüm İçin Yeni Bir Toplumsal Sözleşme

**Mahmut Yamalak**

Demokratik çözüm sürecinin ikili karakterini, yenilgi ve başarı koşullarının iç içeliğine vurgu yapmak için dile getirmek durumundayız. Karamsar veya aşırı beklentili duruşları aşan her birey, bu sürecin doğru analizine yakınlaşabilir. İleride, oyuna gelmiş bir tarafın başı eğik üyeleri mazeret üreten olunmak istenmiyorsa, şimdiden çözüm sürecinin pratiğine yönelmeli, bu nedenle üretilen çözüm stratejisi doğru anlaşılmalıdır.

Harekete geçme, aldanma, kaybediş, öfke biriktirme tarzındaki akış, tarihin diyalektiği değil, kesintili adımlarla bir çemberin etrafında dolanmaktır. Bir çemberin etrafında sonsuza dek dolanmak için bir kılavuza ihtiyaç yoktur; kısır döngüye alışmış her birey bunu yapabilir. Mücadele diyalektiği geçmiş-bugün-gelecek biçimindeki akışın sürekliliğine dayalıdır. Amacın korunması ve geleceğe taşırılması da bu bütünlüklü duruşun devam etmesine bağlıdır. Bu çalışmada Demokratik Çözüm Sürecinin yeni bir sözleşme olarak sonuca ulaşmasının zorunluluğu üzerinde durulacaktır. Bu amaçla, temel hak ve özgürlüklerin tarihsel gelişimi ve özellikleriyle, sürecin çözüme evrilmesindeki belirleyicilikler ele alınacaktır.

## Tarihsel Akış: Artarak Gelişen Talepler

Bilindiği gibi Demokratik Çözüm Süreci bir yönüyle anayasal bir uzlaşma sürecidir. Temel hak ve özgürlükler için mücadele, kolektif bir mücadelenin sonucu olarak şekillenme hak ve özgürlükler için mücadele bir halkın, bir coğrafyanın veya bir dönemin mücadele geleneği ile sınırlı değildir; bütün bir insanlık tarihinde komünal toplumsal mücadelenin bir sonucudur. Bu halklar temelinde yürütülecek demokratik bir mücadele, bu toplumsal mücadelenin tamamı olmadığı gibi, toplumsal mücadele de onsuz olmaz. Dolayısıyla, "anayasal bir uzlaşma süreci" dendiğinde, bunun çözüme giden alternatif yollardan biri olduğunu, bugün için halklarımızın yararına olabilecek en gerçekçi formül olduğunu dile getirmiş olmaktayız. Konuya açıklık getirmek için temel hak ve özgürlükler mücadelesi ve bileşenlerinin tarihsel gelişimine bakmakta yarar var. Büyük Özgürlük Fermanı (Magna Carta Libertatum-1215) İngiltere Kralı yurtsuz John ile feodal derebeyler arasında bir sözleşmedir. Buna dayanılarak kralın yetkileri azaltılır, feodal beyliklere daha fazla yetki tanınır. Bu sözleşme, kendi etki alanının ötesinde bir rol oynar. İngiltere'de 1700'lerde gelişen bir dizi anlaşmanın, sonrasında Amerika ve Fransa'daki bildirilerin esinlendiği temel belge olur. Özünde gelişen burjuva sınıfının krala yetki paylaşımını içeren bu belgelerin toplumun diğer kesimlerine dönük kazanımları, vatandaşı kralın keyfi davranışlarına karşı koruma gibi genellemeci ifadelerin ötesine geçmez.

1776'da İngiltere ile savaş halinde olan ve bu ilkeleri kabul eden tüm eyaletlerde ilan edilen Amerikan Halklar Bildirgesi, kolonilerin bağımsızlık çağrısı etrafında toplanmalarını ifade eder. Bu belge, "Bütün insanlar doğal olarak eşit derecede özgür ve bağımsız olup, topluluk haline geçtikleri zaman hiçbir sözleşme ile gelecek nesiller vazgeçmeyecekleri ve onları yoksun bırakmayacakları, yaradılıştan bir takım haklara sahiptirler; bunlar, başlıca yaşam ve özgürlükten yararlanma, mülkiyet edinme ve ona sahip olma, mutluluk ve güvenlik arama ve bunlara erişebilme haklarıdır" der.[1] 1789'da



1- Prof. Dr. MünciKaponi,Kamu Hürriyetleri

Fransız Vatandaş ve Halklar Bildirisi, 18. yy. özgürlük anlayışı temelinde devletin yetki alanının kuşatılması, bunun karşısında vatandaşın temel hak ve özgürlüklerinin mutlak güvenceye alınmasını hedefler. Devletin alanı daraltıldıkça bu hakların kullanım alanları da genişleyecektir ön kabulüyle devlet için sınır çizmeye yönelir. Devlete çizilen alan dışında birey özgürce davranma hakkından yararlanabilecektir. Ancak, temel hak ve özgürlükler kapsamında eğitim, sanat, barınma, istihdam gibi toplumsal alanın bütününe yayılan konuların olduğu düşünüldüğünde devletin 'pasif ' kalması bir sorundur. Devleti yükümlülüklerinden kurtaran bu yaklaşımın sonucunda, temel hak ve özgürlükler teorik planda kalıp gerçekleşme şansına kavuşmazlar. Bireyi toplumdan soyutlayarak tekil birey halinde kabul eden bu yaklaşım, günlük yaşam sorunlarıyla boğuşan sosyal varlık olarak insanı yansıtır. Belirlenen 'hak'lardan haberi bile olmayan, onlardan yararlanma imkanına sahip olmayan insana karışmaz; 'ne halin varsa gör' der. Bu haklar karşısında 'tarafsız' gösterilen devlet ise, eli rahatlamış olarak “asıl” işlerine geri döner. Öte yandan, bunları temin etmek için gereken toplumsal zenginlikler ve sermayede, devlet etrafında çöreklenmiş bir avuç elit kesimin elinde birikmiş olduğundan, toplumun bu haklardan yararlanma olanağı bulunmamaktadır.

“Negatif özgürlük anlayışı” insanı soyut bir varlık olarak sermaye sahiplerinin yarattığı kanlı cıngılda bir başına bırakır. Liberal ideolojinin isteği bu birey tipi toplumundan, gurubundan, halkından, kültüründen koparılarak "haklarına" kavuşturulur.

Buna alternatif olarak "ihtiyaç sahibi vatandaş" anlayışıyla kaleme alınan "insan ve vatandaş haklar bildirgesi" (1793) çevresi sosyal ilişkiler ağıyla örülmüş insanı kabul eder. Robespierre tarafından kaleme alınan bildirgede, "kamu yardımları kutsal bir borç" biçiminde tanımlanır.[2] Egemenliği ulus-devlete meşru kaldıktan sonra, bireyin devletten hizmet ve imkan isteme haklarına sahip olduğunu söyler. Devleti de bu alanlardaki ihtiyaçları karşılamakla görevli kılar.

18. Yüzyıldaki bu liberal anlayış 19. Yüzyılda da önemli oranda korunmuştur. Daha sonra üç kuşak hakları başlığı altında bu sürecin "birey hakları" süreci başlar. Ailenin, ana-çocuğun korunması, sağlık, öğrenim, çalışma, dinlenme, sendikalaşma, grev ve toplu sözleşme, sosyal güvenlik vs. hakları insanlığın gündemine taşınır. 1917 Meksika, 1918 Alman Cumhuriyeti (Weimar) Anayasası gibi örnek anayasa ve sözleşmelerde "hizmet eden devlet", "koruyucu devlet" perspektifi ile sosyal haklar güvence altına alınır. Ancak bu yüzyıldaki niteliksel sıçrama II.Dünya Savaşı'ndan sonra gerçekleşir.Klasik haklar denilen temel haklar ve insan hakları listesi genişler, sosyal haklar artar.

1946 Fransa Anayasası 1789'daki bildiriye ek olarak, ekonomik ve sosyal hakları tanır. 1948 İtalya Anayasası demokratik cumhuriyet esaslarına bağlılığını ilan eder ve geniş ekonomik ve sosyal haklar tanır. 1949 Federal Almanya (Bonn) Anayasası sosyal devlet anlayışına dayandığını ilan eder. ABD Başkanı Roosevelt, "dört özgürlük" demecinde söz ve ifade, vicdan, yoksulluktan kurtulma ve korkudan kurtulma özgürlüklerini temel haklar olarak ifade eder.[3] SSCB ve ona bağlı Reel sosyalist ülkeler ana yasalarında ( bireyin özgürlüğünü devlet güvencesine bağlama gibi sosyalizmle çelişen kararlarının yanında ), sosyal ve kolektif haklara öncelik belirler. Sonuçta dünyanın önde gelen devletlerinden başlayarak ikinci kuşak hakları gündemleşir.

Birleşmiş Milletlerin kuruluşuyla kağıt üstünde de olsa, artık temel hak ve özgürlüklerin ülkelerle sınırlı olarak ele alınamayacağı, genel olarak insanlığın sorunu olduğu kabul edilmeye başlanır. Artık kimlik hakları dönemi başlamıştır. 1948'de ki "insan hakları evrensel Bildirisi" bu alanda önemli bir dönemeçtir.

Üye ülkeler için bağlayıcı olmayan bu belge, yine de sorunun uluslararası hale geleceğinin habercisi olmuştur. Bu belgede yaşama hakkı, kişi güvenliği, işkence yasağı-İbrahim Ö. Kapoğlu, Anayasa ve Toplum, kölelik yasağı, keyfi tutuklanmaların engellenmesi, kanun önünde eşitlik, özel hayatın korunması, din, vicdan, düşünce ve kanaat özgürlüğü, örgütlenme, toplanma, dernek kurma, seçme-seçilme hakkı, "ekonomik, sosyal, kültürel haklar" başlığı altında, sağlık, öğrenim hakları gibi temel haklardan önemli bir bölümünü uluslararası alana taşırmada rol oynar.

1976'daki "kişisel ve siyasi haklara ilişkin uluslararası sözleşme" ise yeni bir kapı aralar. BM bildirisine ek olarak, ilk defa halkların kendi kaderleri hakkında karar vermelerini ön gören serf-determinasyon hakkını kabul eder. Buna bağlı olarak halkların kendi doğal kaynaklarına ve zenginliklerine sahip olma ve bunları serbestçe kullanabilme hakkı, her türlü savaş propagandasının yasaklanması, ulusal, ırksal ve dinsel düzeyde kin ve nefret yaratarak ayrıma, düşmanlığa ve şiddete yol açabilme görülerin yasaklanması gibi önemli yenilikler getirir. Üye ülkelerin bu maddelere uyup uymadığını denetleyen bir mekanizmanın kurulmasını da prensipte kabul eder.

"Avrupa insan hakları sözleşmesi" ile de ek olarak, Avrupa ülkelerinde üye devletlerin uymasını denetleyen Avrupa insan hakları komisyonu, AİHM, Bakanlar ko-

2- Prof. Dr. Mehmet Akad, Prof. Dr. Bihterin Ural Dinçkök, Genel Kamu Hukuku

3- Prof. Dr. Münci Kaponi,Kamu Hürriyetleri

mitesi gibi organlar kurulur. Bundan sonra bir dizi sözleşme ve ek protokollerle bu belgeler desteklenir. BM bünyesinde 1951'de soykırımın önlenmesine ilişkin sözleşme, 1960'da serf-determinasyon hakkı bildirisi, 1960'da ırk ayrımcılığının ortadan kaldırılmasına dair bildiri gibi önemli belge ve sözleşmeler yayınlanır.

## Üç Kuşak Haklar

17. yüzyılda aydınlanma düşünürlerinden İngiliz ampirist John Locke'un "doğal durumda her insan için geçerli olan vazgeçilmez, devredilmez haklar" dediği ve " temel haklar" veya " doğal haklar" diye adlandırılan haklar 18.19. ve 20.yüzyıl boyunca dinamik bir süreç olarak gelişen temel haklar küresi "üç kuşak haklar" olarak ifadelendirilir.

Birinci kuşak haklar bireysel ve siyasal hakları içerir. Buna kamusal haklar da denir. Bireysel özgürlük, düşünme, konuşma, görüşlerini ifade etme özgürlüğü ve yasalara uyma zorunluluğunu içerir. Mutlak monarşiye karşı halkların, ezilen kesimlerim toplumsal mücadelelerinden yararlanmaya çalışan sistem, söz konusu haklar kümesini de burjuva bireyinin gelişimi lehinde yorumlar. 18.yy'daki haliyle birinci kuşak haklar önemli oranda liberal bir devlet-toplum, birey-toplum yorumuna saplanmaktan kurtulamazlar. Ancak buna rağmen hak arama mücadelesinde önemli bir rol oynadığı da göz ardı edilemez.

İkinci kuşak haklar ekonomik ve sosyal hakları içerir. Politik haklar da denilen bu haklar kümesi, 19.yüzyıl da şekillenen haliyle politik iktidara katılmanın önünü açar. Devleti ele geçiren ve yeniden düzenleyen egemen kapitalist güce karşı siyasal arenada var olma, iktidarı etkileme ve dönüşüme zorlama gibi sonuçları doğurur.

Üçüncü kuşak hakları ise dayanışma ve özgürlükleri içeren toplumsal haklardır. 20.yüzyıl ile birlikte eğitim, sağlık, genel refah seviyesine göre yaşam, inanç özgürlüğü, dil-kültür özgürlüğü, self-determinasyon bu haklar kümesi içinde değerlendirilmektedir.

Genel bir ifade ile sırasıyla koruma, katılma, isteme hakları olarak ifade edilen hakların içinde en önemli olanı II. dünya savaşı ile hızlanan süreçte edinilen kimlik haklarıdır. Sömürgeciliğe karşı verilen ulusal kurtuluş mücadelelerinin sonucunda bir dekolonizasyon (egemen devletlerin kendi sömürgelerinden çekilme) süreci başlar. "Halkların kültürel varlıklarını özgürce geliştirme ve yaşamaları hakkı" olarak da açımlanan "halkların hakları" ve "self-determinasyon hakkı" Üçüncü kuşak haklar arasında dominant olanlarıdır.

Yine üçüncü kuşak haklar içinde yer alan dayanışma hakları; azınlık, gelişme, barış, çevre, vicdani ret, kadın, çocuk, hayvan, iletişim, bilgilenme gibi temel hakları barındırır.

Birinci kuşak haklar ilk olarak devlet ve üçüncü kişilerin karışmasını şart koşar. Bu nedenle "korunmacı haklar" diye tanımlanırlar. İkinci kuşak haklar devlet ve toplumun belli eylemlerde bulunmasıyla gerçekleştiğinden "isteme hakları" diye tanımlanırlar. Üçüncü kuşak haklar ise "katılım hakları"dır. Kaboğlu, "büyük ölçüde toplumda yaşayan herkesin çabalarını birleştirmesi, sadece devletin değil, kamu kurumlarının, bireylerin ve toplumların müdahale ve katkısı ile anlam kazanır. Dayanışma özgürlükleri denmesinin nedeni budur" der.[4]

Üçüncü kuşak hakları toplumdaki her gurubun ve bireyin aktifleşmesini ön görür. Bu dönem insanlığın bilinç düzeyi ile insan hakları ve demokrasi alanındaki gelişmeler soyut olmaktan çıkıp gündelik yaşamda somutluk kazanırlar. Demokrasi bilinci örgütsel tavır ve duruşla özdeş hale gelir. Bireyin örgütler, meclisler, kominler aracı toplumsal bütüne aktif katılabileceği genel kabul görür. Toplumun siyasal, sosyal, ekonomik, kültürel, ahlaki gibi her alana yeni hak ve özgürlük bilincine göre yeniden yorumlanarak somutlaştırılır. Toplumsal alanların tümü bu çeşit düzenlemelere konu olur.

Kaboğlu, özet olarak, haklar ve özgürlükler mücadelesinin hedeflerini şöyle formüle eder: Birinci kuşak haklar güvenlik içinde yaşama ihtiyacını; ikinci kuşak haklar (güvenlik ile birlikte) onur içinde yaşama ihtiyacını; üçüncü kuşak haklar kolektif kimliği de içererek barış ve uygun çevre içinde yaşama ihtiyacını kesinler.[5]

Toplarsak; tarihten günümüze üç kuşak haklarının kapsamı şöyle özetlenebilir: Üç kuşak haklarıyla,

a) İnsanlık, bugüne kadar yaşanan savaşlardan, işkencelerden asimilasyon ve soykırımlardan, ırk ayrımcılığından, inanç ayrımcılığından ve her türlü adaletsizliklerden sonuçlara ulaşmış, bunların tekrarlanmamasının koşullarını oluşturmaya çalışmıştır.

b) Güncelde insanlığın karşı karşıya olduğu sorunlar ve tehlikeler olan kadın üzerindeki cinsiyetçi baskıları çevre-ekoloji, yoksulluk, çarpık kentleşme, silahlanma, savaş ve insanlık suçları gibi çağın çelişkileriyle bağlantılı sorunlara çözüm aramayı hedeflemiştir.

c) Negatif özgürlük anlayışından pozitif özgürlük anlayışına geçiş esas olarak "özgürlüğü temel kural, sınırlamayı ise istisna" gören bir bakış açısına geçiştir.

İnsanlığın düşünsel-toplumsal gelişimi ve artan talepleri, özgürlük anlayışını da etkilemiştir. Etik değerlerin ve ölçülerin öne çıkması ve toplumsallaşma alanlarına yansıması sonucunda temel hak ve özgürlükler kural ve normlarıyla insanlığın ortak dili haline gelmektedir.

Bu gelişimin sonuçları bugün hem ulusal anayasalarda

4- İbrahim Ö. Kaboğlu, Anayasa ve Toplum
5- İbrahim Ö. Kaboğlu, Özgürlükler Hukuku

hem de uluslararası sözleşme ve bildirilerde vazgeçilmez prensipler olarak yansımaktadır. 1982'de BM'nin üç kuşak hakları çerçevesinde kabul ettiği "dayanışma haklarına ilişkin sözleşme" barış hakkı, gelişim hakkı, çevre ve insanlığın ortak mal varlığına saygıyı içerir.

İnsan hakları, özgürlükle moral-etik haklarının toplamı olan üç kuşak hakları, 1945 BM sözleşmesi, 1949 Avrupa Konseyi Statüsü, 1949 Unesco Antlaşması, 1992 Avrupa Birliği Anlaşması, 1948'de imzalanan ve "dünya insan hakları anayasası" olarak kabul edilen evrensel bildirge ve ikiz sözleşmeler, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi, 1943'teki ırk ayrımcılığına karşı sözleşme, 1975 işkenceye karşı BM sözleşmesi, AGİT belgeleri, çeşitli belge ve protokoller söz konusu hakların devletin, ülkelerin sınırlarını aşıp insanlığın genel özgürlük mücadelesinin önemli bir bileşeni olmasının adımlarıdırlar.

## Anayasal Süreçlerde Temel Haklar

Ulus-devletin yasası olan Westphalia Antlaşması'ından (1648) sonra kabul edilen temel ilkelerden biri de "içişlerine karışmama"dır (Principe'de non-intervention). Bugün bu prensip gelişen mücadeleler karşısında etkisizleşmiştir. Uluslararası hukuk iç hukukun yerine geçmekte, ona rengini vermektedir. Aynı şekilde özgürlük mücadelesini yürüten halklar nezdinde geçerliliği olmayan bu prensip, ulus-devlete keyfi davranmanın serbest kılınmasından başka bir şey değildir. Devletler, hiçbir meşruluğu olmayan bu ilkeye zor araçlarıyla uygulayabilmekteler.

Temel hak ve özgürlükler mücadelesi "yüksek ahlaki nitelik" sahibi bir mücadeledir. Bunun haklar nezdindeki meşruluğu yanında, bugün artık tüm uluslararası belge ve sözleşmelerde tanınan, benimsenen ve güvenceye alınması istenen haklardır. Bir belgenin meşruluğu, bir olay ve olgunun doğruluğu temel hak ve özgürlüklere uyumluluğu ile ölçülmektedir.

Her koşulda bu hak ve özgürlükler "eskimezlik-değişmezlik-üstünlük" gibi özelliklere sahiptirler, her zaman için geçerlidirler ve diğer tüm yasalara rengini veren özelliklerdirler. Koşullara göre yaklaşımı, keyfi yaklaşımı terk edilmekte, giderek her koşulda uyulması zorunlu haklar olarak kabul edilmektedirler.

Giderek egemen hale gelen yeni yaklaşıma göre, "hakları askıya alma, sınırlama vb" gibi yetkiler devletlerin elinden alınmaktadır. Uluslararası hukuk normları keyfiliğe yer verilmeyecek şekilde geçerli hale getirilmeye çalışılmaktadır. Soykırım, işkence vb., durumlarda taraflar arası sözleşmelerle ilişkisi bulunmasına gerek duyulmaksızın dayatılabilen "amir kural" her devletin uyması zorunlu olan ilkeleri belirler. Bunlar;

**-İnsan haklarına saygı**
**-İnsan hakları için işbirliği**
**-İç hukukta uyum sağlama**
**-Uluslararası ilişkilerde insan hakları koşulu**
**-Anlaşmazlıklarda, boşluk durumlarında "özgürlük lehine yorum"**
**-Özgürlüğü yok etme yasağı**
**-Karşılık aranmaması**
**-Başvuru hakkı**

Bütün bu çalışmalar temel hak ve özgürlüklerin çoğaltılması, pozitif özgürlüklerin çoğaltılması, hakların bir zihniyet olarak yerleşmesi ve sürdürülmesine hizmet etmekteler. Toplumsallığın yeni halini insan-insan, insan-doğa, insan-toplum ilişki ve dengesini belirleyecek olan özgürlük mücadelesinde bu hakların varlığı ve uygulanışıdır. Ahlaki normlar, toplumsallık ve siyasi bilinç bu haklar temelinde şekillenecektir.

Herhangi bir anayasal yapım süreci meşru ve vazgeçilmez olan temel hak ve özgürlükleri içermek durumundadır. Anayasal çözüm-hukukun olması gerektiği gibi düzenlenmesinin yanında, toplumsal talepleri kurumsal olarak ve uygulamaya dönük olarak belgelemek, yasalar nezdinde güvenceye almaktadır da. Bu açıdan hukuki gereklilikler kadar siyasal-toplumsal ihtiyaçları da gözetir. hukuk toplumsal ihtiyaçlar düşünülerek düzenlendiğinde, toplumun hizmetine de girmiş olacaktır. Böylelikle "hukukun üstünlüğü" gibi içi boş klişelerin ötesine geçip hukuk toplumsal talepleri içerebilecek duruma getirilmiş olacaktır.

## Sözleşme

J.J. Rousseau'nun "toplum sözleşmesi", kaostan düzen çıkarma fikrine dönüktür. "İnsan insanın kurdudur" (Hobbes) ilkesinin geçerli olduğu bir doğal toplum tahayyül eden Rousseau, bu toplumdan çıkmak için toplumun sözleşme yaptığını, bu sözleşmenin sonucunda toplumsallığa geçildiğini savlar. Buradaki anakronik mantık sözleşmeyi toplumdan önceki bir zamana yerleştirdiğinden sorunludur. Yine de toplumsal sözleşme ifadesini bugün için de kullanmamızı engellemez.

Yaygın kullanımıyla toplumsal sözleşme, savaş veya çatışma koşullarını yaşayan toplulukların, bu koşulların bir daha yaşanmaması için bir araya gelip ortak paydalar etrafında bir irade beyan etmesi olarak ifade edilebilir. Salt yöneticilerin veya halka birlikte yöneticilerin dahil olduğu bir süreçte yazılı veya güvene dayalı sözlü uzlaşmalar etrafında bağlayıcı biçimde bir anlaşmaya varmadır. liberal devlet anlayışı bu sözleşmede devleti "tarafsız" veya "hakem" addeder. Ona göre devlet bireylerin özgürlüğünü mutluluğunu, mülkiyet girişimlerini güvence altına alarak, bireylerin doğal hak ve özgürlüklerini korumak için vardır. Var olan savaş ortamından, herkesin herkesle kavgalı olduğu durumdan kurtulmak için devlete ve onun yeniden düzenlenmesine ihtiyaç duyar. Sınırları belli olmayan özgürlük ve çatışma halinin toplum için yıkıcı olduğunu öne sürerek devleti gerekli görür.

Bu "doğal" ve yıkıcı durumdan toplumsal bir sözleşmeyle kurtulmayı öngörür.

Toplumsal olarak yeni bir sözleşmeye ihtiyaç duyulduğunu belirttiğimizde, iki temel konuda klasik sözleşmeci yaklaşımdan uzaklığımıza değinmek gerekir.

**1-** Toplumsal sorunların çözümünde devlet "tarafsız" veya "hakem" değildir. Bunun için yakın tarihimize bakmak bile yeterlidir. Kürdistan'da yaşanan tüm baskı, katliam, asimilasyon, sürgün ve işkencelerin sebebi egemen devletlerin kendisidir. Bu kadar suça bulaşmış bir kurum böylesi bir süreçte hesap verebilirlik pozisyonundadır. Yeni bir anayasal süreçte de devlet de, geçmiş suçlarının açığa çıkarılması mağdurların mağdurluklarının giderilmesi ve tekrarlanmamasının garantisi olacak yasal ve kurumsal güçler de çözümün tarafıdır.

**2-** Bir toplumsal sözleşmenin güvencesi devlet veya yazılı belgelerle değil, toplumsal düzeyinde sağlanacak uzlaşma, karşılıklı anlayış ve güvencelerle sağlanabilir. Bu nedenle süreç sonunda toplumsal barışın başarısı ortaya çıkan yazılı belgelerle değil, toplumların birbirine yaklaşmalarıyla ölçülebilir. Anayasal, yasal belgeler bu toplumsal barışın korunmasını, sürdürülmesini sağlayabilir. Diğer bir ifade ile yazılı belgeler sözleşmeler, toplumsal barışı sağlamazlar; toplumsal barış ancak halkların yakınlaşması ile gerçekleşebilir, bu da bir sözleşmeyle bir anayasayla taçlandırılabilir. Dolasıyla öncelik toplumsal barışta, toplumsal yakınlaşmadadır.

Günümüzde siyasal meşruluk krizinin her düzeyde yaygınlığı bilinmektedir. Bu, özünde toplumu oluşturan grup ve bireylerin bir arada yaşamlarının sağlanmaması krizidir. Her birey, topluluk, cemaat, inanç, kültür veya halk öteki ile bir arada yaşamak, ama mağdur, inkar veya asimile edilmemek ister. Liberal devlet geleneği "bunu ben sağlıyorum, çünkü ben tarafsızım" dese de, bu artık toplumun her kademesinde inandırıcılığını yitirmiştir. Çözüm arayışları devam etmektedir.

Habermas, "iletişimci eylem kuramı" dediği müzakereci demokrasi anlayışıyla bir çözüm önerir. Bu kamusal iletişim ve uzlaşmacı rasyonellik üzerinedir. Habermas'a göre demokratik karar alma süreçlerinde bir tıkanma varsa bunun nedeni iletişimsizliktir. İletişim dogmatik yaklaşımları, katı tavırları, uzlaşmaz görüşleri dışarıda bırakmalıdır. Böylece sağlıklı bir iletişimin önü açılacaktır. Kısacası çözüm, tarafların kendi taleplerinde ısrar etmekten vazgeçmeleridir der.

Amerikalı teorisyen John Rawls, "modern sözleşme tezi" ile klasik tezi aşmaya çalışır. Rawls'ın adalet teorisi, sosyal adaleti en az iyi olanın lehine düzenleyecek bir eşitlik ve özgürlük anlayışı önerir.[6] Bu tür palyatif çözümler sadece gerçek çözümü geciktirirler.

Toplumsal düzeyde yeni bir sözleşme ihtiyacı toplumdaki temel hak ve özgürlüklerin yok sayılması, reddedilmesi veya asimile edilmeye çalışılması sonucunda gelişen toplumsal mücadelelerin etkisiyle gündemleşir. Bu haklar toplumsallıkla birlikte vardırlar; devlet oluşmadan önce vardılar, devlet yok olduktan sonra da var olacaklardır. Çünkü toplumsallık bu haklarla oluşmuştur. Toplumdan daha üstün bir gücün müdahalesi ile veya toplumun bir yerinde gelişen yeni bir durum sonunda değil, toplumsallığın içinde oluşmuşlardır. Toplum denilen şey dil, kültür, özgürlük, ahlak, irade gibi olgulardan oluşur.

**Toplumun varlık sebebi olan bileşenleri olduklarından dolayı temek hak ve özgürlükler;**

**-Evrenseldirler**
**-Bireysel veya grupsaldır**
**-Dokunulmazdır**
**-Vazgeçilmezdir**
**-Devredilemezdir**

Bütün bunlara bağlı olarak da pazarlık konusu yapılamazdır.

Temel hak ve özgürlükler toplumsal ilişkilerin içinde ortaya çıkıp gelişirler. Toplumdaki ahlaki, ekonomik ve siyasal gelişmeler bu ilişkileri belirler. Amaç toplumsal bütünlüğü ve insan onurunu, kişiliğini, maddi ve manevi varlığını korumaktır. Bunun yanında toplumun demokratik çerçevede irade olmasından geçer. Toplumsallık oluşurken her toplumsal varlık bu haklara eşit mesafededir. Gelişen toplumsal ilişkiler karmaşıklaştıkça veya çalışma alanları oluştukça yeni toplumsal sözleşmelere ihtiyaç duyular.

Toplum, iç içe geçmiş çeşitli grup, cemaat, inanç, kültür ve halkların varlığıyla etkinlik kazanır. Herhangi bir toplumsal barış bu farklılıkları dengelediği oranda toplumsal doğaya yakınlaşır. Bu da kültürel, siyasal, sosyal ve ekonomik nitelikleri barındırmasını sağlar.

Temel hak ve özgürlükleri oluşturan toplumsal ihtiyaçlar iken, onlara yön veren ise toplumsal bilinçtir. Bu bilinç toplumu iktidar karşısında koruyan örgütlenmeye, onu değişime zorlayan mücadeleye de yön verir, siyasal ilişkileri düzenler ve toplumun kendi ihtiyaç ve talepleri doğrultusunda belli bir hassasiyete sevk eder. Bu konuda aranan "uzlaşma" özünde ihtiyaçlara göre devlet ve iktidarın toplumun taleplerine karşı duyarlı kılınmasını, değişime zorlanmasını ifade eder. Taleplerin çatışmayla çözülmeye çalışılması savaş halidir. Çatışma olmaması için iktidarın toplumsal taleplere göre yeni bir güç dağılımına, buna uygun yönetim anlayışına ve kurumsal düzenlemeye gitmesi zorunludur.

Taleplerin toplumsal bir karşılığı vardır; bunlar elit ir kesimin, dar bir ideolojinin veya siyasal bir grubun kendi grupsal çıkarlarına dayalı bir söylemler kümesi değildir-

6- Derleyen; Armağan Öztürk, Yeni Sağ Yeni Sol

ler. Karşılanmaması durumunda yok edilmeleri, gizlenmeleri veya ötelenmeleri mümkün olmayan ihtiyaçlardır. Türkiye tarihi ötelenen, ertelenen küllendirilmeye unutturulmaya çalışılan hak ve özgürlükler açısından zengin bir deneyimi barındırıyor. Talepler, toplumsal ihtiyaç ve beklentilerin söz ve pratik eylem olarak yansımasıyla vücut bulur. Bunlar bir alet kutusundan kendine göre aletler (fikirler, sözler) ödünç alınmayla oluşmaz. Kolektif toplumsal ihtiyaçlar ne kadar inkar edilse de toplumsal bilinç ve eylem var olduğu sürece yeniden siyasal arenaya çıkacak, kendi çözümlerini dayatacaklardır. Karşılanmaması durumunda toplumun kendi çözümünü dayatması kaçınılmazdır.

Toplumsal taleplerin eylem-söylem olarak ortaya çıktığı durumlarda karşılıklı saygı ve birbirini tanıma temel koşul olmazsa, uzlaşmaya dayalı çözümün zemini de oluşmaz. Örneğin Kürt halkını ve onun dilini-kültürünü tanımayan bir T.C.'nin "çözüm" girişimleri de inandırıcı olamaz. Öncelikli şart inkarın reddi ve karşılıklı saygıdır.

Diğer bir olguda, toplumsal bütün içinde yer alan grupların ve bireylerin sürece katılmasını sağlayacak bir sistemi oluşturmanın gerekliliğidir. Bunun için katılım, söz ve karar hakkı, eşitlik, ifade ve demokratik eylem özgürlüğü ve toplumsal yönetim işlerini denetleyebilme koşulları oluşturulmalıdır.

Uygulama için ortak mutabakat geliştirilmeden başarı şansı zordur. İnanç özgürlüğü veya anadilde eğitim gibi her hangi bir alanda yapılacak her düzenleme toplumsal hassasiyetlere duyarlı olmayı gerektirir. Bir tarafın baskın olması veya ötekinin sınırlarına müdahale edebilir şekilde konumlandırılması yeni sorunları doğuracaktır.

Sonuç olarak, bir sözleşme toplumsal ihtiyaçtan doğar. Ve bunun gerçekleşmesi için her şeyden önce yeni bir zihniyet, ruh ve anlayışa ihtiyaç vardır.

### Toplumsal Sözleşmenin Parametreleri

Savunmanın son cildinde Öcalan, "demokratik çözümü devletler veya hükümetler geliştirmez. Toplumsal güçlerin kendileri çözümden sorumludur. Devlet veya hükümetlerle anayasa bağlamında uzlaşı ararlar" der.[7]

Erich Fromm, barış stratejisinin iki öğesini şöyle sıralar:

**1-**Karşı tarafın kaybetmesini, yenilmesini önlemeye çalışmak (çünkü, der yenilen güç daha da saldırganlaşacak ve çatışma daha da derinleşecektir.)

**2-** Kitleleri barış fikri için kazanmak ve hükümetlere baskı yapmaya yönlendirmek[8] nükleer silahsızlanmanın aciliyet arz ettiği soğuk savaş yıllarında önerilen bu çözümlerden bugün de yararlanılacak yanlar vardır. Çözümün yengi-yenilgi üzerinden düşünüldüğü durumlarda mücadelenin bir kısır döngüye, kendini tekrara düşüp giderek gücünü tükettiği ve sürgit yaşanacak çatışmalı ortamları doğurduğu gerçeği birçok örnekte mevcuttur. Bu nedenle demokratik çözüm yalnızca bir tercih değil, tarihin kimi anlarında bir zorunluluktur da.

Newroz 2013'de Amed'de dünya kamuoyuna canlı deklare edilen "demokratik çözüm süreci" böyle bir zorunluluğun ötesinde tarihsel bir görev niteliğindedir. Öcalan bu çözümün temellerini yılladır İmralı koşullarında oluşturmaktadır. Bunun köşe taşlarını oluştururken ulus-devletin çözüm karşıtı bir konumdan çıkarılıp çözüme zorlanması gerektiğine vurgu yapmaktadır.

“Demokratik çözüm modelinin tümüyle ulus-devletten bağımsız olmadığını önemle belirtmek gerekir. İki otorite olarak demokrasi ve ulus-devlet aynı çatı altında rol oynayabilirler. İkisinin kullanım alanını demokratik anayasa belirler" [9]

Bu noktada "çözüm"ün nasıl tespit edildiği üzerine durmakta yarar var. Çözümün öncesi "sorun"dur. Her sorun kendisine özgü bir çözüm üretir. Örneğin boyası dökülmüş bir duvar "çözüm" için yıkılmaz; onun çözümü yeniden boyanmasıdır. Sorunu ağırlığı, içeriği, kapsamı ve derinliğine göre çözümler üretilmezse, çözüm adına yapılan her müdahale yeni sorunlar doğuracaktır. Toplumsal sorunlar için bu gerçeklik çok daha yakıcıdır. Demokrasi ve özgürlük mücadelelerinde bütün direniş ve özgürlük istemine, örgütlülüklerine rağmen istenilen sonuçların alınmamasında, bulunan "çözüm"lerin önemli bir payı vardır. Tarih adeta çözümlerin doğru ve yerinde uygulanmaması nedeniyle kaybedilmesi zaferler, haklı davalar mezarlığıdır. Kimi zaman da yerinde bir müdahale ile büyük acılara yol açacak kanlı savaşlar önlenmiş, demokratik mücadelelerle çözüm aramanın önü açılmıştır.

"Demokratik çözüm süreci" bir büyük kapışmanın özgününde tarihe ve halklara yaraşır bir uzlaşının kapılarını aralamıştır. Bu noktada çözülmesi düşünülen sorunların ağırlığıyla karşılaştırılacak, onun nasıl bir çözüm olduğunu bilince çıkarmak yerinde olacaktır.

Öncelikle binlerce yıldır bu coğrafyada yaşayan kadim halklardan biri olarak Kürt halkı üzerinde estirilen ağır bir inkar, asimilasyon ve soykırım politikası söz konusudur. Bununla birlikte, egemen ulus-devlet rejimi "üniter" yapısını oluşturmak ve korumak adına bu coğrafyadaki tüm kültürleri, inançları, kimlikleri tekleştirmeye çalışmıştır. Bunun sonucunda varlık-yokluk sorunuyla karşı karşıya kalan birçok kimlik, inanç, kültür

7- Abdullah Öcalan, Kültürel Soykırım Kıskacında Kürtler,5. cilt
8- Erich Fromm, Barışın Tekniği ve Stratejisi
9- Abdullah Öcalan, Kültürel Soykırım Kıskacında Kürtler,5.Cilt

bugün Kürt halkının demokrasi ve özgürlük mücadelesiyle yeniden canlanma sürecine girmektedir.

İnsan hakları ihlalleri, çevre tahribatları, ekonomik sömürünün ağırlığı, işkenceler, gözaltılar, hapis cezalarının sıradanlaştırılması; inanç inkarı ve baskının, temsilde eşitlik ve adaletin ihlali; devletin zor aygıtları olan polis, asker veya onların denetimindeki sivil çeteler eliyle yapılan ve soruşturulamayan katliamlar gibi ağır sorunlar toplumsal alanı bir devlet cenderesi altına almıştır. Bu noktada çözüm adına atılan her adım öncelikle ulus devletin engeline takılmaktadır. Her çözüm girişimi yeni sorunları beraberinde getirmekte, yeni çatışma alanları oluşturmaktadır.

Çünkü ulus-devlet adı altında kimlikler, inançlar, kültürler birbirine karşıt rakip biçiminde konumlandırılmışlardır. Birinin hak arayışı diğeri için hak ihlali şeklinde anlaşılmakta, böylelikle olması gereken birliktelik oluşmamaktadır. Bilinçlerin çarpıtılmaması sonucunda elde edilen bu çatışmalı hal, ulus-devlet dehşet dengesidir.

Önemli bir sorun da siyasal alandaki temsil sorunudur. Kimlik, kültür ve inançların siyasal alanında kendilerini demokratik olarak temsil etmelerini sağlayacak herhangi bir mekanizma bulunmamaktadır. Sistem farklılıklara kapalıdır. Farklı olanın kendini demokratik yollarla temsil etmesinin, sesini duyurmasının olmadığı yerlerde illegal çözüm yolları devreye girmektedir. Bu alanın kısıtlılığı bir çatışmaya dayalı olmasından dolayı halklar, kültürler, inançlar arası paylaşımda kısıtlanmakta, buda ulus-devletin çatışmaya dayalı dehşet dengesini beslemektedir. Demokratik temsiliyetin önünü kesen ulus-devlet oluşan siyasal sessizlikten güçlenmekte, böylece farklı olanın önünde daha büyük bir engel oluşturmaktadır.

Bütün bu sorunlardan yola çıkarak "demokratik çözüm süreci"nin dayandığı parametreleri ele almak gerekir.

Öcalan bu sürecin parametrelerini esas alarak "demokratik ulus" teorisi içinde konumlandırmaktadır. "Toplumsal sorunların en önemli parçası olan ulusal sorunların çözümünde demokratik model, hem toplumun, halkların ve emekçilerin doğası gereği hem de hegemonik sistemin ulus-devlet engeli nedeni ile esas alınmak durumundadır."**10**

Sürecin esas olarak ulus-devletle yapılacak bir anayasal uzlaşma olduğu gerçeği önümüzde durmaktadır. Halkların, kültürlerin, inançların tarihsel-toplumsal varlığına ve mirasına saygının bir gereği olarak, bu coğrafyada yaşayan her rengin devredilemez, vazgeçilemez, dokunulamaz olan evrensel hakları temelinde bir anayasal uzlaşı farklılıkların örgütlenme ve ifade özgürlüklerini temel bir hak olarak güvenceye alacaktır. Anayasal uzlaşı, aynı zamanda ulus-devletin inkar, imha ve asimilasyondan vazgeçmesi demektir.

Ulus tanımında Öcalan, "kültür tanımlı ulus" gerçekliğini açımlar. Bunu "ortak bir zihniyeti paylaşanların oluşturduğu toplum" olarak, zihniyete dayalı bir oluşum olarak ifade eder. Kültür ulusundan tüm bu sorunların demokratik temelde çözümünü sağlayacak olan "demokratik ulus" gerçeğine ulaşılmaktadır.

Demokratik ulus, özgürlük ve eşitlik arayan toplumların ideal ulus anlayışı olarak demokratik çözümünde temel parametresidir. Farlılıkların kendilerini koruyarak, ortak bir zihniyet ve kültür dünyasını oluşturması demek olan demokratik ulus, gerçek çözümünde adı olmaktadır. Bir ara formül olarak "hukuksal çözümler ve anayasal vatandaşlık", çatışmaların sonlanması ve gerçek çözüme ulaşmak için rol oynar. Ancak buda demokratik ulus perspektifi temeline dayanmak durumundadır.

"Toplum söz konusu olduğunda dar anlamada kültürü anlam dünyası, ahlak yasası, zihniyeti, sanatı, bilimi olarak tanımlıyoruz. Politik, ekonomik ve sosyal kurumlar ise, dar anlamda bütünleştirilerek geniş anlamda genel kültür tanımına geçilir." **11**

Kültürün içeriği olan anlam dünyası, ahlak yasası, zihniyet, sanat, bilim onun dar anlamını oluşturur. Eğer politik, ekonomik, sosyal olarak kurumsal yapıya ulaşmazsa, toplumsal bütünlüğü sağlayamaz. Eş deyişle kültürün anlam dünyası kendini kurumsal temsiliyete kavuşturmazsa yaşama şansı bulamaz. Bir toplumu kültürel olarak doru tanımlamak bu zihinsel ve kurumsal bütünlüğün tanınması ile olabilir. "Sözleşme", bu kültürel bütünlüğü güvenceye almak durumundadır.

Demokratik ulus çözümü farklılıkların bir arada yaşabileceği bir model olarak başat rol oynar. Çünkü demokratik ulusta birden fazla ulus, kültür, inanç iç içe kendi kültür ve dillerini özgürce yaşayabilirler. İç içe ve ortak bir vatanda yaşamak farklı ulusal sembollerin bir arada yaşamasının da önünü açar. Ulusal kimlik anlayışı açık uçlu olan demokratik ulus farklılıkların çatışmasını değil, paylaşmasını sağlar.

Demokratik ulusun yönetim tarzı da demokratik özerkliktir. Ulus-devlet monolitik ve merkezi bir yönetim isterken, demokratik ulus yönetimin yerellere dağılmasını ister. Bu da "demokratik çözüm süreci"nin ikinci parametresini oluşturmaktadır. Bu anlamda demokratik özerklik, çözümün kurumsal ifadesi olmaktadır.

Demokratik çözümün temel talebi Kürt halkının özgür iradesiyle kendi kendisini yönetmesi ve buna bağlı olarak bu coğrafyada yaşayan tüm farklı kimliklerin si-

10- Abdullah Öcalan, Kültürel Soykırım Kıskacında Kürtler, 5.Cilt
11- Abdullah Öcalan, Kültürel Soykırım Kıskacında Kürtler, 5.Cilt

yasal alanda temsiliyet hakkına kavuşmalarıdır. Anayasal bağlamda uzlaşı araman, ulus-devletle toplumsal güçler arasında yönetimin paylaşımı, yeniden düzenlenmesini de ifade eder. Gerçek bir çözüm süreci ve yeni bir "toplumsal sözleşme" zorunlu olarak yönetimde eşitlik ilkesini de içerecektir.

"Demokratik çözüm özünde demokratik ulus olma, toplumun kendini demokratik ulusal toplum olarak inşa etmesi olgusudur"[12] diyen Öcalan, çözümün her iki temel ayağına değinmektedir: demokratik ulus ve toplumun kendini yeniden inşa etmesi. Bunun somut adı da demokratik özerkliktir. Yönetimin toplumsal sürekliliğe bağlı bir olgu olduğu düşünülürse, yönetimden uzaklaştırılan toplum, bu süreklilikten de koparılmış olmaktadır. Yönetim toplumsal beyindir, hafızadır, iradedir. Toplumun yönetim hakkı sağlanmadan bir uzlaşmanın olması da düşünülemez. Öz yönetime kavuşmuş toplum kendi beynine de kavuşmuş demektir. Öz-yönetim toplumun doğasında ki özellikleri düzenler, denetler ve böylece toplumsal sürekliliği sağlar. Öz-yönetim yoksa; sömürü, asimilasyon, soykırım tehlikesi hep var demektir.

Öz-yönetim toplumsal iradenin açığa çıkarılmasını ve işlemesini sağlar. Doğasında demokrasi ve katılım vardır. Toplumun iktidar tarafından ezilmesini de, iktidarın manipülasyonlarıyla zehirlenmesini de engelleyecek olan öz yönetimdir.

Toplumsal sorun toplumun iktidar tarafından baskılanmasıyla oluşmuştur. İktidar ilk önce toplumun beyni olan öz yönetimini vurmuştur. İradesi teslim alınan toplum her türlü yıkıcı uygulamalara karşı savunmasız hale getirilmiştir. Bu açıdan demokratik çözüm ancak demokratik ulus temelinde örgütlendirilmiş bir öz yönetim hakkının tanınmasıyla mümkün hale gelir.

Öcalan, "zaten Kürt sorunun barış ve demokratik çözümünden kastedilen de demokratik özerklik statülü (yasalı) ulusal demokratik anayasal uzlaşmadır"[13] diyerek, merkezi ulus-devletin yönetim gerçekliğini paylaşmasının zorunlu olduğuna işaret etmektedir.

Sonuç olarak, "demokratik çözüm süreci" bir anayasal uzlaşma sürecidir. Bu sürecin en önemli iki ayağından biri, her türlü farklılıkların bir arada yaşayabileceği demokratik uzlaşma iken, diğer ayağı ise bu uluslaşmanın yönetim iradesi demek olan demokratik özerkliktir. Bu iki ana olguya dayanmayan veya bunları görmezden gelen, reddeden her "çözüm" eksik kalacaktır.

Yeni sorunlara yol açan eksik çözümlerden biri daha tekrarlanmak istenmiyorsa, gerçek bir toplumsal sözleşmeden kaçınılmamalıdır.

12- Age
13- Abdullah Öcalan, Kültürel Soykırım Kıskacında Kürtler, 5.Cilt

# Özgürlüğün Dinmeyen Ezgisi; Aleviler

Kemal Bülbül

İnsanlık tarihi boyunca Alevilik ile egemen inkârcı sistemler arasında yaşanan çatışma bir "İktidar kavgası" değildir. Hak ve hakikatin egemenle çatışmasıdır. İnsanlık tarihi boyunca diyoruz çünkü biz Aleviler Hak ve hakikat için Hak yolunda yürüyen cümle insanları ve toplulukları kendimizden sayarız. Bu anlamda hakikat mücadelesi değişik adlar altında yapılsa da amaçladığı hedef aynıdır. Alevilik insanlığın nice bedeller uğruna var ettiği hakikatin nice bedeller uğruna yaşatılan değeridir.

Bu yorumu iddialı, abartılı bulanların Aleviliğin tarihçesine, inançsal, kültürel, toplumsal değerlerine bakmalarını öneririz. Resmi tarihin amaçlı, taraflı yorumları ve "Araştırmaları" üzerinden bir Alevilik okuması yapılamaz. Bu Aleviliğe yapılacak en büyük hakaret ve saldırı olacaktır. İfade etmeye çalıştığımız hakikati yazının ilerleyen bölümlerinde açıklamaya çalışacağız.

**Alevi inancı egemenlik yerine eşitliği, tutuculuk yerine özgürlüğü, katı merkeziyetçilik yerine yatay örgütlenmeyi benimser**

Alevi inancı için bilen, bilmeyen hemen herkesin kullandığı bir kavram vardır. "Sözlü kültür!" Bu kavram neden kullanılır? Alevi inancı "Sözlü kültürden" miibarettir? Yazılı kaynakları yok mudur?

Alevi tarihini yazanlar resmi ideolojinin görevlendirilmiş kişileridir. Durum böyle olunca Alevilik resmi ideolojinin sınırları içinde kalmıştır. Alevi tarih yazımı, yakın tarihte İttihat ve Terakki Cemiyeti ile başlar. 1960 Askeri darbesi Alevi inancı hakkında "Araştırmaların" yoğunlaştığı 2. Dönemdir. 12 Eylül Asker darbesi ile başlayan dönem 3. Dönemdir. Her üç dönemde de Alevilik için Türk/Alevi/İslam yorumu yapılmıştır. 1990'larda başlayan Alevi Tarih Yazımı içinde aynı amaçlı kişileri bulundursa da daha objektif ve hakikate yakın çalışmaların olduğu dönemdir. TC'yi kuranların çok önemli bir kesiminin devşirme olduğu bilinen bir gerçektir. "Türkleşmek, İslamlaşmak, Muasırlaşmak" Ziya Gökalp'in tezidir. Avrupa merkezli "Ulus devlet" anlayışını Türkiye'ye uyarlamanın başlangıcı bu "Tez" ile olmuştur. Ulus devletin mantığı, psiko/ sosyal yapısı, kurumları, toplumsal ilişki biçimi ve birey tipi Ziya Gökalp ve İttihatçıların ideolojisi üzerine yapılandırılmıştır. Amaç böyle olunca mevcut zihniyet tüm etnik ve inançsal kimlikleri kendi kontrolünde tutmak ve kendine göre tanımlamak gibi faşizan bir yönteme başvurmuştur. Türkiye'nin yüz yıllık sorunu budur. 20. Yüzyılın başında egemen inkârcı zihniyetin zor ve katliam yoluyla şekillendirdiği tek tip kimlik çalışmasının hedeflerinden biri de Alevi inancını Türk/İslam kimliği içinde eritmek ve Alevileri bu "Kimliğin güvencesi yapmaktır." Cumhuriyet'e giderken oluşturulması amaçlanan tek tip kimliğe engel durumlardan biri de Aleviliktir.

Anadolu ve Mezopotamya ve yakın çevresinde yaşayan Aleviler bu coğrafyada egemen olan zihniyetin hedefi olmuştur. Doğu, batı kavşağında ana geçiş güzergâhı olan coğrafyamız mevcut zenginlikleri ve jeopolitik konumu nedeniyle egemen iktidar güçlerinin iştahını her dönem diri tutmuştur. Egemen iktidarlar istedikleri tek tip bir yapıyı oluşturmak için katliam, sürgün, göç ettirme, yıldırma, bastırma, susturma ve asimilasyon politikasını sistematik olarak uygulamışlardır. Alevi inancı kutsal değerleri, toplumsal örgütlenme biçimi çerçevesinde yaşama ve yaşamın

süreçlerine getirdiği tanım bakımından egemen iktidar zihniyetinden farklıdır. Bu farklılık sebebiyle her zaman hedefte olmuştur. Alevi inancının örgütlenme biçimi ocaktır. Ocak; mürşit, pir, rehber ve talip topluluğundan oluşur. Ocak sisteminin kendine özgü kurumları ve işleyişi vardır. Mürşit, pir (Dede), rehber ve talip topluluğu arasında karşılıklı sorumluluk vardır. Talip topluluğunun yaşamsalgereksinimleri bu sistematik içinde sağlanır, giderilir ve örgütlenir. Ocağın kendi içinde ekonomik, siyasal, hukuki, kültürel örgütlenmesi vardır. Bu örgütlenme egemen zihniyetin inançsal örgütlenmesi ve devlet yapılanması ile uyuşmaz. Alevi inancı egemenlik yerine eşitliği, tutuculuk yerine özgürlüğü, katı merkeziyetçilik yerine yatay örgütlenmeyi benimser. Talip (Can) ocak topluluğu içinde pasif, biat eden, bekleyen konumda değildir. Taliptir, tabidir ama aktif ve dinamik niteliğe haiz olup haklarını bilen, kullanan ve gerektiğinde geliştiren, gerektiğinde sorgulayan konumdadır. Oysa egemen iktidarların din ve inanç anlayışındaki "Kul" aciz, günahkâr, edilgendir ve ihsan bekler! Egemen iktidarların din ve inanç anlayışında "Kul" günahı ve sevapları için "Öbür dünyada" ödül ve ceza ikileminde kıskaca alınmış, dolayısıyla toplumsal kontrol ve oto kontrol yerine durum "Uhrevi âleme havale" edilmiştir. Ama Alevilikte durum böyle değildir. Cem Alevi inancının temel ibadetidir. Cemde yürütülen "12 Hizmet" ise canların olma, oluşma, dönüşme, kendini bilme ihtiyacının yerine getirilmesidir. Ocak sistemi içinde cemde yola ikrar veren bir Alevi birey için sorunların çözümü "Uhrevi âlem" değil dünyevi ortamdır. Talipler (Canlar) pirin ve cemde bulunan canların huzurundan görgüden, sorgudan geçer ve yaşamsal arınmaya ulaşırlar. Alevilikteki "Müsahiplik" kurumu da bu anlamda çok önemli bir ahlaki, sosyal kontrol mekanizmasıdır. Müsahipler, müsahip(Yol kardeşi, Ahiret kardeşi… Tahtacı Alevilerde Hacı da denir)oldukları andan itibaren birbirlerine karşı yaşamın gereksinimleri için sorumluluk almış olurlar. Müsahiplik kurumu öyle derin sorumlulukları olan bir kurumdur ki, müsahiplerden biri sebeple "Yol düşkünü" olduğunda müsahibi de yol düşkünü sayılır.

Görüldüğü gibi Alevilik kendi hukukunu kendisi üretir ve yaşatır. Bu durum egemen inkârcı, tek tipçi iktidarların hukukunu tanımamak anlamına gelir. Alevilere sistematik olarak uygulanan zulüm ve katliamın sebeplerinden biri budur. Zulüm ve katliamın bir başka nedeni ise vergidir. Aleviler kendi ocak sistemi içinde ocaklarına ve ocak zadelerine "Hakullah/Çıralık" verirler. Hakullah, çıralık ocağın devamı, ocak zadenin taliplere karşı sorumluluklarını yerine getirmek için ihtiyaç duyduğu ekonomik olanağın aracıdır. Ayrıca Hakullah/Çıralıktan ihtiyaç sahibi taliplere pay verilir. Ocakzadelere gelen mihmanların gereksinimleri giderilir. Aleviler vergiyi, egemen iktidarın haksız kazanç elde etmesi olarak görürdü. Zira devlete verilen vergi kendilerine "Hizmet" olarak dönmez, katliam ve zulüm olarak dönerdi. Alevilere sistematik olarak yapılan zulüm ve katliamların sebeplerinden biri de "Askerliktir." Aleviler devlete devşirme asker vermeyi hiçbir zaman kabul etmediler. Pir Sultan Abdal ile Hı(n)zır Paşa'nın hikayesi bunun en açık örneğidir.

## 20. Yüzyılın başında egemen inkârcı zihniyet tarafından oluşturulan "Ulus devlet ve tek kimlik" konsepti tükenmiştir

Aleviliğin "Sözlü kültürden ibaret" olduğunu söyleyenler şu hakikati unutuyorlar. Sistematik zulüm ve katliam uygulayanlar yazılı kaynak mı bıraktılar ki? İşte tarihteki Alevi katliamlarından bazıları; 755 Ebu Müslim Horasani (Medayin/Rumi Bağdat) 922 Hallacı Mansur (Bağdat… Görgü Cemlerindeki 1. Dar Onun adınadır)1238 Baba İlyas (Amasya Kalesi)1239 Baba İshak (Malya Ovası/Kırşehir) 1393/94()? Fazlullah/Fazlı(Nahçıvan… Seyit Nesimi'nin Mürşidi. Görgü Cemlerindeki 2. Dar Onun Adınadır) 1417/18(?) Seyit Nesimi (Halep/Şam… Görgü Cemlerimizdeki 3. Dar Onun Adınadır)1511 Şahkulu Sultan (Teke Yöresi/Gökçay) 1514 Yavuz'un (I. Selim) Yaptığı Katliam/Soykırım… 1518 Bozoklu Şeyh Celal (Celali… Erzincan) 1519 Şah Veli (Sivas) 1526 Baba Zünnun (Höyüklü) 1527/28 Şah Kalender Çelebi (Nurhak) 1533/1534 I. Süleyman/Kanuni'nin Yaptığı Katliam/Soykırım… 1547/1551 veya 1578/1590 Koca Haydar/Pir Sultan Abdal (Sivas… Mal Pazarı Meydanı) 1606/1611 Kuyucu Murat Paşa'nın yaptığı Katliam/Soykırım… 1826 II. Mahmut'un Yaptığı Katliam/Soykırım…!!!

Cumhuriyet Dönemi; 6 Mart 1921/20 Haziran 1921 Koçgiri Soykırımı… 4 Mayıs 1937/1938 Dersim Soykırımı… 1937 Alişer ve Zarife (Dersim) 15/17 Kasım 1937 Pir Seyit Rıza (Elazığ… Buğday Pazarı Meydanı) 6 Ağustos 1938 Zine Gediği Katliamı (Dersim, Erzincan arası… 95 kişi kurşuna dizilir) 2 Haziran 1966 Ortaca (Muğla) Saldırısı… 1968 Hekimhan (Malatya) Saldırısı… 11 Haziran 1967 Maraş/Elbistan Katliamı (Mahsuni Şerif Konseri Sonrasında) 1 Mart 1971 Hatay/Kırıkhan Saldırısı… 18 Nisan 1978 Malatya Katliamı… 4 Eylül 1978 Sivas Katliamı… 19/24 Aralık 1978 Maraş Katliamı… 3-4 Temmuz 1980 Çorum Katliamı… 2 Temmuz 1993 Madımak/Sivas Katliamı… 12 Mart 1995 Gazi/İstanbul Katliamı… 14/15 Mart 1995 Ümraniye Katliamı...!!! Bu vahşet ve sistematik

kırım karşısında hangi yazılı kaynak kalır. Alevi yol ulularıbu durumu bildikleri, gördükleri için sözlü aktarımla, nesilden nesile inancın, kültürün yaşatılması yoluna gitmişlerdir.

Yeniden İttihat ve Terakki Cemiyeti (İTC) dönemine dönecek olursak, 1826 II. Mahmut döneminden başlayarak, Tanzimat, İttihat ve Cumhuriyet'in erken dönemi Aleviliğin tümüyle ortadan kaldırıldığı, yasaklandığı dönemdir. 1826, 1939 arası Türk/İslamcı tek tip kimliğin yapılandırıldığı dönemdir. Bu dönemde yapılamayan "Eksik kalanlar" da 1960 Askeri Darbesi, 12 Mart Muhtırası, 12 Eylül Askeri Faşizmi ve günümüzde yürütülen "Alevi açılımı" ile sonuçlandırılmaya çalışılıyor. iTC'nin görevlendirdiği kişiler (Baha Sait, Ziya Gökalp, Abdülbaki Gölpınarlı, Fuat Köprülü vb.) Aleviliğin "Orta Asya'dan gelen Türk Kültürü ve İslam'ın Halk yorumu" olduğunu kanıtlamak için olmadık yalanlara, uyduruk yöntemlere başvurmuşlardır.

"Gerekli desteği almak için" Alevi Ocak Zadelerine mektuplar yazan, Sivas'tan Ankara'ya giderken Hacıbektaş Dergâhına uğramayı ihmal etmeyen Mustafa Kemal ve cumhuriyetin kurucu zihniyeti "Tekke ve Zaviyeler kanunu" ile Aleviliği resmen yasaklamıştır. "Tekke ve Zaviyeler Kanunu" ile oluşturulan yapıyı pekiştirmenin bir aracı "Diyanet İşleri Başkanlığı" bir aracı da sahte "Laiklik" ilkesidir. Tıpkı Selçuklu ve Osmanlı Devletinin kuruluşunda olduğu gibi kurucu zihniyetle "İttifak eden" Aleviler, kurucu zihniyet tarafından yasaklanmıştır. Yasak yetmemiş yine Selçuklu ve Osmanlı'da olduğu gibi Cumhuriyetin kurucu zihniyeti deAlevilerin "Kökünü kazımak için "ne gerekiyorsa yapmıştır! Aslında Aleviliğin "Yasaklanacağının" ilk belirtisi Cumhuriyet kurulmadan önce 1920/21 tarihinde yapılan Koçgiri Katliamıdır. Ulus Devletin tek tip Türk/İslamcı kimliğine "Engel" oluşturan Alevilik "Hizaya getirilmeliydi!" Batıdaki Türkmen Aleviler Osmanlı döneminde bastırılmış, susturulmuş ve "Hizaya getirilmişti!" Sıra Kürt Alevilerdeydi! Türkmen Aleviler "Bir kere suçlu" Kürt Aleviler "İki kere suçlu ve çok tehlikeliydi!" Koçgiri, arkasından Dersim… Alevi Ocak kültürünün ve Kürt etnik kimliğinin güçlü olduğu bu iki bölge kesinlikle "Halledilmeliydi!" Tedip, tenkil, tertele… Adı konmamış bir soykırımdır. 2 Temmuz 1993 Madımak katliamı Koçgiri katliamında "Yarım kalanları tamamlama" çalışmasıdır.

1960 Askeri Darbesi için "İlerici, görece ilerici" diyenler 1961 Anayasasını "Haklarımızı tanıyan bir anayasa" olarak görenler şu hakikati bilmezler mi? Diyanet İşleri Başkanlığı (DİB) bu günkü statüsüne 1961 Anayasası ile kavuşmuştur. Ayrıca Genel Kurmay Başkanlığı'nın statüsü, Milli Birlik Komitesi (12 Eylül Askeri Darbesi ile Milli Güvenlik Konseyi oldu) gibi vesayet kurumları da 1961 Anayasası tarafından sağlandı. Bu dönem Alevilerin yoksulluk, açlık, işsizlik ve baskı nedeniyle yoğun olarak köylerden kentlere göç ettiği, yurt dışına göçmen işçi olarak gittiği dönemdir. 1960 Askeri Darbesi ile birlikte kentlere göç eden Alevilerin "Yöre derneği kurma" çalışması başlamıştır. Görünürde "Dayanışma, paylaşım, ortak kültür" amacıyla kurulan "Yöre dernekleri" giderek kendine yabancılaşan Alevi toplumu için ciddi bir asimilasyon kurumu haline dönüşmüştür. Bu gün büyük oranda aynı amaca hizmet etmektedir. Alevilerin devlet kurumlarında "Odacı" olarak "İstihdam edildiği" bu dönemde Hak Âşıklarının (Halk ozanı) birçoğu (Âşık Daimi, Feyzullah Çınar, Aliekber Çiçek, Âşık Hüdai…) devlet kurumları ve belediyeler tarafından karın tokluğuna çalışmaya mahkûm edilmiştir. Devletin birinci derecede yetkilileri (Cumhurbaşkanı, Başbakan) halk ozanları ile "İlgilenir" olmuş hatta kimi devlet yetkililerinin (Cemal Gürsel) "Aslında Alevi olduğu" tevatürü ortalığa yayılmıştır. Bu süreç devletin Aleviliği Aleviler aracılığı ile kuşatma sürecidir.Bu konuda önemli bir başarı da sağlanmıştır. Türkiye Birlik Partisi sanıldığı gibi "Aleviler tarafından" kurulmamış emekli generaller tarafından kurulmuştur. TBP Alevi toplumunu 1960 Gençliği ile başlayan siyasallaşma sürecinin dışında tutmanın bir aracıdır. 1960/68 Kuşağı Devrimci, demokrat gençliği Aleviler için doğru bir politika belirleyemeyince Aleviler iyice devlet eksenine girmeye başlamıştır. 1960 ve 70'li yıllar devlet kontrolünde yürütülen Alevi katliamlarının zirve yaptığı dönemdir. Devrimci siyasetin halkla buluşmasını engellemek, toplumu terörize etmek, askeri darbeye zemin hazırlamak, yeni gelişmekte olan Kürt Siyasal Hareketini boğmak, Türk/İslamcılığı hâkim kılarak Tek Tip kimliği nihai anlamda pekiştirmek, Alevilerin gelişmekte olan kentleşmede etkin olmasını, pay almasını engellemek… vb. sebeplerle sistematik Alevi katliamı sürdürülmüştür. Bu arada Türkiye'deki etkin, aktif siyaset yürütücülerin farkında olmadığı bir hakikat vardır ki, tarihi bir yüzleşmeyi gerektirir. 1235/1240 Arasında Dede Kargın "Halifesi" Baba İshak ve Baba İlyas'ın yürüdüğü güzergâh çok iyi incelenmelidir. Antep, Maraş, Adıyaman, Malatya, Sivas, Yozgat, Tokat, Amasya, Çorum, Kırşehir… Bu güzergâh Baba İshak ve Baba İlyas'ın yürüdüğü yoldur. Selçuklu, Osmanlı ve Cumhuriyet tarihinde Alevi Katliamlarının büyük bir bölümü bu hatta yapılmıştır. Bu hat (Türk, Kürt) Alevilerin yanında Ermeni ve başka halklarında yaşadığı hattır. Ermenilerin 1915 "Tehcir kanunu" ile "Kökü kazınmıştır." Aleviler için uygulanan sürgün ve katliam politikası ise kesintisiz devam etmiştir. 1960 – 70'li yıllarda mevcut durum karşısında eksik ve yetersiz kalan Türkiye Devrimci hareketi ne ilginçtir ki varlığını ve mücadelesini bu hat üzerinden yürütmeye çalışmıştır. Türkiye Devrimci Hareketinin destansı önderleri İbrahim Kaypa-

ka'ya (Çorum – Dersim) Mahir Çayan ve arkadaşları (Kızıldere/Niksar, Tokat) Deniz Gezmişler (Şarkışla, Gemerek) ve daha bir çok örnek…!!!Devletin uyguladığı asimilasyon ve sistematik katliam politikası sonucu günümüzde bu hat Türk/İslamcılık için "Güvence" olmuştur. Oysa Türkiye'nin demokratikleşmesi bu hattın kendi öz kimliğine kavuşması ile çok yakından ilgilidir.

Genel hatları ile anlatmaya çalıştığımız Alevi Tarihçesinde nihai bir dönemeçteyiz. AKP Hükümetin "Alevi açılımı" ve "Demokratik çözüm süreci" Alevilik ve Aleviler için keskin bir dönemeçtir. 20. Yüzyılın başında egemen inkârcı zihniyet tarafından oluşturulan "Ulus devlet ve tek kimlik" konsepti tükenmiştir. Dünya konjonktürü "Gereği değişim" ile Türkiye'nin ihtiyaç duyduğu değişim arasında kimi kısmi benzerlikler olsa da hakikat bu değişim ihtiyacından ibaret değildir. Türkiye Devrimci hareketinin 60,70'li yıllardaki enerjisi, Kürt Siyasal Hareketinin son 30 yıllık enerjisi yapısal değişimi zorunlu kılmıştır. Alevi toplumu her iki siyasal güç ve doğu, batı arasında katalizör niteliğindedir. Devletin tek tip kimlik yaratma ideolojisinin hedefinde Türk/İslam dışında kalan etnik ve inançsal kimlikler vardır. Aleviler ve Kürtler "Devletin bölünmez bütünlüğü için asıl tehlikedir!" Laik, Demokratik Cumhuriyet için, eşit yurttaşlık ve temel özgürlüklerin yaşanabilir duruma gelmesinde ana aktör Kürt Halkı ve Alevi Toplumudur (Ki Alevilerin önemli bir bölümü Kürt'tür.) "Demokratik çözüm süreci" Türkiye'nin tüm sorunları için bir anahtar niteliği taşırken, resmi ideolojinin ayrıştırma, karşıt hale getirme, kara propaganda, kirli savaş konsepti bu birlikteliği sorunlu hale getirmiştir. Sorunu gidermek bir yönü ile örgütlü "Demokratik Alevi Hareketinin" sorumluluğunda olsa da asıl sorumluluk siyaset kurumundadır.

# Demokratik Ulus ve Özgür Yaşam Diyalektiği

Derya Moray

Demokratik Modernite: toplumların, ulusların değişim ihtiyacının maddi- manevi boyutlarının yeniden değerlendirilip toplumsal olan gerçeklikler adına yeni bir sistem yaratma, var olan kapitalist modernitenin temel noktalarını çözümleyip bir değişim ekseninde yol almayı hedefler. Ve toplumun değişim ihtiyacını buna göre yenilemek, geliştirmek, sürekliliğini sağlamakla gelişir. Demokratik modernitenin oluşum koşulları, kapitalist modernitenin varoluşsal temellerini çözümleyip aşabilmesiyle mümkündür. Kapitalist modernitenin toplum, birey, doğa, endüstri, bilim, teknoloji üzerinden geliştirdiği tüm tahakküm ve sömürü noktaları aynı zamanda demokratik modernitenin de alternatifini geliştirip ortaya koyacağı temel noktalardır. Demokratik modernitenin toplumsal değişimde yaratabildiği ya da toplumun demokratik modernitenin oluşumunda oynayabileceği temel rol, zihniyet değişimiyle bunu hızlandırması ve varoluşsal temellerini buna dayalı olarak ortaya çıkarmasıdır. Demokratik Modernite, kapitalist zihniyetin merkezi, iktidarcı, liberal, dogmatik kalıplarıyla şekillenen ideolojisini aştığı oranda bir bedene dönüşebilecektir.

**Demokratik Modernite toplumsallaşan dünya halklarına yeni bir yaşam alternatifi sunan, temelinde her varlığın varoluşsal gerçekliğine, koşullarına saygı duyan bir ideolojiyle yaşamsallaşabilir**

Demokratik Modernite toplumsallaşan dünya halklarına yeni bir yaşam alternatifi sunan, temelinde her varlığın varoluşsal gerçekliğine, koşullarına saygı duyan bir ideolojiyle yaşamsallaşabilir. Bunun için Demokratik Modernite, kapitalist modernitenin son 500 yıldır dünya üzerinde geliştirdiği tüm tahakküm, sömürü temellerini yaygınlaştıran esasları çözümlediği oranda büyüme, gelişme ve yayılma olanakları sağlayabilir. Mevcut haliyle kapitalist modernitenin kendini örgütlediği "kartopu-nartopu" misali yaygınlaştırdığı ulus-devlet, kapitalist sermaye, endüstriyalizm temellerini çözümlemek bu oranda onu aşmak ivedilik gerektirmektedir. Zira kapitalist gerçeklik aşıldığında toplumun hakikatine kavuşması imkân bulacaktır.

Bu çerçevede kapitalizmin güdümünde yol alan, toplumun ihtiyaçları doğrultusunda(ki) gerçekliği aşan bilimi de sorgulamak, yerinde bir tutumdur. Bilimin bugün geldiği nokta şüphesiz insanlık tarihi için bir eşsizliği ifade etmektedir. Ancak pozitif bilimin doğayı, toplumu bir bütün olarak dünyayı-evreni parçalara ayırıp hegemonik güçlerin güdümünde yol alması, var olan eşsizliğin anlamsal sapmasını açıklar niteliktedir. Zira günümüz biliminin çoklu ve çoğalan yapısı yaşamın tüm parçalarına inerek onu parçalara ayıran ve bu eksende yeni bilim dalları yaratan bir gelişim sürekliliğindedir. Ancak bu durumun derinleşmesi hegemonik güçlerin toplumsal, yaşamsal olanın derinlerine kadar inmesini doğurmuştur. Bu yönüyle "pozitivizm" toplumsal doğayı, dünyayı-evreni kadavra misali ele alarak insanlığın kat ettiği aşamayı bir sömürüden öteye götürmemektedir. Belirttiğimiz bu gerçeklik bilime de yeni bir bakış açısını gerekli kılmaktadır. Bugün bilimin geldiği düzeyi içine almakla beraber, amacını derinliğine sorgulayan, bu eksende de herhangi bir sömürüye emperyal, hegemonik güçlerin amacına yer vermeyen yeni bir bilim vizyonuna ihtiyaç vardır.

Bu çerçevede jineoloji ile geliştirilebilecek, yaşamı bütünlüklü olarak kucaklayabilecek bir bilim odağına ihtiyaç elzem niteliktedir. Bu boyutuyla jineoloji tüm bilim dallarını içinde barındıran, kadının toplumsallı-

ğın oluşmasında ve anlam kazanmasında oynadığı çekirdek rolü içine alan ve içerisinde sömürüyü, tahakkümü, iktidar olgusunu barındırmayan bir perspektifi yaratmaktadır. Ve insanlığın kat ettiği tüm bilimsel aşamaları, gelişmeleri kucaklayıp bu içerikle yol almayı hedeflemektedir. Jineolojinin var olan bilimsel gerçekliği ve erkek aklını aşan felsefi ve tarihsel temelleri olan bir bakış açısı ile yol alması, uygarlığın bilim için verebileceği köklü bir özeleştiri olacaktır.

Demokratik modernitenin oluşum koşullarından biri de endüstriyel gelişmeler üzerine kurulan sömürgeci anlayışın değiştirilip ekolojik bir dönüşümle harmanlanmasıdır. Tarihsel açıdan bakıldığında bir tekerleğin, bir sabanın bulunuşu vb. endüstri için başlangıçtır. İnsanlığın kat ettiği endüstriyel gelişmeler aynı zamanda tarihsel olarak da bir devrimsel çıkışı beraberinde getirmiştir. Endüstrinin, endüstriyalizme dönüşmesini sağlayan nedenlerin temelinde sınırsız mal üretimine dayalı olarak üretim araçlarının kullanılması vardır. Sınırsız mal üretimi 18. yüzyılla beraber yoğunluk ve süreklilik göstermiştir.

Sınırsız mal üretiminin sınırsız kar güdümüyle yol alması, kapitalist sermayenin önemli halkalarından biridir. Kapitalist sermayenin yarattığı sınırsızlık kültürünün temelinde emeğin, doğanın, özünde de komünal değerlerin sürekli olarak sömürülmesi yatar. İhtiyacın olduğu kadar değil, üretebildiği kadar faaliyet gösteren bu anlayışın yarattığı bir diğer sonuç da, ucuz işgücünü yakalayabilmeyi hedeflemesi ve bu temelde demografi sorununu lehine kullanmasıdır. Artan nüfus yoğunluğunun endüstriyalizme katkısı ucuz iş gücü, emeğin maddi olarak aşağılanmasını, çocuk ve kadın işçilerin de sömürülenden daha fazla sömürülmesine yol açmıştır. Bugün dünyadaki hızlı nüfus artışının doğal kaynakları tüketimi, endüstriyalizmin yarattığı ve tamiri mümkün olmayacak tahribatlarının en önemli boyutudur. Bu durum toplumsal doğanın karşılayabileceği, üstlenebileceği, ekoloji dengesini koruyabileceği kadar bir ilişkilenmeyi çoktan aşmış-aşındırmıştır.

Bu yönüyle demokratik modernitenin zihinsel devrimini temellendiren önemli bir nokta olan endüstrinin-endüstriyalizmden farkını yapılandırıp işlevsel kılabileceği temeller; doğaya saygıyı aşındırmayan, sınırsız bir kullanımı reva görmeyen ve yine doğanın, insanın, toplumun önemli bir parçası olduğunu her daim hatırlarda tutan bir perspektifle yol almak ve bunu somutlaştırmak olmalıdır.

Gelişen uygarlık sürecinin yarattığı tahribatların bir nevi özeleştirisi olarak nitelediğimiz, sistemli olarak da somutlaştırdığımız demokratik modernitenin en önemli temellerinden biri de demokratik ulustur. Demokratik Ulus, demokratik modernitenin oluşumunda, gelişmesinde, derinleşmesinde ve sürekleşmesinde vazgeçilmez bir oluşumdur. Bu eksende demokratik ulusun oluşum ve yayılma hızı, yapılanmaları ideolojik olarak da sistematize olması bunu mümkün kılacaktır. Demokratik ulusun farklılıkları kucaklaması, somutluk kazanması toplumsal özgürlüğün ifadesi olabilecektir.

Demokratik ulusun var olma koşulları ulus tanımının Kapitalist Modernite çerçevesinde şekillenen ulus-devlet yanılgısını aşmakla gerçekleşebilir. Bu boyutuyla ulusu tanımlarsak: Belirli tarihsel, sosyal, kültürel, ekonomik ortaklıkları olan yaşamsal varoluş amaçları ekseninde paydaşlıkları yaşayan; toplumsal değerlerin oluşumunda, korunmasında da belirli aidiyetleri yaşayan toplumlardır diyebiliriz. Şüphesiz ulusların varoluş süreçleri, insanın toplumsallaşması, kültürel olarak da maddi-manevi öğelerini yaratmalarıyla başlar. Bu boyutuyla ulus, klan oluşumundan beslenerek günümüz gerçekliği içerisinde de sürekliliğini ve farklı zenginliklerini korumaya devam etmektedir. Her ne kadar uygarlık temelli gelişim süreçleri boyunca her ulusun ifade bulma ve var olma koşulları devlet olma zorunluluğuyla karşı karşıya getirilse de, her ulus devletleşmeyle ifadesini yaşamamış yine de varoluştan gelen özelliklerini ulus devletin yıkıcı karakterine rağmen koruyabilmiştir. Devlet kurumsal olarak aşılamamış olsa bile devletin karakterini besleyen ulus rengi de farklı ulusları (devlet formuna bürünmemiş ulusları) eritememiş "ötekinin" öz direnişiyle karşı karşıya kalmıştır.

**Kapitalist sermayenin yarattığı sınırsızlık kültürünün temelinde emeğin, doğanın, özünde de komünal değerlerin sürekli olarak sömürülmesi yatar**

Günümüz toplum gerçekliği bireysel ve toplumsal hafızada belirli değişimleri, zihnî farkındalıkları yakalayabilmiş, bu düzeyle bulaşabilmeyi hedefleyen bir amaca kavuşabilmiştir. Yakalanan bu zihnî farkındalık düzeyi, belirli oranda da bilince evrilmiştir. Gelişen bu farkındalıklar, toplumsal anlamda gittikçe sesini yükselten sistemli bir değişim ihtiyacıyla yol almaktadır. Mevcut maddi sınırları aşan, üst-alt çelişkilerini, öz değerler - öz kimlik- öz yönetim bilinciyle gittikçe azaltan zihinsel-toplumsal dönüşümler, var olan sistem gerçekliğini çözümlediği oranda alternatifini yaratma arayışına koyulmuştur. Şüphesiz toplumun eriştiği bu düzey "öteki" algısına "yanılgılı" bir çerçeve dizildiğinin ideolojik çözümlemesine gitmiştir. Toplumun zenginliklerini yok sayan, bunlar üzerinden kendine iktidar ve yayılma alanı yaratan kapitalist sistemin daraltılması,

ulus-devletin minimalize edilmesiyle mümkündür. Ulus-devletin etnik, kültürel, iktidar realitesinin aşılması demokratik ulusun hakikat ışığında yol almasıyla aşılabilir, mesafe ve hız kazanabilir. Demokratik ulusun karakterinde devletleşme amacı yoktur. Devlet oluşumunu besleyen erkek aklını aşma güdümüyle yol alır. Demokratik ulus, daraltılıp yüceltilen ulus tipolojisini aşar. Bunu aşma koşulları salt tekil olanı değil, tümünü kucaklamasıyla gerçekleşir. Herhangi bir etnisiteyle değil, birçok etnisite ve topluluğun zihinsel paydaşlığıyla yaşam bulur, şekillenir.

Demokratik Ulus taban iradesinin katılımından rengini alır. Ulus, sınıf gibi toplumsal yapıların da mücadelelerini kucaklar ve toplumsal kurtuluş amacı ile şekillendirir. Demokratik ulusun toplumsal olarak bir yapıya-işleve bürünmesi, kapitalist uygarlığın küreselleşmesine ön ayak olan ulus-devleti çürütmesiyle, toplumlar için özgürleşme alanı yaratabilir. Toplumla, doğayla birlikte ihtiyaçlar ekseninde bir ilişkilenmeye evrilmesi, demokratik ulusun temel görevidir. Toplumun dinamik katılımıyla Demokratik Ulus anlam kazanacağı gibi sosyalizmin oluşumuna, ruh kazanmasına doğrudan katkı sağlar. Ulus-devletin reel sosyalizmin ömrünü, anlamını olumsuz olarak etkilemesi, esasında devlet iktidarını çözememesi ve komünal kültürü tekdüze ele almasından kaynaklanmıştı. Burada dikkat çeken diğer bir nokta da, sosyalizmin devlet ile bütünleştirilerek yaşam bulacağı inancıydı. Ulus-devlet genetiği sosyalizmin yaşam bulmasına değil, ancak anlam farklılığının derinleşmesine, uçuruma dönüşmesine yardımcı olur. "Sosyalizm genelde ve özelde ulus-devletlere dayandırılarak inşa edilemez" tespiti bu yönüyle bir hayli öğretici bir pratiğin önemli sonuçlarındandır.

Demokratik ulusun, ulus-devletten farkını ortaya koyan önemli bir gerçeklik reel sosyalizmden çıkarılan sonuçlardır. Ulus devletin varoluş koşulunun toplumsal katılım değil, toplumsal sömürü olduğu gerçeği toplumun ancak sömürüsüyle beslenen toplumsal değerlerini, ahlaki ölçülerini, politik farklılıklarını vampirik karakteriyle gittikçe kurutan yapısı gereğidir. Bu durum demokratik ulusun sosyalist yapısını daha bir kanıtlar niteliktedir.

## Demokratik Ulus İnşasında Bireyin Rolü

Sistemsel bunalım dönemiyle beraber mevcut sistem içerisinde varlığını sürdüren yine zihnen de bu sistemin "verili statüleri" dışında farklıca bir yaşam tasavvurunda bulunmayan bireylerin var olduğu gerçekliktir. Mevcut toplumun yaşam koşulları "Başkaları üzerinde iktidar, otorite, hakimiyet sahibi olmak benliğimizin anlamıdır" tespiti buna denk gelmektedir. Günümüz yaşam koşullarının zamansal gerçekliği bireylerin "kişilik" olarak "biyo-iktidar" özelliklerini derinliğine özümsemiş olmalarıyla sıkı bağlantılıdır. Çünkü bedenlerin denetimi kapitalist üretimin, sürekliliğinin öznel rolüne bürünmeleri bununla direkt ilişkilidir. Var olan toplum koşullarında bireyin ifade alanı kapitalist sistemin liberal ideolojisini özümsemeleriyle de oldukça bağlantılıdır. Birey kendini toplum özgürlüğünden soyutlayan ahlaki olarak toplumla bir bağdaşım kurmayan bir tipolojiyle iç içe yaşamaktadır. Birey olma koşulunun bireyselliği derinleştirmeyle yaşam bulması kişinin toplumsal değerleriyle araya koyduğu mesafenin derinleşmesiyle pekişme göstermektedir.

**Demokratik Ulus taban iradesinin katılımından rengini alır. Ulus, sınıf gibi toplumsal yapıların da mücadelelerini kucaklar ve toplumsal kurtuluş amacı ile şekillendirir**

Bireyciliğin var olma koşulu, toplumsal ahlakın ve politikanın çürütülmesiyle gelişir. Bu durum toplumsal bağların, değerlerin korunmasında gittikçe çoğalan bir duyarsızlık yaratacağı gibi, toplumsal özgürlüğün de anlamsal çürümesini doğurur. Gelişen bu durumla beraber bireyin sistem içi bir temsiliyetle bütünleşip sınıflandırılması kaçınılmazdır. Böylesi bir gerçekliğin içinde yaşayan birey, yaşamın varoluşsal değerlerinin kazanılması adına değil yol almak, bu savaşım önünde engel olmaktan öteye gidemez. Özümsediği liberal ideolojinin bireyde yarattığı temel özelliklerden biri de sorgulamadan kapitalist hayatın akışına göre savrularak yaşamasıdır. Liberal ideolojinin kapitalizmi besleyen en önemli noktalarından biri de budur. Birey sorgulamadığı yaşamı değiştirme, dönüştürme amacı gütmez. Toplumun da ihtiyaçlarına duyarlılık göstermez. Aileden başlayarak kişilikte şekillenen bu gerçeklik yaşama dokunmayan, yaşamı dönüştürmede anlamsal önemini kavramada sürekli bir soyutluk hali yaratır. Böylesi bir durum karşısında sistemin tıkanıklık yaşadığı dönemlerde başkaldırı şansı ancak kendiliğinden radikal bir dokunuş getirmiş bireylerde doğar. Toplumsal olanın adına da ancak böyle savaşılabilir.

Kapitalist sistemin bireyde açığa çıkardığı bu durum demokratik ulusun yaratımında özgür bireyin rolünü, önemini açığa çıkarmaktadır. Mevcut haliyle toplumun özgürleşmesi için var olan koşulların olgunlaşmasını ancak bireylerin bağlı bulundukları toplumlar adına katılım göstermeleri sağlayabilecektir. Olgunlaşan böylesi durumlar karşısında demokratik ulusun inşasında, toplumsal değişimin toplumca sürdürülüp geliştirilmesi,

öznellik rolünü oynayacak olan bireyin hazır bulunduğuyla ve donanımı ile ilgilidir. Bireyin oynaması gereken rol açığa çıkan değişim fırsatının birebir yürütücüsü olmak ve değişimin istikrarını korumaktır. Varılan gerçeklik ve toplum değerlerine kavuşup özgürleşmesiyle eğer, özgür birey de özgür toplumun öznesi, varoluş teminatıdır "Komünü olmayanın bireyselliği gerrçekleşmez".

### Sonuç Olarak

Mevcut sistem gerçekliğinin toplum üzerindeki uygulama alanlarını çözümlemeye çalıştığımızda, toplumsal yaşamın her boyutunda uygarlık sisteminin toplumda, bireyde ideolojiye dönüşen gerçekliklerine bir dokunuş yaratmaya çalıştık. Tarihin akış süresince yüzleştiğimiz temel nokta "öyküsüne" yabancılaşmış bir toplumsal gerçekliği yakalamak oldu. Merkezi uygarlık sistemince geliştirilen bu tarih anlayışı, günümüze yaklaşımda ve geleceği şekillendirmede toplumun kendini özneleştirmeyen duruşunu açığa çıkardı. Mevcut haliyle toplumun getirildiği nokta, kendi değerlerinden yoksun, ahlaki gücünün giderek zayıfladığı-elinden çalındığı, bununla beraber politikasız bırakıldığı gerçekliğidir. Uygarlığın varoluş koşulları, toplumsal olanın çalınmasıyla gelişir. Şüphesiz uygarlığın kapitalist modernitenin toplumu esir aldığı temel noktalar toplumun kendi politikasını yaratmasını kendi değer ölçüleri ekseninde yaşamını engellemek olmuştur.

Gelinen aşamada ulus-devlet çağın gereksinimlerine toplumsal karakterin değişen-gelişen ihtiyaçlarına ekonomik, sosyal, kültürel, siyasi boyutlarına cevap veremeyip gelişmeyi frenleyince toplumun kendi alternatifini oluşturma koşulları doğar. Bu gelişmeyle beraber toplum kendi temel ihtiyaçlarına cevap olabilecek, kendince oluşturduğu öz yönetim gücü ve direnişiyle buna cevap olur. Gelişen bu durum karşısında toplumun kendi kurumsal ihtiyaçlarını zamanla örebileceği bir zemin yaratılmış olup, toplumun kendi kendini (sistemini) inşa süreci başlayacaktır. Demokratik Modernite, Demokratik Ulus, Demokratik Özerklik bunun düşünsel, sistemsel, toplumsal ifadesidir.

Özcesi demokratik ulusun gelişeceği koşullar toplumun özgürleşmede kat edeceği mesafeyle doğrudan ilgilidir. Toplumun özgürlük rengini yakaladığı oranda hakikatine varacak, öz yönetimine, öz yeterliliğine kavuşabilecektir.

### Yararlanılan Kaynaklar

Abdullah Öcalan Bir Halkı Savunmak
Abdullah Öcalan Özgürlük Sosyolojisi
Abdullah Öcalan Soykırım Sarkacında Kürtler
Arno Grueen Kendine İhanet

# Aktif Yurttaş, Örgütlü Toplum ve Özgür Ülke

Ayhan Bilgen

Ülke yönetimlerinin niteliği, birey ve gruplar arası ilişkiler ile bütün olarak toplum-devlet ilişkileri çerçevesinde şekillenir. Bireylerin hakları ve toplumsal sorumlulukları, nasıl bir arada yaşamın altyapısını oluşturuyorsa, devletin yurttaşlar ve toplumsal gruplara yönelik ödevleri ve yaşam alanlarına müdahale gücünün sınırları da, hukukun temellerini inşa eder.

### Bilgiye Ulaşım ve Bilgiyi Paylaşım Teknolojileri

Bilgiye ulaşım ve bilginin yayılması ile siyasal süreçlere katılım doğrudan ilişkilidir. Yeni teknolojiler doğal olarak yeni yönetim modeli arayışlarını da beraberinde getirmiştir. Bilgiye kolay ulaşım ve bilginin hızlı biçimde yaygınlaşabilmesi hem toplumsal iletişim hem siyasal iletişim açısından belirleyici olmaktadır. Bu araçları tekelinde tutmak isteyenlerin kurmaya çalıştığı enformatik hâkimiyet karşısında, muhalefet dinamiklerinin sözünü söyleme imkânları da güçlenmektedir. Bu durum, yurttaş bilincinin gelişmesini sağlamış, kendi geleceğine ilişkin kararlara müdahil olma arayışlarını hızlandırmıştır.

### Aktif Yurttaş Bilinci

Özellikle gezi parkı eylemleri aktif yurttaş bilincinin gelişmesi açısından kritik önem taşımaktadır. Sokağa çıkma, tepki ve taleplerini gösteriler aracılığı ile dile getirme açısından korku duvarının aşılmış olması son derece önemlidir. Seçmen iradesinin ancak sandık yolu ile ve seçimler vesilesiyle yansıtılabileceği iddiası, son derece sorunlu, geri bir temsil mantığına dayanmaktadır. Artık ister parlamenter, ister başkanlık eksenli rejimlerde olsun toplumsal siyaset aygıtlarını görmezlikten gelen anlayışların savunulması imkânsızdır. Bu açıdan toplumsal örgütlenme mekanizmaları, medya, sivil toplum siyasal karar alma süreçlerinin bir parçası olarak görülmektedir. Yönetime sürekli katılımın ancak bu şekilde sağlanabileceği genel bir kabule dönüşmüştür. Uygulamada ciddi egemenlik paylaşımı tartışmaları yaşansa da bu yöndeki değişim kaçınılmaz gözükmektedir.

### Siyasete Katılım İmkânları

Türkiye siyasetinin en yapısal sorunlarından birisi katılım konusudur. Türkiye'nin toplumsal örgütlenmeleri siyasal süreçleri etkileme kapasitesi açısından son derece sıkıntılıdır. Bunun iki temel nedenini öncelikle masaya yatırmak gerekir. Bunlardan biri örgütlerin toplumla iletişim sorunudur. Diğeri ise aynı amacı savunan örgütlerin birbirleri ile ilişkileridir. Siyasal iktidar karşısında etkin bir güç olabilmek için hem güçlü bir toplumsal destek sağlamak hem de ortak amaçlar etrafında işbirliği kanallarını geliştirmek gerekir. Bu iki noktada ilerleme sağlanmadan siyaset üzerinde etkili olmak kolay olmayacaktır.

Dar grupçu refleksler ve toplumdan kopuk siyaset dili mutlaka aşılmalıdır.

### Yeni Anayasa Yapım Sürecine Katılım tartışmaları

Anayasa yazım sürecinde yaşanan kamplaşma da bu açıdan dikkat çekicidir. Bazı çevreler iktidarın ekmeğine yağ sürmeyelim iddiası ile demokratikleşme taleplerini gündemleştirmekten kaçınmış bazıları ise iktidarı cesaretlendirme adına aza razı pozisyonuna teşne olmuştur.

Meclise sunulan önerilerin ne ölçüde dikkate alındığı tartışması, anayasa yazım sürecinde yol temizliği niteliğinde düzenlemelere uzak durulması doğrudan katılım ile ilgili sorunlardır. Katılımı daha güçlü kılacak bir anayasa meclisinden ısrarla kaçınılması da bu açıdan dikkat çekicidir.

### Ahlaki ve Politik Toplum İnşası

Toplum mühendisliği tartışmalarının en belirleyici yönü, tepeden inmeci boyutu ve iktidar gücü kullanılarak

baskı yolu ile hayatı şekillendirme arzularıdır. Toplumun kendi iç dinamikleri ile karşılıklı etkileşim içinde değişim ve dönüşümü reddedilecek bir süreç olmamalıdır. İnsani değerlerin güçlü ve yaygın hale getirilmesi, yaşama standartlarının iyileştirilmesi ve nihayet özgürlükçü toplum düzeninde ilerleme çabaları yadsınacak hafife alınacak arayışlar değildir. Toplumsal yozlaşma ve yabancılaşma tehlikesinin, bütün insanlık gibi Türkiye toplumunu da kuşatma altına alması karşısında ciddi bir alternatif geliştirilemezse, muhafazakârlaşma makyajı ile yaşanan kokuşmanın üstü örtülmeye devam edecektir.

### Dinler ve İnançların Varlık Sebebi

Dinlerin ve inançların en önemli iddiası ve varlık sebebi insanların kurtuluşu, özgürleşmesi ve mutluluğudur. Dinleri, kurallar yığını ya da törenlere indirgeyen yaklaşımlardan kaçınmayı başardığınızda "amaç" eksenli bir yorumun da önünü açmış olursunuz. Özellikle Emevi saltanatının lüks, şatafat, güç ve şekil eksenli din algısı karşısında, önemli bir itiraz ve alternatif İslam yorumu olarak karşımıza çıkan tasavvuf hareketleri ahlaki duyarlılıkları öncelemesi açısından son derece önemli bir işlev görmüştür. Tevazu, hoşgörü, paylaşma gibi erdemlerin korunması ve geliştirilmesinin asıl amaç olduğu vurgusu, Mezopotamya, Kafkasya, Orta Asya, Anadolu ve Balkanları etkileyen önemli bir dinamik olmuştur. Saray İslam'ına karşı halk İslam'ı, sadece bireysel ahlaki öğreti olmanın ötesine geçmiş ve zaman zaman zulme, sömürüye ve işgallere karşı duruş ve direnişin de bayraktarı olmuştur.

Sufi geleneğin tümüyle önüne geçilemeyince onu politik içeriğinden yalıtarak etkisizleştirme arayışları da Hindistan'dan Kuzey Afrika'ya kadar yüzyıllar boyunca sürmüştür. Toplumsal ve siyasal sorumlulukları görmezlikten gelen bireysel kurtuluş çabalarını öne çeken eğilimler tarikat ve cemaatler eliyle kurumsallaştırılmıştır. Egemen yönetimlere karşı duyulan korku zaman zaman işbirliği ve uzlaşma arayışlarını da beraberinde getirmiştir.

### İslam, Cihat ve Entegrizm Hastalığı

Zalim sultana boyun eğmeyi salık veren, direnme ve mücadeleyi "fitne çıkarmak" olarak gören kanaat önderleri desteklenmiş daha baş üstünde tutulmuştur. Özellikle 20.yy içerisinde yaşanan trajedi bu açıdan dikkate değerdir. İbn-i Teymiye'yi kendine referans kaynağı olarak alan cihat merkezli İslam anlayışı bu tabloya tepki olarak doğmuştur. Batı ile işbirliği içindeki geleneksel dindarlığa karşı politik boyutu öne çıkan, silahlı mücadele ve savaş eksenli direnişlerin, savaş hukukundaki ahlaki sınırları da görmezlikten gelen akımlara dönüşmesi dikkat çekicidir.

Irak ve Pakistan gibi Şii nüfusun yoğun yaşadığı bölgelerde cami önlerinde patlatılan bombaların meşruiyeti bile tartışma konusu yapılmamaktadır. Kafa kesmeyi, din adamı kaçırmayı savaşın gereği olarak görebilen bu yaklaşım, entegrizm hastalığından beslenmektedir.

### Ortadoğu Halklarının Üçüncü Seçeneği

Suriye ve Mısır başta olmak üzere bölgede yaşanan değişim, demokratikleşme tartışmaları son derece kritik bir seyir içine girmiştir. Eski iktidarların sadece el değiştirmesi toplumun geniş kesimleri açısından büyük bir özgürlük alanı açmadığı gibi yeni kaygıların gelişmesine de zemin oluşturmaktadır.

Toplumsal misyonundan çok iktidar eksenli öncelikleri olan, gücü kontrol altında tutma çabasına odaklı entegrist İslami örgütlenmeler, bölgenin çoğulcu toplumsal dokusu ile erken kavga etmeye başlamıştır. Baas rejimlerinin tek tipçi modernleşme projelerinin yerini otoriter muhafazakârlaşmanın alması ihtimali bölgedeki farklı inanç gruplarında tedirginlik oluşturmaktadır. Çoğunlukçu demokrasi savunusu da bu kaygıları gidermek yerine pekiştirmektedir.

### Rojava Deneyimi ve Model İnşası

Rojava'da hayata geçirilecek birçok dilli, çok kültürlü birlikte yaşama hukuku, sadece diğer parçalarda yaşayan Kürtler için değil tüm bölge halkları için belirleyici öneme sahiptir. Örgütlü toplumu demokratikleşmenin güvencesi olarak gören, aktif yurttaş bilincini örgütlü toplum için önemseyen ve bu iki unsurun tamamlayıcısı ve sonucu olarak özgür ülke inşasını hedefleyen bir siyaset ciddi bir alternatif haline gelecektir.

Temsili demokrasinin küresel krizinden de dersler çıkarmış olan bu arayış, Ortadoğu'nun birikimini bütün insanlığın özgürleşme çabası ile buluşturacaktır. Her türlü sömürüye karşı 'eşitlik ve barış' projesi etrafında buluşmak, küresel kavga ve kamplaşmalardan bunalan tüm insanlık için yeni bir umut oluşturacaktır.

### Türkiye'nin Tutarlılık Sınavı

Artık Türkiye için Kürt sorunu hem iç demokratikleşme sorunu hem dış politika belirleyenidir. Suriye Kürtlerinin talepleri karşısında takınacağı tavır ile Türkiye devleti aslında kendi iç barışı ile ilgili tercihlerini de netleştirecektir. Bir yandan egemenliği paylaşmak istemeyen ama diğer yandan demokratikleşiyor gözükmek isteyen bir siyasi akılla daha uzun süre sorunları, beklentiyi yönetmek mümkün değildir.

Önümüzdeki üç seçim ve muhtemel yeni anayasa referandumu iktidar içi gerilimlerle, toplum-devlet geriliminin buluşmasına zemin oluşturabilir. Bu gerilimlerin büyük patlama ve toplumsal kırılmalara neden olmasını önlemek için, küçük siyasi hesapların ötesinde yapısal değişim taleplerini karşılayacak adımları bir an önce hayata geçirmek gerekir.

# Varlığı Hiçliğe Dönüştürme Mekanizması Olarak Devlet

**Nasrullah Kuran**

*"Toplum insan ihtiyaçların,*
*devlet se kusurlarının ürünüdür"*
*A. Raynol*

*Her varlığın ışıldadığı bir doğa vardır.*
*İnsanın ışık bulduğu doğa, yarattığı toplumsallığıdır.*
*İnsanını kendi ışığı toplumsallığıdır.*

Bu nedenle her insan ancak kendi toplumsallığında şavkır. "Tanrı'nın ışığını yüzünde taşıyor" denen insan yani nurullah, yani Allah'ın nuru olarak adlandırılan insanda aslında aynı şeyi anlatır. Oda toplumsallığında şavkıyan insandır.

Bugün, insan için "yüzündeki ışığı yitirdi" diyorlar. Ama sanki daha fazlasından, ruhunu yitirmiş bir varlığı anlamsız ve amaçsız, mekanik devinimінden söz ediyorlar. Kuşkusuz haksızda sayılmazlar. Toplumsallığını yitiren insan ışığını, ruhunu yitirmiş, insanlığı dahi sorgulanır hale gelmiş insandır. Peki ama neden? İnsan nasıl toplumsallığını yitiren bir varlık haline geldi? "Duyarlı varlıkların birbirine karşı hissettikleri çekim" olarak toplumsallık, neden büyüsünü kaybetti?

**Yalnızlaşan insan yaşamı başlı başına biyolojik varlığını sürdürmenin amacı olarak görmeye başlamakta ve ancak ona tapınarak varlığını sürdürebileceğine inanmaktadır**

Uygarlık sisteminden beslenen tarih ve toplum kuramları bu durumu güçlenen "bireysellik", "gelişmişlik" ve "modern yaşam" ile izah etmeyi tercih ediyorlar. İktidar salgılayan beden olarak devletin toplumu öz kimliğinden uzaklaştırma ve kendine yabancılaştırma işlevinden ve bu işlevin devlette ulaştığı toplum karşıtı faşizmlerden her nedense pek söz etmiyorlar. Halbuki Hegel, tanrı olgusunu devletle cisimleştirip tanrının yer yüzüne inmiş hali olarak ulus-devleti tasvir ederken, kehaneti aşan bir gerçeklikle sadece oluşmakta olanı resmetmiyor, aynı zamanda tanrısal kutsallığa bürünmüş ulus-devletin "biricikliğini" ve savaşla varlığını sürdürebilirliğinide gösteriyordu. Her türlü tarihsel toplum kültürünü ve geleneğini yadsıyan, yerine kurguya dayalı tekçi tarih ve toplum bilinci oluşturmayı amaçlayan ulus-devlet olgusunun, her iki doğanında akışına ve oluşumuna ters düştüğü açıktır.

Buna rağmen devletin varlığını nasıl açıklamak gerekir? Beşeri bir kusurun, günahın sonucu ve aynı zamanda bir çaresi olarak mı? Yoksa Demokritos gibi "Devletin kaynağı, insanların gereksinimlerini karşılamak için kurdukları işbirliği ve iş bölümüdür" mü diyeceğiz? Yada Çiçero'nun "bir toplumu bir devlet haline getiren şey, sadece ortak çıkarlar değil, aynı zamanda yasalarda da ortaklıktır" vurgusunu mu esas alacağız? Bunun "yüce değerlerin taşıyıcısı" olarak devlet ile günümüzün "belli amaçlara ulaşmanın aracı" olarak devlet, farklı ideolojik anlamlandırmalarla tanımlansalar da esasta hep aynı amacı gütmüşlerdir. Devletin varlığı sorunu, özünde güç, iktidar ve otorite üçlüsünü birleştirmeye dayalı bir egemenlik sorunudur. Bir toplumu bir devlet haline getiren şey, böylesi bir egemenlik bilinci ve ilişkisi içerisinde yer alması veya devletin vazgeçilmez yegane örgüt olarak görme anlayışına zor ya da rızaylaveya her ikisinin paralel kullanımıyla mecbur bırakılmasıdır. Devlet,

asla toplumun ortak çıkarlarını ve yasalarda ortaklaşmasının sonucu olarak açığa çıkmamıştır. Toplumsal işbirliği ve işbölümünün devletin koşulladığı iddiası da toplumsal hakikat karşısında eksik kalır. Güç, iktidar ve otorite olgularının tek elde birleştirme arzusu devleti önce egemen, sonrada hegemon olmaya yöneltmiş ve bunların hiçbirini güç, iktidar ve otorite olmadan gerçekleştirememiştir. Tek halktan tek devlete, oradan da tek şef'e giden yolun parametresi bu her üç olgunun sınırsız kullanımı ile döşenmiş ve süreklilik kazanabilmiştir.

Çağımızın insani değerleri, şiddete ve zora dayalı bu mekanizmanın ürettiği egemenlik ve tahakküm sınırları içerisinde her gün yeniden öğütülmekte ve parçalanmaktadır. Atomlaşma insanın insandan uzaklaşması sınırlarında durmamaktadır, insanın kendi içerisindede bölünerek kendisine karşı duvarlar örmesine yol açmakta, yalnızlaştırmaktadır. Yalnızlaşan insan yaşamı başlı başına biyolojik varlığını sürdürmenin amacı olarak görmeye başlamakta ve ancak ona tapınarak varlığını sürdürebileceğine inanmaktadır. Özünde bu tapınış, var olan devlet mekanizmasına tapınıştan başka bir şey değildir. Bir devlet formunda "yüce" ve "kutsal" devlet türü vurguların yoğunluk düzeyi, esasta esaret altına alınmış insan ve toplum gerçekliğinin varlığı siliklik ve yitirilmişlik düzeyini işaret eder. Burada "her zaman korku, her yerde korku" halinin yasallığı bir zemin ve bu zeminde toplumun "herkesin herkese karşı olduğu yer" haline getirilerek yaratılan dünyevi mahşere mahkum edilmesi vardır.

Devletin Kapitalist Modernite koşullarında vaaz ettiği "özgür bireylerden oluşan eşit haklı vatandaş" iddiasını da bu mahşeri resmin bir parçası, ayartması biçiminde okumak en doğrusu olacaktır. Kimi anayasal ve yasal metinler kurmacasında "eşit haklı vatandaş" olgusu bir hak tarzında ifadesini bulmuşsa da pratik uygulama safhasında gerçek manada bir karşılık bulduğunu belirtmek zordur. Ya kısıtlayıcı, sınırlandırıcı maddelerle kuşatılarak işlevsizleştirilmekte yada "ama-fakat-ancak" la başlayan eklemelerle elastiki bir yapıya kavuşturularak muğlaklaştırılmakta, "adı var kendisi yok" türünden bir durum yaşatılmaktadır. Demekki tek başına anayasal uzlaşı ve bu uzlaşıda yurttaşlık-vatandaşlık olgusunun halklar öznesi bir tanıma kavuşturulması yurttaşlık haklarını elde edilmesine yetmiyor. Ondan da önce bir toplumsal sözleşmenin ve bunun ortak ahlakının açığa çıkarılması gerekir ki anayasa bu zihniyetin bir yansıması olabilsin. Hele ki söz konusu olan bin yılların devlet birikiminin açığa çıkardığı ulus-devlet olunca, çaba ve mücadele de bunu aşan bir derinlikte gerçekleşmek zorunda.

## Devlet Vatandaşlığı, Modern Kulluk ve Kölelik İdeolojisinin Vatandaşlığıdır!

*"Tin'in bulunduğu yerde toplum vardır. Tin'sizliğin bulunduğu yerde devlet. "tin"in kusurlu bir ikamesidir"*
*Landower*

"Vatandaş içinde devlet" yerine devlet için vatandaş üretme mekanizması olarak ulus-devlet, toplumu güdülmesi gereken bir sürü olarak gören seçkinci despotizmin bir icadı, Z. Bauman'ın yerinde ve isabetli değerlendirmesi ile " bahçe kültürü"ne geçişle edinilmiş bir "bahçıvanlık" rolüdür. Toplumdaki her türlü dinamiğin devletin denetim ve gözetimi altında gerçekleşmesini ve devlete göre şekillenmesini zorunlu gören bu sosyal mühendislik çalışmasını insanlığın başına musallat ettiği en büyük bela olmuştur.

Uyumlu, itaatkar ve hak talep etmeyen tektip vatandaştan müteşekkil homojen toplum yaşatma ve bu uğurda hakim bir etnisiteye, dine veya mezhebe dayanma arzusu, iki yüz yıllık ulus-devlet tarihini diğer toplumları soykırımdan geçirmenin tarihine dönüştürmüştür. Binlerce din, dil ve kavim, gelenek ve kültürüyle birlikte yok oluşun eşiğine getirilmiş, bir zaman varlıklarıyla hayat verdikleri mekanlarda bugün silik birer tarihi anı olarak anılır hale gelmişlerdir. Ulus-devletin sürdürülebilirliği için yeni din olarak kurgulanan milliyetçilik ideolojisi ile tanrı devletin kutsallıkları yeniden üretilmiş, adeta "baba, oğul ve kutsal ruh" teslisinde ifadesini bulan "tanrı baba" imgesi, yerini "devlet baba" imgesine terketmiştir. Tanrı olarak "baba" devletle somutlaşırken, "oğul" vatandaşlık olgusunda, "kutsal ruh" ise milliyetçilik ideolojisinde somutlaştırılmıştır. "Baba" ve "kutsal ruh" denkleminde "oğul"la, yani vatandaşa düşen tek şey, kendini "kutsal ruh"un egemenliğine ve "baba"nın itaat talebine ilişkin hiçbir itiraz yöneltmeden kulluk ve kölelik anlayışı temelinde teslim etmektir.

Kutsal dinlerdeki tövbe ritüelleri ve "ruhunu tanrıya teslim etme" çağrılarındaki mantık ne ise, olduğu gibi ulus-devlet pragmatizmine ve onun milliyetçilik ideolojisine yansımış, devlet dışı toplumsallık için tek bir kaçış noktası bırakmamayı temel amaç edinmiştir. Dikenli tel ve mayınlarla askeri kulelerle çevrili ulus-devlet sınırları içerisine hapsedilen vatandaş için vatan, adeta bir esaret kampı haline getirilmiştir. Vatandaş, eğitim adı altında milliyetçilik dininin gereklerine göre okullarda ve askeri kışlalarda

şekillendirilerek, milli günler, bayramlar ve kahramanlıklar türemesiyle şoven ruhsal yapılanma ve duygulanımlara açık hale getirilerek ırksal vatandaşlık sınırlarında devlete sadakat sınavlarına çekilmiştir. Öyleki vatandaşlık kavramı etrafında oluşturulan toplumsallığın vardığı son nokta, "zincire vurulmuş bedenler ve boyunduruk altına alınmış ruhlar" gerçeği olmuştur. İşsizlik ve yoksullukla yaşam iddiası tehdit altına alınan insan, aynı zamanda bir iş karşılığında bedenen ve ruhen satın alınabilen insan durumuna düşürülmüştür. Devlet memurluğu ve işçiliğinde ifadesini bulan kullaşma ve köleleşme bunun en somut, kalıba dökülmüş verilerini sunar.

Türk ulus-devlet yapılanmasının dün beyaz Türk faşizmi kimliği, bugünde yeşil Türk faşizmi kimliği ile AKP adı altında gerçekleştirdiği politikalarda tüm bu uygulamaları görmek mümkündür. Tek tip insan ve

**Tanrı olarak "baba" devletle somutlaşırken, "oğul" vatandaşlık olgusunda, "kutsal ruh" ise milliyetçilik ideolojisinde somutlaştırılmıştır**

toplum yaratma amacıyla yaşamın her alanına müdahale, tasnif etme ve düzenleme, medya ve basın üzerinden algı oluşturup yönetme çabaları eskisinden daha hızlı ve sistemli hale getirilmiştir. AKP açısından da vatandaş; vergi ödeyen, askerlik yapan, devletin koyduğu kural ve kaidelere koşulsuz uyan, istendiğinde oy kullanan, iradesini bütünü ile devlete teslim eden ve her koşulda idare edilmeyi gerektiren edilgen bir kuldan başka bir şey değildir.

Okul, askerlik ve bürokratik çark içerisinde öğütülen vatandaşın iş ve maaş güvencesi karşılığında kişilik ve karakter yıkımına uğratılarak ahlaki ve politik özelliklerinden uzaklaşılmasına devam edilmekte, kişinin "ben parama bakarım" derecesine düşürülerek her gün insanlığından birşeyler daha yitirmesine neden olan sebepler çoğaltılmaktadır. AKP'nin, ideolojik meşrebine uygun olarak din ve mezhep olgularını da bu çözümsüzlük sarmalına ekleyerek toplumsal ayrışma ve bölünmeyi derinleştirme pahasına iktidarını sağlamlaştırma, sürdürme gayreti, beraberinde yeni çatışma alanları oluşturmuştur.

Tabi AKP'nin geleneksel TC ulus-devlet anlayışını olduğu gibi sürdürdüğünü belirtirken, kendinden bir şey eklemiyor veya "hiçbir şey değişmedi" iddiasında bulunmuyoruz. Evet, AKP geleneksel devlet işleyişini olduğu gibi devraldı ve sürdürüyorda. Fakat buna, ABD-İsrail ortaklığı çerçevesinde yapılandırılan ideolojik yaklaşımı doğrultusunda müdahale etme ve iktidarını kolaylaştırarak sürdürmeye uygun hale getirme çabası da mevcut. Bunun en çarpıcı göstergelerinden biri de, AKP iktidarıyla birlikte, beyaz Türk faşizmi yerini yeşil Türk faşizmine terk etmek zorunda bırakılırken, rejimin en belirgin ve öne çıkan "asker-jandarma" simgesinin de yerini "polis" simgesine terk etmesidir. Bu, sıradan bir olay değildir. Rejimin işleyiş tarzında meydana gelen bu değişikliğin önemli merkezileşmeye işaret ettiğini belirtmek yanlış olmayacaktır. Polis devleti olma yolunda açığa çıkan belirtisi, salt rejimin güvenliği açısından yapılan sıradan bir tercih olarak değerlendirmek, basitliğin de ötesinde bilinçli bir aldatma politikasına ortak olmak anlamına gelir. Uluslararası arenada yaşanan örneklerinden de biliyoruz ki, "polis, bir devletin refahını korumanın birimi, yönetmenin birimidir" tanımını vurgulu hale getiren zihniyetin devlet işleyişini merkezine getirmesini, polisin devletin yeniden formatlanmasında belirleyici rol oynaması anlamına gelir. Tarihte gerçekleşen batı merkezli, neredeyse tüm burjuva iktidar inşasında bu rol çok belirgin bir biçimde kendisini göstermiştir. Yine çok net bir şekilde görülmüştür ki bu tür iktidar inşalarında, "her zaman kuşku, her yerde korku" hedefi doğrultusunda vatandaşın ve toplumun polis eliyle yeniden zapt edilmesi ve kıpırdayamaz hale getirilmesi esas amaçtır. Polis öncülüğünde bir "gözetim toplumu" oluşturularak, "en büyük asker bizim asker" kıvamına getirilen vatandaşın önüne bu sefer"polis abi" imajı konulmakta ve laik-Kemalist anlayışı bir tarafa bırakarak, Türk-İslam sentezi doğrultusunda ibadete durması istenmektedir. Polis devleti, teknik araç ve takip yöntemleriyle gözetlenen toplum üyesi vatandaşın her alanda kuşatılması, iktidar uygulamaları "devlet sırrı" örtüsü ile perdelenirken vatandaşa ait tüm özelliğin devlete açık ve şeffaf hale getirilmesi, bu temelde vatandaşa muhabirlik, gizli tanıklık ve tencere-tava çalan komşusunu ihbar etme gibi kişiliksizleştirici türden "yükümlülüklerin" yüklenmesidir. AKP faşizminin pratikleştirmekte olduğu polisiye operasyonlar ve bu operasyonların hukuk alanlarında polisin üstlendiği belirleyici, karar verici pozisyon bunun en somut göstergesidir.

"Güvenlik" kavramı etrafında örülen paranoya ile vatandaş sersemleştirilip düşünemez hale getirilirken, zaten politik bir araç olan polis, devlet işleyişinin merkezine getirilmektedir. "Güvenlik" kavramının devlet ve iktidar aygıtlarındaki anlamına ilişkin M. Neocleous "Toplumsal Düzenin İnşası" adlı çalışma-

sında "güvenlik kavramı, burjuva toplumu içerisinde, bağımsız ve öz-çıkar güdümlü bir biçimde mülkiyet peşinde koşma egoizminin ideolojik garantisi olmuştur. Bu hali ile de burjuva toplumunun en muteber kavramı haline gelmiştir" derken, haklar, özgünlükler söz konusu olduğunda "güvenlik" olgusunun neden birden bire gerilim hattına dönüştüğünü ve güvenlik-polis ilişkisinide en belirgin boyutuyla açığa kavuşturmuş olur. Bu bağlamda Marx'ın, "güvenlik, polisin kavramsal halidir" tespiti bir kez daha haklılığını kanıtlarken, Shakespeare bunu edebiyatın anlam dünyasını uyarıcı dili ile "Macbeth" adlı eserinde dile kavuşturur; Güvenlik ölümlülerin baş düşmanıdır!

İnsani varlığımızın tehdit altına alındığı anlar, varlığımızın anlamı olarak özgürlüğümüzün önüne "güvenlik" kavramının koşulduğu anlardır. Çünkü bu anlar, toplumsal hayatın dumura uğratılmaya başlandığı ve anlamın yerine anlamsızlığın ikame edildiği zamanları biriktirirler. Biriktirilen zamanla, mücadele içerisindeki insanı ele geçirip etkisizleştirmenin ve devrimci potansiyelini sınıfa indirgersek "mazbut vatandaş"a dönüştürmenin tuzakları kurulur. Toplum bir avlanma alanı, vatandaş ise bir av nesnesi konumuna düşürülür. Din, etnisite, cinsiyet, iş ve ücret yemleriyle avlanan her vatandaş, ulus-devlet cenderesinde kapitalizmin modern kölesi haline getirilir. Abdullah Öcalan, bu kölelik durumunu şöyle tanımlar; "esas yaşam hedefi, bir araba + aile (karı veya koca bulmak, 1-2 çocuk sahibi olmak) + daire sahibi günlük standart tüketici olabilmektir. Toplumsallığın anlamı en şefli bireyci ihtiraslar için sadakatlik ile bir tarafa bırakılır. Hafızasızlaştırıldığı için tarihten de kopmuştur. Tarih sandığı milliyetçi ulusal klişelerdir. Felsefesizdir ya da en dar faydacılık dışında bir mutluluk felsefesinin olabileceğine hiç inanmaz. Görünüşte moderndir. İçerikte ise en kof, içi boşaltılmış, en karanlık emeller (faşizm) için koşmaya hazırlanmış. 'Vatandaş sürüsü', 'Kitle toplumu' bireyi, daha doğrusu bireysizliği söz konusudur."

Hakikatin bu yüzünden bakıldığında, insanın ne'liğine dair araştırmada hümanizmin ortaçağı atlayacak antikçağı kendine model alması bugün bize daha anlamlı geliyor. Hümanizmi buna yönelten şey, ortaçağ insanı dogmalara yönelirken, antikçağ insanının kendi eğilimlerine en uygun olanına yönelip bir kişilik sahibi olmayı diğer şeylerin önüne koyuyor olmasıydı. Antikçağın insanı, ortaçağın insanına göre bu yönüyle daha insan ve daha kişilikliydi. Bunun içindir ki "daha çok insan daha az tanrı" bu arayışın sloganı haline getirildi. Dolayısıyla geride bıraktığımız 20. Yüzyıl ulus-devlet savaşlarının ve soykırımlarının, ruhunu ve bilincini yitirmemiş insanların bugün tercihini aynı yönde kullanıyor olması bizleri şaşırtmamalı. Uygarlık öğretisi ile şekillenen Modernitenin sağlamış olduğu gelişme, belki bizi nano teknolojisi ile buluşturdu, insan ufkunun sınırlarını zorlayan icatlarda, keşiflerde bulunulmasını sağladı. Ama aynı ölçekte ve belkide daha çok toplumsallığımızdan ve insanlığımızdan bir çok şeyi alıp götürdü. İnsan insanla, toplum bir başka toplumla ve yine insan ve toplum doğa ile karşı karşıya getirilerek birbirinin kurdu haline getirildiler. Ulus-devlet ideolojisi bu bağlamda kurt kanunun ideolojisidir. Bu ideoloji önce insanı kurtlaştırmış, sonrada kurtlaşan insan için bir kurt kapanına dönüşmüştür. 200 yüzyıldır aynı oyun oynanıyor olmasına rağmen, hiçbir ulus-devlet vatandaşı çıkıp şu soruyu sorma gücünü gösteremiyor; eğer kurt kapanı belirlenmiş son ise, o vakit kurtlaşmak neden?Bu anlamda ulus-devlete karşı "daha çok toplum daha çok insan" anlayışını çoğaltmanın, ısrarın ve politikasızlığa mahkum edildiğimiz bir çağda daha çok politik toplumu inşa etmenin çabasına ihtiyaç vardır. Bu da ancak ulus-devlet olgusunun şekillendirdiği kullaştırılmış, köleleştirilmiş vatandaşlık ideolojisinden sıyrılmakla, kurtulmakla mümkündür.

**"Güvenlik" kavramı etrafında örülen paranoya ile vatandaş sersemleştirilip düşünemez hale getirilirken, zaten politik bir araç olan polis, devlet işleyişinin merkezine getirilmektedir**

### Devlet Oluşu, Özünde Siyasi Toplumun Yadsınmasının Oluşudur!

Abdullah Öcalan:"Bir toplumu işlevsiz ve güçsüz bırakmanın en etkili yolu, kendi öz varlığı, temel maddi ve manevi ihtiyaçları için zorunlu tartışma ve karar organı olarak politikasız (siyasetsiz, İslami deyim ile şeriatsız) bırakmaktır. Hiçbir yol bu denli sakıncalı olamaz".

İnsanın politik bir varlık olma özelliği, toplumsallığın politik bir alan olmasından kaynaklanır. Bu nedenle politika, toplumsallığın ilk oluşum halinden günümüze kadar kendini koruyarak gelebilen varoluş biçimlerinin tümünde bir işleyiş, bir kültür olarak yer bulmuş ve anlam kazanmıştır. Ortak toplumsal aklın kolektif etkinliği olarak politika yaşamın bütünselliğini kaplar. Toplumsal hayatın kendisi, doğası politik olan bir hayattır. Toplumsal işlerin, görevlerin ve so-

rumlulukların tespitinden pratikleşmesine kadar gerçekleşen tüm süreçler, politik işlevlerin yerine getirilmesi anlamına gelir.

Demekki politika, sanıldığı gibi devlet canavarı ile açığa çıkmış olan ve devletle var olan bir olgu değil. İnsanın ilk toplumsallaşmasından, klan toplumundan beri var olan bir toplumsal bir var oluş hali ilişkisidir. Ancak bir zamanlar toplumsal varoluş hali olan politika, devlet aygıtının gelişip serpilmesi ve ulus-devlet şeklinde kurumsal bir ağırlığa kavuşması ile birlikte çeşitli ayrışmalara uğratılmış, daraltılarak başkalaştırılmıştır. Devlet aklının "politik alan" ve "toplumsal alan" tarzındaki ayrıştırıcı yaklaşımı, bu müdahalenin önemli bir boyutunu oluşturur. Politika; otorite, baskı, sömürü ve şiddete dayalı var olabilen devlet aygıtının iktidar alanı, idaresi haline getirilir. Halkın yerini "halkın vekilleri", halk meclislerinin yerini ise bürokratik kurumlar alır. Kurulan partilerin kökleri, topluma değil devlete uzanır. Ve oradan beslenir. Bir yerde devletli sitemdeki her partinin "minyatür bir devlet" olduğunu belirtmek yanlış olmayacaktır. Her birinin kurulma amacı, farklı düşünce ve tasarımlar içeriyor gibi görünse de özünde toplumun farklı kesimlerini ele geçirme, devlet zihniyetini aşılama ve devletin amaçları doğrultusunda seferber etmektir.

M. Bookchin, devlet veya ulus-devlet kurgusu olarak partiyi şöyle tanımlar; "geleneksel parti, askıya asılmış bir elbiseye benzer şekilde devlete bağlıdır. Üzerinde nasıl bir giysi olursa olsun, halk kitlesinin bir parçası değildir; halk kitlesini saran bir kılıftan değildir. Bu fenomenin gerçekte hiçbir politik yönü yoktur; işlevi halk kitlesini içine almak, denetlemek ve amaçları doğrultusunda kullanmaktır, halkın isteklerini ifade etmek gibi bir işlevi yoktu; halkın isteklerinin olmasına bile izin vermez".Bu doğru, insanların haklı olarak tiksinmesine, "politika" ve "politikacı" kavramlarını devletle ve onun iktidar oyunlarıyla eşleştirerek aşağılamasına, küçümsemesine yol açmıştır. Günümüzde de bu algılayışın geniş bir toplumsal karşılığının olduğunu belirtmek yerinde olacaktır. Politikanın devlet kuramı temelindeki uygulanışı devam ettikçe, bazen algı ve bakışların kendini katlayarak sürdüreceği açıktır. Nitekim yeşil Türk faşizminin iktidar gücü olarak AKP hükümetinin Gezi Parkı direnişi sürecinde sergilemiş olduğu anlayış ve uygulama tamda buna tekabül etmektedir. Halkın Gezi Parkı'nın mevcut halini koruma istemi sadece ret ile karşılaşmamış, sömürge valisine taş çıkartacak cinsten polis şiddeti ile saldırı altına alınarak ölümler pahasına demokratik direnişler kırılmak istenmiştir. Gerek kent valisinin açıklamaları ve gerekse de hükümet sözcülerinin "dış düşmanlar" argümanı üzerinden geliştirdikleri retorik, hafıza sahibi herkesi kaçınılmaz olarak Kenan Evren'in 12 Eylül bildirisine ve o dönem basın-medya başlıklarını süsleyen "iç-dış düşman" ve "kışkırtma" haberlerine götürmüştür. Yerel yönetim eski dururken bizzat hükümet başkanının olaya müdahil olması ve her aşamasına damgasını vurması Gezi Parkı direnişinin en çarpıcı boyutuydu. Nasıl oluyordu da İstanbul'un bir semtindeki parkın nasıl düzenleneceğine orada yaşayan halk değilde Ankara'daki hükümet başkanı karar verme gereği duyuyordu? Seçim meydanlarında "egemenlik milletindir" nutkuyla kendinden geçen de bu yönelimi gösteren de aynı zihniyet değilmiydi? Yaşanan aslında gayet basit ve yalındı; AKP üzerine giydiği "demokrat" elbisesini çıkarınca, "kendine demokrat" ve "kendine Müslüman" iç giysileriyle bütün mahremiyetiyle açıkta kalmıştı. Bu yönelimle AKP'nin anlatmak istediği şudur; devletin var olduğu yerde ahlaki ve politik toplum var olamaz. Devlet politikası, toplumun politika yapmaması üzerine kuruludur. Toplumun-vatandaşın görevi, zamanında vergisini ödemesi, oyunu kullanması ve alınan kararlara itaat etmesidir. Düşünülmesi gerekeni yerinize biz düşünür, yargılanması gerekenlere dair lüzum duyulan karalar var ise onları da yerinize biz alırız!

Benzer durumda geniş bir ölçekte Rojava Devrimi içinde gerçekliğini korumaktadır. Rojava'da da Kürt halkının öz yönetimini oluşturup politik özgürlüğünü kazanmaması için başta yeşil Türk faşizmi ve iş birlikçileri olmak üzere bölgedeki tüm devletli yapılanmalar seferberlik içerisine girmiş bulunuyor. Devlet dışı bir varoluş, devletin varlığı için bir tehdit olarak değerlendirilmekte ve boğdurulmak istenmektedir. Küçük ölçekte Gezi Parkı direnişi ve daha büyük bir ölçekte Rojava Devrimi; her ikisi de farklı mekânlar, ancak bu bir şeyi değiştirmeye yetmiyor. Bu mekânlarda direnenlerin Kürt, Türk, Arap, Ermeni, Çerkez olması veya tüm bu halklardan bir bileşim oluşturuyor olmalarıda bir farklılık yaratmıyor. Devlet denen o ruhsuz aygıt açısından bir halkın renginin ve ya kimliğinin değeri, o halkın kullanılabilirliği düzeyindedir. O "milli" "yüce" ve "tek"le başlayan allama ve pullamalar tamamen bu amaçladır. Kendini kullandırabildiğin, devlet toplumuna yani egemenlere kulluk ettiğin sürece bu allama ve pullamaların gölgesinde sınırsız yaşama hakkına sahipsin! Belirtilen budur. Devlet zihniyeti açısından halkların veya kimi toplulukların kutsanarak öncellenmesi gibi bir durum (bütün ulus devlet örneklerinde görüleceği üzere) ancak birini koç başı haline

getirerek diğerini vurma gibi bir işlev söz konusu olduğunda yaşam bulur. Buradan bakıldığında devlet ve toplum / vatandaş ilişkisi, ortaçağın "efendi-köle" ilişkisini çok da aşmış değildir. Hatta ortaçağdaki köle ile kıyaslandığında günümüz insanının daha bağımlı hale getirildiği ve "efendi devlet"e kırk iplikle bağlandığı rahatlıkla belirtilebilir.

Kendi öz yönetimini oluşturma özgürlüğünü elde edememiş bir toplumun politik olarak özgür olamayacağı, politik olarak özgür olmayan bir toplumunda özgür bireyleri ortaya çıkaramayacağı açıktır. Bilinir ki insan varlığı kendi özünü etkinliği ile ortaya koyup geliştirerek ancak mutlu olabilir. Buda insanın varlık ve bilinç mücadelesini verme iradesini göstermesi ve kazanması anlamına gelir. Pekikime karşı ve nasıl? Elbetteki devlet ve iktidara ve onun türevlerine karşı.

**200 yüzyıldır aynı oyun oynanıyor olmasına rağmen, hiçbir ulus-devlet vatandaşı çıkıp şu soruyu sorma gücünü gösteremiyor; eğer kurt kapanı belirlenmiş son ise, o vakit kurtlaşmak neden?**

Nasıl ki toplumsal etkileşimin kurucu özelliği, bireylerin eylemleri ile tanınma olgusundan hareket ediyorsa ve nasılki her nesne özellikleriyle tanımlanabiliyorsa, insan ve toplumsallığı içinde aynı şey geçerlidir. İnsan ve varlığının gerçekleştirdiği her eylem aynı zamanda birer karakter yansıtır ve yaşatırlar. Bir kimliğin, bir gelişimin ifadesi olarak kendilerini dışa vururlar. Toplumsal var oluş olarak politika da işlevsel rolü ile sürekli bir tanınma, farklılığını tanımlama ve inşa halinde gerçekleşir. Devletli uygarlıkla ahlaki ve politik toplumun çelişkilerinin en keskin tarzda karşılaştıkları yer başarı oluyor.

Politik toplumun varlık olarak çoğulcu ve zaman olarak oluşturucu özelliği, katılım gösteren öznelere kendi öz kimlikleri doğrultusunda iradeleşme ve özgürleşme, kişilik ve karakter kazanma olanağı sunarken, devletli uygarlıkta bu olgu tersten işler. Varlık anlamında tekniğin ve zaman bakımından sürekliliği devlette çok etkin oluşu, onu her koşulda baskın olmaya, baskılamaya ve farklılıkları yok etmeye yöneltir. Toplumların öz çıkar, kimlik ve kolektif vicdanları doğrultusunda iş yapma ve talepte bulunma arzularını, varlığına yöneltilmiş bir tehdit olarak algılar ve şiddetle yönelerek ortadan kaldırmayı, etkisizleştirmeyi hedefler. Şiddet, kendini görünür kılan sindirme yöntemi olarak öne çıksa da toplumsal mücadelenin soğurulması, ele geçirilip devlete uyumlu "sivil toplum" örgütlerine, idari yapılanmalara dönüştürülmesi ve devrimci potansiyellerinin sıfırlanması, yoğunca izlenen diğer önemli yöntemlerden biridir. Bu da gerçek anlamda toplumsal politikanın bitişi, yerine idare etme, söz dinleme, buyruk alma ve verme, kanun-tüzükle donmuş bir aklın yön verdiği devlet politikasını ikame etmesi anlamına gelir. Devlet politikasının ikamesi, kuşkusuz toplumsal politikanın ölümünü, tükenişini beraberinde getirir. Bu, toplumun toplum olmaktan çıkması özgürce ahlaki yapısını ve politikasını oluşturamaması, doğal özelliklerini yitirerek parçalanmaya uğraması, dağılmasıdır. Parçalanmış, dağılmış toplumun bireyi de parçalı ve dağınık olur. Toplum nezdinde varlık ve bilinç mücadelesinin bitirilmesi beraberinde bireyin önce toplumuna sonra da kendine yabancılaşmasına, ruhsuzlaşmasına yol açar. Böylece birey devlet tekeli için kullanılmaya ve şekillendirilmeye açık bir nesne haline getirilir. Maddi yaşama odaklanmış bireyci özellikleri sürekli kışkırtılıp beslenerek bağımlılık düzeyi arttırılır. En nihayetinde insan varlığı, "vatandaş" veya "yurttaş" sınıflandırmaları altında en alçaltılmış koşullara mahkum edilerek anlamsız bir "bireysel özgürlük" hedefi peşinden koşturmak zorunda bırakılır. Koşunun sonu yoktur. Ha keza ortada kazanılacak bir özgürlük veya özgürleşecek bir bireyde bulunmamaktadır. Çünkü "bireysel özgürlük" aldatmacasıyla birey parçalanmış, özgürlük ise maddesel ve güdüsel bir noksanlığa indirgenmiştir. Peki, bu insan varlığının insan sıfatından düşürülerek hiçleştirilmesi değilse nedir?

Politik toplumu vuran, çağımızın en temel sorunlarından biri haline gelen bu konuya ilişkin Sayın Öcalan şunları belittir; "bireysel özgürlüğün günümüzde toplumsal politikayı en az iktidar olgusu kadar tükettiğini belirtmek büyük önem taşır. Bireyciliğin toplum yıkıcılığındaki özellikle de ahlakın ve politikanın inkarındaki rolünü aydınlatmak, özgürlük tartışmalarının can alıcı sorunudur. Bireycilikle atomize edilen toplumun hiçbir sermaye ve iktidar aygıtına karşı direnme takatinin kalmadığını söylediğimizde, toplumsal problemin kanserleşme riskini daha iyi anlayabiliriz. Liberal bireyciliğin toplumsal politika ve özgürlüğü tüketen temel kaynak olarak belirlenmesi, anlamlı bir çıkışa zemin sunabilir. Şüphesiz buna da bireyselliği söz konusu etmiyoruz. Tartışılan idealize edilerek toplumsal politika ve özgünlüğü tüketen ideolojik bireyciliktir, liberalizmdir". Sayın Öcalan bunları belirtirken, bireyciliğin en az devlet ve iktidar kadar. Topluma karşı savaş hali olduğunu da vurgular. Bireysellikten sapma olarak bi-

reycilik, aslında tamda oluşum halinden sapan, oluşum halinde olmayan varlık ve zamanı tanımlar. Oluşuma ket vurulması, oluşum halinin sapmaya uğratılması durumunun potansiyel haldeki bilincin dumura uğraması ve özgürleşme ihtimalini ortadan kaldırır. Bu şartlarda da bireysellikten ve toplumun politika oluşturucu gücü olarak bireyden söz etmek mümkün olmaz.

Sonuç olarak denenmiş ve teorize edilmiş tüm gerçekleşme biçimleriyle devlet, insan varlığı açısından bir tehdit ve varlığı hiçliğe dönüştürme mekanizması olarak işlev gösterilmiştir. Bu mekanizmanın iktidar salgılayan birimleri ile yarattığı kötülükler dünyası karşısında içerisine düşülecek en düşkün durum, kendini ve toplumunu savunmasız bırakmak olacaktır. Kendini ve toplumunu savunmak demokratik ulus bilinci ışığında yaşamın her alanında örgütlenmek ve politik eylemde bulunarak kendini modern demokratik topluma dönüştürmektir. Bu da tüm toplumsal işler üzerinde, basit veya karmaşık demeden düşünmeyi, söylemeyi, kararlaşarak eyleme geçmeyi, çok kültürlülüğü ve eşitliği yaşama geçirme gücünü göstermeyi gerektirir. Bu yönüyle HDK ve Kuzey Kürdistan için DTK, bütün eksiklik ve yetmezliklerine rağmen, toplumsal politikanın yeniden inşası için elverişli bir alan oluşturmuş durumdalar. Bu da toplumlarımızın geleceği açısından işletilmesi gereken stratejik bir öz savunma ve öz örgütlenme çalışması olarak bakmak, buna göre değer biçerek katılım göstermek en anlamlı demokratik, sosyalist yaklaşım olacaktır. Nihayetinde öz savunma ya da öz örgütlenme bütün maddelerin temel varoluş koşuludur. Varlığını sürdürmek istiyorsan, devlet ve iktidar aygıtlarının dayattığı yokluk ve hiçleştirme karşısında var olma eyleminde bulunmak ve bunu başarmak zorundasın. Bunun anlamı da örgütlemek, örgütlenmek ve örgütselliktir. Politik bir izleyici olmak yerine politik bir mücadeleci olmaktır. Toplamı; yaşamı yeniden ve yeniden üretmektir.

Öcalan, "Birey olarak tarih ve toplumun kesişmesi ise kendini doğru ifade etmesi ve savunması da tarih ve toplumun özgür çıkışı olacaktır" derken, tam da bunu anlatır. Özgürlük istiyorsan, önce varlığına kastedenler, varlığını kendi varlıklarının edilgen nesnesi haline getirmek isteyenler karşısında öz varlığını savunmasını ve kazanmasını bileceksin. Varlığını yani benliğini tüm yabancı etkenlerden kurtardığın zaman ancak kendin olabilir özgürleşebilirsin. Nasıl ki her var olan, bir başına, ayrı ve benzersiz ise aynı biçimde toplum da bu bir başına, ayrı ve benzersiz olanların birbirinin farkındalığında buluştukları ortak ruh, duygu düşünce ve eylem birlikteliğidir. Biz buna insanın özüyle evrensel kimliğiyle buluştuğu demokratik komünal yaşam diyoruz. Demokratik komünal bilinç temelinde yaşamı yeniden üretmek, yokluğa karşı var olma ve yaşam bulma amaçsallığını içerir. Burada var olma, bir kişilik, karakter ve kimlik bildirmektedir. Hiçbir şey amaçsallığın dışında değildir. Hiçbir çaba ve eylem, kendiliğinden değildir. Her şey bir amaç örgüsü ve bir bilinç örgüsü içerisinde bir tempo ve tarz temelinde oluşmaktadır. Tarihselliğin mekanı olarak insan ve insanın birikimi olarak tarih, zaman mefhumunu da içerecek şekilde bir iç içelik ve süreklilik içerisinde kendini anlamlandırmaya çabalamaktadır.

Çünkü "insanın ruhu kaybettiklerini yeniden kazanmaya" çalışmaktadır. Çünkü insan, kendi toplumsallığında yeniden ışımak istemektedir.

# Direnişçi Kimlikten Kurucu Kimliğe Geçiş Süreçleri

**Yılmaz Dağlum**

Toplumsal değişim-dönüşüm süreçlerinde eskiyi değiştirmek ya da yıkmak ile yeniyi inşa etmek edimi iç içe gelişir. Toplumsal gelişme süreçlerinin önce eskiyi değiştirmek/yıkmak, ardından yeniyi inşa etmek gibi bir işleyişi yoktur. Eskiyi yıkmak ile yeniyi inşa etmek her zaman ve her yerde iç içe gelişmek zorundadır. Yani direnişçi kimlikle, kurucu, inşacı kimlik eşzamanlı yaşanır ve işlev görür. Toplumsal değişimi ve dönüşümü esas alan her birey, grup, hareket ya da toplumsal birim var olanı doğru bulmadığı, kabul etmediği için onu değişime ve dönüşüme zorlar. Dahası yıkarak yerine doğru bulduğunu inşa etmek ister. Bu istem, zihinsel planda bir tasarım gücü ve iradesinin oluşmaya başladığının göstergesidir. Bu durumda sorun artık tasarımı geliştirmek ve hayata geçirmek olacaktır.

**Örgütlenmek, insanlar arasındaki ilişkileri yeniden biçimlendirmek, yani kendi toplumsallığını yaratmak demektir**

Bu amacında başarılı olmak isteyen her toplumsal birim örgütlenmek durumundadır. Örgütlenmek, insanlar arasındaki ilişkileri yeniden biçimlendirmek, yani kendi toplumsallığını yaratmak demektir. Bir başka deyişle, direnişçi kişilikle beğenilmeyeni değişime zorlar, hatta yıkmaya çalışırken, kurucu kişiliğiyle de kendi toplumsallığını inşa etme çalışmalarını iç içe, birlikte yürütmek durumundadır. Birbirine zıt gibi görünen bu iki çalışmanın optimal dengede yürütülmesi adeta bir yaşam tarzı halini alır. Eskiyi yıkma çabalarının temel nedeni yeniye yer açmak, yeniyi inşa etmektir. Yeniyi inşanın başarısı ise eskiyi değişime zorlama ya da yıkmadaki başarıyla; yani direnişçiliğin sonuç alıcılığıyla ölçülür.

Anlatım kolaylığı sağlamak ve anlamaya katkıda bulunmak amacıyla toplumsal mücadele süreçlerini direniş, kurtuluş, inşa gibi aşamalara ayırmak bir yönüyle anlaşılırdır. Esas olan tüm bu süreçlerin iç içe, birbirini tamamlayan bağlantılı bir diyalektik gelişim içinde olduğunu bilerek soruna yaklaşmaktır. Hakikat bütündür özdeyişi de toplumsal süreçlerin bu karakterinden kaynaklanır. Toplumsal değişim ve dönüşüm süreçlerinin bu diyalektik gelişim tarzını bir an bile göz ardı etmemek, yöntem olarak daha doğru görülmektedir. Tersi yaklaşımlar süreci parçalara ayırmak, hakikatten uzaklaşmak ve çokça eleştirdiğimiz pozitivist bilimin/bilimciliğin tuzağına düşmek tehlikesini içinde barındırır. Hakikati bütünlüklü ele almak, bütünlüğü içinde incelemek amaca en uygun yöntem durumundadır.

## Tarihsel-Toplumsal Gelişmelerde Önderliklerin Rolü

Toplumsal tarih, toplum yaşamındaki olağanüstü dönemlere verdikleri tepkilerle tarih sahnesinden çekilen (silinen) ya da yeniden görkemli giriş yapan halkların örnekleriyle doludur. Böylesi dönemlerde toplumlar için söz konusu olan varoluş ya da yok oluş sorunudur. Kaos dönemleri olarak da adlandırılabilir. Özgürlük imkânı kadar, geriye düşüş, tarih sahnesinden siliniş olasılığı da vardır. Toplumlar tarihinde kader tayin edici böylesi dönemlere verilecek yanıt geleceği de belirler. Bu dönemler aynı zamanda toplumların önderliksel çıkışlara, önder kişiliklere en

çok ihtiyaç duydukları dönemlerdir.

Önderliksel (Ortadoğu kültüründe Peygambersel) çıkışlar incelendiğinde gerek dönemsel, gerekse toplumsal ve kişisel bazı ortak özellikler görülür. Toplumsal yaşamın kendi mecrasında aktığı, çeşitli toplumsal sorunlar olsa bile çözüm olanaklarının da bulunduğu koşullarda önder kişiliklerin varlığına çok da ihtiyaç duyulmaz. Yaşamın normal akışı içinde ortaya çıkan çeşitli sorunların kendi mecrasında çözüm yoluna gireceği bilinir. Yönetimler ve liderlikler bu tür sorunların çözümünde çok da zorlanmazlar. Yani toplumun güncel yaşamını idame ettirmesi önünde ciddi engellerin olmadığı koşullar önderliksel çıkışlara ihtiyaç duyulmayan koşullardır.

**Önderliksel (Ortadoğu kültüründe Peygambersel) çıkışlar incelendiğinde gerek dönemsel, gerekse toplumsal ve kişisel bazı ortak özellikler görülür**

Rutini yaşayan toplumlar içinde direnişçi kimliklerin oluşması beklenmemelidir. Buna ihtiyaç duyulmaz. Toplum kadar birey de rutini yaşamaktadır. Rutin de kendini tekrar olduğundan yaratıcılığa ihtiyaç yoktur. Toplumların yaşadıkları böylesi dönemlere "normal" denmesi belki de bu yüzdendir. Toplumsal alt-üst oluşların yaşanmadığı, yönetenlerin bildik yöntemlerle yönetimlerini sürdürdükleri, yönetilenlerin rahatsızlıkları olsa da farklı arayışlara girmedikleri süreçlerdir. Böylesi süreçlerin sonsuza dek sürmeleri beklenmemelidir. Farklı toplumsal kimliklerden, çıkar gruplarından oluşan toplumlar için böylesi süreçler uzun erimli değildir. Kentli, sınıflı ve devletli toplumlar için asıl olan krizli, sorunlu, kavgalı süreçlerdir. Gelişme dinamikleri de böylesi süreçlerde açığa çıkar.

Gün gelir toplumsal sorunlar yaşanamayacak denli ağırlaşır ve çözümlerini dayatırlar. Artık eskisi gibi olunamayacağı açığa çıkar. Yöneteni eskisi gibi yönetemez, yönetileni de eskisi gibi yönetilmek istemez ve farklı arayışlar içine girer. Klasik adlandırmayla devrim dönemidir söz konusu olan. Tam da toplumların önderliksel çıkışlara ihtiyaç duydukları zamandır. Burada söz konusu olan bireysel bir çıkış değil, bir bireyde de olsa temsil edilen tarihsel toplumsal birikimin zihinsel, kültürel direniş potansiyelidir. Paradigmal ve programatik bir düzey kazandığında toplumlar için yaşamsal önemi olan bir çıkıştır. Burada ya çıkışın gerçekleşmesiyle özgürlük şansı ağırlık kazanacak ya da söz konusu toplumun büyük sorunlarla karşılaşması, hatta dağılmaya kadar gidecek bir sürece hedef olması gündeme gelebilecektir. Tarih her iki türden gelişmelerin zengin örnekleriyle doludur.

Bu durumda çıkışın gerçekleşmesi nicelikten çok nitelikle ilgilidir. Olumsuza gidişi önleme anlamında negatif görevlerin yerine getirilmesini içeren direnişçi kişilikle, yeni, özgür yaşamı inşa etme anlamında pozitif görevleri yerine getirmeyi içeren kurucu kişiliğin bileşkesi olacak bir çıkıştır söz konusu olan. Dar bir grupta, hatta tek kişide bile temsilini bulduğunda o toplumun direnişçi bir kimlik kazanması, giderek özgür geleceğini kendi elleriyle inşa etmesi ve bunu ilgili tüm çevrelere kabul ettirmesi olanaklı hale gelir. Bunun gerçekleşme düzeyi, ortaya çıkacak önderliğin, oluşturacağı kadrosal çekirdeğin, direnişçi kişiliğin gücüne, inşa yetenekleri ve örgütlenme düzeyine bağlı olacaktır.

Amerikan Devrimi'nden Fransız Devrimi'ne, Türkiye Ulusal Kurtuluş Savaşından Asya, Afrika ve Latin Amerika'da yaşanan ulusal demokratik devrimlere, 1979 İran İslam Devrimi'ne kadar ilk akla gelen toplumsal alt üst oluş süreçlerinin temel karakteristik özellikleri benzerdir. Zihinsel düzeyde anlamlı bir doğuşu gerçekleştirmiş ve bunu bedenleştirme çabası içinde olan önderliği, pratikleştirecek siyasi iradesi ve öncülüğü oluşmuş toplumsal süreçler özgürlük yanı ağır basan gelişmelerin zeminini yaratmıştır. Tarihte iz bırakan devrimler olarak anlam bulan toplumsal değişim ve dönüşüm süreçleridir bunlar. Böylesi bir doğuşu -çıkış olarak da okunabilir- gerçekleştirememiş olanlarda ise özgürlük yanının değil, sistemin kendini sürdürme olanaklarının ağır bastığı, en fazla restorasyonla biten sonuçlar ortaya çıkarmıştır. En son Ortadoğu'da 40-50 yıllık rejimleri yıkan ve kimilerinin "Arap Baharı" olarak adlandırdıkları süreç ikinci olasılığın baskın gelmesinin güncel kanıtıdır.

Ortadoğu'daki Halklar Baharı spontane, halkların kendiliğinden başkaldırısı biçiminde gelişmiştir. İdeolojik önderlikten, politik siyasi irade ve öncülükten, programatik ön hazırlıktan yoksunlukları nedeniyle bu hareketler, rejimlerin başında olanları değiştirse de yaratılan özgürlük olanakları halklar lehine değerlendirememiştir. Küresel hegemonik sermaye ve iktidar tekellerinin çıkarları için artık verimsiz, küresel sermayenin dolaşımı önünde engel görerek değiştirmek istedikleri statükocu ulus devlet rejimlerini değiştirmelerine zemin sunulmuştur. Aslında bölge halklarının enerjisiyle ortaya çıkan fırsatlar hegemonik güçlerin çıkarları doğrultusunda

kullanılmıştır. Bunda yaratılan değerlere sahip çıkarak fırsatları halklar lehine değerlendirecek zihinsel/ideolojik birikimle donanmış örgütlü toplum haline gelinememiş olması esas rolü oynamıştır. Bu nedenle de ortaya çıkan sonuçtan yararlanan halklar değil, küresel hegemonik sermaye ve iktidar tekelleri olmuştur.

### Stratejik Zihniyet, Siyasi İrade ve Örgütlü Güç Zorunluluğu

Bu deneyimin de ortaya koyduğu gibi sadece eskiyi yıkmak için değil, yeniyi inşa etmek için daha fazla stratejik zihniyet, siyasi irade ve örgütlü güce ihtiyaç vardır. Yani yıkılanın yerine neyin, nasıl ve hangi güçlerle konulacağını doğru tespit edecek bir stratejik önderlik, onu hayata geçirecek siyasi irade ve örgütlü güç olmadan, ortaya çıkacak tarihi fırsatları halklar lehine değerlendirmek pek de mümkün olmamaktadır. Böylesi süreçlerin sonuçlarından ise, yönetim sanatında ustalaşmış olan egemenler yararlanmaktadırlar.

Spontane ve sonuçları küresel hegemonik güçlerce kendi çıkarlarına kullanılmış olsa da halklar baharı, bölgesel düzlemde var olan direniş kültürünün güçlenmesine, direnişin örgütlü biçimde süreklileştirilmesine, Rojava Devrimi ve Türkiye'de Gezi Parkı direnişiyle başlayan dalgada görüldüğü gibi halklarımızın özgürlük zemininin olgunlaşmasına yol açmıştır. Esas sonuçları birkaç yıl içinde daha somut olarak görülebilecektir.

Sonuçlarını tüm yönleriyle derinliğine incelememiz ve dersler çıkarmamız gereken önemli bir deneyimi yaşıyoruz. Bu deneyim, bölgesel düzlemde eksik olmayan direnişçi kişiliğin tarihsel toplumsal kökleriyle buluşarak kurucu, gecikmeli de olsa inşa kişiliğine evirilmesinde önemli bir rol oynayacaktır.

Hemen tüm devrimci demokratik hareketlerin ortak özelliklerinin başında mücadelenin belli bir düzey kazanmasına kadar direnişçi, negatif görevlerin yerine getirilmesinin ön planda olması gelmektedir. Mücadele koşulları böylesi bir duruşu zorunlu kılmaktadır. Egemen sömürücü sermaye ve iktidar tekellerinin bileşkesi olan sömürgeci/sömürücü faşist devlet terörü, önemli oranda geriletilmeden pozitif görevlerin, yani kurucu/inşa görevlerinin öne çıkması zor olmaktadır. Örgütlenme anlamındaki inşa görevleri de esas olarak direnişin güçlendirilmesi ve başarı koşullarının yaratılmasına dönük olarak yerine getirilmektedir. Bu gerçeklik direnişçi bir örgüt ve militan kişilik oluşturmaktadır. Hegemonik sermaye ve iktidar tekellerine karşı mücadelenin başlangıç koşullarında bu durumun gerekliliğini, hatta kaçınılmazlığını anlamak ve bir ölçüde onaylamak mümkündür. Ancak bu durum bir yaşam tarzı haline geldiğinde tutuculuğa, giderek dogmatizme dönüşme riskini taşımaktadır. Türkiye devrimci demokratik hareketinin yakın mücadele tarihi buna iyi bir kanıt durumundadır.

Türkiye ve Kürdistan Devrimci Demokratik Hareketi'nin gerek 1920'li yıllardaki mücadelelerine, gerekse 12 Mart ve 12 Eylül askeri faşist darbelerine karşı yiğitçe direnme savaşımına rağmen ezilmesinde, faşizme karşı direnişi ve özgürlük istemini toplumsal düzeyde örgütleyememesinin rolü yadsınamaz. Özellikle de bu darbelerden sonra bir türlü toparlanamaması ve sürekli bölünmesinde, toplumsal mücadele diyalektiğine parçalı yaklaşımın belirleyici rolü olduğunu söylemek durumundayız.

**Gün gelir toplumsal sorunlar yaşanamayacak denli ağırlaşır ve çözümlerini dayatırlar. Artık eskisi gibi olunamayacağı açığa çıkar**

Hakikatin parçalı ele alınışı her birimin kendini tek doğru, en devrimci, en yiğit, en fedakâr vb. görmesini; dışındakileri ise direkt ya da dolaylı olarak egemen sistemin uzantısı, en iyi ihtimalle "farkında olmadan egemenler tarafından yönlendirilen" biçiminde değerlendiren bir anlayışa yol açar. Bu değerlendirme tarzı giderek toplumdan kopma, topluma rağmen toplum kurtarıcılığına soyunma gibi bir görünüm ortaya çıkarır. Zihinsel kurgu böyle oluşturulduktan sonra pratiği de bu çerçevede gelişir. Bu durumda da karşısında asıl mücadele edilmesi gerekenler unutularak birbirine düşme, birbirini tüketmeye çalışma adeta kader olur. Bu da sermaye ve iktidar tekellerinin her türlü özel savaşına uygun zemin yaratır. Birleşik devrimci mücadele cephesinin geliştirilmesi yerine sömürgenlere karşı parçalı duruş devrimci güçlerin heba olması sonucunu doğurur.

Anadolu ve Mezopotamya halkları öncü güçlerinin yakın tarihini incelediğimizde karşımıza çıkan ne yazık ki yukarıda özetlenen tablo olmaktadır. Tüm yetmezliklerine karşın, bu tarihin sahip çıkılacak, mücadelenin temel dayanağı haline getirilecek güçlü bir direniş mirası olduğu gerçeği hiçbir biçimde yadsınamaz, küçümsenemez. Tersine mücadelenin esin kaynağı, yol göstericisi olan bir miras yaratmıştır. Bir de reddedilmesi, karşısında mücadele edilmesi gere-

ken ihanet mirasını görmek, bilince çıkarmak gerekmektedir. Direniş mirasını temel güç kaynağı haline getirirken, ihanet mirasını reddetmek, mücadele ile ortadan kaldırmak gelişmenin olmazsa olmaz koşuludur.

## Toplumsal Gerçeklikler İnşa Edilmiş Gerçekliklerdir

Daha önceki devrim ve devrimcilerin yaşadıkları temel bir sorunu bugün Kürdistan Özgürlük Hareketi de yaşamaktadır. Olumsuza gidişi, kültürel soykırımın başarıya gidişini engelleme anlamında negatif görevlerin yerine getirilmesi çerçevesinde biçimlenmiş örgüt ve kadro gerçekliğinin, özgür yaşamı inşa etmeyi dönemin pozitif görevlerinin yerine getirilmesinde zorlandığı görülmektedir. Devletsiz çözümün tüm zihinsel unsurları sunulmuş, örgütlü bir halk gerçekliği de ortaya çıkarılmıştır. Geriye ince bir işçilikle bu gerçekliğin kurumlaşmasını sağlamak kalmaktadır. Önümüzde somut pratik örneklerin azlığından, küresel ve bölgesel sermaye ve iktidar tekellerinin saldırı ve engellemelerinden söz edilebilir. Bunların gerçeklik payları da yüksektir. Ancak temel sorun bunlar değil, toplumsal geriliklerimizin bir sonucu olarak direnişçi ve kurucu kişilik ve kimliklerin baştan beri bütünlüklü gelişmeyişidir.

**Parti kadroları tamamıyla ideolojik ve politik yeterlilikle birlikte, özellikle her koşul altında özgür yaşam ahlâkına bağlılığı sergileyecek güçte olmak durumundadır**

İnşa çalışmaları öncelikle zihinseldir. Her yeni önce zihniyette oluşur, zamanla ve mücadele ile maddi gerçeklik haline dönüşür. Bu yüzden "toplumsal gerçeklikler inşa edilmiş gerçekliklerdir" denilmektedir. Halklar boğazlaşması alanı haline getirilmiş bulunan Ortadoğu'da yaşanan kaosa, Ortadoğu halklarının tarihsel, toplumsal ve kültürel değerlerine en uygun çözüm olarak Kürt Halk Önderi Abdullah Öcalan'ın geliştirdiği Demokratik Ulus çözümü de böyle bir gerçekliktir. Her toplumsal gerçeklik öncelikle zihniyette oluşur, bedenleşmesi ise ardından gelir. Bu durum tüm önderliksel ve paradigmal çıkışlar için de geçerlidir. Demokratik ulus da zihinsel bir formdur. Onun kurumlaşması, ete kemiğe, yani bedene bürünerek ifadeye kavuşmasıdır. Günümüzde yeterince kavranamayan da bu durumdur. Demokratik ulusun yaşamsallaşması anlamına gelen kurumlaşması, sanki günlük olarak yerine getirilmesi gereken inşa etme görevi değil de, gelecekte önümüze çıkacak bir görev gibi ele alınmaktadır. Oysa bu zihinsel form, günümüzde önemli oranda inşa edilmiş, maddi gerçekliğe kavuşmuş bir gerçeklik olarak yaşanmaktadır. Anda oluşmak, geçmiş-şimdi-gelecek diyalektik bütünlüğünü esas almak gerekmektedir. O halde sorun onu yoktan var etmek değildir. Her komün, meclis, akademi, kooperatif, demokratik toplum örgütleri, demokratik özerk, özyönetimler, tüm kolektif platformlar demokratik ulusun yaşanması anlamına gelmektedir. Yerine getirilmesi gereken temel görev, tüm bu yapılanmaların demokratik bir toplumsal sözleşme çerçevesinde, toplumsal yaşamda beyin işlevi görece bir koordinasyona kavuşturulmasıdır.

Kürdistan Özgürlük Hareketinin Kürt halkı tarafından benimsenmesi, dar bir kadro hareketi iken kısa sürede halk hareketine dönüşmesi kendiliğinden gelişmedi. Kürt toplumunda yaşanan büyük bir boşluğu doldurması, tarihsel ve toplumsal bir ihtiyaca cevap vermesi bu gerçekliği ortaya çıkardı. Dönemin gerekli kıldığı direnişçi militan kişilik ve kimlik, kültürel soykırımın başarıya ulaşmasını engellemek kapsamında dönemin negatif görevlerini yerine getirmeye çalıştı. Bu da öze dönüşü sağlayan bir duruşu ortaya çıkardığından ötürü halk nezdinde kabul gördü. Özgürlük Hareketinin bundan sonra da rolünü oynayabilmesi, halk içindeki güvenilirliğini koruyabilmesi dönemin ihtiyaçlarına cevap vermesine ve güncel görevlere doğru sahip çıkmasına bağlıdır. Değişen dünya ve bölge koşullarında, Kürdistan ve Türkiye'nin yapısal sorunları yerinde durmakla birlikte, önemli değişiklikler de meydana gelmiştir. Kürt varlığı, kimliği ve özgür yaşam hakkı ve iradesi dosta düşmana kabul ettirilmiş olmasına karşın hala güvencelere kavuşturulamamıştır. Her an küresel ve bölgesel soykırımcıların hedefi durumundadır. Dönemin inşa görevlerinin temeli de 40 yıllık mücadele ile açığı çıkarılan değerleri kalıcı güvencelere kavuşturacak bir mücadelenin geliştirilmesidir. Devlet dışı toplumsal yaşam ve özyönetimin kurumlaştırılması ve kabul ettirilmesidir. Bu da yeni dönemin gerekli kıldığı direnişçilikle kuruculuğu birlikte geliştiren mücadele kişiliği ve tarzıyla mümkündür. Bu görevlerin layıkıyla yerine getirilmemesi durumunda benzeri birçok örnekte görüldüğü gibi kapitalizmin sol mezheplerinden birine dönüşme, karşıtlarına benzeşme, sistem içileşme tehlikesi büyüktür.

Lenin "Demokrasi, sosyalizmin öğrenildiği ilkokuldur" diyerek önemli bir tespitte bulunmuştu.

Reel Sosyalizmin çözülüşünün temel nedenlerinden biri de sosyalizmin demokrasisiz geliştirilebileceği yanılgısıydı demek abartı olmaz. Benzer yanılgılara düşmemek, söz konusu tehlikeleri yaşamamak için dönemin inşa görevlerini ahlaki ve politik çerçevede yerine getirmek yaşamsal önemdedir. Bu tarihsel sorumluluğun gereklerinin hangi örgüt ve kadro gerçekliğiyle karşılanabileceği konusunda Kürt Halk Önderi Abdullah Öcalan şu belirlemeleri yapmaktadır:

"Demokratik ulus inşası sosyalizmin inşasından öncelikli olup, sosyalizme giden yolu da açar. Bu inşa sosyal bilimde devrimi gerektirirken, ahlaki ve politik görevleri birlikte yerine getirmekle de bağlantılıdır. Kapitalist modernitenin tüm kuşatmalarına rağmen, PKK öncülüğü bu çerçevede rolüne sahip çıktıkça başarılı olabilir. Bu durumda kadroların kendilerini eğitmeleri ve özgür yaşam felsefesini yaşam tarzı haline getirmeleri şarttır. Parti bir bütün olarak karşıdan ve içten her türlü saldırıya karşı kendisini ancak ideolojik ve politik kimliğiyle savunabilir; hamle gücünü kazanıp toplumla bütünleşebilir. Parti kadroları tamamıyla ideolojik ve politik yeterlilikle birlikte, özellikle her koşul altında özgür yaşam ahlâkına bağlılığı sergileyecek güçte olmak durumundadır. Ortadoğu kültüründe 'insan-ı kâmil' denilen kendi kendine yeterli birey olma gücünü güncelleştirerek sağlamak durumundadır. Tüm iktidarcı, milliyetçi, cinsiyetçi, dinci ve liberal köreltici ve hakikatten uzaklaştırıcı ideolojileri ve yaşam tarzlarını boşa çıkaracak gücü sergileyebilmelidir. Çağlar boyunca insan-ı kâmillere duyulan ihtiyaç en çok günümüz için gerekli olup, bu da ancak modern sosyalist kadrolar olmakla mümkündür. Ancak böylesi kadroların varlığı temelinde demokratik ulusal yaşamın inşa sürecine girişilebilir. Her kadro gerektiğinde kendini yüzlerce demokratik ulus örgütüne dönüştürerek görevini başarabilir. Yoksa adı geçen ideolojiler ve yaşam tarzlarının etkisi altında yaşayan bir kadro ve örgütü ancak sorunların kaynağı olabilir. İdeolojik, politik, ahlaki ve örgütsel yeterlilik her önder kadronun demokratik ulus inşasındaki başarı güvencesidir." (Demokratik Toplum Manifestosu-5.Kitap)

İdeolojik, politik ve ahlaki olarak hangi kimlikle adlandırılırsa adlandırılsın özgür yaşamı, özgür yaşam felsefesini esas alan her kurumlaşma, özünde demokratik ulus inşasına giden yolun kilometre taşlarındandır. Özgür yaşam toplumsallıkla mümkündür. Kapitalist modernite liberalizminin azdırdığı birey ve bireycilikle özgür yaşamın inşası mümkün değildir. Özgür yaşam-doğal toplum ilişkisini en iyi güncelleme modeli/formülasyonu olarak demokratik ulus inşası, iddialı her toplumcu grup, hareket ve kadroları için başarının temel ölçütü durumuna gelmiştir.

Demokratik ulus tüm etnik, kültürel, dilsel, dinsel, mezhepsel vb. toplulukların farklılıklarını gözeten eşitliği, özgünlüklerinin özerkliği-özgürlüğü, kendilerini ifade etme, örgütleme ve geliştirme özgürlüklerinin güvence altına alınması temelinde gelişen gönüllü birlikteliğidir. Daha genel bir tanımla bu ortak zihniyeti paylaşanların topluluğudur denilebilir. Kapitalist modernitenin ulus ve ulus devletinin tekçi zihniyetine karşılık, demokratik ulus çoklu kimliklerin gönüllü ve özgür birlikteliğinin yarattığı toplumsallıktır. Bu anlamda Demokratik ulus özgürlüğe ve eşitliğe en yakın ulus tanımıdır. Bu çerçevede özgürlük ve eşitlik arayan toplumların ideal ulus anlayışıdır diyebiliriz. Burada temel ölçü bileşenlerinin özgür yaşam felsefesini esas almalarıdır. Dönemin temel görevi tüm boyutlarıyla demokratik ulusun inşa çalışmalarını ertelemeden yaşama geçirmektir. Direnişçi kimlik ve kişilik ile kurucu kimlik ve kişiliğin bütünselliğini sağlamanın yolu da buradan geçmektedir.

# Öz-Yönetim ve Siyasi Örgütlenme

**Michael Albert**

Çağımız yüksek sesle bir iddiada bulunuyor, örneklenecek olunursa, modern siyasal yapılar eskimiş ve gereksizleşmiştir.

Her gün bunu daha iyi kavramaktayız.

Örneğin benim yaşadığım yer, Birleşik Devletler, tartışmasız, şu an uygulanan en demokratik siyasal sistemlerden birine sahip.

Olağanüstü yoğunlaşmış kurumsal zenginlikler ve siyasal sonuçlara hükmeden güç olmasaydı, siyasal tercihleri çarpıtmak için medya bilgiyi kısıtlamasa ve manipüle etmeseydi, mevcut iki parti ortak birleşik bir partinin iki ayrı kolu gibi olmasaydı, aptalca ve seçmenler kurulu gibi en iyi ihtimalle tarih hatası yapılar olmasaydı, seçimler seçmenlerin yarısından daha fazlasının isteklerinin görmemezlikten gelindiği (diğer yarısının çoğunda olduğu gibi, fakat bu başka bir konu) kazananın tüm işleri ele almasıyla sonuçlanmasaydı ve seçimler önceden hazırlanmış hilelerle kolaylıkla gasp edilmeseydi bile modern seçimsel ve parlamenter demokrasi halen en fazla katılımı ateşleyen, sunulan görüşü aydınlatan ve adilce anlaşmazlıkları çözen bir sistemden çok geniş ölçüde farklı olacaktı. Nitekim tüm dünyada, sorun kendini göstermektedir. Daha iyi bir siyasal sistem nedir?

**Avrupa ve Türkiye'de aktivistler sokaklara çıkarken –diktatörlükten 'demokrasiye' çeşitlilik gösteren yönetimleri protesto ederken, öfkeden öte, direnişlerini yükselten nedir?**

Mevcut siyasal sistemlerin yerine biz ne istemekteyiz? Ortadoğu, Kuzey Afrika, Avrupa ve Türkiye'de aktivistler sokaklara çıkarken –diktatörlükten 'demokrasiye' çeşitlilik gösteren yönetimleri protesto ederken, öfkeden öte, direnişlerini yükselten nedir? Onlar ne istiyorlar? Biz ne istiyoruz?

Yönetim biçiminin kapsamı müşterek kurallar ve yasaları çıkarma, müşterek program ve arayışları hayata geçirme ve kural ve kanunların ihlal edilmesini içeren tartışmalı iddiaların hükme bağlanmasıdır. Öngörülü siyasal görev değerlerimizi ve bunları gerçekleştirebilen bir takım kuruluşlar belirlemek. Halihazırda ki amaçlarımızı uygulamak zorundayız.

Pozitif siyasal vizyon tüm dünyada genişçe paylaşılacak yeterlilikte henüz açıklanmadı, araştırılmadı, ve tartışılmadı. Bununla birlikte, diğerleri arasında ABD merkezli aktivist ve siyasal bilimci Stephen Shalom, hiç değilse hazırlık sunumunda kendisinin katılımcı idare olarak tanımladığı, internet ortamında bulunan,ZNet'inhttp://www.zcommunications.org/znet/topics/parsoc alt sitesi olan Katılımcı Toplum aracılığıyla, işlemeye başladı. Bu makalede, çok az uyarlamayla, ağırlıklı olarak Shalom'un çalışmasına dayanacağım.

### Anarşist Kökenler

Fransız anarşist Proudhon, "idare edilme, hepsi de ne buna hakkı ne bilgisi ne de erdemi olan, yaratıklar tarafından gözlenmek, denetlenmek, ispiyonlanmak, yöneltilmek, kanuna tabi kılınmak, disiplin altına alınmak, kuşatılmak, beyin yıkamaya tabi tutulmak, uyarılmak, kontrol edilmek, takdir edilmek, değerlendirilmek, sansürlenmek, emre tabi olmak... İdare edilmenin anlamı birinin her harekette, etkinlikte, veya işlemde; not edilmesi, kayıt altına alınması, nüfus sayımına dâhil edilmesi, vergilendirilmesi, damgalan-

ması, yetkilendirilmesi, tavsiye edilmesi, ihtar edilmesi, engellenmesi, ıslah edilmesi, tanzim edilmesi, düzeltilmesidir. Hükümetin anlamı, hepsi de kamu yararı ve genel iyilik adına, haraca tabi tutulmak, eğitilmek, fidyelendirilmek, sömürülmek, tekelleştirilmek, zorlamak, baskı altına almak, şaşırtmak ve soymaktır. Sonra, direnişin ilk işaretinde veya ilk şikayet sözcüğünde, o birisi bastırılır, cezalandırılır, hor görülür, rahatsız edilir, takip edilir, dürtülür, hırpalanır, boğularak öldürülür, hapsedilir, kurşunlanır, ağır silahlarla taranır, yargılanır, mahkum edilir, sürgün edilir, feda edilir, satılır, ihanet edilir, buda yetmezmiş gibi, alay edilir, dalga geçilir ve onursuzlaştırılır. Hükümet budur. Onun adaleti ve ahlakı budur!" diye yazdı.

Bu feryada cevap olmaya çalışan ciddi insanlar ve diğer benzer anarşist formülasyonlar için baş gösteren temel sorun ise devlet ve hükümetin sıkı denetim altına alma karakteristik özelliğinin nasıl aşılacağını açıkça belirtememeleridir. Her bir vatandaş ve topluluğun örgütsel olarak özgürce kendi eylemlerini nasıl belirleyeceklerini açıklayamıyorlar. Ortak normları nasıl yasallaştıracağız, kolektif programları nasıl uygulayacağız ve bir şekilde her aktöre uygun nüfuz sağlayan kanun ihlali ile başa çıkmak gibi anlaşmazlıkları da kapsayan konularda nasıl hüküm vereceğiz?

Anarşistlerin halkın üstünde ve halktan ayrı faaliyette bulunan devlet tarafından empoze edilen kısıtlamadan uzak özgürlük isteği uygun ve doğruydu. Bu dönüşümler siyasal yükümlülüklerin üstesinden gelecek herhangi bir çaba biçimini aldığında ise baskıcı olmaya eli mahkûmdur, bununla birlikte ki bazen gerçekleşmektedir, bu çok uzağa giden yoldur. Kurumları sürdürme yoluyla yasallaşmayı başarma, hüküm verme ve kolektif uygulama, kendi başına, sorun değildir. Sorun bunu halkın istek ve ihtiyaçlarından kopuk yollarla yapmaktır. Eğer kendi değerlerimizi yaratacaksak halkın üzerinde varlığını sürdüren devletlere son vermeyi başarmalıyız. Bunun yanında, bunu gerçekleştirme görevi kolektif olarak elde edilecek ihtiyaç duyulan siyasal yükümlülüklerin feda edilmesi ile başarılamaz. Bu nedenle, sorunla yüz yüze geliyoruz. Hangi kuruluşlar siyasal hayatın yükümlülüklerini –yönetim biçimini - karşılayabilir aynı zamanda tüm sosyal değerlerimizi karşılarken?

### Siyasal Vizyon İhtiyacı

Eli sopalı bir eşkıya en insani toplantıyı bile dağıtabilir. Sopalı eşkıyalar, tüm çeşitleriyle, alkollü içecekten, kıskançlıktan, kibirden, açgözlülükten, hastalıktan veya diğer anti-sosyal nedenlerden olsun, iyi bir toplumda yok olup gitmeyeceklerdir.

Aynı şekilde, hiç bir çözüm aracına sahip olmayan bir anlaşmazlık en iyi atmosferlerde dahi, çok büyük ölçüde anlaşmazlığın nedenlerinin ötesine geçen bir mücadeleyi yükseltecektir, tırmanan anlaşmazlık Hatfields ve McCoys, kuzeyli ve doğu devletleri, kırsal ve kentsel bölgeler, Fransa ve Almanya yada Pakistan ve Hindistan arasında meydana gelse bile.

Eşkıyalar tarafından sürüklenen sosyal parçalanmayı ne önleyebilir? Tırmanan anlaşmazlıkları ne önleyebilir? Daha genel olarak, eğer hemfikir olunmuş sosyal normlardan yoksunsak, insanlar sürekli bir biçimde sosyal projeleri sıfırdan başlatmak zorunda kalacaklardır. Daha önce kabul edilmiş sorumluluklar ve uygulamalardan yararlanmak mümkün olmayacaktır. Tekrar tekrar ve bitmek tükenmek bilmeden asla uygulanmayacak noktaya kadar müzakere edilecektir.

**Eğer kendi değerlerimizi yaratacaksak halkın üzerinde varlığını sürdüren devletlere son vermeyi başarmalıyız**

İyi bir idarede, ihlal edilemez yükümlülükleri bilecek miyiz veya yaptığımız herşey her yeni günle yakalanmaya aday mı olacak? Bir önceki durumda, uygar bir var olmayı elde edebiliriz. Bir sonraki durumda, sadece kaosa sahip olacağız. Sosyal başarıya sahip olmak için siyasal yapılara ihtiyaç duyuyoruz. Kurumsal roller elbette bazı seçenekleri ortadan kaldırıyor, fakat aynı zamanda şahane bir biçimde başkalarına olanak tanıyor. Engellenen seçeneklerin şiddetli bir biçimde zarar vericiyse ve elde ettiğimiz seçeneklerin hepsi arzu edilenlerse, kurumsal rollerin sınırlandırmaları ve tanıdığı olanaklar bize fayda sağlar.

Diğer bir ifadeyle, en makul ve karşılıklı olarak üzerinde uzlaşılan roller ve yükümlülüklerin dahi, bir ölçüde de olsa, seçeneklerimizin çeşitliliğini sınırlayacakları gerçektir. Yasalar yapmaya izinli olduğumuz şeyleri kısıtlarlar. Gelenekler, normlar, anlaşmalar ve benzerleride. Doğrusu, herhangi bir rol için, davranış ile çelişkili rol ortadan kaybolur, karakteri gereği, bir seçenek olarak. Bununla birlikte, makul karşılıklı uzlaşılmış roller bütün çeşitli seçenekleri başarılmalarına olanak tanımak vasıtasıyla çok daha geniş ve daha da ulaşılabilir yaparak bize uygun hale getiriyor. Kavşaklarda kırmızı ve yeşil ışıklara sahip olma bizim sürüş opsiyonlarımızı sınırlamaktadır. Kırmızı da durmak ve yeşil de gitmek zorundayız, bunun kural olduğunu varsayarak. Fakat bu sınırlama aynı zamanda bizi ha-

yatta tutarak yapmayı seçebileceğimiz diğer tüm şeyleri yapmamıza imkan veriyor, yanı sıra kavşaklarda kazasız sürüşe ve hareket etmemizi engelleyen trafik sıkışmalarındaki gecikmelere takılmamamıza olanak veriyor. Daha genel anlamda, kurallara sahip olmak seçeneklerimizi bir bağlamda daraltıyor olsa bile, hepimizin tabi olduğu, kolektif olarak belirlenmiş farklı kurallara sahip olmak, bu tür kurallara sahip olunmaması durumuna oranla çok daha fazla etkili ve farklı olarak hareket etmemize imkan veriyor. Eğer siyasal kurumlar uygun bir şekilde seçenekleri sınırlıyorsa ve arzu edilir bir şekilde seçeneklere olanak veriyorsa, o zaman kurumsal normların getirdiği etkileşimli etkinliğin uyum ve rahatlığı sınırlamaların uygulanmasının yol açacaklarından daha ağır basacaktır.

Eğer daha önceden üzerinde anlaşmaya varılmış rol ve yükümlülüklerimi ihlal edersem, büyük ihtimalle sıkıntıya neden olacaktır ve muhtemelen tamamıyla diğer insanların beklenti, hareket ve seçeneklerini engelleyecektir. Herkese öldürme özgürlüğü istemiyoruz. Kullanıcıların arabayı kırmızı ışıkta sürmesini istemiyoruz. Nede her gün yenilenen kurallara ulaşmak zorunda olmayı istiyoruz. Onları devam etmeleri için yaptık. Biz kullanımı daha fazla özgürlüğe olanak veren araçların keyfini çıkarmak istiyoruz. Kullanımı ek özgürlükleri sınırlayacak araçların keyfini çıkarmak istemiyoruz. Zorunlu olmayan kısıtlamalardan kaçınmak istiyoruz, fakat bunu aynı zamanda daha önceden kararlaştırılan rol yükümlülükleri koruyarak, ancak diğerlerinin de bizim sahip olduğumuz aynı özgürlüklere sahip olmasıyla tutarlı bir şekilde olmasını istiyoruz.

Yani, dayanışma, çeşitlilik, eşitlik (bunun tarafsızlık anlamına geldiği veya, siyasal alan içinde, adalet, yükümlülükleri de kapsayan sorumlulukların ve çıkarların uygun paylaşımı anlamında ve ihtiyaç duyulduğunda, sınırlama, ve hasarları dengelemek için mükafatları da kapsayan ve ihtiyaç duyulduğunda hasarları engellemek için cezalandırmalar) ve öz yönetim ile uyum içinde siyasal yükümlülüklerin üstesinden gelmemize imkan veren kuruluşları oluşturmaya ihtiyacımız var. Bu sonuncusu belki en merkezi olandır. İfade edilen, her aktörün onu etkileyen kararların alınmasında orantılı söz sahibi olma durumudur. Beni daha fazla etkileyen kararlarda daha fazla söz sahibi, daha az etkileyen kararlara daha az söz sahibi olmamdır ve herkes için aynı durum geçerlidir. Siyasal vizyon için soru şudur: hangi kurumlar bu değerleri uygulayabilir?

## Başarısız Siyasal Vizyonlar

Başarısız olan cevaplardan biri Marksizm-Leninizm olarak adlandırılan perspektiften geliyor. Tarihsel olarak da kanıtlandığı gibi, "proletarya diktatörlüğü" kayda değer nedenlerle peşinden koşulduğunda bile, hemen hemen kusursuzca parti diktatörlüğüne, ondan sonra politbüro, ve sonuçta, en kötü durumda yardımseverin, daha kötüsü, megalomanca bir diktatöre dönüştü. Arzu edilen siyasal yaşam formuyla eş tutulabilen bu yörünge her zaman için berbat bir leke olarak "Solun" siyasal tarihinde kalacak. "Demokratik merkeziyetçilik" ile yönetilen "öncü" bir tek parti dışındaki tümünü yasa dışı ilan etmek demokrasiyi ve daha fazlasıyla öz yönetimi yıktı.

Demokratik merkeziyetçilik sistematik olarak katılımcı itkileri sekteye uğratıyor, geniş kitleleri pasivizme teşvik ediyor, korkuyu besliyor ve otoriter rejimler doğuruyor ve bunu birçok Leninistin arzuladığının çok daha fazlasıyla yapıyor. Düzenli olarak dış muhalefeti yasa dışı ilan etmek ve baskı altına almak veya eleştirisel oldukları zaman üyeleri branşlar arasında transfer etme aracılığıyla içteki farklı görüşleri manipüle etmek, örnekte de olduğu gibi, demokrasiyi meydana getirmiyor. Olumlu kendine özgü Leninist motivasyon ne olursa olsun, Leninist uygulama daha iyi bir yönetime yol açmıyor.

Batı-tarzı seçimli "demokrasi" siyasal vizyon sorusuna başka bir cevaptır ve tartışmasız siyasal olarak Leninist tek-parti devlet ve diktatörlüğünden daha iyi olduğu halde, yine de katılımcı demokrasinin çok uzağındadır. Aşırı derecede eşitsiz gelir dağılımı siyasal kağıt oyununda daha başlamadan hilelere yol açmaktadır. Vatandaşlar toplumun elit kesimleri tarafından sisteme uyumluluk temelinde ön elemeden geçirilmiş adaylar arasında seçim yapıyor. Ve batı tarzı demokrasideki paraya dayalı sorunların üstesinden gelmek için üretim araçlarının özel mülkiyetini ortadan kaldırsak dahi, katılımcı demokrasi genellikle halkın çıkarlarına ters olan ve halkın istemlerine yabancılaştırılmış siyasal aktiviteleri yürütmek üzeri belirli aralıklarla yapılan seçimlerle temsilcilerin seçilmesinden daha fazlasına ihtiyaç duyuyor. Bazı anarşistlerin doğru olmayan iddiası ise yönetim olgusunun kendi başına baskıcı olduğu dolayısıyla bunun dışındaki her şey ne olursa olsun kilit açıcı olduğudur. Bununla birlikte, birçok anarşistin hala doğru olan iddiası ise halkın üzerinde varlığını sürdüren, halka dayatmada bulunan ve halkın katılım istemini, bilgilendirilmesini yansıtmayan bir yönetimin baskıcı olduğudur. Ve sorunun örneklerini oluşturan bu durumlar mevcut batılı siyasal yapılar tarafından ifade edilmiyor.

Temsilcilerin seçilmesi bazı durumlar için makul ve belki de bir sorunu enine boyuna ele almaya, tar-

tışma ve incelemeye olanak tanıyan doğru katılımcı bir demokrasinin temel bir parçası olsa da rekabet eden görüşlerin kendisini tümden açığa vurması eşliğinde siyasal organizasyonun her evresinde önemli siyasal plan ve politikalar üzerine sık ve düzenli halkoylamaları kanımca temsilci adayları için oylamaya en azından önemli bir ilave olacaktır. Ancak, bir soru baş göstermektedir; adalete hizmet ederken aynı zamanda temel hakları koruyan ve, doğrudan olsun yada olmasın veya istendiğinde temsilciler aracılığı ile, bütün vatandaşlara uygun öz yönetim hakkı veren katılımcı karar vermeyi, tartışmayı ve dahil olmayı geliştiren ve mümkün kılan bir mekanizma yaratabilir miyiz?

### Katılımcı İdare

Her ikisi de değerlerimizi bozduklarından hiç kuşkusuzca çok hızlı bir biçimde Leninizm ve parlamenter demokrasiyi reddettikten sonra, farkına varılması gereken ilk önemli şey ise siyasal yaşamın arzu edilen bir toplumda ortadan kaybolmayacağıdır. Bu birçoklarına tümüyle açık görünebilir, fakat daha iyi bir gelecek tasavvur etme sorununa yaklaşımda bunu anahtar noktayı gözden kaçıranlar da var. Siyasal yaşamın yapısı değişim geçirecek, evet, fakat onun vatandaşlarla olan ilgisi azalmaktansa daha da yoğunlaşacak.

**Biz kullanımı daha fazla özgürlüğe olanak veren araçların keyfini çıkarmak istiyoruz. Kullanımı ek özgürlükleri sınırlayacak araçların keyfini çıkarmak istemiyoruz.**

Siyaset imtiyazlı grupların hâkimiyetlerini sonsuzlaştırdıkları bir alan olmayacaktır. Bundan böyle ezilen seçmenlerin adaletsiz bir statükoya değil, bir muhalefet olarak, mücadelesi olacaktır. Fakat arzu edilen bir yönetime sahip olmak sosyal seçeneklerle ilgili evrensel bir sözleşmeye sahip olmak anlamına gelmiyor. Eğer evrensel bir sözleşmenin varlığını varsayıyorsak çok az tartışacak şey var, ama aynı zamanda bir yanılgı içinde hareket edeceğiz –ve aynı zamanda çok da sevimli olmayan bir yanılgı. Homojenleştirilmiş zihinler üzerine özgürlüğe kavuşmuş koşulların görüntüsünü inşa etmeye eğilimli değillerdir.

Sosyal çeşitliliğin amaçları rekabet eden fikirlerin paralelinde uygulanmasını, her ne zaman mümkün olursa, dikte ettiği halde, çoğu zaman bir program diğer programların pahasına uygulanmak zorunda kalınacaktır. Kamusal seçenek sorunu bu nedenle ortadan kalkmayacaktır. Dahası, arzu edilen toplum katılımcı dürtülerimizi alevlendireceğinden, örnek bir toplumda tartışma, yatışmaktan ziyade kızışacaktır.

Stephen Shalom bir katılımcı idare taslağı oluşturma, tartışma ve anlaşmazlığa ilham veren sorunları örnekleme çabasında:

"Burada canımızı sıkmaya devam edecek bir kaç konu var: hayvan hakları (etoburluk yasaklanmalı mı?), pornografi (doğasında kadınları için baskıcı mı veya bireysel özerkliğin ifadesi mi?), fuhuş (ekonomik sömürünün olmadığı bir toplumda birilerinin seks işçisi olmayı "seçmesi" mümkün mü?), derin ekoloji (ne ölçüde ekolojiyi sadece bizim gelecekte de devam etmemizi sağlaması için korumalıyız, ne ölçüde insanlara sağladığı faydadan bağımsız bir değer olarak ele almalıyız?), uyuşturucunun yasallaştırılması, çokdillilik, çocukların hakları, kalp nakli veya klonlama gibi pahalı veya az bulunan tıbbi kaynakların dağılımı, tek cinsiyetli okullar, ve cinsler arası eşitlik gibi diğer önemli toplumsal değerleri dinler ihlal ettiği zaman ki din özgürlüğü."

Eğer bu liste esas konuya vurgu yapmıyorsa, Shalom devam ediyor:

"Buna ek olarak, genel olarak sol tarafından desteklenen konular var, fakat evrensel olarak değil ve ideal bir toplumda devam edeceğini hayal edebildiklerimle ilgili: örneğin, kürtaj haklarını tanımak veya daha önceden baskı altında olan gruplar için ayrıcalıklı politikalar kapsamında. Ve sonrasında tüm dünyanın bir anda 'iyi bir toplum' olamayacağı gerçeğinin ortaya çıkaracağı konular... Dış politika, ticaret veya göç soruları ile nasıl başa çıkacağız?"

### Daha sonra Shalom özetliyor,

"Kısaca, bir toplumda ekonomik sömürü ve ırk, sınıf ve toplumsal cinsiyete dayalı hiyerarşiler bertaraf edildiğinde bile birçok ihtilaf –birçok derin ihtilaf- hala varlığını sürdürecektir. Bundan dolayı, herhangi iyi bir toplum siyasetin sorunları üzerine düşünmek zorunda kalacaktır ve bir tür siyasal sisteme, bir yönetime, ihtiyaç duyacaktır."

En geniş amaçlar, eğer yeni bir idarenin yapısal araçlarını cisimleştirmek değilse, önceden çok iyi anlaşılmış ve ilan edilmişlerdir. Gerçekten demokratik bir toplum garanti eder ki genel kamu sosyal politikanın oluşması için anlamlı ve yapıcı katılım imkanına sahiptir. Can alıcı karar almanın geniş alanlarından kamu denetimini dışlayan bir toplum veya genel kamuya salt elit gruplar tarafından alınan kararların onaylanması imkanını bahşeden bir yönetim sistemi...

Öz yönetim şöyle dursun, demokrasi olarak isimlendirmeyi bile hiç hak etmez. Temel sorun, bununla birlikte, ne tür kurumsal araçlar halk için tamamen demokratik ve öz yönetim imkanlarını en iyi şekilde sağlayabilir ve garanti edebilir?

Son olarak, siyasal anlaşmazlıklar halkın tercihlerinin hesaba katılmasıyla kararlaştırılmalıdır. Açıkçası seçmenler ilgili bilgiye daha iyi ulaşabildiklerinde oy verme daha iyi olacaktır. Gerçek demokrasinin bir şartı da, bu nedenle, karşıt düşüncelere sahip olan grupların etkili bir biçimde görüşlerini bir birlerine aktarabilmeleridir. Siyasal yaşamın demokratikleştirilmesi mutlaka bilgi akışı ve yorumlamayı kapsamalıdır, kendi başına müzakere etmeyi hak eden bir konudur.

Katılımcı demokrasi sadece dönüştürülmüş medyaya demokratik bir biçimde ulaşma ve insanların kendi görüşlerinin bilinmesini sağlamak için tek gündemli siyasal örgütlenmeler oluşturması ve kullanması olanağına sahip olmasını gerektirmez sadece, aynı zamanda, en azından büyük olasılıkla, değişik sosyal gündemlere sahip olan siyasal partilerin çoğulculuğunu gerektirir. İyi bir ekonomiye veya akrabalığa veya kültüre veya tüm topluma sahip olma insanların belli başlı ana konular üzerinde ideolojik yönlerden anlaşmazlık yaşamayacakları anlamı taşımaz, başka bir söylemle, ortada böyle düşünmek için bir neden yok. Sınıf, toplumsal cinsiyet ve ırka dayalı hiyerarşinin yokluğu tüm farklılık ve anlaşmazlıkların yokluğu anlamına gelmiyor.

Eğer sol içindeki siyasal yaşamın tarihini ve partilerin, fraksiyonların veya insanların görevlendirmek istediği siyasal örgütlenmenin her türlüsünü kapatma çabasının sonuçları kısaca dile getirecek olursak, hepsi salt uyumu başarma teşebbüsleri ve özü itibariyle, aynılık, şu net olmalı ki yasaklar, baskı ve otoritarizmin temel maddesidir. İçte anti-dayanışmayı yaratan, öz yönetimi ortadan kaldıran ve farklılıkları reddeden partilere sahip olmak, bilhassa, bu değerleri topluma bir bütün olarak taşıyamayacaktır.

Ancak arzu edilen yönetimin olası özelliklerinin bu geniş ve çok genel imalarından ise siyasal vizyon yolu ile daha fazlasını önerebilir miyiz?

### Değerler

Katılımcı ekonomi olarak adlandırılan ekonomik görüşte kuşkusuz, bir devlet yönetimi toplumda karşıtlık yerine beraberlik ve dayanışma üretmeli ve homojenize bir toplum yerine çeşitliliğe değer verip, desteklemelidir. Bu iki ekonomik değer, kolaylıkla ve direkt olarak politikaya transfer edilir ama nadiren uygulanırlar. İlk anlamıyla politik kurumların ayrı ayrı gelişimi hepsinin birlikte gelişimini sağlar. Sonraki anlamıyla, politik kurumlar tek bir düşünce ve doğru yol aramak yerine, ileriye dönük karşıt ve farklı bakışaçılarını olabilidiğince koruyup, desteklemelidir.

Ekonomide eşitlik kavramı kazançların dağılımını anlatır. Yönetimde ise eşitlik kavramının benzeri, hak ve sorumlulukları ele alan ve ihlal edilmiş toplumsal kazanımların onarılması gerekliliğini de içeren adalet kavramıdır. Bu ne intikam ne de öç almadır. Adalet zamanla alınan sonuçların tarafsızlığıyla ilgili bir şeydir ve geçmişteki dengesizliklerin onarımı ve gelecektekilerin engellenmesini de içerir. Böylece, bu küçük eklemelerle birlikte eşitlik kavramı da dönüşür ve şimdi adalet olarak adlandırılır.

**Siyaset, katılımcıların hayatlarını etkileyecek kararlar üzerinde, hayatlarının etkilenme oranı kadar etki sahibi olmasına olanak sağlamalıdır**

Öz yönetim, kökeni ve mantığı itibariyle, öncelikle ve tartışmasızca ekonomik bir değerden daha çok politik bir değerdir ve kesinlikle bu yüzden çok değerli bir politik amaçtır. Siyaset, katılımcıların hayatlarını etkileyecek kararlar üzerinde, hayatlarının etkilenme oranı kadar etki sahibi olmasına olanak sağlamalıdır.

Bundan dolayı, siyasette, katılımcı ekonomiden ödünç alıp uyarladığımız bazı temel değerlere sahibiz; dayanışma, çeşitlilik, adalet ve öz yönetim. Ayrıca, bu değerleri başarıyla uygulamak, dayanışma ve çeşitlilik kavramalarını ihlal etmeden özgürlük, hoşgörü ve özellikle bütün bu dördünün önkoşulu olan katılımcılık gibi daha bilinen politik değerleri de uygulamayı kapsar.

### Kurumlar

Arzulan yönetimin katılımcı siyaset kavramı içerisinde yasama, yargı ve toplu yürütme gibi meseleler vardır. Yasama için öz yönetim arayışında; Shalom her bir yetişkini yapısında barındıran birinci seviyeli konseyi de içeren 'iç içe konsey'leri önerir ve üye sayısının makul bir şekilde 25-50 arasında olabileceğini söyler.

Tabi ki detaylar esnektir ve ülkeden ülkeye hatta şehirden şehre değişebilir. Ana fikir toplumdaki her bireyin bu basit politik birimlerde yer alabilmesidir.Shalom'un katılımcı siyaset yorumunda, bazı kimseler daha yüksek bir konsey için de seçilebilirler, her bir birinci seviyeli konsey ikinci seviyeli kon-

sey için bir temsilci seçer ve aynı biçimde ikinci seviyeli konsey de 25-50 arası üyeden oluşur. Bu yapı başka başka seviyelerde bütün toplumu temsil eden bir üst kademeye ulaşıncaya kadar tekrar edilir. Bir üst konsey için seçilen temsilciler gelmiş oldukları konseylerin görüşlerini üst konseye yansıtmakla sorumludurlar. Diğer taraftan bu kimseler bulundukları bir üst seviyeli konseyde nasıl oy kullanacakları konusunda yönlendirilemezler çünkü bu durumda konsey bilinçli bir kuruluş olarak düşünülemez.

Shalom şöyle söyler: " her konseydeki üye sayısı topluluğun bir bütün olarak almış olduğu karar ile belirlenir ve herkesin bu bilinçli kuruluşlarda yer almasını garanti almak ve 'yüz yüze tartışmalara katılabilecek kadar küçük; yeterli çeşitlilikte farklı görüşü içerecek kadar büyük; küçültülmüş konseylerin kademe sayısı bütün bir toplumu ifade edecek yapıda olmalıdır' gibi kriterleri uygulamak için muhtemelen deneyim bazında gözden geçirilip değiştirilebilir."

Shalom şu noktalara açıklık getirir; belki birçok kişinin yaklaşımına karşıt olarak, "topluluğun yarısının yetişkinlerden oluştuğu düşünülen ve 25 kişiden oluşan 5 seviyeli bir konsey 19 milyonluk bir insan topluluğunu temsil eder. 40 kişiden oluşan bir konsey 200 milyonluk bir insan topluluğunu temsil etmek için 5 seviyeye gereksinim duyar ve 50 kişilik bir konsey 5 seviyede 625 milyon insanı temsil edebilir. 6 seviyeli 25 kişilik bir konsey yarım milyon insanı temsil edebilir" bu yüzden kademeli konseylerin esnek ve elverişli imkanlar sağlayacağı saptaması yapılabilir.

## Bu Önerilen Siyasi Konseylerde Neler Oluyor?

Yürütme gerçekleşiyor, yani, kurallar ve kolektif gündemler üzerine oy veriliyor.Konseyler müzakereye dayalı ve kamusal. Esas fikir, makul bir zaman zarfında ve belli mevzuların önemine göre mümkün mertebe öz yönetime dayalı bir karar alma sürecine yaklaşmak. Bazen üst düzey konseyler oy kullanıyor ve karar alıyor. Bazen müzakerelerde bulunarak, daha alt derece konseylere rapor vererek bunların oy kullanmasını ve karar almasını sağlıyor. Tabanda ve daha üst düzey konseylerde oy kullanma oranının ve bakış açıları sunma, bunlar üzerine tartışma ve bunları birbirine uydurmanın doğru bir kombinasyonu, ayrıca, konsey üyelerinin ne kadar doğru bir biçimde seçildiklerinin belirlenmesi, diğer mevzuların yanı sıra, baştan savma ele alamayacağımız siyasi ayrıntılar arasındadır ve böylesi tartışmalarda, belki de bütün tartışmalarda, test etme ve deneyim vasıtasıyla tercihlerimiz üzerine yeterince bilgi sahibi olmaksızın davranmayız. Shalomilgili konuları ele almaya başladı, elbette yapılması gereken başka şeyler de var, her ne kadar, temelde, gelecek deneyimlerden bir şeyler öğrenecek olsak da. Ancak şu anda arzu edilen türden bir politika üzerine tartışmak amacıyla, saygın bir yasama organının muhtemelen bilgi transferi, müzakereler ve oy kullanma konularında yüz yüze örgütlenen konseyleri birleştirmesinin ve oy kullanmanın öz yönetime sahip bütün aktörlerin kendilerini etkileyen kararlar üzerine söz sahibi olmasını amaçlamasının muhtemel olduğunu söylemek yeterli.

Shalom'un oyları saymakla kalmayıp öz yönetimi temin etme sürecinin bir parçası olarak siyasi mücadelelere zaman, enerji ve fon ayırma ve temsil ve müzakere dinamiğinin rolüne dair yürüttüğü tartışmalar, tıpkı anlık, iki turlu seçim gibi oylama prosedürleri ve konsensüs gibi karar alma mekanizmalarına dair araştırmalar gibi son derece yol göstericidir, ancak, tekrar etmek gerekirse, daha geniş çerçevede uygulamaların mantığına dair unsurlar dışında, bütün bunlar, burada tartışmamız gereken mevzuların ötesindedir.

Diyelim ki belli tür mevzular üzerine aynı düzeyde kararlar için tek kafa, tek oy çoğunluğu karşısında konsensüs yöntemi arasında tercih yapmamız gerekiyor. Ya da diyelim ki, temsilcilerin yetkilerini ve sorumluluklarını belirliyoruz. Ya da müzakere ve değerlendirme, oy kullanma, oy sayma araçları ve bunların yeniden gözden geçirilmesi üzerine prosedürler belirliyoruz. Yine evrensel olarak değil ama belli düzeylerde, belli kararlara dair bir yaklaşımı diğerine tercih etmenin kriterleri ne olacak, bilhassa da tercih edilen yöntemlerin farklı bağlamlarda farklılık gösterme ihtimalinin yüksek olduğunu bilirken? Yanıt, öz yönetimi elde etmeye, akıllı hesaplar yapmayı kolaylaştırmaya, dayanışmacı hisler ve uygulamalar elde etmeye ve nihayetinde, bir de, geri döndürülemez gecikmeler olmaksızın işleri yürütmeye çalışıyoruz.

Aklımızda ve uygulamalarımızda çeşitlilik fikrini korumak suretiyle, ne ölçüde gerçekten bu çeşitliliği inşa edebiliyoruz? İlkinin, elbette, sınırı yok. İkinciyse, ki kimi zaman programların az çok kendilerinden aynı şekilde etkilenecek olanlar tarafından üstlenilmesi gerekiyor, örneğin, bazıları için piyasalardan tahsisat yapıp diğerleri için katılımcı planlama uygulayamazsınız, herkes için olmadığı müddetçe her iki uygulama da anlamını yitirecektir. Benzer şekilde, bir ihtilafı çözerken veya bir yasa çıkarırken, aynı durum içinde bulunanlar arasında bazıları için farklı prosedürlere başvuramazsınız. Yine, bu durumlarda bile, başat olarak tercih edilen yöntemlerden daha iyi olduğu iddia edilen yöntemleri ayakta tutmak üzere denemeler yapmak mümkündür. Ayrıca, katılımcı

ekonomiyi savunan biri, yetkisi gereği muhtemelen bunu yapmakla yetinecektir.

Peki ya, sonuna kadar götürüldüğünde, bazı tercihlerin ve kazanımların, başkalarının uğraşlarına gölge düşürme ihtimali doğarsa ne olacak? İşte siyasetin ve genel olarak değerlerin açmazı... Makul insanların salt olgulara farklı yaklaştıkları için veya birileri yanlış hesap yaparken diğerleri doğru olduğu için değil, karmaşık durumlar karşısında farklı önceliklere veya sezgilere sahip olduklarından fikir ayrılığına düşebileceği anlardır bunlar. Yasama yapılarının ve yöntemlerin, ayrıca bütün bir siyasetin püf noktası, öz yönetime dayalı tercihlere mahal veren, içerisinde herkesin yapılan tercihlerin herkes için adilce alındığını ve bu tercihlerin mükemmel yahut her durumda gözden geçirilmeye açık olduğunu kabul ettiği, bir yandan da gerek olduğu müddetçe alternatif tercihlerin de yine araştırılmaya devam ettiği bir sisteme sahip olmaktır. İşte, öz yöntemine, dayanışma ve çeşitliliğe adanmış içiçe konsey sisteminin elde etmeye çalıştığı şey de bu.

### Ya Ortak Yürütme İşlevleri?

Bir yandan, diğer pek çok makalede, kitapta vs. de tartışıldığı üzere, katılımcı bir ekonomiye sahip olmak, günümüz siyasetinde yürütme işlevleri olarak bilinen görevleri son derece ciddiye almaktadır ve böylece elimizde kalan gerçekten siyasi unsura işaret etmeye yardımcı olmaktadır. Bir mektubu iletmeyi, hastalıkları araştırmayı ve bunların patlak vermesine mani olmaya çalışmayı veya çevreyi korumayı düşünün. Bütün bu meşgaleler, dengeli iş kompleksleri, çaba ve fedakarlıkların karşılığının verilmesi ve katılımcı karar alma da dahil olmak üzere katılımcı ekonomiye ait yapılar tarafından gerçekleştirilen üretim ve dağıtımı içermektedir. Mektup taşıyan işçilerin konseyi, bu açıdan, bisiklet üreten işçilerin konseyinden bilhassa farklı olamaz, ne de hastalık kontrolü birimi işçilerinin konseyi, iktisadi açıdan, sıradan bir hastaneden, Çevre Koruma Ajansı da sıradan bir araştırma enstitüsünden farklı olabilir.

Ancak başka bir anlamda, bu üç örnek, diğer işlevleriyle katılımcı ekonomideki örneklerinden farklı olacaktır. Postane, Hastalıklardan Korunma Birimi ve Çevre Koruma Ajansı, devletin müeyyidelerine göre işler ve bu devletin yetkilendirdiği görevleri yerine getirir. Bilhassa Hastalıklardan Korunma Birimi ve Çevre Koruma Ajansı söz konusu olduğunda, olağan ekonomik birimlerin böyle hakları ve sorumlulukları olmasa da, yürütme organları, kendilerine diğerlerini soruşturma ve cezalandırma yetkisi veren siyasi otoriteyle birlikte iş yapar.

Yani yürütme organı, siyasi olarak yetkilendirilmiş işlevler ve sorumluluklarla doğrudan ilgilidir, ki bu işlevler ve sorumluluklar, gelir ve gider sahibi iş yerleri olmaları hasabıyla, katılımcı ekonomi kurallarına göre yürütülecek, ancak gündemlerini belirleyen ve belki de kendilerine belli yetkiler veren siyasi bir vasfa göre şekillenecektir. Siyasetle ekonominin bu şekilde örtüşmesini anlamamıza yardım olacaksa, bunu az çok kiliselerin ekonomide kendi gelirleri ve belki de giderlerinin bir kısmı için, ancak kültürel/dini tanımlar altında, işlev göstermeleri örneğinde bariz olarak ortaya çıkan kültür ve ekonomi örtüşmesine benzetebiliriz.Kapitalizm yerine katılımcı ekonomiye sahip olmanın getirdiği değişiklik, yeni bir toplum da, bir devleti veya kültürü toplumun başka bir noktasına taşırabilir.

Bir yürütme organının, siyasi olarak kendi gündemini yetkilendirmesi ve bunları gerçekleştirmek üzere kalıcı mekanizmalar kurmasının aracı, muhtemelen, büyük ölçüde bir yürütme organının yürüttüğü müzakereler ve aldığı oylar ve ekonomik planlaması olacaktır; bunun yanı sıra, Hastalıklardan Korunma Birimi ve diğer siyasi güce sahip ajanslar örneğinde olduğu üzere yetkileri genişletilmiş teşekküller kurmak da bunun bir parçasıdır.

### Öyleyse, Katılımcı Ekonomi İdaresi Altında, Yargının Rolü Ne Olacaktır?

Shalom'un da iddia ettiği üzere, "Yargı sistemleri, genellikle, üç çeşit endişeye yanıt vermektedir: yargının gözden geçirilmesi (yasalar adil mi?), cezai adalet (tek tek bireyler yasayı ihlal ediyor mu?), vesivil davalar. (bireyler arasındaki ihtilaflar nasıl çözülüyor?)

İlki için, Shalom, az çok şu anda Yargıtay'ın işlevlerine sahip olan, konsey tercihlerine karşılık ortaya çıkan ihtilaflar üzerine kararlar alan hiyerarşik düzeylere sahip bir mahkeme sistemi önermektedir. Tahayyül edebileceğimiz en iyi yaklaşım bu mudur ve öz yönetimi daha da ilerletmek üzere bunun düzenlenmesi veya dönüştürülmesi mümkün mü? Bilmiyorum. Elbette bu durum üzerinde durulmayı hak ediyor.

Cezai mevzular ve sivil davalar söz konusu olduğunda, Shalom, şu anda sahip olduğumuzdan biraz değişiklik gösteren bir mahkeme sistemi ve elbette dengeli bir iş kompleksine sahip, çabaları ve fedakarlıkları karşısında hakkını alan bir polis kuvvetleri önermektedir.

Arzu edilir bir toplumda polis kuvvetleri ve buna bağlı iş gücü üzerine, ki bu çoğu insan için mahkemelere dair meselelerden çok daha tartışmalıdır, Shalom'a katılıyor; ne buna bir alternatif olduğunu, ne de bunun çözülmez sorunlara sebebiyet olduğunu düşü-

nüyorum. İyi bir toplumda da, kimi zaman şiddetli, kimi zaman korkunç derecede menfur suçlar olacaktır ve suçluların soruşturulması ve yakalanması, belli yetiler gerektiren ciddi bir mevzu olacaktır. Birilerinin bu tarz bir işi yapacağı aşikar görünüyor; bu kişilerin işlerini iyi ve toplumsal değerlere uygun olarak yapmalarını sağlayan belli kurallar ve esaslar olacaktır, tıpkı bazı insanların, çalışma saatlerinin bir kısmını uçak uçurarak veya hastaları tedavi ederek yahut layıkıyla ve toplumsal değerlere uygun olarak gerçekleştirilmelerini temin eden belli kurallara sahip, belli yetiler gerektiren zor ve talepkar işler yapmaya harcayacağı gibi...

**Siyaset imtiyazlı grupların hâkimiyetlerini sonsuzlaştırdıkları bir alan olmayacaktır. Bundan böyle ezilen seçmenlerin adaletsiz bir statükoya değil, bir muhalefet olarak, mücadelesi olacaktır**

İnsani bir sistemde polis kuvvetlerine ihtiyaç olmadığını öne süren alternatif görüş, en iyi ihtimalle, gerçekçi değildir. Elbette, iyi bir toplumda, suç işlemek için pek çok neden ortadan kalkacak ve suç edimleri çok daha az olacaktır, ancak bu, ortada hiç suç kalmayacağı anlamına gelmez. Polise ihtiyaç olduğu ama bunun tamamen gönüllülüğe dayalı olarak gerçekleştirilebileceği fikri, uçak uçurmak veya beyin ameliyatı gerçekleştirmek gerekecek ama bunlar da tamamen gönüllülük üzerinden yapılabilir demekten daha anlamlı değil. Bu görüş, polisliğin ve bilhassa da arzu edilir türden polisliğin, tıpkı uçak uçurmak veya ameliyat yapmak gibi, özel yetenekler ve bilgiler gerektirdiğini farketmekten uzaktır. Yine bu görüş, polislik mesleğinin (ulaşım ve sağlık gibi) kötüye kullanılmasını engelleyecek belli kurallara disiplin içerisinde riayet edilmesinin ve bunlar için belli bir eğitim verilmesinin gerekliliğini farketmekten uzaktır. Hem Marksist hem de anarşist düşünce ekollerinden gelen liberterlerin genellikle ortaya attığı, devrim sonrası toplumda, toplumsal düzenin bir tür "halk milisleri" tarafından sağlanacağı görüşü, haklı nedenlerle reddedilmektedir. Bunu söyledikten sonra, polisin görevlerinin kötüye kullanılmaya açık olduğuna dair eleştiriler meşrudur ve dikkate alınmalıdır.

Polisin motivasyonlarına ve polisin ve herhangi başka bir işçinin haksız çıkar elde etmesine mani olmaya ilişkin katılımcı ekonomi işyeri yapısı ve karar alma sürecinin güçlü çıkarımlarının ötesinde, kendine has baskı ve gereksinimleri dolayısıyla polislik işinin süresinin kısıtlanması mümkün müdür? Polisin operasyonlarına ve bunların değerlendirilmesine dair yetkilendirilmiş toplumsal denetleme mekanizmaları olabilir mi? Elbette. Bunlar, pek çok başka iş için de geçerli olabilir. İyi bir toplumda suç ve masumiyetin belirlenmesine ve ceza ve rehabilitasyonun idaresine dair farklı yaklaşımlar, polisin işlevlerine, yerini aldıkları eski yaklaşımlardan daha başka türlü mü yansıyacak? Cevaplar muhtemelen evet ama ayrıntılar şu anda konumuzun dışında.

Yukarıdakine benzer bir formülasyon, daha iyi bir toplum arzulayan bazı gerçekten samimi solcularda neden öfke uyandırıyor? Bunun iki nedeni var. Bunlardan ilki, bana kalırsa, duygusal. Bizzat kendileri veya tanıdıkları biri, polisin kibrine, dayatmalarına ve şiddetine maruz kalmış veya maruz kalanlarla empati içerisinde olabilir. İçlerinden buna hayır demek geçiyor. Yukarıdaki ifadeleri, mevcut polisiye prosedürleri gelecekteki topluma taşıma amacı taşıyan bir tür manipülasyon olarak görüyorlar. İşte akıl yürütmeleri bu noktaya kadar gelip dayanıyor.

İkinci neden, ilkini belli bir tür argümanına doğru genişletiyor. Polis, şu anda genellikle, aslında çokça, az sayıda elit dışında kalan kesime yardımcı olmak şöyle dursun zarar vermek üzere işliyor. Hal böyleyken, yeni toplumda polisten hepten kurtulmamız lazım. Ortaya ufak bir farkla bu formülasyon atıldığında, şu anda oldukları haliyle polisten kurtulmak iyi olurdu. Ancak bunu demiyorlar, polis işlevlerine dair kurumsal çözümlerden kurtulmamız lazım diyorlar ve bu konuda ciddiler. Sorun da bu. Alçakça olanı reddetmekten, altta yatan işlevleri ve bu işlevleri elde etmek için gereken her türlü mümkün kurumsal aracı reddetmeye varmak, ki bunlar alçakça olmamakla kalmaz kıymetli ve yaşanabilir bir toplumsal hayat için elzemdir, cazip değil, ölümcüldür.

Yine paralel bir argümanı ele alalım. Pek çok anarşist, hükümetlerin şu anda genellikle, aslında gerçekten de çokça, küçük bir azınlık dışında kalan insanlara yardım etmek şöyle dursun zarar verecek şekilde işlediğini düşünmektedir. Buna müteakip olarak, onlara göre, her türlü siyasi/hükümete dair işlevden kurtulmak gerekir. İşte yine aynı mantık. Başka bir örneği ele alalım. Misal, bir ekoloji aktivisti, iş yerlerinin şu anda genellikle, işin aslı çokça, kirlenmeye neden olacak şekilde iş yaptığını ve bu yüzden de küçük bir azınlık dışında kalanlara yardım etmek şöyle dursun zarar verecek şekilde işlediğini veya onları doğrudan sömürdüğünü vs. söyleyebilir. Buna müteakip olarak, mevcut iş yerleriyle yetinmeyip yapısal kurumların tamamında yapılan işlerden de kurtulmak gerekir.

Yahut günümüzde ailelerin, kültürlerin, okulların tamamının insanlara korkunç derecede kısıtlayıcı ve yıkıcı alışkanlıklar ve inançlar dayattığını söyleyebilir, öyleyse, çocuk büyütme, toplumsallaşma ve eğitime, kutlamalara, iletişime dair her türlü kurumsal yapıdan kurtulmamız lazım.

Bu örneklerin tamamındaki sorun, belli işlevlerin elde edilmesi için mevcut araçların haklı olarak reddedilmesinden, söz konusu işlevlerin düzeltilmiş versiyonlarına yönelik her türlü kurumsal aracın reddedilmesine geçilmesidir. Bu intihar demektir. Bu duygusal bir tepkiyse, ki kimilerinin polise dair hisleri böyledir, empatiye dayalı bir açıklama yeterli olacaktır. Ancak tepkisellik, kişinin düşündüğü şeyin ihtiyatlı olduğuna inanmasına dayanıyorsa, o zaman, sorun gerçekten de büyüktür çünkü gerçekten de bu şekilde akıl yürüten biri, ironiktir, "alternatif yok" diyen Margaret Thatcher'la hemfikir olmaktadır. Elbette Thatcher alternatif yok derken hiçbir zaman harfi harfine işleri zaten olageldiğinden farklı yapamazsınız demek istememişti. Tek söylemek istediği şey, diğer yolların daha kötü olduğuydu. Toplumsal işlevlerle kurumsal yollardan iştigal edilmesini reddeden kişi de, aslında, tıpkı Thatcher gibi, bu işlevleri gerçekleştirmenin tek yolunun mevcut yöntemler veya daha da kötüleri olduğunu söylemektedir, öyle ki, bu işlevleri kurumsal yollardan ele almayı hepten reddetmemiz gerekir. Thatcher'la aralarındaki tek fark, Thatcher'ın hiçbir zaman kurumlardan kurtulmayı ciddiye almayacağıdır, sanıyorum bunun nedeni de kişilerin mevcut olana karşı besledikleri nefretin nelere kadir olacağını asla farketmeyeceği.

Her halükarda, bana kalırsa, daha iyi bir toplumda sistemin dramatik bir iyileşme göstermesi en zor olan polis kısmı değil de diğerleri, yani yasal avukatlar ve jüri.

Bir yanda, Shalom'un da dediği gibi, avukatların suçlu veya masum olmalarına bakmadan müvekkilleri için çalışmalarına dayalı model son derece manidar. İşi iyi bilenler işi bilmeyenler karşısında muazzam bir avantaj elde etsinler diye insanların kendilerini savunmalarını istemeyiz. Bu yüzden, bütün ihtilaf sahiplerinin erişiminde olan iyi eğitilmiş avukat ve savcılara ihtiyacımız var.

Bu avukatların çok çaba göstermelerini de istiyoruz elbette. Ama aynı zamanda, savcıların ve savunma avukatlarının suçlanan kişinin gerçekten suçlu mu masum mu olup olmadığına bakmaksızın, salthakiki sonuçlara ulaşma ihtimali ancakbu şekilde azami seviyedetutulur diye, mümkün her yoldan kendilerine yarayan hükümlerin peşinde koşması gerekliliği, belli açılardan, topluma bir bütün olarak faydalı olmanın ve toplumsallığı sağlamanın en iyi yolunun herkesin kendi bencil çıkarları peşinde koşması gerekliliği kadar inandırıcı geliyor. Elbette, bu yöntemin hataları, çıkarların ve kayıpların, adaleti bir yana bırakıp arzu edilen hükümlere ulaşma işlevi gördüğü örnek yapılar yüzünden inanılmaz oranda artmış durumda. Yine de, ihtimale dâhil olanlar söz konusu olduğunda, layıkıyla işleyen bir adalet arayışı, yalnızca adil gelirler üzerinden bile, mevcut uygulamalardan pek çok açıdan farklılık gösterecektir. Ancak, mahkemelerin, hakimlerin, jürilerin ve saldırgan avukatlık kurumunun yerine farklı mekanizmaların nasıl getirileceği ve ekonomik yeniliklerin öngördüğü iş tanımlarına ve hizmet karşılığına dair yeni kurallara ilişkin diğer mevzulara ve topluma-karşı motivasyonların ve sonuçların önlenmesinde neyin en üst düzey fayda sağlayacağına dair iyi bir fikrim yok.

Solda, yerel, ulusal ve uluslararası düzeyde, yasama, yürütme ve yargı işlevlerine dair ortak siyasi vizyon, bana kalırsa, hala son derece mütevazi ve eksik. Bu ortak siyasi vizyon, belki büyük ölçüde içgörü sunacak deneysel uygulamalar belki de mevcut deneyimlere bile dayanan ihtimallerin ihtiyatlı bir analizi sonucu güçlü ve işine bağlı bir avukatlık sistemini meşru kılmak üzere geliştirilmek durumunda. Her iki durumda da, şimdi bile, pek çok kapsamlı yönergeler mevcut ve misal, katılımcı ekonominin siyasi beklentilerle ilişkisi üzerine düşünmek kesinlikle mümkün.

## Katılımcı İdare ve Ekonomi

Chicago Üniversitesi'nden gelme, aşırı sağ kanattan, ciddi şöhrete sahip Nobel ödüllü ekonomist Milton Friedman, "siyasi özgürlüğün sona ermesine araç oluşturduğu düşünüldüğünde, ekonomik düzenlemeler, iktidarın yoğunlaşması veya dağılması üzerinde sahip oldukları etki uyarınca, mühimdir" demektedir. Oldukça doğru. Gerçekten de, ekonomik kurumlar, kararlara ya eşitler olarak dahil olmak veya astlar olarak boyun eğmek hususunda bizleri eğitmeleri; katılımcı karar alma mekanizmalarına dahil olmak üzere toplumsal yetileri ve alışkanları elde etmemize yardımcı olma veya bu yetileri ve alışkanlıkları yok etme biçimleri bakımından da önemlidir.

Friedman şöyle devam etmektedir, "doğrudan ekonomik özgürlük sunan ekonomik organizasyonların türü, yani, rekabetçi kapitalizm, aynı zamanda siyasi özgürlüğü de teşvik eder çünkü ekonomik iktidarla siyasi iktidarı birbirinden ayırır ve böylece birinin diğerini dengelemesini sağlar."

Ancak, bu iddia, Friedman'ın daha önceki, daha genel gözleminin aksine, siyasi ve ekonomik düşünce tarihinin en absürt ifadelerinden biridir. Friedman'ın

görüşlerinin aksine, kapitalist ekonomi, şirketler ve egemenlik mekanizmalarıaltında iktidarın yoğunlaşması için muazzam merkezler üretmektedir. Aynı zamanda, atomize olmuş, zayıflamış, merkezsizleşmiş ve birbirleriyle bağını yitirmiş işçiler ve tüketiciler üretmektedir. Dahası, iletişimi, bilgiyi kontrol etme, oy propagandası finanse etme ve siyasi görevlileri satın alma vasıtasıyla kurumsal ekonomik gücün siyasi etkiye dönüşmesini sağlamaktadır. Son olarak, kapitalist ekonomi, medya manipülasyonu ve siyasi sonuçların önceden belirlenmiş olduğunu bilen nüfustan kaynaklanan yabancılaşma sayesinde, işçilerin yalıtılmasını ve birbirinden kopmasını daha da ileri taşımaktadır.

**Bir ihtilafı çözerken veya bir yasa çıkarırken, aynı durum içinde bulunanlar arasında bazıları için farklı prosedürlere başvuramazsınız**

Bütün bunların sonucu, şirket lobileri ve diğer elitlerin, siyasi gündemleri belirlemesi ve seçimlerin, esasen yalnızca elitlerin imtiyazlarının ve çıkarının nasıl en iyi temin edileceği üzerine birbirinden ayrılan adaylar arasında dönmesini sağlamasıdır. Nüfusun çoğunluğu, seçim maskaralığına katılmıyor bile, katılanlar da genellikle tekrar tekrar kötünün iyisini desteklemekten başka bir opsiyona sahip değil.

Katılımcı idare veya hareketlerin savunabileceği her türlü arzu edilebilir siyasi sistem, kapitalizm yerine, kimi iktidar pozisyonlarını diğerleri adına yüceltmeyecek bir ekonomiye ihtiyaç duyacaktır. Bütün vatandaşların katılımcı ekonominin gereksinimlerini en iyi şekilde yerine getirebilmesi ve imkanlarından faydalanabilmesi için, bütün bir nüfusu katılım, öz yönetim, toplumsallık ve dayanışma temelinde mobilize edecek bir ekonomiye ihtiyacı olacaktır.

Katılımcı idare, genel olarak aynı güce sahip, katılıma toplumsal olarak eğilim gösteren ve toplumsallık ve dayanışma alışkanlıkları olan vatandaşlar yaratılmasına ihtiyaç duyacaktır. Ve nihayetinde bunu gerçekleştirecektir. Aynı şey katılımcı ekonominin idare karşısında ihtiyaçları için de söylenebilir.

Benzer şekilde, arzu edilir bir idare, kendi ilişkilerini kolektif refah adına idare ederken, yine katılımcı ekonomi için de geçerli olan çeşitli ihtiyaçlar ve sonuçlara saygı duyulmasını olumlu anlamda geliştirmek ve bu tarz bir idareden faydalanmak üzere eğitilmiş vatandaşlara ihtiyaç duyacak ve böyle vatandaşların yaratılmasına yardımcı olacaktır.

Katılımcı ekonomi ve katılımcı idare, toplumsal örgütlenmenin yakın ortaklarıdır. Dayanışmaya ve çeşitliliğe dayalı bir ortamda, kararlardan etkilenenlerin öz yönetimi ilkesinin himayesi altında, adil sonuçlar elde etmek üzere aynı mantığı paylaşmaktadırlar.

Katılımcı idare ve katılımcı ekonomiyi, her biri, insanların bilinçlerini, alışkanlıklarını, tatmin derecelerini, yeteneklerini, bilgilerini, yetilerini ve eğilimlerini etkileyerek kendisine dahil eden ve bir diğerine gönderen türden toplumsal sistemler olarak düşündüğümüzde, yani, her biri insanların tercihlerini ve varlıklarını etkileyen kurumlara sahip toplumun birbirinden ayrılmaz parçaları olarak düşündüğümüzde, her birinin, bir diğerinin ihtiyaç duyduğu ve ürettiği şeye ihtiyaç duyduğunu ve ürettiğini görürüz.

Gerçekten de, birbirlerine sundukları benzer gereksinimlerden ötürü, katılımcı ekonomi ve katılımcı idarenin, dayanışma, eşitlik/adalet ve öz yönetim sağlayan sınıfsız bir "siyasi ekonomiyi" karşılıklı biraraya getirmesi mümkündür.

## Ek: Günümüzde Katılımcı İdare ve Siyasi Strateji

Katılımcı idarenin, siyasi ve toplumsal strateji açısından esas çıkarımları, aktivizmin iki boyutuyla ilgilidir- ne talep ediyor ve kendimizi nasıl örgütlüyoruz? Burada, bir iki şeyi ifade edelim, bunlar yukarıda söylenenleri de açıklığa kavuşturmaya yardımcı olabilir.

Siyasi bir vizyona sahip olmak, öyle umut ediyoruz ki, şu anda talep edebileceğimiz şeylere dair çok şey söyleyecektir. Yani, hükümet ve siyasi uygulamalarda, katılımcı idarenin mantığını yansıtan ve buna doğru ilerleyen değişimler elde etmeye çalışabiliriz. Bunlar arasında, anlık iki türlü seçim prosedürleri, kitle iletişimi ve kitlesel tartışmaların büyük ölçüde genişletilmesi, yürütme programlarının kamu tarafından seçilmesini sağlamak üzere yeni araçlar ve hala belirsizliğini koruyan yargı reformları yer alabilir.

Şu anda hareketler bu talepler için mücadele ettiklerinde, faaliyetlerinin iki son derece geniş kriter tarafından belirlenmesi gerekir. Bunlardan ilki, elbette, insanların yaşamında gelişmeler elde edilmesini sağlamaya çalışmalıdırlar. İkincisi, insanları daha da fazla kazanım elde etmelerini ve bunu isteyecek şekilde eğitilmelerini sağlamak üzere güçlendiren değişimlerin peşinde koşulmalıdır.

Her iki açıdan da, öne sürülen siyasi bir vizyonun esaslarını incelerken, insanların yararına, onları güçlendiren ve onlara ilham veren değişimleri ve peşinde olduğumuz siyasi geleceğe duyulan arzuyu artıran de-

ğişimleri görmek durumundayız.

Ancak şimdiye dair uygulamalarımız söz konusu olduğunda, siyasi vizyonun bir diğer çıkarımı da, hareketlerin örgütlenmesi ve bunların yapısıdır. Geleceğin siyasetinin belli özelliklere ve esaslara sahip olmasını istiyorsak, bu özellikleri ve esasları kendi mevcut uygulamalarımıza da elbette dahil etmeye çalışmalıyız.

Yani, hareketlerimiz, iç siyasi yapıları ve uygulamalarında, dayanışmayı, çeşitliliği, adaleti ve öz yönetimi yüceltmelidir. Şu anda edimde bulunduğumuz koşullar, elbette, gelecekteki bir toplumdan farklı şekillerde kısıtlanmaktadır; dört bir yanda baskıcı yapılarla baş etmek zorundayız. Ancak, yine de, siyasi vizyonun mühim bir çıkarımı da mümkün olan en kısa sürede, mümkün mertebe taban örgütlenmelerine ve katılımcılığa dayalı, hatta örgütlü karar almak üzere iç içe geçmiş konsey katmanları şeklinde işleyen hareketler inşa etmeye çalışmamız gerektiği.

Giderek kendini dayatan ve daha çok insan tarafından paylaşılan bir siyasi vizyon olarak, hareket içerisindeki ihtilafları karara bağlamak, ortak hareket gündemleri çıkarmak, hareketin kurallarını yasamak ve aksi takdirde hareket üzerine kararları almak için arzu edilir yöntemler daha da açık hale gelmeli ve bunların zaman içerisinde mücadelemizle bütünleştirilmesi kolaylaştırılmalıdır.

Buradan çıkabilecek bir dersi size anlatayım. Genelde, günümüz hareketlerinin iki biçimi mevcut. Bunlar ya tek bir mevzu etrafında örgütleniyor ve ücretler, sağlık hizmetleri, kadınların seçim hakkı veya yine böylesi tek bir mevzu üzerine odaklanan bir örgütlenme yapısı sergiliyor veya ortak, genelde dar tanımlanmış bir gündem  üzerinden toplanan pek çok örgütten ibaret koalisyonlar şeklinde gerçekleşiyor. Hareketlerimizin, şu anda, belli kazanımlar elde etmek üzere, peşinde oldukları şey, aslında karşılıklı farklı bakış açılarına saygı gösteren ve bu farklılıklara rağmen ve hatta bu farklılıklara sahip çıkarak verimli bir şekilde çalışan çok geniş ve çeşitli insan grupları.

Hareketlerimizin, tek bir mevzuya odaklanan çabalar veya farklıların üzerine örten ve olaylara bağlı olarak kabarıp sönümlenen koalisyonlar halinde parçalanması, iyi toplum veya idareden anladığımız şeye pek benzemese gerek. Bu, gelecekte tek bir öncelikli kaygıya sahip insanların, dar bir odak noktası olan grupların ve örgütlerin, moda olup dağılan koalisyonların olmayacağı anlamına gelmiyor. Bu, iyi bir toplumun, insanları ve grupları dar kaygılar altında yalıtmayacağı anlamına geliyor. Bunun yerine, büyük ölçüde herkesin toplumsal bütünlüğü sağlamak üzere bir diğerinin kaygılarını ortak mücadeleye dahil edeceği, herkesin saygı duyduğu bakış açıları ve gündemleri olan bir toplum olacaktır.

Eğer bir hareket, yeni bir toplumun öncüsü ve okulu halini alacaksa, bunun esasen atomize ve dar olmaması gerekir. Bilakis, bir şekilde, farklıkları bütünleştirmesi, onlarla başa çıkması ve bu şekilde kendini istikrarlı bir biçimde güçlendirmesi gerekmektedir.

Üzerinde uzlaşılmış dar bir talepler listesi çerçevesinde koalisyonlar yaratmak yerine, kapsayıcı bir hareketler hareketi, belki de buna devrimci bir blok diyebiliriz oluşturulduğunu düşünün. Bu, bütün örgütlerin, projelerin ve hareketlerin ve dahi bunların üyelerinin bir amalgamı olacak; hatta her biri yine geniş bir farklılıklar dizisi de içeren geniş bir değerler, öncelikler ve örgütlenme kuralları dizisi üzerinden harekete dahil olan bireysel üyelere de sahip olacaktır.

Bu yeni hareket yapısında, önderlik belli alanlarla doğrudan iştigal eden üyelerin odak noktalarıüzerinden belirlenecektir. Böylece, benim ülkem olan ABD'de, toplumsal cinsiyet meseleleri üzerine kadın hareketinden, ırk mevzuları üzerine siyah ve Latin hareketleri, barış meseleleri üzerine savaş karşıtı hareket, ekonomik meselelere ilişkin işçi ve tüketici hareketleri yer alacaktır. Bütün bir yapının, bileşenlerinin tamamının paylaştığı ortak önceliklerden küçük bir kısmı üzerinden belirlenmesi yerine, tıpkı bir toplumda olduğu gibi,bütüncül yapı, bütün bileşen grupların esas önceliklerinin, çelişkilerinin vs. toplamı olacaktır. Bu yeni hareket yapısı da embriyo halinde yeni bir toplum olacaktır. İçsel örgütlenmesi ve uygulamaları, muhtemelen peşinde olduğumuz yeni topluma dair özlemlerimizi yansıtacak; siyasi vizyonumuzun konsey örgütlenmesi, seçim süreçleri, iletişim araçları vs. biçimlerini de içerecektir.

# Demokratik Ulus Çözümünün Arayışçısı Olmak

M. Aydın Söğüt

*"Bizim felsefemiz bir atın gözlerindeki anlamı sezmekten tutalım, bir kuşun sesindeki anlamı çözmeye kadar yaşamı bir bütün olarak algılar. Yaşlı bilgeye büyük saygıdan başlayıp, bir ceylan kadar ürkek genç kızın gözlerindeki arayışa yanıt olmaya kadar anlam yüklüdür. Hele hele soykırım beteri bir cinsellik anlayışının sonucu olan çocuk yapımındaki büyük cehaletin insandaki ve hegemonik sistemdeki nedenlerini çözmekten tutalım, yaşamın tüm evrim halkalarını kendinde çözmeye çalışan bir bilimi esas alır."*
*(Abdullah Öcalan)*

**Çocukluğumuzdan başlamak üzere ömrümüz boyunca gerek geleneksel toplum kalıplarıyla, gerek dinsel dogmalarla ve gerekse egemenlik sisteminin dayatmalarıyla şu veya bu düzeyde çelişki yaşamayanımız yoktur**

### Arayış

Öcalan'ın yukarıdaki sözleri, tüm şiirselliğine rağmen, anlık bir romantik bir esinti sanılmamalı. Öncesindeki teorik, siyasal çalışmaları ve yaşayan çözümlemeleri bir kenara koysak bile, sadece son on yılda binlerce sayfayı bulan savunmalarda ortaya koyduğu üzere bu, özgürlük felsefesi, özgürlük etiği ve özgürlük estetiğiyle yoğrulmuş bilimsel bir çalışmadır. Yaklaşımın tarihsel toplumu ve onun sorunlarını analiz eden akademik metodolojisi kadar, devasa örgütlenmeleriyle, halk demokrasisiyle ve onun politik hattında gerçekleşen eylemsellik boyutu da vardır. Fikir ve eylem bütünselliği taşıyan bu yaklaşım gerçekte tamamlanmışlığı, bitmişliği ve donmuşluğu değil, sürekli devam eden değişimi, dönüşümü, yeni arayışı ifade eder.

"Arayış", belki de toplumsal gelişimi zihinsel ve maddi boyutlarıyla en iyi ifade edebilecek kelimelerdendir. Kişisel yaşamdan tutalım bilimsel çalışmalara kadar, bir anlayış ya tıkanıklıktan ve ihtiyaçtan yada merak ve şüpheden doğar. Büyük dönüşümler, başlangıç itibariyle belki de çapı o kadar büyük olmayan arayışlar sonucunda mümkün olmuştur. Gerçekten bu gözle incelendiğinde, tarih bunun örnekleriyle doludur.

Bu, her çelişkinin, ihtiyacın, zorunluluğun yada her şüphe ve reddin bir arayışa götürdüğü ve götüreceği anlamına gelmez. Küçük veya zayıf çelişki ve ihtiyaçlardan hareketle, yine kafaya yatmayan veya vicdanın ve izanın kabul etmediği basit uygulama ve "doğrulara" karşı şüpheyle anlayışa girilebildiği gibi, çok büyük açmazlara ve bariz haksızlık sistemlerine çoğunluğun yaptığı ise daha çok oluruna bırakma, değiştirme gücünü ve iradesinin yoksunluğundan kaynaklı boş verme veya daha da teorize edilmiş biçimiyle nihilizm veya konformizm olabilmektedir.

Elbette her arayış da mevcut olandan sıçramalı bir çıkışa yol açacak değildir. Zihinsel kopuş kadar bunu bedenleştirecek dirayet, çalışma, örgütlülük ve eylem gerekecektir. Dolayısıyla buna güç getirememe nedeniyle, arayışın sonucunda bile nihilizm ve konformizme meyletme pekte nadir bir tavır değildir. Arayıştan zihnen doğru sonuçlar çıkarıp bedenleştirmek için kararlılık ve eylemsellik içerisinde girildiğinde dahi, bunun hep sıçramayla taçlandığı, taçlanacağı söylenemez. "Konjonktür" gibi, sıkça kullanılarak basitleştirilmiş, birazda pragmatizm kokusu sürülmüş bir kavramı kullanmadan ifade etmeye çalışırsak; eylemin birde doğru yer, zaman, koşullarda ve bütünlüklü sergilenmesi gerekecektir. Tarih yine

büyük özgürlük tutkusuyla, büyük haksızlıklara karşı, büyük ütopyalarla büyük direnişlerin trajik yenilgileriyle de yüklüdür. Ortadoğu toplumları bunun hiç yabancısı değil. Kendisini dağlara, çöllere vurmuş münzeviler; hayattan elini eteğini çekmiş ve bir lokma bir hırka ile yetinen dervişler; hem geleneksel toplumun, donuklaştırılmış ahlakını hem de hegemon sistemin hukukunu tanımayan meczûblar; maddi koşullarda bir dönüşüme güç getiremeyip umudu adeta kanatlandırırcasına başka zamanlara taşırmak için canlı tutma yolu olarak "uçma" menkıbelerine kendini konu kılan evliyalar; örgütlenme ve alternatifi yaratma aşamasına da geçen tarikatlar; direnişe geçip sistemlerini kısmen yaşatan komünal topluluklar; kendi içinde yozlaşıp iktidara eklemlenen veya kendi tarz-ı iktidarını yaratan mezhep-devletler vs, bir açıdan yenilginin, ama öbür ve esas açıdan da arayışın canlı kılınarak yenilmediğinin kanıtıdır.

## Tarihte iz bırakmış halk önderleri, halk hareketleri kişi bazında başlayan arayışın demokratikleşmesi ve kitleselleşmesi sonucudur

Çocukluğumuzdan başlamak üzere ömrümüz boyunca gerek geleneksel toplum kalıplarıyla, gerek dinsel dogmalarla ve gerekse egemenlik sisteminin dayatmalarıyla şu veya bu düzeyde çelişki yaşamayanımız yoktur. Hele hele cinsiyetçi sömürücü, sınıflı hukuk sistemiyle; onun siyaseti, polisi, bürokrasisiyle vicdan sahibi bireylerin sorun yaşamaması düşünülemez. Ülkemizde bir de bunlara eklenmiş sömürgeci imha ve inkâr sistemiyle, bu sisteme yatmış işbirlikçi otoritelerin varlığı, egemenliği ve uygulamaları, sözkonusu çelişkileri daha da görünür, hissedilir ve özgün kılınmıştır. Her şeyden önce devlet ile toplum tamamen ayrıdır. Devlet, aileleriyle asker, polis, öğretmen, memur vs ile temsil edilir. Bu bürokrasi de bir çeşit "toplum" oluşturur. Ama dil farklıdır, kültür farklıdır, zihniyet farklıdır, hatta genel anlamda mezhep bile farklıdır. Devletle, dolayısıyla egemen toplumun dili, kültürü ve tarihiyle tanışma okulda başlar. Bu başlangıcın yarattığı travmalar çokça kitaba, filme, belgesele konu olduğu için söylenecek şeyler tekrar olacaktır. Çocuk ilk önce kendi toplumuyla egemen toplum arasındaki farklılıkları algılar. Çoğunlukla da kendi toplumunu, öğretildiği biçimiyle "geri" görmeye başlar. Egemene karşı bir yabancılığın yanı sıra, bir özenti de oluşur. Kiminde bunun yerine yabancılık ağır basar ve nefrete dönüşür. Kiminde de özümsemeksizin benzeşme pragmatizmi yer edinir. Çocuk aynı çelişkileri kendi geleneksel toplum kalıplarına karşı da yaşar. En barizi kadının konumudur. Gözleriyle sabahtan akşama kadar emek sarf ettiğini, didinip durduğunu gördüğü kadının buna rağmen layık kaldığı konum ve muamele, her çocukta sorunlara yol açmıştır. Daha "neden?" diye soramadan, kendisine verili statünün öğretilmesi süreci başlar. Kanıksatılır, "doğru"nun bu olduğu belletilir. Çocuk da ileride bu konumu sürdürmenin dişlisi haline getirilir; arayış henüz başlamamışken bitirilir. Kadın kırımı, cinsiyetçiliğin yine kadın(lar)ca ilk elden çocuğa aşılandığı, tespit edilmiş gerçeklerdendir. Egemen sistemin onur kırıcı dayatmalarına inanılmaz boyun eğmeci ve pasifist duran eril yapının, gerek kadına, gerek aileye gerekse komşuya karşı ve yine en ufak bir kısır aile ve arazi anlaşmazlık ve çatışmalarında aktifleşmesi, tavizsiz bir talepkarlığa başvurması, yani kısaca "yiğit" kelimesi çocuktaki travmaların en büyüğüne sebebiyet verir, çocuk hem buna anlam veremez, hem de farkında olmadan buna göre davranmaya başlar güçlüye karşı boyun eğmenin verdiği öfkenin hıncını eşitinden veya güçsüzünden tavizsizce çıkarmayı esas alır. Çok az çocuk bu gelenekselliğe baş kaldırır. Fakat öylesine güçsüz ve çaresizdir ki, bu başkaldırı kendisini ya delilik, ya asosyallik, yada toplumsal cinsiyetçiliğin aşağıladığı davranış ve kimliklerle ifade eder. Nede olsa her çocuk putları kırma iradesini gösterebilecek bir İbrahim değildir. Bir şeylerin ters gittiği, bir şeylerin değişmesi gerektiği idrak edilir, mevcut zulüm ve sömürü düzeninin tahammül edilemezliği fark edilir, ama buna karşı ne yapılacağı bilinemez. Arayış bu ortamda başlar. Tarihte iz bırakmış halk önderleri, halk hareketleri kişi bazında başlayan arayışın demokratikleşmesi ve kitleselleşmesi sonucudur.

Kişisel duyarlılığından, şüpheci karakterinden, "Kürt inatçılığından",gelişime açık zihinsel yapısından ve belki de bir miktar İbrahim'in genlere işlemiş ve ilk isyanını geleneksel geriliklere karşı başlatmıştır. İsyan, tepki duyup kendini toplumun dışına atmak yerine, arayışa dönüşmüştür. "Daha çocuk halime ailemin kurallarını yeterli ve doğru bulmuyormuşum. İlk defa geleneğe baş kaldırmak söz konusu olmuştu. Bu yönlü çelişki uzun süre devam etti. Aile sorunu kadın sorununa, kadın sorunu özgürlük ve demokrasi sorununa, demokrasi sorunu en son demokratik ulus sorununa dönüştü." Önceleri geleneksel köleliğin reddine, sonra dinin yeterince cevap olamamasıyla çözümü Modernizm'de, ardından da sosyalizm ve ulusal devletle bulmaya çalıştım; bunun tatmin etmemesi veya cevap için yeterli olamamasıyla da demokratik ulus inşasında bulan arayışın hem Öcalan şahsında kişisel, hem de Kürt özgürlük hareketi şahsında örgütsel-eylemsel ve

kitlesel öyküsünü hepimiz biliyoruz. Bir atın gözlerindeki anlamı sezmekten hegemonik sistemlerin nedenlerini çözümlemeye kadar bütünlüklü bir bilimsel yaklaşımı özgürlük felsefesi, etiği, estetiği ve eylemiyle bezeyen ekol, bu kişisel isyanla başlayıp milyonların özgürlük ütopyasına ve eylemine dönüşen arayışın eseridir.

## Neden Demokratik Ulus?

*"Yüzlerce örneğe bir Kürt ulus-devleti eklemek, daha evrensel arayışlar peşinde olan dünyamla uyuşmuyordu."*
*(Abdullah Öcalan)*

Ulusların kendi kaderlerini tayin hakkının çok klasik yorumu gereği, Kürt halkının da kendi ulus-devletini kurması "meşrudur." Ama bu "meşru"yu tırnak içinde kullanıyoruz. Zira olanı, öğretileni, dayatılanı, olduğu gibi tekrar ettirmek ve sürdürmek,arayışından vazgeçen veya hiç arayışa girmeyen çocuğun babasından öğrendiklerini taklit etmesinden çok da farklı değildir. Bu şerhi düştükten sonra sorularımızı sıralayabiliriz: gerçekten de yüzlercesine bir de Kürt ulus-devletini eklemek neyi değiştirecekti?Sınıfsallığa mı, cinsiyetçiliğe mi, sömürüye mi, milliyetçiliğe mi deva bulacaktı? Aslında soruyu "ulus" tanımından da başlatabiliriz. Belirli tarihsel evrelerden geçen toplulukların "ulus" olarak tanımlanabilmeleri için (toprak, tarih, dil, ruh birliği olgularını tartışma dışı bırakırsak) son ve en gerekli maddi koşul "Pazar birliği"ydi. Burada söz konusu edilen "pazar" herhalde ihtiyaç ekonomisine komünal toplumların takas meydanı değildi. "Pazar", burjuvazi için etrafına gümrük sınırları çizip üzerine kar amaçlı faaliyet yürütebileceği bir coğrafya ve o coğrafyada yaşayan toplumları merkezi bir hukuk, idare ve zor aygıtıyla yönetebileceği devlet demekti. İşin hemen başında tek para, tek fiyat birimi vs. diyemeyeceği içindetoplumu önce ortak dil, ortak tarih gibi kısmen "makul" birliklere inandırmak gerekiyordu. Kürdistan'da da henüz doğmamış burjuvazi veya sömürgeciliğe yamanmış kompradorluk için Pazar mı oluşturulacaktı? Çünkü "ulus" olabilmesi için bu gerekiyordu!

Belletilmiş ulus tanımını reddetmek, Öcalan şahsında belki de yüzyılımızın en önemli devrimidir. Evet, toplumsal devrimin varlığı bir aşama olarak bir ulus, gerçekliktir. Ama bu gerçekliğin ne kapitalist pazarda, ne tekçi egemen tarihiyle birlikte, nede sadece dil etnisite birliğiyle bağı vardır. Ulus, bunlardan önce bir zihinsel oluş, hissediş, yaşayış olayıdır. Kapitalist modernitenin "ruhsal birlikten" kastettiği milliyetçilik, ırkçılık, kendini üstün görüp başka toplumları aşağılama ve dilsel, dinsel, cinsel tek tiplilik değildir bu. Ortak zihniyet demek, aynı ütopyayı aynı yaşam felsefesini ve hatta aynı sorunları paylaşmak demektir. Bu durumda ezenlerle ezilenlerin aynı ulustan sayılmalarına imkân yoktur. Ortak idealleri paylaşmadıkça aynı dile, aynı tarihe sahip olmak da (ki ezenle ezilenin tarihi de bir olmaz) ulus olmak için yeterli değildir. Tersine dil, din, lehçe, milliyet, ırk ve hatta coğrafya çok farklı olsa da; aynı sorunlardan muzdarip olup aynı çözüm arayışında buluşmak, aynı özgürlük ütopyalarını taşımak ulus olmak için daha yeterlidir. Bu gerçeklik, ulusun bedensiz ve mekânsız olduğu / olacağı anlamına gelmez. Bir toprak üzerinde yaşamak, belirli bir ekonomik yaşayışa sahip olmak, ortak kültür, ortak dil gibi unsurların yanı sıra siyasal, hukuksal formasyonlar edinmek kaçınılmazdır. Bedenleşmeden kastedilen budur. Fakat beden bir inşa olayıdır. Her inşa içinde öncelikle zihinsel öncüler gerekir. Aslında kapitalist modernitenin "ulus"u oluşturmasıda bir zihinsel öncülüğe dayalı bedensel inşa pratiğidir. Önce ırk, millet, dil gibi kimlikler tarafından kabuller oluşturulup, sonrasında da bu kabuller sahaya yansıtılır. Bundaki temel açmaz, oluşturulan zihniyet ile inşa edilen bedenin tamamen uyuşamamasıdır. Hangi kapitalist güruh nerelere kadar el uzatılabilmişse, etrafına sınırlar örmüştür ve içeriye homojen bir kimlik ve yapı dayatmıştır. Bu nedenle de gerçekte aynı sınırlar içinde hiç de tek – homojen olmayan kimlikler yaşamaktadır. Yine aynı kimlikli yapılar farklı egemenlik alanları arasında, yeni çizili sınırlar arasında parçalanabilmiştir. Doğasında krizli yapı taşıyan kapitalizm, bedenini de krizli bir yapıda inşa etmiştir. Halkların birbirine boğazlatılmasının (tarihteki çatışmalara oranla) son iki yüz yılda dehşet boyutlarında yaşanması bu krizli yapının ürünü ve gereğidir.

**Evet, toplumsal devrimin varlığı bir aşama olarak bir ulus, gerçekliktir. Ama bu gerçekliğin ne kapitalist pazarda, ne tekçi egemen tarihiyle birlikte, nede sadece dil etnisite birliğiyle bağı vardır**

Demokratik ulus tanımı da esasta ortak zihniyet dünyasını taşımaktan hareket eder. Ama demokratik ulus tanımında sınırlara, tekçi/tekli kimliklere, pazar savaşlarına yer yoktur. Dolayısıyla da hem tanım olarak hem de bedenleşme perspektifi olarak kapitalist modernite ulusçuluğunun tam tersidir. Bir devlete dayanmayı, devlet adına toplum ve toplumların tüm maddi birikimlerini bir merkezde toplamayı; siyasal rejim

adına toplumların kendiişlerini ve kendi kendilerini yönetme hakkını gasp edip tek mecliste veya tek hukukta toplamayı ön görmez. Aynı komünal toplum değerlene sahip, ahlaki-politik toplum esaslarıyla kendine yeten ve kendini yönetebilen halklar; ezilen sınıf cins ve diğer tüm kimlikler din, dil, ırk, millet farklılıklarına rağmen aynı demokratik ulus olma bilincinin, dolayısıyla aynı özgürlük ütopyasını paylaşabilir ve bunu pratikleştirebilecek formasyonlara gidebilir. Ancak "evrensel arayışlar peşinde" olunarak bu düzeyde bir çoğulculuk farklılıkların bir aradalığı ve paylaşımcılığı tasavvuf edilebilir. Devlet hedefli "kurtuluş" tan, halkların tüm egemenlikçi yapıları aşabildiği demokratik kurtuluşa ve özgürlük yaşamını inşa mücadelesine varış, bu evrensel arayışçılığın sonucudur. Çocuk Öcalan da başlayıp bugün 'demokratik ulus'a varan arayış büyük sonuçlar doğurmuştur. Ama bu arayışın asla sonu yoktur. Arayışı arayış yapanda onu herhangi politik tutumda veya dönemsel söylem ve mevzilenmeden ayıran özgünlük de burada, yani arayışın sürekliliğindedir.

## Demokratik Ulus İnşası

*"Kürdistan'da demokratik ulus inşacılığı hem kuram hem pratik açıdan üzerinde yoğunlaşmayı, dönüşüm geçirmeyi gerektiren, Kürt varlığının ve özgür yaşamının yani tarihsel ve toplumsal ifadesidir. Kendini gerçek aşk derecesinde adamayı gerekli kılan bir hakikati ifade etmektedir. Bu yolda hiçbir sahte aşka yer olmadığı gibi, sahte yolcularına da yer yoktur. İnsanlık durdukça tamamlanamayacak bir inşadır söz konusu olan."*
*(Abdullah Öcalan)*

Tasavvufta hakikate ulaşmak için ömürlerin yetmediği bir arayış ve yolculuk öngörülür. İnsan-ı kâmil mertebesine ermek veya Hak'la bir olmak ancak binlercesinde birine nasip olur. Dolayısıyla nihilist ve pragmatik bir mantıkla, nerede ise ulaşılması imkansız bir hedefin peşine düşülmüş olur. Ve bu mantık, alaycı sorularla dervişlerin karşısına çıkar. "ulaşamadığınız neredeyse kesinken, neden yürüyorsunuz hala?" dervişlerin cevabı kesintisiz ve sonsuz arayışı en iyi tanımlayacak bir cümledir. "hakikate ermek ne kadar kutsalsa hakikat yolunda yürümek o kadar kutsaldır… " çünkü esasında insanlar "yol"da yürürken hakikati yaşamış ve yaşatmış olurlar. Bu, kişinin nefis mücadelesinden kendini tüm ihtiyaç dışı maddiyattan kurtarmaya, insanın içindeki özü ve gücü açığa çıkarmaktan, sahip olunan maddi-manevi her şeyin paylaşımına kadar, hatta sahiplik fikrini (mülkiyet ) aşmaya kadar, yolcular kendilerinde bir devrimi gerçekleştirmiş; yolcular grubu pratikleriyle farklı-alternatif bir toplumsal oluşumu yaşatmış olurlar. Demokratik ulus inşasında veya özgür yaşam arayışından söz ederken, aslında "yol"da yürümenin de kutsal olduğu ve "yol"da yürürken de hakikatin gerçeğe dönüştürüldüğü tasavvufi yaklaşımdan farklı bir şeyi kast etmiyoruz.

Demokratik ulus olmak öncelikle ortak zihin dünyasında özgür insan ve toplumların komünal değerlerini, ütopyasını temelde paylaşmak istese de bunun yaşanabilmesi için bedenleştirmekte zorunludur. Öcalan, demokratik ulus zihniyetinin beden bulmasını demokratik özerklik olarak tarif etmektedir. Kapitalist modernitenin ulus-devlet, endüstriyalizm ve kar amaçlı ekonomisine alternatif olarak aynı özgürlük ideallerini taşıyan toplumların demokratik, ekolojik ve cinsiyet özgürlüğü paradigmasına dayalı ihtiyaç ve paylaşımı öngören komünal ve ekolojik üretim ve ekonomiyi yaşatmanın çok çeşitli biçimleri olarak dahilindedir. Demokratik özerkliğin esprisi zaten özgün formasyon demektir. Bugün Rojava'da gerçekleştirilen biçimin başarısı iyi bir örnek teşkil etmektedir. Ama her yerin özgünlüğü ve oradaki toplumların öz kararı belirleyici olacaktır. Fakat gerek zihinsel boyutlarıyla gerekse de bedensel boyutlarıyla temel ilkelerde buluşulacaktır. Demokratik komünal zihniyet geliştikçe pratik biçimler kusurlarından arınacak; pratik ihtiyaçlarda zihniyet boyutunda dönüşüme ve gelişime yol açacaktır. Dolayısıyla zihniyet boyutuyla bedenleşmeyi birbirinden ayrı ele almak tıkanmaya ve ulus-devlet anlayışındaki gibi çatışmalara yol açacaktır. Felsefede Leibniz' in adını koyduğu ve fakat temelde yanlış ele aldığına inandığımız "beden-zihin paralelliği" nasyonunu düzelterek izah etmek, ön açıcı olur. Leibniz'e göre zihinsel yani psişik olgularla bedensel-fiziki olgular iki ayrı gerçeklik olarak aynı anda birbirine paralel gelişir; fakat zihinsel gelişimler kendinden önceki zihinsel birikime bedensel gelişimler de önceki maddi kültüre bağlı olarak gerçekleşir; yani zihinsel ve fiziksel süreçler arasında nedensel bir bap yoktur. Temelde iki ayrı süreç olarak birbirine paralele gelişmeleri kabul edilebilir; ama aralarında nedensel bir bağ bulunmadığını söylemek zordur. O halde iken, paralel gelişim gerçekliği izah edilemez. Aksine, zihinsel ve fiziksel sü-

**Demokratik ulus tanımı da esasta ortak zihniyet dünyasını taşımaktan hareket eder. Ama demokratik ulus tanımında sınırlara, tekçi/tekli kimliklere, pazar savaşlarına yer yoktur**

reçler birbirini (gerek ilerletme, gerekse de dondurma bağlamında) koşullar. Zihniyeti geliştirmeden biçimi, biçimi de geliştirmeden zihniyeti daha fazla dönüştürmek veya zihniyeti biçimle sınamadan geliştirmek olanaksızdır. Bu bağlamda demokratik ulusta paylaşılan zihniyet dünyasının mutlaka bir form inşasına varması, sınanması, yaşam bulması gerekir. Sonuçta toplumun hiçte yabancısı olmadığı komünal, paylaşımcı, özgürlükçü, eşitlikçi öz ve biçimlerden bahsediyoruz. Ama köleliği "doğallaştıran" ve bu yolda da zihinleri ve biçimleri olabildiğine saptırmış olan iktidar gerçeği de var. Dolayısıyla demokratik ulus inşası öncelikle öncü birey veya partide zihniyet dönüşümü ve yeni yaşam inşası şeklinde gerçekleşmek durumundadır.

İlk kısımlarda ifade ettiğimiz gibi, herkes İbrahim gibi putları kırma veya Öcalan gibi geleneksel toplum geriliklerinden kopuşu kapitalist moderniteye karşı demokratik modernite alternatifi formülasyonuna ulaşma özgünlüğüne sahip değildir. Ama özlü bir nefis savaşıyla derin bir özgür yaşam aşkıyla, yeterli bir insan ve toplum sevgisiyle ve elbette bunun şart kıldığı bir ahlaki, politik, entelektüel arınmayla bu yolun yolcusu olunabilir. Komünalizmi, eşitliği, cinsiyet özgürlüğünü ve ekolojik hissiyatı zihniyette edinme; bun kişisel dünya görüşüne çevirme ve en estetik haliyle yaşamsallaştırma, bulunduğu ortamda paylaşma ve yaşatma ve bunu topluma gerek bireysel duruş ve çabalar ile ve gerekse de kolektif-örgütsel eylem planlamalarıyla taşırma, günümüzde ve özellikle de ülkemizde hem kutsal bir görev ve hem de açmazları açmanın biricik yoludur. Hedeflenen, toplumun tümden bu zihniyet ve bedene kavuşmasıdır. Ama öncelik, bireysel ve örgütsel olarak bunu yaşamak ve sınamaktır.

Demokratik ulus inşası aynı zamanda öyle bir süreçtir kiöncü birey ve örgütlerin yanı sıra, daha ilk günden tüm topluma da düşen işlerle, gerekliliklerle doludur. Köylere dönüş, köyleri yeniden kurmak; yol, su, elektrik ihtiyaçları; alternatif ekonomi için toprakları kooperatifleştirmek; öz yönetim, eğitim ve sosyal yaşam için komünler oluşturmak; giderek kasaba ve şehirlerde aynı esaslarda meclisleşmelere ve paylaşım pazarlarına ulaşmak; toplumun öz yönetim hakkını siyasal bir statü olarak devletlere dayatmak; bu temelde devletleri dönüştürerek demokratik özerkliği genişliğine ve derinliğine yayıp büyütmek gibi sayısız detay vardır. Öcalan'ın dediği gibi, "demokratik ulus inşa koşullarında her insanımıza yedi yaşındaki çocuktan yetmiş yedi yaşındaki yaşlıya kadından erkeğe eğitim seviyesi ne olursa olsun herkese bir iş, hem de ibadet edercesine uğraşacağı ve kendini her koruyarak, hem besleyerek, hem çoğaltarak yerine getirebileceği, onunla özgürleşebileceği bir veya birçok iş vardır. Yeter ki demokratik ulus bilincinden, iradesinden azıcık nasibini almış olsun!"

# Tarihte Yürüyen Millet

R. İhsan Eliaçık

Bu yazıda “Biz kimiz?” ve “Nasıl bir arada oluruz?” sorusuna cevap verme girişiminde bulunacağız.

Öncelikle bu meselenin iki temel kavramı ile millet ve ırk kelimelerinin sözlük ve terim anlamları ile ait olduğu kültür iklimindeki “ilmi” açıklamaları ile başlayalım. Yani önce bilgi sahibi olalım, sonra onun üzerine fikir inşa ederiz.

### Kelime Olarak Millet ve Irk

Millet; Arapça'da koşmak, hızlı yürümek (melv), genişlemek, uzanmak, genleşmek (muluv), yazdırmak, dikte ettirmek (imlâ), gece ve gündüz (melevân), uzunca zaman (meliyy) kelimelerinin türetildiği (MLY) kökünden gelir (Rağıp). Sözlükteki yazdırmak, dikte ettirmek demek olan imlâ masdarıyla, yani imlâ anlamıyla ilgili bir isimdir. Asıl anlamı “girilen/yürünen yol”dur ki bu eğri veya doğru yol olabilir (Zamahşeri). Bundan dolayı millet terimi din, ümmet ve şeriat anlamında kullanılır olmuştur.

**Irk determine edilmiş bir biyoloji değil, oluş halinde bir antropolojidir. Bir göle dökülen mürekkebin giderek göl içinde yayılması, göle rengini vermesi, rengin en koyulaştığı yerden açıldığı yere kadar ki renk öbekleri ırk, millet, kavim, ümmet, kabile, aşiret, boy vs. arasındaki farkı anlatır**

Din, şeriat, millet, ümmet kelimeleri aslında bir ve aynı şeylerdir. Hepsinde de ortak anlam “bir yolda yürümek”tir. Fakat kavram olarak her biri bir özelliklere ayrılır. İtikat itibariyle din, amel itibariyle şeriat, toplum itibariyle millet, insanlığa örnek olma itibariyle ümmet denilir (Şehristani).

İnanılan ne ise amel edilen odur. Amel edilen ne ise esas itibariyle etrafında toplanılan da odur. Etrafında toplanılan ne ise onunla tarihin meydanına çıkılır. Dolayısıyla millet veya ümmet, herhangi bir insan topluluğunun tarihte uzunca bir zaman “birlikte yürümesi”, bu yürüyüşle birlikte ortak kültür, gelenek, dil, coğrafya, mekân oluşturması, böylece giderek birbirine benzeşmesi halidir. Bu haliyle diğer topluluklardan ayrılması, farklılaşması durumudur. Bu tür topluluklara millet denir. Hakkı hak, batılı batıl, eğrisi eğri, doğrusu doğrudur. Bu durumda ümmet, milletin yeryüzüne yayılma dinamiği olur.

Türkçe'de millet 1- Din, inanç, ilahi hükümlerin tamamı şeriat 2- Mezhep, dini meslek 3- Bir din veya mezhebe mensup olanların tamamı, ümmet (İslam milleti) 4- Topluluk (Birleşmiş Milletler) 5- Sınıf, kategori, cins taife (Talebe milleti, erkek milleti) 6-Halk (Millete söz geçirmek mümkün değil) 7- İnanç, ortak tarih, dil, gelenek, kültür, ideal ve vatan birliği olan topluluk, kavim (Türk milleti, Rus milleti)- bu mana 19. asırdan itibaren yaygınlaşmıştır- anlamlarında kullanılmaktadır.

Irk; Arapça'da bir yere gitmek (ark), uzak yer (ırak), ağacın kök salıp kökleşmesi (a'rak), atı terletmek için koşturmak (a'raku'l-feres), asıl, kök, gövde (el-ırk), sıra sıra deve izleri (el-arak) atar damarlar (el-uruku'd-devarib), toplar damarlar (el-uruku's-sevakin) kelimelerinin türetildiği (Arq) kökünden gelir.

Türkçe'de 1- Aralarında kan bağı bulunan insan topluluğu, bir soydan gelen insan topluluğu, nesep, sülale, kök.2- Cilt rengine göre ayrılan insan topluluğu; (Sarı ırk, beyaz ırk, siyah ırk, Kızılderili ırkı). 3- Damar 4- Bazı canlı türlerinde karakter birliği olan fertlerin teşkil ettiği alt bölüm, şube anlamlarında kullanılmaktadır.

Şu halde ırk, milletleşmeye başlayan bir insan topluluğunun yürüdüğü yolda diğerlerinden giderek uzaklaşması, başka topluluklardan iklim, gen, coğ-

rafya, mekân, örf, dil ve kültür sebebiyle giderek ayrışması, buna paralel kendi içinde de giderek benzeşmesi halidir. Bu benzeşmenin en yoğun haline ise ırk denir. Demek ki ırk determine edilmiş bir biyoloji değil, oluş halinde bir antropolojidir.

Bir göle dökülen mürekkebin giderek göl içinde yayılması, göle rengini vermesi, rengin en koyulaştığı yerden açıldığı yere kadar ki renk öbekleri ırk, millet, kavim, ümmet, kabile, aşiret, boy vs. arasındaki farkı anlatır. Bu göl insanlık âlemidir. Bu âleme rengarenk mürekkepler dökülmekte, boyna yenileri oluşmakta, birbirine geçmekte, halden hale evrilmektedirler.

## Kavram Olarak Millet ve Irk

Görünen o ki aslında "saf ırk" diye bir şey yok. Aslında ırk bir his ve bağlılık duygusu. Yani biyolojik gerçekliği yok. Başlangıçta hepsi de Adem çocukları olan "insanlar" vardı. Kuvvetle muhtemel ilk çıktıkları Ortadoğu'dan çevreye doğru yayıldılar. Yeryüzünün belli başlı dağ yamaçları, akarsu vadileri, göl ve deniz kenarlarında toplaştılar.

Bu anlamda eski dünyada altı önemli öbekleşme havzaları oluştuğunu görüyoruz; Şeria Irmağı (Filistin) havzası, Dicle-Fırat (Mezopotamya) havzası, Nil (Mısır) havzası, Hazar-İndüs (İran-Hind) havzası, Orhun-Sarı ırmak (Türk-Çin) havzası, Girit-Ege (Yunan-Roma) havzası. Nitekim tarihin ilk büyük milletleşme hareketlerinin bu bölgelerde başladığı görülmektedir. Yine tarihin kaydettiği büyük devlet ve imparatorluklar da bu bölgelerden çıkmıştır.

Yeryüzünün belli başlı bölgelerindeki bu öbekleşmeler giderek millet ve ırk dediğimiz oluşumları meydana getirmiştir. Bu öbekleşmelerin "millet" hatta "ırk" haline gelebilmesi topluluğun bir "gen havuzu" oluşturabilmiş ve bunu "muhafaza" edebilmiş olması ile doğru orantılı olmuştur. "Ben" ve "biz" idrakinin membaı millete ait bu gen havuzudur. İnsan toplulukları sürekli aynı coğrafi bölgede yaşamaktan, aynı dil ve kültür ortamını paylaşmaktan ve birbirleriyle evlenmelerinden kaynaklanan benzeşmeler yaşamışlardır. Biyolojik, coğrafi, kültürel gen yoğunlaşmaları sonucu meydana gelen bu benzeşmeler zamanla aynı isimle anılmalarına neden olmuş ve milletler ve ırklar meydana gelmiştir. Millet ve ırk isimleri genellikle sonradan ortaya çıkmıştır. Yoksa hiçbir millet ve ırk doğuştan beyaz, siyah, sarı veya Türk, Çin, Arap, Yunan vs. olarak yaratılmış değildir. Bütün bunlar coğrafi, kültürel (dil, din, siyaset, görenek) ve genetik yoğunlaşmanın sonucu zaman içinde şekillenmiştir.

İnsan toplulukları zamanla aşiretleşme, kabileleşme, ırklaşma, milletleşme, devletleşme ve giderek imparatorluk aşamaları geçirmiştir. Bu noktada topluluk içinde bir tür "asabiyet" yaratarak yükselen bir gurup diğerleri üzerinde egemenlik kurmuş, oluşmakta olan milletleşme sürecine kendi ismini vermiştir. Örneğin sarı ırmak havzasındaki topluluklara egemen olan "Che-in" hanedanının ismi giderek Çin haline gelmiş ve o bölgede yaşayan insanlara Çinli denmiştir. Keza Orhun ırmağı etrafındaki topluluklar zamanla "Hun" adıyla birleşmiş, ilk kez "Göktürk" resmi devlet ismi olarak kullanılmış ve o bölgedeki insanlara "Türk" denilmiştir. İran ismi de Aryailer anlamına gelmekte olup, bölgeye Hazar denizi civarından inen Aryailerin Pers kolu zamanla "Farslar" şeklinde telaffuz edilmeye başlanmış ve İran milleti oluşmuştur. Bu şekilde örnekleri çoğaltmak mümkündür. Görülüyor ki milletleşme ve devletleşme sürecinde İbni Haldun'un tabiriyle "asabiyet" yaratan belirleyici olmakta, sürece adını vermektedir.

## Milletler Misyonu ve Vizyonu

Aşağıdan yukarıya antropolojik okuma ile yukarıdan aşağıya teolojik okuma aslında bir aynı şeydir. Aşağıdan yukarıya antropolojik okuma insan gözüyle olayın anlatımı iken, yukarıdan aşağıya teolojik okuma Allah gözüyle olayın anlatımıdır. Oysa olay aynı olay olup, tek bir oluştur.

**Allah ile yürüdüğünü iddia edip de işi din tüccarlığına dökenle dökmeyeni ayırmak istiyoruz. Yoldan çıkmış olanla canı gönülden bu yolda yürümek isteyenin bilinmesi, ayırt edilmesi gerekiyor**

Yukarıda anlattığımız aşağıdan yukarıya antropolojik dilin, yukarıdan aşağıya teolojik dildeki ifadesi yani Kur'an'daki açıklaması, birbirini tamamlayan üç ayet ışığında şöyledir. Bunlar aynı zamanda misyon ve vizyon ifade etmektedir;

1- Ey İnsanlar! Sizi bir erkek ve bir dişiden yarattık. Sizi birbirinizle tanışasınız diye büyük büyük milletlere ve küçük küçük kabilelere ayırdık. Allah katında en üstününüz takvaca en ileride olanınızdır. Allah her şeyi biliyor ve her şeyi işitiyor. (Hucurat; 49/13)

Burada yeryüzündeki öbekleşme, milletleşme, ırklaşma oluşumlarının "teolojik" izahı yapılmakta ve üç önemli insanlık değeri verilmektedir; 1- İnsanlığın birliği 2-İyilikte yarışma 3- Üstünlüğün biyolojik değil antropolojik bir değere bağlı olduğu.

Bunların anlamı şudur; İnsanlık âleminde üstün ırk, seçilmiş millet, lanetlenmiş kavim diye bir şey yoktur. Bütün insanlar Adem'in çocuklarıdır. Dil, din, ırk, kabile, millet, siyah, beyaz, sarı, kızılderili vs. tüm bunlar sonradan oluşmuştur. Hiç birisi doğuştan değildir.

Bunların böyle çeşit çeşit, rengârenk olmasının sebebi birbirinizi tanıyasınız, yani birbirinizden bilgi, görgü, insanlık alışverişi yapasınız, birbirinizi açasınız, birbirinizle iyilik, adalet, doğruluk, dürüstlük yarışına giresiniz diyedir. Böylece birbirinizden ilham alarak insanlığı ilerleteceksiniz. Bu iyiliğin ve adaletin diyalektiğidir. Daima birbirini tetikler, birinin bittiği yerden diğeri başlar. Böylece insanlık vicdanı hep diri kalır. Şu halde en üstününüz, en değerliniz, insanlaşma yolunda en ileride olanınızdır. Yani en çok vicdan ve merhamete sahip olanınız, en çok suç ve günah işlemekten sakınanınız; insanlara, çevreye, doğaya, canlılara ve diğer tüm varlıklara zarar vermekten en çok çekineniz, İnsanlığa ve tabiata en çok sahip çıkanınız, bütün varlıklara, başta Allah olmak üzere, en çok saygılı olanınız kimse en üstününüz işte odur.

Görüldüğü gibi ayette önce "durum" tespit ediliyor. Sonra "Çeşit çeşit milletler, farklı farklı diller, renkler, kavimler, ırklar, boylar neden?" sorusuna açıklama getiriliyor. Yani durum ortaya konduktan sonra değer yargılarının ne olması gerektiği beyan ediliyor.

2- Baskı, zulüm ve zorbalık (fitne) kalmayıncaya ve adalet (din) Allah için sağlanıncaya kadar onlarla savaşın. Şayet vazgeçerlerse zalimlerden başkasına düşmanlık yoktur. (Bakara; 2/193)

Ayette geçen "fitne" sözlükte "karışığını almak için altını ateşe koymak" demektir. Buradan sıkıntıya sokmak, bela ve müsibete uğramak manası çıkarılmıştır. Bu ayette bu anlamda kullanılıyor. Yani birisini memleketinden sürmek vs. baskı, zulüm ve zorbalık gibi şeyler öldürmekten daha beterdir. Baskı, zulüm, zorbalık, şiddet, can ve mal güvenliğini tehdit vb. de birer fitnedir. Şu halde fitnenin ölümden beter olması, ölümü bile aratacak zulüm, baskı ve zorbalık olmasındandır. Böylesi bir durumda 7. yüzyılda Mekke'de baskı, zulüm ve zorbalığa kalkışanlara anladığı dilden cevap verildiği gibi, herhangi bir çağda yeryüzünde baskı, zulüm ve zorbalığa yeltenenlere de karşı çıkılması, "dur" denilmesi gerekir. Barış için gerekirse savaşmaktan çekinilmemelidir. Unutmamalı ki, savaşın bir tek sebebi vardır; baskı, zulüm ve zorbalık. Bunun dışında kimseye durduk yere saldırılmamalıdır.

Görüldüğü gibi bu ayette milletlerin ve ümmetlerin ne için var olduğu, esas misyonunun ne olması gerektiği hatırlatılıyor; Yeryüzünde bir topluluk iyilik ve adaletin bekçisi olmalı, baskı, zulüm ve zorbalığa kalkışan, başka milletleri kendinden aşağı görüp onlara şiddetle, zorla egemen olmak isteyen, toprak işgal edip emperyalist emeller peşinde koşanlara geçit verilmemelidir. Dünya barışını tehdit eden, diğer milletlerin yer altı ve yer üstü kaynaklarına el koyarak onların sırtından geçinmeye çalışan, onları sömürmeyi amaçlayan saldırgan milletlere karşı durulmalıdır. Onları makul sınırlara çekecek, hakkına razı olmaya çağıracak idealist milletler yeryüzünde mutlaka bulunmalıdır. Biri bu misyonu terk ederse diğeri devreye girmelidir. Bu olmazsa, yani milletler birbirini dengelemezse dünyanın düzeni bozulur, insanlık felaketlere sürüklenir. İnsani varoluşlar sekteye uğrar. İşte "millet" dediğimiz asabiyelerin esas "misyonu" bundan ibarettir. Ve bu görev Allah tarafından hassetsen Müslüman milletlere görev olarak yüklenmiştir.

3- İşte böylece sizi orta yolda yürüyen bir ümmet yaptık. Peygamber size örnek olacak, siz de insanlığa örnek olacaksınız. Eskiden yönelmekte olduğun Kâbe'yi kıble yaptık ki peygambere uyanla uymayanı bilelim. Bu, Allah ile yürüyen kimselerden başkasına elbette zor gelir. Allah sizin imanınızı asla zayi edecek değildir. Zira Allah insanlara karşı şefkatli ve merhametlidir. (Bakara; 2/143)

Bu ayette de böylesi bir topluluğun (milletin/ümmetin) "vizyonunun" ne olması gerektiği açıklanıyor. Ayetin mealen tefsiri şöyledir; "Gerçekte biz canı gönülden "Allah ile birlikte yürüyen" ile yürümeyeni ayırmak istiyoruz. Allah ile yürüdüğünü iddia edip de işi din tüccarlığına dökenle dökmeyeni ayırmak istiyoruz. Yoldan çıkmış olanla canı gönülden bu yolda yürümek isteyenin bilinmesi, ayırt edilmesi gerekiyor. Kim gerçekten İbrahim'in yolunda, kim onu istismar ediyor bu ortaya çıksın istiyoruz. Bu nedenle Hira'dan başlayan vicdanın ve merhametin bu yeni sesi ile insanlığa örnek olacak bir topluluk ortaya çıkarmak istiyoruz. Bu topluluğa peygamber örnek olacak, topluluk da tüm insanlığa örnek olacak; iyiliğin, güzelliğin, doğruluğun, dürüstlüğün, mertliğin, adaletin, ahlakın ne olduğunu gösterecek. Böylece ifrat ve tefritten uzak, orta yolda, ılımlı, adaletli, dengeli, ölçülü seçkin bir topluluk olan ümmet ortaya çıkacak. İyilik namına her ne şey varsa ona şahit, örnek ve model olacak. Cazibe ve çekim merkezi haline gelecek. Tarihin meydanında Allah ile birlikte yürüyecek. İnsanlık vicdanını diri tutacak, insanlığın ölmediğini, ölmeyeceğini gösterecek. Şimdi, kıbleyi, Adem tarafından ilk olarak yapılan, İbrahim tarafından eski temelleri üzerine yeniden inşa edilen insanlığın merkezine, Kabe'ye çeviriyoruz. Size Kâbe etrafında insanlığa örnek olacak bir insan topluluğu, bir ümmet kurma görevi veriyoruz. Bu ev Arap'ın, Acem'in, İbrani'nin, beyazın, zencinin, doğulunun batılının, kuzeylinin, güneylinin vs. değil insanlığın merkezi olacak. Burada iyilik, güzellik, doğruluk, dürüstlük ve adalet dışında hiç bir ölçü geçmeyecek…"

### TarihteYürüyen Millet

Aktardığımız dini/felsefi temellerin ışığında günümüze yönelik olarak şu perspektiflerin geliştirilmesi mümkündür;

■ Müslümanlık hareketi yeryüzünden baskı, zulüm ve zorbalığın kaldırılıp iyiliğin ve adaletin sağlanmasına yönelik insanlık vicdanının son patlamasıdır. Bu patlamanın ardından bir dizi oluşum sökün etmiştir. "Osmanlılar" da bunlardan birisi ve en sonuncusudur. Eğer İslamiyet olmasaydı Osmanlılar tarih sahnesine çıkamayacaktı. Bu nedenle bu milletleşme hareketinin ruhunda İslam kültürü vardır. Millet içinde bir damarın tanım, değer ve kavramları bu kültürle ifade etmesi, bu dil üzerinden konuşması, dayatmamak şartıyla mutlaka lazımdır.

■ Osmanlılık, milletleşme yürüyüşünün altı yüzyıllık bir kesitini ifade eder. Bu yürüyüşün son seksen yılındaki cumhuriyet dönemi bu nedenle onun bir devamıdır. Her iki dönemde tek bir millet yürüyüşünden ibarettir, birbirini inkâr edemez. Her iki dönem tek bir "ontoloji" olarak kavranır. Her iki dönemin ideolojileri değişmekle beraber ontoloji değişmez. Biz ontolojinin yani milletin tarihteki yürüyüşünün, yeryüzünde varolma iradesinin yanındayız. Çünkü buradan insanlığın ortak yürüyüşüne katılacağız. Şu halde ontoloji dönemsel ideolojileri aşar. Tabii ve varoluşsal özelliği ile milletin tüm unsurlarını kuşatır. Kim ne söyleyecekse buradan söyleyecektir. İnsanlığa bir ürün sunmak istiyorsak bunu kendi bahçemizde yetiştirmek zorundayız. İşte bu bahçe ontolojik varlık olarak millet iklimidir. Peygamber bile Allah'ın dinini kendi millet ikliminden, dil ve kültür evreni üzerinden insanlığa sunmuştur.

■ Osmanlı döneminin imparatorluk "formu", kendi çağının karakteri olup tarihte kalmıştır. Ancak imparatorluk "vizyonu" devam etmektedir. Milletin derin vicdanında saklı tutulmaktadır. İmparatorluk formunun dağılmasıyla birlikte tabii olarak "ulus-devlet" formuna geçilmiş ancak bunda da başarılı olunamamıştır. Aslında Türkiye tam anlamıyla bir ulus-devlet de değildir. Osmanlı millet sisteminin küçültülmüş bir devamından ibarettir. Bu da İslam kültüründeki zımmi hukukunun uygulanması esasına dayanır. Zımmi hukuku geçen bin yılın imparatorluk ortamı ve savaş şartlarında oluşmuş bir hukuktur. Bugün için şartları ortadan kalkmıştır. Bu nedenle üretilecek yeni hukukta millet içinde "çoğunluk-azınlık" ayrımı yerine "suçlu-suçsuz" ayrımının esas alındığı bir yaklaşım benimsenmelidir.

■ Hukuki olarak Lozan anlaşmasıyla "millet" Müslüman çoğunluk ve gayr-i Müslim azınlık şeklinde iki ana unsura ayrılmıştı. Müslüman çoğunluk devletin kurucu unsuru ve asıl sahibi telakki ediliyordu. Geçen süre de buna da tam olarak uyulmadığını görüyoruz. Ortaya çıkan sorunlar da esasen buradan kaynaklanmaktadır. Zira kurucu antlaşmaya göre Müslüman çoğunluk Türkler, Kürtler, Çerkezler, Lazlar, Arnavutlar vs. bütün Müslüman unsurlar ile Aleviler, Sünniler vb. bütün Müslüman mezheplerdir. Gayr-i Müslim azınlık da Ermeniler, Rumlar, Museviler, Süryaniler, Keldaniler gibi bütün Müslüman olmayan dini, mezhebi ve etnik guruplardır. Çıkan sorunlara baktığımızda Kürtler, Aleviler ve Sünni başörtülüler olmak üzere "çoğunluğun" dert yandığı sorunlardır.

■ Gelinen noktada "millet" kavramının yeniden tanımlanmasına ihtiyaç vardır. Millet, "tarihte yürüyen millet" bakış açısından yeniden ele alınmalıdır. Buna göre bu millet ile yürüyen, yani bu milletle "beraber yaşama iradesi" izhar eden herkes bu millettendir. Müslüman, gayr-ı Müslim, Türk, Kürt fark etmez. Herhangi bir ön ek almaksızın tek başına "MİLLET" denilince bu kastedilir. Bunun somut ifadesi ise milletin tüm kesimlerinin bir arada yaşama iradesinin hukuki belgesinde, yani adalet ve özgürlük ruhuyla yazılmış demokratik cumhuriyet anayasasında ortaya çıkar. Anayasayı benimseyen herkes "cumhuriyet vatandaşı" olur. Bu bakış açısına göre demokratik cumhuriyet vatandaşları arasında etnik kökeni, dini, mezhebi ne olursa olsun azınlık yoktur. Böylece azınlık olsa olsa demokratik cumhuriyet vatandaşı olmayıp, Türkiye'de çeşitli sebeplerle yaşayanlar demek olur.

**Aslında Türkiye tam anlamıyla bir ulus-devlet de değildir. Osmanlı millet sisteminin küçültülmüş bir devamından ibarettir. Bu da İslam kültüründeki zımmi hukukunun uygulanması esasına dayanır**

■ Demokratik Cumhuriyet vatandaşı olan herkese coğrafi isimden ilhamla "Türkiyeli" denilebilir. Türk, Kürt, Çerkez, Laz, Arnavut, Arap, Sünni, Alevi, Rum, Ermeni, Musevi, Süryani, Keldani vb. bütün unsurlarıyla birlikte "Türkiyeliler" diğer insanlardan ayrı bir millet oluştururlar. Aralarında hukuk ve kanun ihlali bağlamında suçlu-suçsuz dışında herhangi bir ayrım yapılmaz. Hepsi de anayasa ile oluşmuş birlikte yaşama iradesinin unsurları yani "tarihte yürüyen milletin" evlatlarıdır.

■ Demokratik cumhuriyet topraklarının bölgesel şartlara göre Trakya, Türkiye, Kürdistan şeklinde anılması mümkündür. Tamamına resmi olarak Türkiye Demokratik Halk Cumhuriyeti denilebilir.

■ Müslüman Türkler ile diğerleri arasındaki fark şöyle ifade edilir; "Tarihin meydanında yürüyen Müslüman Türkler onlarla aynı kaderi paylaşan diğer Kürt, Ermeni, Rum, Alevi, Sunni, Süryani, Keldani, Arap vs. kardeşleri…" Hepsi diğer insanlardan ayrı tek bir millettir, aralarında resmi ve hukuki olarak hiçbir fark yok-

tur. Dinleri, dilleri, kültürleri, kökenleri farklı olabilir. Hiçbir baskı ve zorbalığa maruz kalmadan kendilerini tam olarak ifade ederler.

■ Üst kimlik diye bir şey yoktur, "birliktelik" vardır. Egemenlik değil; "ortaklık" esastır. Bu birlikteliğin adı yaygın olan genel kabul görmüş coğrafi isimden ilhamla "Türkiyeli" olabilir. Türkiyeli olan hiçbir kimseye öyle olmadığı halde "Sen Türk'sün, Kürt'sün, Ermeni'sin, Rum'sun, Alevi'sin, Sünni'sin" vs. denilmez. Kendini ne olarak görüyorsa, kendine ne diyorsa odur. Burada "Türkiyeli" resmi adı oluyor. Fakat zaman içinde birlikteliğin ortak resmi metinleri başta anayasa olmak üzere giderek dini, mezhebi, kişisel ve etnik çağrışımlardan arındırılmalı, yalnızca coğrafi isimler resmi olarak kullanılmalıdır.

■ Türkiye hakkındaki tüm kararlara Demokratik cumhuriyet vatandaşları karar verir. Türk, Kürt, Ermeni, Rum, Alevi, Sünni vs. bir dış güçle iş tutarak millet hakkında karar veremez. Milletin yürüyüşüne katılan herkes aynı meclis çatısı altında karar alırlar. 1921 ruhu bunun en bariz örneğidir. Türkiye tekrar 1921 ruhunu yaratacaktır.

■ Milletle ümmet kavramı arasında bir çelişki yoktur. Ümmet, milletin yeryüzünde yayılma dinamiğini ifade eder. Ümmet din birliği demek değildir. Bilakis millet kavramı ile aynı anlamda olup çoğalmayı ve zenginleşmeyi ifade eder. Arada sadece çap farkı vardır. Ümmet, milletin Anadolu coğrafyasındaki ortak yürüyüşünün üç kıtada, yani Afro-Avrasya uygarlık kuşağında yeni müttefiklerle yoluna devam etmesinin adıdır. Bu durumda yürüyüşe havzada yaşayan muhtelif halk, kavim, boy, din, dil mezhep vs. mensupları katılırlar. Hepsi birden diğer insanlardan ayrı bir "ümmet" olurlar. Yani birlikte yürüme ve yaşama iradesine dayalı değerler birliği veya sosyo-politik birliktelik haline gelirler; Örneğin "Afro-Avrasya Milletler Topluluğu" veya "Ortadoğu Konfederal Demokratik Cumhuriyetleri" gibi bir "büyük bütün" oluştururlar. Dünyada hak ve adaletin, insanlıkta vicdan ve merhametin sesi haline gelirler…

# Ekonomi ve Güç Mücadelelerinin Çatışma Sahasına Dönüşmesi

Ahmed Pelda

## Güç Mücadelesinin Ekonomiye Sirayeti

Eğer toplum merkezli ekonomik işleyiş başarılı olursa yeryüzünün gördüğü farklı bir uygarlık süreci başlayacaktır. Çünkü uygarlık sürecinin başlayışından günümüze değin bütün uygarlıksal süreçler toplumlar, sınıflar, güçler arası çatışmalara sahne olmuştur.

Kriz durumunun aşılmasını herhangi bir tekliği öne çıkararak ya da esas alarak çözmek mümkün değildir. Çünkü öne çıkan birim güç mekanizmaları oluşturarak aygıtların işleyişini kendi çıkarına yontmuştur. Oluşan değerleri tüm farklılıkları içselleştirecek düzeyde paylaştıramamış, tatmin edememiştir. Haliyle böylesi her durum kendi karşıtını doğuruyor.

**Toplum kavramı aslında tek başına irade olacak bir mekanizma değildir. İçindeki dinamiklerle şekillenir. Esas olan mevcut dinamiklerin birbirlerini anlayacak, kavrayacak ve güç birliği sağlayacak mekanizmalar yaratmalarıdır**

Toplum kavramı aslında tek başına irade olacak bir mekanizma değildir. İçindeki dinamiklerle şekillenir. Esas olan mevcut dinamiklerin birbirlerini anlayacak, kavrayacak ve güç birliği sağlayacak mekanizmalar yaratmalarıdır. Bu toplumu oluşturan bütün gözenekleri kapsadığında yıkıcı çatışma olgusunu ortadan kaldıracağı gibi toplumsal yönelimi de şekillendirecektir.

Ekonomiye biçilen rol yukarıdaki paragrafın realize olmasını mümkün kılabilir.

Bilinmeli ki ilk çelişki buradan başlamıştı. Yani topluluk halinde yaşayan insan guruplarının ihtiyaçlarının üzerinde üretim düzeyine ulaşmaları, aynı zamanda bir paylaşım ve çatışma sürecini başlatmıştır. Bundan dolayı ekonomik faaliyet güç mücadelelerinin sahnesi olmuştur. Yani doğal toplum şartlarında ekonomi/aborinin asıl fonksiyonu/erki olan üretim, paylaşım, tüketim, korunma, gelişim süreci ve bu eksende yaşamını sürdürme mekanizması, üretimden kopuk güçlerin müdahalesi ile farklı bir sürece girmiştir. Baskı ve zor yoluyla üretime el koyma dönemsel anlardan süreklilik arz eden bir biçime dönüşmüştür. Zor aracı olarak askeri güçler, yürütme ve tertip noktasında bürokratik yapı, araç ve donanımları kullanımda mühendislik ve ustalık birimleri, mantık ve nedensellik oluşturmada din, düşün ve felsefi aygıtlar bir biçimde etkili olmuşlardır. Aşiret, kölelik, imparatorluk, merkezi devlet süreçleri hep bunların versiyonlarıyla farklılaşarak gelmiştir. Sınıflar, toplumlar, uluslararası mücadelelerde her kategori ekonomik kaynaklara el koyarak güç oluşturmuştur. Üstelik öylesine şiddetli olmuştur ki, insanlık kendi soyunu katletmeye yönelmiştir.

Uzaydan biri gözüyle bakıldığında bunun anlaşılır bir yanı yoktur. Daha da ötesi bu yönüyle hayvanlar insanlık merkezli uygarlıktan belki daha ileridir. Her tür kendi biyolojik ve fizik özellikleri doğrultusunda ihtiyaçları ölçüsünde aktiftir. Çıplak doğa içinde yaşamını sürdürmektedir. Av olan da avcı olan da bir dengededir. Bunu alt üst eden bozan, hem kendisi açısından hem de diğer canlılar açısından, yalnızca insandır.

## Doğanın Kapasitesi ve Refah Paylaşımı

Sorunlar daha da derinleşecektir. Amerika'nın refah ihtiyaçlarını karşılamak için 5 dünya daha gerekiyor. Hâlbuki şu anki kaynaklar eşit dağılsa yeryüzü 17 milyar insanı barındırabilecek düzeydedir. Yeni teknolojik gelişmeler göz önüne alındığında 50 milyarı hem de iyi standartlarda yaşatacak bir dünya mümkün.

Ama ABD/Batı/ sınıflı toplum/ güç aygıtı ve anlayışının hâkim olduğu ya da bütün insanlığa sirayet ettiği bir mecrada hem bu dünyanın kaynakları kurutulacak, hem de başka gezegenler fethedilecek. Oysa bu sistem obezite üretiyor. Üstelik insanlar eskisiyle yani kölelik, feodal dönemler gibi tarihsel süreçlerle kıyaslanmayacak kadar çok çalışıyor. Buna rağmen insan vücudu gereğinden fazla aç, gereğinden fazla hırslı, gereğinden fazla saldırgan.

Beyinler çok yönlü düşünemiyor, değerler sistemi tükenmiş, kazanç erdem, kazanan kahraman sayılıyor. Kazanç biçimi ise hiç önemli değil. Her türlü şiddet; saldırı, işgal, haksız rekabet, kumar, kaçakçılık, tüketim, eğlence erdeme dönüşmüş.

Oysa güç merkezi felsefede, bilimde, düşünsel yönetimlerde kalsaydı, yani şu anda olduğu gibi para sahibi insanların, devletlerin veya kuruluşların sahip olduğu güç yerine bilimle, felsefeyle, sanatla uğraşanlar etki sahibi olsalardı doğanın işleyişi, uygarlığın döngüsü farklı olabilirdi. Buna itiraz edilebilir, güç sahibi olmaları halinde bilim insanlarının bazı buluşlarının çok tehlikeli olmasına dair kurgular geliştirebilir. Hatta bunu araçlarla, teknikle pratikleştirerek uygarlığı yok edebilir. Ama bilelim ki bugün parasıyla bilime hükmeden, üstelik bilim, felsefe, estetik, ahlak yoksunu ve sadece güce tapanlar sisteme hakim. Yani bunlar eliyle kullanılan bilim daha riskli. Bir nevi bin bir emekle düşünsel eylem yapan, bunları teknoloji yoluyla vücuda getiren insanlar bütün aygıtlarını bilimden uzak ve sadece çıkarları için kullananlara teslim etmiş. Daha kötüsü bu insanlar bilim insanlarının neyi araştıracaklarına karar veriyorlar. Bunu da ekonomi yoluyla elde edecekleri kazanç, siyaset yoluyla sağlayacakları iktidar ihtiyacına göre belirliyorlar.

Oysa felsefe, bilim, sanat, ahlak ehli insanların hakim olduğu bir mekanizmada, bunların araştırmalarını, önermelerini, tezlerini tartıştığı bir ortamda ahlaki, felsefi ve estetik olarak birçok düşünsel önermeyi sunduğu bir zeminde vücut bulacak tekniğin kullanımı ve çeşitliliği çok çok daha ileri, yararlı ve etkili olacaktır. En azından tekelci, markacı mekanizmaları yıkacak. Düşünde, teknikte, estetikte, insan ilişkilerinde çoğulculuk söz konusu olacak. Üstelik kendini koruyacak mekanizmalar yine istişare ile ortaya çıkacak.

Geleceğe ilişkin spekülatif bir konuda bu kadar kendinden emin bir iddiada bulunmanın ana nedeni bugünkü iktidar ve güç sahiplerinin niteliğidir. Çünkü tarihin hiçbir döneminde uyuşturucu, mafya, silah ve insan ticaretine bulaşmış biri bu denli iktidar sahibi olmamıştır, olamaz. Böylesi bir kişilik hiçbir zaman bu kadar politikaya, kültüre, sanata, bilime hükmedemez.

Bireyler bazında olan bu zihniyetin yansıması kendini devlet mekanizmasında da vücuda getiriyor. Bir örnek; soğuk savaş döneminde ABD-Rusya arasındaki uzay ve silah yarışında muazzam teknolojik gelişme oldu. Çünkü bu iki ülke güç yarışına girmişlerdi. Bu mücadeleleri ekonomik refahlarına bir katkıdan ziyade ilk anda mali bir yüktü. Uzaya çıkmak, aya gitmek, üsler kurmak ve dünyaya hükmetmek, karşı rejimi yıkmak vb. reflekslerle hareket ediliyordu. Bundan dolayıdır ki nükleer alanda, füze üretiminde silah ana üretim aygıtıydı. Hala da teknolojinin en önemli refleksi ne silah sanayi öncülük etmektedir. Yani şu anki medya, iletişim, ulaşım hızı yönlü çalışmaların arka planında askeri gerekçeler yatıyor. En hızlı nereye nasıl müdahale edilebilir. Bütün dünyaya nasıl hakim olunur. İnsanlık nasıl gözetlenir ve hangi baskı ve hukuk aygıtlarıyla denetim altında tutulabilir.

Haliyle elimizdeki cep telefonundan, kullandığımız bilgisayara, uzay çalışmalarından, biyolojik araştırmalara, kullanılan araçlardan bütün uçak çeşitlerine dek teknolojik çalışmalar askeri eksenli çalışmaların artıklarıdır.

**Beyinler çok yönlü düşünemiyor, değerler sistemi tükenmiş, kazanç erdem, kazanan kahraman sayılıyor. Kazanç biçimi ise hiç önemli değil**

Ama merkezde insanın evreni keşfetme merakı olsaydı, yararlılık ilkesi esas alınsaydı, yapılacak çalışmaların ürünlerinin insanlık kar, iktidar çıkar yerine insan ihtiyacı için kullanımı esas alınsaydı, yatırım kararları da yatırım bütçeleri de değişecekti. Eğer bu eksende yatırımlar devam etseydi örneğin uzay çalışmaları şu an Mars'a insan gönderilmesiyle sonuçlandırılmıştı. Bunu NASA yetkilileri söylüyor. Çünkü NASA'ya ayrılan ödenekler ilk dönemlerde daha yüksek miktardaydı. Yetkileri de genişti. Nerdeyse bütün bilimsel araştırmaların ürünlerinin merkezileştirildiği, birleştirildiği kullanıldığı bir yerdi. Her şey adeta NASA'nın uzay çalışmaları için seferber edilmişti. İşte bu anlayış devam etseydi bugün NASA'nın öncülük ettiği çalışmalar sayesinde Mars'a çoktan gidilmişti.

Ancak NASA'nın kuruluş anlayışındaki sorun daha sonra bu kuruluşu kısırlaştırdı. Amaç Rusya'yı uzay çalışmalarında yenmekti. Hem uzaya, hem güçlü silahlara hakim olmak ve komünist rejime üstün gelmekti. Yani hedef yine dünyadaki iktidar, güç ilişkilerine endeksli bir biçimde tezahür etmiştir. Nihayetinde Sovyet'in çöküşünden sonra uzay ve nükleer alandaki yatırımlara gerek duyulmamıştır. Bundan dolayı da ödenekler kesilmiş, NASA'ya yatırımlar azalmıştır. Üstelik NASA'nın çalışma

biçimi de değiştirilmiştir. Özel sektörün müdahale alanına dönüşmüş. Bilim insanları için cazip bir kuruluş olmaktan çıkmıştır. Birçok uzay bilimcisi özel sektöre ait üniversitelere giderek çalışmışlar. Böylece merkez dağıldığı gibi üniversitelerde de bilimsel çalışmalar evrensel değerler yerine iş adamına kar maksimizasyonu sağlayacak araç teminine göre şekillenmiştir. Yani üniversitelere yapılan yatırımlar ve inşa karakteri Chomsky'nin deyimiyle düşünsel alandan firmalara enformasyon hizmetine dönüşmüştür.

### Kurumcu İktisat ya da Gücün Ekonomiye Tahakkümünün Hukuku

Sermaye sahibi insanların aslında bilim gelişim refah gibi bir dertleri yoktur. Bu yönlü yaptıkları tüm eylemler, kurdukları vakıflar, üniversiteler, Ar-Ge birimleri, enstitüler vb. mekanizmalardan murat edilen güç sağlayacak bir buluşun elde edilmesidir.

Bu gücün elde tutulması, başkaları tarafından kullanılmaması içinde bir sürü askeri, hukuksal, siyasal mekanizmalar kurulmuştur. Patent yasalarına bakınız. Bilimsel buluşların mülkiyetinin elde tutulmasından başka bir şey değildir. Yani elde edilen bir icadın insanların hizmetine sunulması gibi bir amaç olsa halka açılır. Ama bunun üzerinden bir firma kurulur. Mal sınırlı olarak üretilir yüksek fiyatlarla satılır, büyük kar payı elde edilir. Buna paralel olarak borsada değeri yükselir, bankalar kredi musluklarını sınırsız biçimde açar. Ürün üretimi fetişleşmekte ve üretimin sahipleri bir anda zenginlik basamaklarından hızla zirveye doğru yükselmektedirler. Bir ürünün fetişleşmesi bir araç olmaktan çıkarılması, az üretilmesi, içeriğini ve niteliğini aşacak düzeyde bir değer ve statü yüklenmesi, haliyle parasal değerinin üretim maliyetinin çok çok ötesinde bir fiyatla pazara sunulması normal bir durum değil aslında. Örneğin telefonun esas amacı sesli iletişim sağlamaktır. Zamanla bu araca başka fonksiyonlar yüklendi, görsellik, bilgi temini, estetik gibi ögeler katıldı. Yani başka teknolojik buluşlarla birleştirilerek daha fonksiyonel oldu. Bütün bunlar güzel ama bunların hiçbiri üretiminin sınırlı olmasını gerektirmez, fiyatının üretim maliyetinin çok çok üstünde olmasını da gerektirmez. Çünkü hem telefona işlevinin dışında bir statü verilmesi, hem kıt üretilmesi, hem de yüksek fiyatla satılması bir prestij sağlıyor, tapılacak düzeyde manevi bir değer yaratıyor, parasal olarak da lüks bir yatırım aracına dönüşüyor. Oysa realite de telefon üreten firma dünyanın en zengini oluyor. Bununla yetinmiyor, politikaya müdahale ediyor, iktidar ve güç alanlarına müdahale ediyor. Yine bununla da sınırlı kalmıyor, bir imaj, bir inanç, bir yaşam tarzı yaratıyor. Bir bireyden milyarların oluşturduğu insanlar topluluğuna nüfuz eden bir kişiliğe müdahale süreci gelişiyor. İlişkiler, eğilimler, imajlar, modeller, modüller, estetik değerler, yaşam anlayışı bu nüfuzun sinmiş halinin sonucu oluyor.

Oysa bu mekanizma işlemeseydi bildik hiçbir marka bu kadar uluslararası güç seviyesine ulaşamazdı. Ya da bu mekanizmanın yerine elde edilen bir buluş insanların ortak katılımıyla üretime açılsaydı, muhtemelen kurumsal işleyişi, üretim karakteri, paylaşım çalışma şartları bambaşka olurdu.

Buna karşılık güç sahipleri tedbirlidirler. Çalışmaları kendi içinde rekabet, çatışma, yarış biçiminde olsa da sistem döngüsü içinde koruyucu, tamamlayıcı, haliyle kolektiftir. Bundan dolayıdır ki sistemin içine basamak atan bir kişi teknoloji, işletmecilik, kredi sistemi, insan kaynağı açısından nasıl desteklenirse sorumluluklarda üstlenir. Yaptıklarıyla iş dünyasının seçkinleri, politik güçlerin taraftarı, hayır kurumlarının destekleyeni, düşün dünyasının dâhileri olarak lanse edilirler. Adeta birer yıldız birer fenomen olarak gösterilirler. Bu aynı zamanda oluşan bir kültür formasyonudur. Kanunlardaki gibi yazılı, zorlayıcı değildir. Ama pratikte kanunlardan daha güçlü bir yaptırıma sahiptir.

Microsoft-Bill Gates olayı Apple-Steve Jobs örneklemeleri çok önemli sembollerdirler. Dipten zirveye uçuş bir bireysel başarı, ya da ekonomik beceri olayı değildir. Sistemin kurumsal olarak şekillenmesi ve tamamlayıcı öğeleridirler.

Bunlar bilimsel çalışmalarla başladılar. Ama yaptıklarını burada bırakmadılar ticarete de tahvil ettiler. Kredi olanakları, başka firmalarla ortaklıklar yoluyla ekonomi cephesinde yürüyüşe geçtiler. Zengin oldular. Bilim insanı misyonu yerine sermayedar olup güç merkezlerini ele geçirdiler. Ancak şimdi tekelci pozisyonları itibariyle başka rakiplerin gelişmesini istemiyorlar. Bundan dolayı avukatlar ordusuna sahipler. Patentlerini kaptırmıyorlar. Başka buluşlar varsa hemen alıp bünyelerine katıyorlar. Onların dışındaki gelişmelerin önünü kesmek için yasal, politik ve askeri engeller çıkarıyorlar. Amerikan senatosundaki parlamenterlerin bunlardan bağımsız hareket ettiklerini söylemek safdilliktir.

Yine bu alanlarda çalışan mühendisleri, bilim insanlarını kendi bünyelerine alarak başka arayışlarının, alternatif buluşlarının önüne set çekiyorlar.

Bir başka adım ise farklı ortaklıklar, işletme anlayışları yoluyla güç birimlerinin oluşmasına müsaade etmiyorlar. Bunun için bazen piyasa, borsa ve rekabet yöntemlerini devreye sokarlar. Bazen banka, devlet, bürokrasi ve politika güçlerine baskı yaparak oluşabilecek yeni güçlerin önünü kesiyorlar. Kredi sistemleri, kanunlar ve uygulamalar bu yönde revize edilir.

Velhasıl güç merkezi olabilmek için teknolojiye, ekonomiye üretim ve tüketim karakterine, kültür ve psikolojik alanlara dek ulaşabilecekleri her noktaya müdahale ediyorlar.

Elbet yalnız değiller. Otomotiv sanayi, petrol, silah, bankacılık sektörleri de başat güç merkezleridirler.

Bütün bu odakların oluşturdukları lobiler, kamuoyu çalışmaları, sivil toplum güçleri, mühendislik müdahaleleri vb. mekanizmalar sayesinde politik alan ve devlet yapısına bire bir müdahale ediliyor. Hele hele ABD'de seçilecek başkanlar adeta sektörler arası güç mücadelesi ile belirleniyor. Parlamenterler nerdeyse şirketlerin temsilcileri gibi. Yasalar ve uygulamalar işte bu çerçevede hayat buluyor.

## Teorinin Asaletini Yitirmesi ya da Güce Boyun Eğmesi

Bir ikna yöntemi olarak ya da yapılanlara meşruiyet kazandıracak teori, mantık, düşünsel işleyiş mekanizması ve felsefe alanı da ihmal edilmiyor tabii ki. Nihayetinde Kurumcu iktisat da bunun teorisini yapıyor. Haklılığını güya bilimsel yöntemlerle ispatlıyor. Kantiyan Felsefeye dayanarak yeni Kurgular oluşturan düşünsel süreçler nihayetinde bu alanın öncü teorisyenlerinden Douglas North'un 90'ların Nobel ekonomi ödülünü almasıyla zirve yapıyor. En son Daron Acemoğlu ve James A Robinson çalışmalarıyla kurumcu iktisadı övmektedirler. Amerikan liberalizminin, yasal, geleneksel, kültürel, politik ve güvenlik şartları çerçevesinde düşünün insanların bu ülkeyi tercih ettiklerini, sermayedarların rahat hareket ettiklerini örneğin Bill Gates vb. bu sayede ancak buluş yaptıklarını, zengin olduklarını öne sürüyorlar.

**ABD-Rusya arasındaki uzay ve silah yarışında muazzam teknolojik gelişme oldu. Çünkü bu iki ülke güç yarışına girmişlerdi. Bu mücadeleleri ekonomik refahlarına bir katkıdan ziyade ilk anda mali bir yüktü**

Gerçi Bill Gates bunu reddetti. Çünkü o Carlos Slim ile yeni bir projenin çalışmasını yapmakta. Slim ise bilimsel alanda hiç bir özelliği olmayan, Meksika gibi devletlerin şartlarında zorlayıcı her şartı kullanarak, inşaattan telekomünikasyona özelleştirilen devlet işletmelerini almaya kadar birçok alanda imtiyaz edinmiş ve bir anda dünyanın zenginlerinden biri olmuş bir kişidir.

Meksika'nın tanımlanan kurumsal iktisat teorisine uymadığı belli. Yani daha yazılırken tökezlemiş bir anlayış. Çünkü bu anlayış, Hindistan'da üst kastların nasıl bir anda zengin olduklarını, Rusya'da oligarkların, bürokratik, mafyatik zor kullanma yöntemlerini açıklamakta zorlanıyor. Hatta otoriteryan ve insan haklarına, özgürlüklere değer vermeyen Çin'in hızlı gelişimini tanımlamaktan uzak kalıyor. Arap şeyhlerinin petrol rant gelirlerini doğru tanımlamakta zorlanıyorlar. Daha doğrusu sadece bir ABD övgüsünden öteye gitmiyor.

Ama bütün bu olaylar teorinin sefaletini ortaya çıkarıyor. Ya da, belki de daha doğru tanımlamayla çıkarlara uygun teorize etmenin sefaleti var ortada.

Evet biliyorum kendileri bunu bilimsel ispatlarla ortaya koyduklarını söyleyeceklerdir. Matematik ve istatistiğin aşırı kullanımı da bu bilimsel olma sevdasından kaynaklanıyor. Gerçekten de Daron Acemoğlu'nun matematikteki kabiliyeti çok değerlidir. Kalkınma ile ilgili 900 sayfa civarında bir kitabı var ve tamamen matematiksel ispatlarla doludur.

Ama biliyoruz ki insanları bir şeylere ikna etmek için birtakım ispatlar yapmak gerekir. İnsanlar doğaya karşı çok çaresizdi. Yaşamına güç verdiğine inandığı ilk doğal varlığa inanmaya başladı. Ona tanrısallık atfetti. Karşıtı da geçerli. Korku, tehdit yaratan doğa olayları da onun ruhsal ve inançsal yaşamını etkiledi. Belki bundan esinlenilerek iyi ve kötünün kavgası yüceltildi. Ama sırayla, bitkiler, sonra hayvanlara karşı mücadele edebilmek, onları ele geçirebilmek, ardından tarım yoluyla doğaya müdahele etmek yeni bir öğretiye yol açtı. Artık özne insandır. Tarihte kahramanların güçleri ve tanrılara kafa tutan yiğitliklerinin destanlaştırılarak anlatımlarıyla başladı bu. Bir birey avcılıkta iyiydi, düşmanlarına karşı da güçlü savaşıyordu ya da kendi çıkarı için etrafındakilere korku yayıyordu. Ama gücü sadece olanla sınırlı kalmamalıydı. Abartıldı. Yüceltildi. Tanrılaştırıldı. Destanlar bir anlatım tekniğiydi, bir estetize edilmiş semboller bütünüydü adeta.

Ancak toplumsal örgütlenme bireyin gücünü sınırlandırdı. Birkaç kişi zayıf da olsa bir yolunu bulup yiğit-tanrı diye tanımlanan bir kişi yok edebiliyorlardı. Hele oyunlar, taktikler ve manevralarla yeni bir biçim ortaya çıktı. Fiziki hedefin yanına düşünsel beceri eklendi. Bunun uygulanma alanı da toplum idi. Artık bir bireyin tek başına toplumla baş edemeyeceği görüldü. Kişisel kahramanlıklar düşünsel taktikleri kullananların elinde birer asker seviyesine düştü.

Düşünsel güç merkezli eylem eliyle yaratılan organizasyonlar, taktikler ve işleyen mekanizmalar yüceltilmeye başladılar. Böylesi bir beceri ancak tanrıdan atfedilebilirdi. Mekanizmalar, işleyişler arası bağlantıları kuramayan toplumsal birimler tabii olmaktan başka bir yol bulamadılar.

Hele hele mekanizmalara yön veren güç merkezlerinin bazen hoşgörü, bazen şiddet içeren yaklaşımları, üretim fazlalıklarını gasp etmeleri, bir sınıf olarak ayrışmaları onları bambaşka bir zeminde oturttu. Egemenlik ve onun kategorileri ortaya çıktı. Güçlerinin sembolleri türemeye başladı. Pramitler, ziguratlar inşa edildi. Olağanüstü diye tabir edilecek bu sürecin sahipleri olsa

olsa ancak tanrı olurlardı. Çünkü insanlar üzerinde mutlak bir egemenlik kurmuşlardı. Yemelerinden, yaşam biçimlerine, düşünüşlerinden ruhsal şekillenişlerine yani en özgün alanlarına müdahale ediliyordu.

Bu sembollerinde şifreleri kırıldı. Çünkü pozisyonu, gücü ne olursa olsun, kaynağını nereden alırsa alsın bir zayıflık vardı. Ölümlüydüler. Yani gözle görülen, her şeyin hükümranı diye sembolize edilen insanlar, piramitleri, zigurratları yapanlar, koca koca orduları yönetenler, binlerce insanın işgücünün toplamını koordine edip güce dönüştürenler, ne olursa olsun sonuçta ölümlüydüler. Hele hele cereyan eden isyanlar karşısında tarumar oldukları durumları da gözetince itibarları yerle bir oldu. Artık bu minvalde tanımlanan bir tanrısallık ve sembolleri güven vermedi.

O, bütün güçlerin mutlak sahibi, insandan bağımsız, insandan uzak ve tanımsız, ezel ve ebed olmalıydı. Olsa olsa insanlara varlığını hissettirmesi için temsilcileri ancak olabilirdi. Ve nihayet ayetlere dökülen ikna sözleri devreye girdi. Bunun üzerinden büyük iktidarlar, güçler devletler mekanizmalar oluştu. Ama yorumlayanlar, çıkarlarına yontanlar, güç devşirenlere karşı bir isyan bayrağı ortaya çıktı. Modernizm, teknoloji, felsefe ve analitik düşünce ile realize etme eğilimi, yani teoriler süreci başladı.

Hele hele herşeyin matematiksel formüllere dökülmesi var ki, adeta modern çağın ana sembolü oldu. Ne anlatılırsa anlatılsın, eğer rakamlara, formüllere dökülüyorsa mutlak doğru olarak algılandı. Onun dışındaki tüm anlatım teknikleri göreceli/relativ olarak algılandı. Kabulü kuşkulu sayıldı. Hele hele edebi ve estetik ifadeler tamamen fantastik dünyaya atfedildi. Bütün bunlar bağlamında dile gelen etik, moral, değerler, düşünsel önermeler, felsefi tanımlamalar dışlandı.

Oysa rakamlar dünyası insandan ziyade fizik ve teknik alanlara hitap eder. İnsanı var eden değerler sistemidir ki matematiksel ifadesi mümkün değildir.

Ama insanları rakamsal dünyaya mahkum etmenin avantajı vardı. Toplumsal mühendislik yoluyla müdahalenin fırsatı doğuyordu. Madde ve maddeye hakimiyet esas olur ve insan da ona mahkum edilirse ya da o eksende yönlendirilirse somut ve ispatlanabilir, mutlak anlamda tanımlanabilir sonuçlar elde etmek mümkündü.

Bu olayın başlangıcı insanın işgücü olarak tanımlanması biçimidir. Çalışma saatlerinin belirlenmesi, bunun ücretle tanımlanması, yani ücretli sistem insanı araçsallaştırmıştır. Şimdi bunun en büyük rakibi, tehdidi ise robotlardır. Artık robotların daha iyi çalıştığı yerlerde insanlar işten çıkarılıyor.

İktisadın rakamlara indirgenmesi, insanın da bunun bir parçası olması tam da böylesi bir durumda sistematize olmuştur.

Bütün bu süreçlerin gerçekleşmesi ekonomi yoluyla gerçekleşmiştir. Çünkü insan ve maddenin bir araya gelmesi yani ürün elde etme amacıyla maddenin kullanım, dönüşüm ve tüketimi ancak ekonomik faaliyet yoluyla mümkündür.

Daha da somutlanırsa modern iktisadın oluşumuna yol açan en önemli süreç Amerika, Afrika, Asya, Avusturalya gibi yeni kara parçalarının ele geçirilmesidir. Keşfedilen topraklardan sağlanan maddeler yani elde edilen büyük miktarda  mal ve hizmet aynı zamanda güç birikmesine de yol açtı. Bu gücü elde tutmak ve kullanmak çok da kolay olmadı.

Elinde tutmayı başaranlar egemen pozisyonları bir bir ele geçiriyor. Hatta eski egemenlik sistemlerini de eliminize ediyordu. Hele hele endüstriyel gelişmeler ve yoğun üretimle birlikte yepyeni bir mekanizma doğdu. Hammadeler, makinalar, fabrikalar, işçiler ve tüketiciler gibi kategoriler oluştu. Bu mekanizmanın işleyebilmesi yönetsel bir organizasyon gücü gerektiriyordu. Yine bu işleyişten kaynaklı büyük bir mal ve para birikimi meydana geldi. Bunu elde etmek ve elde tutmak da basit değildi. Eski yöntemlerle yürümesi mümkün değildi. Uzun bir geçmişe sahip olan insanlar arasındaki bölünme Sermaye ve işçiler arasındaki farklılaşma ve onu tamamlayan devlet yapısıyla bir kez daha ve yeniden ortaya çıktı.

**Bir icadın insanların hizmetine sunulması gibi bir amaç olsa halka açılır. Ama bunun üzerinden bir firma kurulur. Mal sınırlı olarak üretilir yüksek fiyatlarla satılır, büyük kar payı elde edilir**

Böylesi bir süreci anlama ve tanımlama yoluna gitmeye başladı düşünürler, kavramlar ve rakamlara başvurdular. Tanrı devlet birey üçgeninde toplumu yeniden şekillendirmenin arayışına girdiler.

Nihayetinde güç aygıtı bu mekanizma içinde oturtuldu. Sermaye ise güce yön veren eldeki en temel araç olarak meşruiyet kazandı. Tabii bunu sadece düşün insanları yapmadı. Güç mücadelelerinin aktörleri çoktu ve düşün aktörleri de bunun bir parçasıydı.

Sermayenin mutlak güç olduğu bir yerde madde ve işgücü ya da ürün ve üretici ilişkisi eskisine nazarla daha sistematik kullanılarak ekonomi canlandırıldı. İnsanlığın tüm yaşamının öznesi oldu. Çünkü daha önce ihtiyaçlarının karşılanması olan ekonomi yaşamın her alanına mutlak değildi.

İnsanlar günlük, mevsimlik, yıllık ihtiyaçlarını karşılayacak bir bilinçle çalışır o düzeyde üretim yaparlardı. Haliyle sürekli çalışma, yoğun üretim ve fazla ürün olgusu söz konusu değildi. Aynı zamanda ekonomik et-

kinlik kültürel etkinliklerle destekleniyor, toplumsal paylaşım, ahlak, ve dayanışma gibi eylemlerin bir parçası, tamamlayıcısıydı.

Ama ekonomideki birikimin yoğunlaşması, çalışmanın sürekliliştirilmesi, ihtiyaç fazlası ürünün elde edilmesi, bu sürecin koordinesi, yeni işçilerin bu sürece uymasının zor veya ikna araçlarıyla razı edilmesi bunun karşılığında ücretli sistemin geliştirilmesi, tüketici piyasasında bu kazançlarının yine sermayeye dönmesi, bunun yanı sıra yeni tekniklerin geliştirilmesi vb. olgular artık birer matematiksel meseleye dönüştü. Bu yönüyle matematiğin kullanımı kabul edilebilir. Üstelik de gereklidir.

Ama sistemin anlatımı ve tanımlanması, diğer sistemlerle karşılaştırılması, ya da yeni sistem önermeleri ancak kavramlarla mümkündür. Matematiksel anlatım ancak yardımcı olabilir. Onun dışındaki zorlamalar metafizik bir tanımlamaya götürür. Ki felsefe ve mantıkta böylesi böylesi denemelerin olduğu bilinmektedir.

**Güç merkezi olabilmek için teknolojiye, ekonomiye üretim ve tüketim karakterine, kültür ve psikolojik alanlara dek ulaşabilecekleri her noktaya müdahale ediyorlar**

Aynı şekilde sol gelenek de bu mekanizmayı kullanmaktadır. Yani belirli güçlerin açık açık ürün getirisine el koyduğu bir durumda Marks'ın artı-değer tanımının bir anlamı yoktur. Çünkü yapılan üretimde sadece üretim sürecinde sömürü yoktur. Ayrıca o kadar da gizemli değildir. Üretilecek ürünün buluşu, patenti, üretimine karar verilmesi, üretim sürecinin planlanması, üretilecek mekan, üretimde kullanılacak teknikler, bu süreç boyunca işçilerin alınması, koordine edilmesi, ürün çıktısının satışa sunulması, ondan önce reklamlar, tanıtım, imaj çalışmaları, pazarlama teknikleri, varsa engel olabilecek politik, hukuksal süreçlerin bertaraf edilmesi vb uzun ve karmaşık süreçler var. her bir aşamada yer alan üretim ve karar birimleri mevcut. Her aşamada örülmüş bir hiyerarşi mevcut.

Bütün bu süreçlerin hepsinde ürüne yüklenmiş artı-değeri hesaplamak mümkün değil. Her hesabın sonucunda çıkan ürün içinde işte bu noktada işçinin artı değerine el konuldu demek de doğru bir önerme değil. Çünkü bazen, moda, trend, imaj, reklam etkisi, bazen sadece patente sahip olma avantajı, bazen yukarıda anlatılan üretim sürecinde bir aktörün etkili davranışı, bazen elde edilen politik destek, bazen hukuksal avantaj ve hepsinde öte rakiplerin davranışı, borsa ve finans etkisi, ekonomik konjonktür gibi faktörler nedeniyle oluşan şartlarda belirlenen fiyatlar emek-değer tanımı, ya da artı-değer tanımı gibi kavramları matematiksel ispatlar bağlamında boşa çıkarmaktadır.

Her eylemin parasal ve rakamsal ifadesi olmayacağı gibi, bir an için matematiksel tanımlarla toplam girdi ve toplam çıktıyı tanımlasak ve aradaki kazancı hesaplasak da yeterli bir sonuç elde edemeyiz. Çünkü toplamda işletmenin içinde bir insanlar topluluğu, sahibinden çalışanlarına ve ürüne kadar toplumsal anlamda ifade ettiği değer, etki ve fonksiyonun önemi hiç mi hiç parayla, rakamlarla ölçülebilir değil.

Aynı şekilde Adam Smith'in ekonomiyi yönlendiren gizli el anlayışı da Marks gibi metafizik bir tanımlama oluyor. Bu bağlamda Smith'in günümüz ardıllarının matematiği kullanmaları, liberal teorilerin mutlaklığını bu yollarla ispata çalışmaları pek de anlamlı değildir.

Adamlar, ki erkek özellikli bir olgu olduğu için vurguluyorum, gizli bir ele ihtiyaç duymuyorlar. Bu açık biçimde güç olgusudur. Gücün bütün musluklarını ellerinde tutuyorlar. Bu yolla uygarlığın bütün bileşenlerini kullanarak açık açık mala, cana el koyuyorlar. Yaşam biçimine, biyolojik yapıya müdahale ediyorlar. Bunu da ekonomik aygıtları kullanarak yapıyorlar. Çünkü tüm teknolojik buluşlar, öldürücü silahlar, düşünsel ve felsefi çalışmalar ekonomiye, bankaya, borsaya akıtılıyor. Burada vücut bularak insana müdahale mekanizması olarak dönüyor.

Ekonominin asıl işlevi olan üretim, paylaşım ve kullanım süreçlerine dâhil olan herhangi bir insan güç sahiplerinin hâkimiyetini pekiştiriyor. Çünkü her şey metalaşmış durumda. Ve bir parasal ifade ile güce dönüşüyor. Devlet vergileri, banka faizleri, borsa getirileri, ticaret karları, ürün satış kazancı vb. tanımlarla bir biçimde varlıklar tiranlara akıyor.

## Kısa Bir Sonuç

Yeryüzü bugünkü özellikleriyle 12 milyar insanı daha iyi şartlarda besleyecek şartlara sahiptir. Ayrıca sağlık, barınma, eğitim, çevre olanakları da çok daha iyi seviyede olabilir. Üstelik mevcut teknoloji ve insan birikimi ile mümkün.

Ama bunun için bazı değişimler şart. Örneğin silah yatırımlarının durması gerekir. Çünkü büyük bir para, teknoloji ve zaman israfına yol açıyor. Ayrıca öldürücü etkisinden öte tüketim alanında kullanımı mümkün değil. Otomotiv yatırımlarının, benzer şekilde sınırlandırılması lazım. Çünkü otomotiv üretiminde birey hedeflenmektedir. Aile ve toplum ihtiyaçlarını esas alan bir yaklaşımda görülecektir ki bugünkü otomotiv ürünleri bile ihtiyaç fazlasıdır. Petrol, demir vb. hammaddelerinin üretim yerinde işlenmesi hem taşımasında kullanılan enerji kaybının önlenmesi hem sanayinin yeryüzüne da-

ğılımını sağlar.

Politik değişikler de şart. Örneğin patent yasalarının esnetilmesi. Program yazılımları, bilgisayar üretimi, yüksek teknolojiye katılımın önündeki engellerin kaldırılması bu sistemlerin açık sistemlere dönüştürülmesi.

Alternatif enerjilerin yaygınlaştırılması, nükleer dahil şu anki enerjilerin çevreye uyum ve güvenliğinin sağlanması ve aynı zamanda üretimi ve kullanımının bedavaya gelmesini sağlayacak uluslararası bir konsensüsün sağlanması.

Kalifiye mesleki eğitimin tüm insanlara sağlanması. Tarıma uygun alanların üretime açılması için halka makine, finans ve bilgi desteklerinin sunulması, tekellerin fiyat ve üretim karakteri üzerindeki belirleyiciliğinin kaldırılması.

Bunun benzeri uzun bir liste hazırlamak mümkün.

Ancak esas olanı ekonomik faaliyeti kar ve güç amacıyla değil de ihtiyaçları maksimum düzeyde karşılayacak şekilde belirlemektir. Bu aynı zamanda ekonomi ile güç arasındaki ilişkiye ayırım koyma noktasıdır. Tabii ki bu öyle de kolay değil. Belki de sistemin altüst oluşudur.

Fakat mümkündür. Hatta altüst oluşlara da gerek yoktur. Toplumsal bileşenlerin örgütlenmesi belki bu süreci bir ölçüde etkileyebilir. İyi bir sürece de götürür.

Ama altüst noktasının yaşanacağı alan ekonomi değil. Aksine güç mücadelesi anında olacaktır. Haliyle daha çok yapılması gereken güç meselesiyle uğraşmaktadır. Ekonomik alandan kovsanız başka alanda yine karşınıza çıkacak ve başa bela olacaktır. Çünkü daha önceki tarihlerde din yoluyla hakim oldu. Dini temsilciler aynı zamanda yönetici, karar verici ve güç sahipleri idiler. Hakeza ekonomik hiçbir aktivitesi olmayan ama askeri güçler yoluyla hakim olanlar vardı. Sisteme hakimlerdi. Ekonomiyi de ihtiyaçları için mala el koyma biçimde sürdürüyorlardı. Burada esas olan sadece ve sadece güçlü bir askeri yapı idi. Aşiretler ve uluslar da toplumsal birlik biçimleridir. Bu birliklerinin başkalarına karşı hakim ve hükümdar olması için organize olmuş kendileri dışındakilere hükmetmişlerdir. Ekonomik güçlerinin ne düzeyde olduğu çok da belirleyici bir faktör değildir.

Bu geçmiş süreçlerin hepsini günümüz global ekonomisiyle, ulusötesi işletmeleriyle kıyaslarsak daha insancıldılar demek mümkün. O dönem yapıları ekonomide daha paylaşımcıdır. Dinsel emirler, aşiretsel gelenekler, askeri ilkeler bu eksende şekillenmiş. Çünkü gücün ana odağı ekonomi ve teknoloji değildir.

# Milliyetçi, Cinsiyetçi ve İktidarcı İlişkilerden Özgür Eş Yaşama

Elif Kaya

Feministler, "Ataerkil düzende barış, kadına yönelik savaştır"der.[1] Çünkü içinde cinsiyetçi ilişkileri barındıran ve kadını erkeğin her türlü sömürüsüne açık tutan ataerkillik, savaşın esas sebebidir. Ataerkillik, en başta kadınla, yani özgür toplumla savaşım halindedir. Hâkimiyet savaşının olduğu yerde barıştan söz edilemeyeceği gibi, oluşacak olan barış da erkeklerin kadın karşısında kendi aralarında yaptıkları bir uzlaşıdan öteye gitmeyecektir. Öcalan,"Kadınla erkek arasındaki ilişki kavranmadan, hiçbir toplumsal sorun ne yeterince kavranabilir ne de çözümlenebilir" der. Cinsler arası ilişkilerin toplumsal sorunlardaki bu kilit rolünün tespiti, sorunun mülkiyetçi, cinsiyetçi, iktidarcı ve sömürücü karakterinden azat edilemedikçe; toplumsal barış ve özgür yaşam gerçekleşemez. Çünkü binlerce yıl insanlığı yıkıma, savaşa ve acımasız sömürüye götüren yapının ilk kötülük tohumları bu zeminde atılmış ve daha sonra tüm toplumsal yapılara içerilmiştir. Bu nedenle ilk çözümlenmesi gereken alan cinsler arası ilişkiler konusudur.

Biliyoruz ki, eş yaşam; doğada pek çok canlıda (eşeysiz üreyen tek hücreliler hariç) olduğu gibi insan ilişkilerinde de tarihsel süreç boyunca hep olagelmiştir. Bir anlamda üremek, soy sürdürmek kendini yeni nesillerde yaşatarak ölümsüzleşmeyi ifade eder. Doğanın doğal döngüsünde ölüm ve doğum birbirini bütünleyen ve yaşamın akışını sağlayan birer olguyken; her varlığın yaşamının özü kendini gerçekleştirme yani özgür olma istem ve arayışıdır. Evrende atomun bile özgürlüğe özgürlük eğilimi varken; peki nasıl oldu da kendilerini evrenin en zeki varlığı sayan insanlar yaşamın doğal bir süreci üzerinde bunca köle ilişkiler üretebildiler? Eş-yaşam ilişkileri tarihin hangi aşamasında, hangi faktörlerin gelişimiyle kırılmaya uğradı? Bu kırılmadan kadına kölelik rolü biçilirken "efendi erkek" özgürlüğünü koruyabildi mi? "Erkek aklın" bir yaratımı olan mülkleştirici eş yaşam ilişkilerinden özgür eş yaşama geçiş mümkün mü? Konuya girişte benzer pek çok soru sorulabilir.

## 'İlkel', Doğal, Ahlaki ve Özgür İlişkiler;

Tarihsel araştırmalar ve antropolojik bulgular ortaya koymuştur ki, uygarlıkların gelişmesinden önce yani "erkek aklın" hükümranlığı kurulmadan önce toplum anne etrafında komünal bir yaşam sürmekteydi. Cinsellik yaşamın merkezine konulan bir faaliyetten ziyade, doğal döngüsünde gerçekleşen, yaşamın devamlılığını sağlayan doğal bir aktiviteyi ifade etmektedir. Burada esas olan grubun doğayla uyumlu komünal yaşamıdır. Cinsel birliktelikler bugünkü "ahlak" normlarının çok ötesinde özgürlükçü ve ahlaki ilkeye sahiptir. Aile kurumu adı altında yaşanan her türlü ikiyüzlü ahlaki tutum ve iktidar ilişkilerinden uzak; ortaklaşmacı, özgür ilişkiler yaşanır. Toplumsallaşmanın kadın etrafında geliştiği bu dönemde ne iktidar, ne hiyerarşi, ne de mülkiyet ilişkilerine rastlanır. Ananın soy zincirinde çocuklar tüm kabilenin çocukları sayılır.Bu anlayışla korunup, büyütülür.İnsanın kendine, bedenine, emeğine yabancılaşmadığı bu dönemde cinsel birleşme doğayla uyum içinde olup bağımlılıktan, mülkleştirmeden uzak yaşamın sürekliliğini ve dengesini sağlama amacındadır.

Belki bu gün cinsler arası ilişkilerin özgürleştirilmesinde yüzümüzü çevirmemiz gereken yer insanlığın bu tarihi deneyimidir. Ancak biliyoruz ki, insanlık on bin yılı aşan tarihsel gelişimiyle ele alınmadan doğru tanımlanamaz. Bunca gelişime rağmen o günlere tekrar dönülemeyeceğine göre, özünü anlamak, "erkek aklın" yabancılaştırma serüvenine girişmeden önceki insanın doğal hallerini tanımlamak önemli olmaktadır. Cinsi-



1- Maria MİES, Ataerki ve Birikimi

yetçi, iktidarcı, hiyerarşik, mülkiyetçi dünyanın ötesinde eşit, özgür bir yaşamın olduğunu bilmek; özgür geleceğin inşasında bize önemli ipuçları sunuyor.

Peki, ne oldu da insan tarihin şafağında özgür, komünal yaşamdan kopartılıp cehennemin içine atılırken önceki yaşanmışlıklar cennet ütopyasına dönüştürülüp ahirete sürüldü? Bu cennet yaşamı gasp eden kimdi? Oğulun analık kültürüne ihaneti lanete dönüşmeyecek miydi?

## Ataerkil Sistemin Başlangıç İlkesi; Tecavüz

Kuşkusuz insanlığın binlerce yıllık gelişimiyle oluşan "Ana kültürü" bir çırpıda ortadan kalkmamıştır. Grup halinde evlilikten tek başlı evliliğe geçmeden iki cinsin belli oranda gücünü koruduğu "iki-başlı evlilik" süreci yer alır. Kadın giderek güç kaybederken, erkeğin güç kazandığı bu dönemde Analık hukuku hala belli oranda gücünü korumaktadır. Erkek, avcılıktan edindiği "zor" deneyimini kurnazlıkla buluşturarak kadının üretim gücünü ele geçirmede araç olarak kullanmış ve cins ilişkilerindeki dengeyi kendi lehine çevirmiştir. Bu dönemde sadece yiyeceğin değil aynı zamanda kadınlarında gasp edildiğine tanık oluyoruz. Saldırı düzenlenen köylerde erkekler öldürülürken; kadının tarımdaki üretkenliği ve doğurganlığıyla yeni köleleri üretme kapasitesi onların evlenmek ya da başka köylere satılmak suretiyle kaçırılmasının nedeni oluyor. Erkeğin kadın üzerindeki köleleştirme faaliyeti oluşum halinde olan aile kurumuna tüm özelliklerini verdiği gibi tüm toplumsal mekanizmalarda da bunun izine rastlamak mümkündür. Bu süreç, erkeğin cins olarak köleleştirdiği ve ilk birikimin kadın emeği ve bedeni üzerinden sağlandığı bir süreçtir.Bu kendisiyle birlikte özel mülkiyeti ve bununla bağlantılı olarak da tüm kötülükleri yeryüzüne çağıracaktı.Kadın kutsallıklarından arındırılıp, emeği üzerinde erkek iktidarı yükselirken cinsel metaya dönüştürülecek ve bununla bağlantılı özgür yaşam cennet imgesiyle ahirete ulaşılan yer mertebesine dönüşecekti.Sümer ve Grek mitolojisinde bu dönemin cinsler arası ilişkileri yansıtan çok sayıda örneği var.Tanrısal gücü giderek kendinde yoğunlaştıran Enki-Zeus, taciz ve tecavüzleriyle tüm tanrıçaları gücünden düşürmeye, zavallılaştırmaya çalışırlar.Böylece onların yaşam alanlarını daraltıp, denetimlerine alma çabasındadırlar.İnanna kısmen gücünü koruyor olsa da şikâyetçi, "dırdırcı" olmaktan öteye gidemeyen zavallı bir pozisyondadır.

Tecavüz, erkeğin bir edimi olarak erkeğin "erk"le buluştuğu dönemden bu güne tüm yaşamsal alanlarda, ev içi, ev dışı kadını işgal etme, ele geçirme ve iradesini teslim almanın bir yöntemi olarak kullanılmıştır. Kadını korku ve savunmasızlık pozisyonuna sürüklemenin, beden üzerinde tahakküm kurmanın, itaate zorlamanın en aşağılık ve onur kırıcı yöntemidir bu. Tecavüz sadece bir erkeğin bir kadına dönük edimi olmayıp, "tüm erkeklerin tüm kadınları korku içinde tutmalarını sağlayan bilinçli bir sindirme sürecidir."[2] Bunun dil ve kültürel yapıdaki kodlamalarıyla tecavüzün etkileri süreklileşen bir hal alır. Kamusal alan korku mekânına dönüştürülürken, kadının etrafında korkudan inşa edilmiş duvarlar yükseltilir. Evlilikte ise tecavüz, erkeğin kendine ait mülkü üzerindeki tasarrufu olarak görüldü. Son yıllara kadar da yasalarda evlilik içi tecavüz suç olarak tanımlanmıyordu. Bu bağlamda, ataerkil zihniyet yapılanmasıyla şekillenen evliliklere, süreklileşen tecavüz edimleri demek abartılı olmayacaktır. Çünkü "ilk gece"de gücünü ispatlamaya şartlandırılan erkek, evliliğe ilk adımını tecavüzle atar. Tarihsel süreç boyunca kadın ile erkek arasındaki ilişkiler bu minvalde zora ve ele geçirmeye dayalı olarak devam etmiştir.

Mitolojik söylencelerde tecavüz olgusunun bu kadar sıradanlaştırılması ve tanrısal bir hak ve pratikmiş gibi sunulması ataerkil sistemde tecavüzün başlangıç ilkesi olmasıyla bağlantılıdır. Bu durum iki cins arası bir olgu olmayı aşmıştır. Cinsiyetçilik, ataerkil sistemin özgürlük değerlerini tecavüze uğratarak bunu tüm topluma dayatmasıyla, toplumsal sorunların ana kaynağına dönüşmüştür. Bunun üzerinden baskı ve sömürü mekanizması kurumsallaştırılmıştır.

## Mülkleştirmenin Alçalttığı Kadınlık ve Erkeklik

Analık hukukunun tümden gücünü yitirmediği geçmiş dönemde, erkek, tahakkümünü ve iktidarını geliştirip, kurumsallaştıracak bir yapılanma arayışına girer. Bunda kuşkusuz özel mülkiyetin erkek elinde birikmesi ve iktidarını süreklileştirmesi için soy zincirini babadan başlatma gereği belirleyicidir. Özel mülkiyet olgusu sadece kadını değil, çocuğunda mülkleştirilmesini; üzerinde iktidarın yükseldiği biz zemine dönüştürülmesini tetikler. Babalık hukuku; bir anlamda mülkiyet ilişkilerinin, dolayısıyla yaratılan tüm hiyerarşiye iktidar yapılanmalarının babadan oğula devredilmesidir. Annenin belli ama babanın belli olmadığı durumlarda bu devri sağlamak mümkün olmadığından; nesebi kesinleştirmenin çıkar yolu tek-eşli evlilikleri geliştirmek olur.Böylece kadın, emeği kadar erkek hapishanesine adım adım sürüklenir.Kuşkusuz tek-eşli evlilikte, tek eşliliğe mahkûm kılınan ve cinselliği kontrol altında tutulan sadece kadındır.Yoksa uygarlık tarihi kadar eski olan genelev işletmeciliğini, sayısız fuhuş evlerini nereye koymak lazım? Ataerkil sistem kendi amaçları doğrultusunda kadınları iki kategoriye ayırıp; birini "iffetli" kisvesi altında özel alana kapatmakta, birini fahişe yaftasıyla damgala-

2- R.W. CONNELL, Toplumsal Cinsiyet ve İktidar,87

yıp her türlü zevk ve haz nesnesine dönüştürüp toplumsal alandan uzak yerlerde konumlandırmaktadır. Birincisi; soy sürdürücü anne, sadık eş, söz-eylem-düşünce gücünden düşürülmüş itaatkâr köle; diğeri ataerkinin ürettiği tüm riyakâr ahlaki normları tiye alan ama kendisini erkeğin zevk ve sömürü nesnesi olmaktan çıkaramayan fahişe. Sonuçta her ikisi de kamusal alandan sürülmüş, hem cinsleri arasındaki ilişkilerde yalıtılmış durumdadırlar. Böylece ataerkil sistem her alanda kendini örgütlerken; kadınları kategorize edip, yalıtarak güçten ve iradeden yoksun bırakmıştır. Sonuçta iki kategorinin de ataerkil sistem nezdinde durdukları yer aynıdır; efendisinin hizmetinde olan sadık köleler! Bir farkla, biri şahsa mahsus diğeri genele hizmet etmekle görevlendirilmişlerdir.

Yukarıda da belirttiğimiz gibi tek eşlilik sadece kadına dayatılan bir durumdur. Çünkü erkek evin dışında her türlü hovardalığı yapmayı hak ve "erkekliğinin" bir gereği sayar. Bir yandan kadını bu kadar düşüren erkek, geliştirdiği "erk"le bir anlamda kendi insan özünü de vurur. "Kadınların alçalmasının öcü, erkeklerin de alçalmasıyla alınmış oldu."[3] Kadının insan bile sayılmadığı Antik Yunan'da gelişen oğlancılık pratiğiyle kadının "alçaltılan" statüsü tüm topluma dayatıldı. Cinsellik "erk"in-iktidarın bir parçası haline getirilip boyun eğdirmenin, erkekliği kışkırtıp hâkim hale getirmenin bir aracı haline getirildi.Buradan da anlaşılacağı üzere cinsellik iki kişiyi ilgilendiren bir durum olmaktan çok; toplumsal aktörlerin güç ilişkilerinin müdahil olduğu genel bir döneme evrilmiştir.

## Küçük ve 'Büyük Erkeğin' Kıskacından; 'Evcil Köle'

Tek-eşlilik aile tanımlamasında ifadesini bulur. Kuşkusuz aile sadece karşı cins ilişkilerinin buluşmasını ifade etmez.Merkezinde beslenmenin, barınmanın ve üremenin rol oynadığı toplumsal örgütlemenin bu en küçük birimi aynı zamanda toplum ve devlet yapılanmasının bir minyatürü gibidir.Tüm toplumsal çelişkileri, iktidarcı ve mülkiyetçi çatışmaları içinde barındırır.Evlilik iki cinsin uzlaşmasından öte kavga ve çatışmaların açığa çıktığı alan olmuştur hep.Bu nedenle erkek iktidarının hüküm sürdüğü aile ilişkilerinde gerilim hâkimdir.Bu iktidarcı ilişkide; devlet için kral neyi ifade ediyorsa aile içinde de baba eş role sahiptir.Aile reisinin karşısına kadın ve çocukların pozisyonu ile kral karşısında toplumun pozisyonu aynı şeyi ifade eder.Özel mülkiyet, aile ve devlet üçlemesi zamandaş ve bu yönüyle birbirini koşullar özelliktedir.

Familya(aile) sözcüğü Romalılarda yalnızca köleler için kullanılan bir sözdür. "Familius evcil köle anlamına gelir ve familia, bir tek adama ait bulunan kölelerin bütünü demektir."[4] Aile kavramı günümüzde de Romalılardan devraldığı tanımlamayı da özü itibariyle kurar. Erkeğin aile içindeki bu statüsü son yıllara kadar yasalarla güvence altına alınmıştı. Erkek aile reisi olarak tanımlanıp, onun rızası ve onayı olmadan kadın kendi hakkında karar alamaz durumdaydı.(örneğin; eşinin rızası olmadan çalışamaz, kamusal alana açılamazdı.) Kadın, evlenmeden önce baba, evlendikten sonra kocanın vesayeti altındadır.

Sadece "küçük erkeğin" değil, aynı zamanda "büyük erkeğin" (devletin) de ittifakı ve müdahil olmasıyla birlikte aile yapısı korunup, güçlendirilir; eş-yaşama şekil verilir. Aralarında ittifak rol paylaşımı vardır. Erkek özel alandan sorumlu kılınırken, kamusal alanın da düzenlenmesini devlet üstlenir. Ama bu iki alanın da öznesi erkektir. Erkeğin ihtiyacı kadına yaklaşımda, bedeni üzerinde politika geliştirmede belirleyicidir. Bazen kuluçka makinalarına dönüştürülür, bazen doğurganlığı lanetlenir. "büyük erkek" nüfusunun fazla olduğunu düşündüğünde doğum kontrol yöntemlerini devreye koyar, çok çocuk doğurmanın cehaletle bağını kurar, hatta çok çocuklu olanları kamu hizmetlerinden yararlandırmayarak cezalandırır. Kâr için insan emeğine ihtiyaç duyduğunda ise doğurganlığı yüceltir. Çocuk başı kamu yardımı, bekârlığın yasaklanması-itibarsızlaştırılması, evlenenlere prim ödenmesi, kürtajın yasaklanması gibi pek çok politikayla "kadın bedeni, özellikle cinselliklere ve üreme kapasiteleri üzerinde erkek kontrolünü"[5] oluşturmaya çalışırlar. Kadının kendi bedeni üzerinde söz söyleme hakkı elinden alınır. Çünkü özü itibariyle o kendisine ait değil, baba ya da kocaya ait bir mülktür. Devlet bu zihniyet yapılanması üzerinden şekillenmiştir. Mitoloji, din hep bunu öğütlemiştir. Yasalar ise bunun kurallarını ortaya koymuştur.

Erkeğin evliliği cinsel olarak onu bağlamaz. Özel ve genel evlerin kapıları ona sonuna kadar açıktır. Bu faaliyetinden dolayı eşini aldattığı suçlamasıyla karşılaşmaz. Ancak aynı erkek evli ya da evli olmayan başka bir kadınla cinsel birliktelik yaşayınca "zina" suçlamasıyla yasa karşısında suçlu pozisyonuna düşer.(Kadın içinde aynı suçlama geçerli). Ancak burada söz konusu olan "erkeğin ilgilendiği kendi statüsü değil, ilgilendiği genç kız ya da kadının statüsüdür; erkeğin suçu esas olarak o kadın üzerinde iktidar olan erkeğe yöneliktir."[6] Devletin bura-

3- Ailenin, Devletin ve Özel Mülkiyetin Temeli, F.Engels, 70
4- AGY, 63
5- Maria MİES, Ataerki ve Birkimi, 73
6- Michel FOUCAULT, Cinselliğin Tarihi, 227

daki rolü iki erkeğin hâkimiyet sınırları çatıştığı durumda kural koyucu olarak çatışmaları giderme ve "mağdur" edilen erkek adına hesap sormaktır. Kadınların hakları ve mağduriyetleri söz konusu bile edilmez. Çünkü onları özne olarak ele alma durumu yok. Başka bir ifadeyle bir erkeğin başka bir erkeğin mülkiyet sınırlarını ihlaliyle ilgilidir.

## Cinselliğin Araçsallaşması; Ahlakın Çöküşü

Uygar eş yaşamlar çift başlı ahlak kuralları içerir: Kadını kocanın istek ve arzularına sabitler, erkeği sınırsız özgür kılar. Bu aslında toplumsal ahlakın çöküşünün ifadesidir. Ayıplama-kışkırtma, kapatma-sınırsız açma, günah-sonsuz haz gibi cinselliğin bir yandan ayıp, günah, mahrem kalıpları içerisinde baskılanması, doğal yaşamın ötesinde konumlandırılması, diğer taraftan genelev kültürü, pornografi, erotik-şov vb. ile süreklileşen bir cinsel açlık, tahrik ve asla tatmin olmama durumu yaşanmaktadır. "İffetli" kadınlar birinci kısımda konumlandırılırken, erkekler her iki karşıt alanın sonsuz müdavimidir. Ahlakın bu çöküş durumu cinselliğin metalaşmasına ve bir ticaret alanına dönüşmesine yol açmıştır. En büyük sermaye kadın bedeninin satışıyla elde edilir.

Oysa "ahlaki kişi, vicdan sahibi ya da öznedir."[7] Vicdanını yitiren erkek, nesneleşen kadın ahlaki olmaktan uzaktır.

Eş yaşam ilişkisinde kadına görünmez duvarlar çizdiren, itaat, sadakat aşılayan önemli kavramlardan biri de namus kavramıdır. Namus bir anlamda eril ahlaksal yapıyla paralel giden ama daha çok erkek-kadın ilişkileri sınırında seyreden ve mülkiyet ilişkisini belirginleştiren bir kavramdır. Pratik uygulamada nedense sadece kadınlar için tasarlanmış gibidir. Kadın erkeğin çizdiği sınırlar içinde "namuslu" olurken, bu sınırların ihlali halinde sınır bekçisi-erkek tarafından "namussuz" olarak yaftalanıp ölümle cezalandırılabiliyor. Kadın cinayetleri büyük oranda namus saikiyle öldürülmemiş olması, bu kavramın kadına erkeğin tuzağı olduğunu gözler önüne seriyor. Namus; yasa ise, kadınlar erkeklerin yasasıyla değil, kendi yasalarını oluşturup, yaşama oradan bakmak zorundadır. Tecavüzü zihniyetin namus anlayışı özgürleştirmez; öldürür, öldürüyor.

Cinsler arası cinsel ilişkiler salt iki bireyi ilgilendiren konu olmaktan çoktan çıkmış, doğal özelliğini yitirmiştir. M.Foucault'un dediği gibi "söz konusu olan, toplumun beden ve cinsellik üzerinde uğradığı iktidar türüdür."[8]Ve bu iktidar her gün kadını katlediyor, erkeği katilleştiriyor.

## Dünya Ölçeğinde En Büyük Savaş: Aile İçi Şiddet

Uzlaşmaz çelişkileri bir arada tutmanın önemli araçlarından biri olan şiddet, eş yaşamın sürdürülmesinde ilk günden bu yana en büyük araçtır. Boyun eğdirmenin, itaate zorlamanın ve üretim kapasitesine el koymanın en yaygın yolu aile içi şiddet olmaktadır. Erkek için şiddet kendini ispatlama ve kabul ettirmenin en güçlü silahıdır. İktidar ilişkileri doğaları gereği çatışmalıdır ve güç merkezlidir. "Efendilik" kölenin omuzlarına basmakla ancak yükselir. Şiddet şimdiye kadar en çok kadınları hedefledi ve-istatistikleri sağlıklı tutulmamış olmakla birlikte- en büyük cins kırımını kadınlar yaşamıştır. Ancak şunu da belirtmeliyiz ki şiddet sadece kadınları değil, dönüp uygulayıcısını da vurma eğilimindedir. Çünkü bu sistem boyun eğdirilecek uysal kadını yaratmak kadar, iktidar gücünün temsiliyeti için erkeği de hep daha fazlasını yapmaya, daha sert ve şiddet yanlısı olmaya zorlamaktadır. Son yıllarda karısını öldürdükten sonra kendisini öldüren koca vakaları vahameti ortaya koymaktadır. Ve eşler arası yaşananın doğal cinsel birliktelikten öte iktidar yapılarının tümü olduğunu gözler önüne serer niteliktedir.

Cinsler arası doğal ilişkilerin katledilmesiyle birlikte trajik aşkların tarih sahnesine çıktığını görüyoruz. Bir anlamda siyasal, toplumsal engellerden dolayı buluşamayanların masalıdır bu aşklar. Ulaşılamaz ama hep hayali kurulan bir kavuşma anıdır. "Neden mutlu sonla biten bir aşk masalı yok? " diye kimse dönüp sormaz. "Evliliğin aşkı öldürdüğü" vurgulanır. Ama yaşanan aşklarda mevcut evlilikleri aşan buluşmalar nasıl olabilirin cevabı verilemez. Çünkü cevap beş bin yıllık ataerkil sistem ve aile yapılanmasını alaşağı etmek demektir. İktidarın, mülkiyetçiliğin, cinsiyetçiliğin yansımasını bulduğu eş yaşamlarda aşk ölür; kadın erkeğe düşman, erkek kadının cellâdına dönüşür. Kendisi olamayan, benliğine yabancılaşanın aşkı nasıl olabilir? Aşkın olmadığı birliktelikler en kötü cinsellikten öteye gitmediğinden ilişkilerdeki saygı, sevgi erken tükenir.

## Özgür Bir Yaşam İçin; Özgür Eş Yaşam

Tüm bunlardan yola çıkarak ne yapmalı, özgür-eş yaşam ilişkilerini nasıl yaratmalı? Konunun başındaki anlatımlardan ortaya koyduğumuz gibi eş yaşamda özgürlük ilkesinin ihlaliyle gelişen sorunlar tüm topluma yayılmış ve toplumsal sorunların kaynağına dönüşmüştür. Mevcut toplumsal yapıyı değiştirmeden; iktidarcı, hiyerarşik, mülkiyetçi, cinsiyetçi ilişkiler aşılmadan özgür-eş yaşamı geliştirmek mümkün olamaz. Çünkü

7- Fatmagul Berktay, 101
8- Michel FOUCAULT, Cinselliğin Tarihi, 42

eş yaşam bu olguların tecavüzü altında kölelik ilişkileri üretmekte ve bu haliyle daha fazla devam edemez durumdadır. Yaygın boşanmalar, kadın katliamları bu kaosun dışavurumudur. Çünkü mevcut eş yaşamlar özgür iki cins arasında gerçekleşen bir ilişki olmanın ötesinde toplumsal bir inşadır. Toplumsal zihniyet ve sistemsel yapıda köklü değişimler gerçekleştirmeden denenen her girişim akamete uğrar. Tarihsel süreç boyunca bunun arayışı ve denemeleri yok değildir. Ama maalesef alternatif olacak, başarılı bir model oluşturulamadı. Özellikle sisteme köklü eleştiriler geliştiren feminist hareket bile eş yaşam ilişkilerinde sistemin etkilerini aşan alternatif bir modeli oluşturmaktan henüz uzaktır. Çünkü toplumsal yapının bir bütün değişimini hedeflemeden onun zihinsel ve kurumsal silahlarını etkisizleştirmeden bu alanda yapılan her deneme savunmasız ve başarıya ulaşmaktan uzak kalır. Toplumsal cinsiyetçilik kodlamalarının tüm yapısal mekanizmalarda hâkim olduğu bir ortamda ne kadının özgürlüğünden ne de cinsel bir meta olma pozisyonundan çıkmasından bahsedilebilir. Bu nedenle işe kesinlikle sosyalist bir zeminde demokratik, ekolojik, cinsiyet özgürlükçü, komünal bir toplum hedefiyle başlamak gerekir. Eşitlik ve özgürlük bu toplumsal zemin üzerinde mümkündür.

Mülkiyetin, iktidarın, hiyerarşinin olduğu zeminlerde kadının eşitliği ve özgürlüğünden bahsedilemez. Bunun için, işe kadın özgürleşmesini merkezine alan bir paradigmayla başlamalıyız. Kadın özgürlüğünü öncelemeyen hiçbir toplumsal paradigma başarılı olma şansına sahip değildir.

Özgür-eş yaşam ancak ahlaki-politik toplumla mümkündür. Hegemonyanın yaşam bulduğu zeminlerde öncelikle ahlaki yapı çöker, politika yara alır. "Kadınla yaşamın, erkek egemen iktidar olgusundan kurtarılması gerekir."[9] Yani kadınlar nesne konumundan çıkarılıp, özne olmalıdır. Özne olmayanın, kölenin ahlakından bahsedilemez. Bu özgür olmanın gereğidir. F.Berktay'a göre "özgürlük, insanların ve şeylerin kendileri olmasına izin verir."[10] Bir anlamda kendisinden başka kimseye ait olmama durumunu ifade eder. Yani "XWEBÛN" olabilmektir. Bu aynı zamanda tanrısal bir ilkedir. Farklılıklarıyla özgünlükleriyle kendini ortaya koyma gücüdür. Bunu M.Mies "otonomi" kavramıyla tanımlar. "Otonomiyi, en derin öznelik ve özgürlük alanı olarak yorumlar.[11] Kendini gerçekleştirme gücünden yoksun kişiler özgür ilişkileri değil, köle ilişkileri üretirler. Oysa özgürlüğün temel ilkesi kendin olabilmektir.

Ve bununla bağlantılı bir diğer önemli nokta tarihsel deneyimden çıkarılan derslerin de ışığında kadının her koşulda öz savunmasını güçlü tutma gereğidir. Kendin olabilmek, tüm saldırılar karşısında öz benliğini koruyacak üzerindeki tekilliğiyle gerçekleştirilmiştir. Doğadaki her canlı gibi kadın da kendini 'erkek aklın' insafına terketmemeli, öz savunmasını geliştirmelidir. Aksi ise her çabanın hüsranla sonuçlanmasıdır.

Kuşkusuz köle kadın kadar hegemonik erkeğin özgürlüğünden de bahsedilemez. "Hegemonik erkeklik ancak ahlakın çöküşüyle gerçekleşir."[12] Ve erkek de kendi yarattığı iktidarcı, cinsiyetçi yapılanmaların kölesi konumundadır. Bu nedenle erkeğinde hegemonik yapıdan arınıp, yalın insan, özgür insan olma sorunu ivedilikle ele alınması gereken önemli bir konudur. Özgür-eş yaşam tüm hegemonik yapılanmaların dışında doğal, özgür bireylerle mümkündür. Köklü değişim-dönüşüm hedeflenmeden, verili kadınlık ve erkeklik halleriyle mücadele etmeden özgür-eş yaşam geliştirilemez, özgür olunamaz.

Sonuç olarak; Özgür-eş yaşam kuşkusuz çok daha geniş ve kapsamlı bir konudur. Konumuz itibariyle daha çok gerekliliğini ortaya koymaya çalıştık. Belirtmek gerekir ki toplumsal sorunların fay hattı eş yaşam ilişkilerinden geçmektedir. Özgür toplumu hedefleyen her hareketin başlangıç noktası eş-yaşam ilişkilerini özgürleştirmek olmak zorundadır. Kadının kaybedişi ile toplumun kaybedişinin zamansallığı ve bu andan itibaren gücün-iktidarın tanrılaşıp kötülüklerin yeryüzüne yayıldığı tespitiyle, kadın özgürlüğünü toplumsal sorunların aşılmasında anahtar olarak ele almak önemlidir. "Toplum özgürleşirse kadın özgürleşir." Tespitinin yanılgılarını Reel Sosyalist deneyimde çok derin yaşadık. Tam tersi kadın özgürleşmeden toplumun özgürleşmeyeceği tüm yakıcılığıyla ortadadır. Kadın özgürleşmesinde en temel halkalardan biri ise eş yaşam ilişkilerinin özgürleştirilmesidir. Bu, kadın kadar erkeğin ve dolayısıyla toplumun özgürleşmesini ifade eder.

9- Abdullah Öcalan, Kürt Sorunu ve Demokratik Ulus Çözümü
10- FatmagulBerktay,74
11- Maria Mies, Ataerki ve Birikimi, 98
12- Abdullah Ocalan, Kürt Sorunu ve Demokratik Ulus Çözümü

# Demokratik Ulusta Bireyin ve Toplumun Politika Yapma Tarzı

**Latif Çetin**

*"Üç aylık ömrü kalan kelebek eğer bir kazaya kurban gitmezse, bu üç ayı yaşayacaktır. Onun için öncesizlik ve sonrasızlık (ezel-ebed sorunu) üç ay sınırlıdır. Sorun yapmayı hiç düşünmez, bu yönlü bir arzusu da olmaz. Olsa da fazla mesele yapmaz… Tüm doğa ve evren özünde "kelebek kuralına" bağlı yaşar. Sadece insanda yaşam bu kurala ters düşer. Muazzam sorunlu bir hal alır.*

*İnsan türü ömrü için ebedi-ezeli arayışlar içine girmekten, gökte cennet, yer altında cehennemler düşünmeye kadar çılgın çabalar geliştirir. Kendini Tanrı krallar halinde sunmaktan en alçak kölelikte tutmaya kadar bu çılgınlıklar peydahlanır…"*

*Abdullah Öcalan*

**"Tanrı 'ol' dedi, her şey oldu" inancı insanın özgürlük bilincinin ilk hapishanesidir. Felsefeyle bu hapishaneden kurtulmaya çalışılıyor. "Kendini bil" düsturu aynı zamanda doğayı ve evreni bilmenin kapısını aralıyor**

İnsanın anlam dünyasının en sorunlu alanı, kendisiyle doğa ve evren arasındaki kurduğu diyalektiğin kopmasıyla başlar. Günümüze kadar gelen tüm bilme halleri bu diyalektiğe bir yorum getirme ihtiyacı duyar. Çünkü insan bilincinin en masumca soruları "Ben kimim? İçinde yaşadığım doğa ile bağım nedir? Bu evrende benim ve doğanın anlamı nedir?" olmuştur. İnsan kendi anlam dünyasını oluştururken bu sorulara cevap aramıştır. Mitoloji, din, felsefe ve bilim gibi bilme halleri bu sorulara kendi perspektifleriyle cevap olmuşlardır. İnsan kendisini bir yere bir şeye ait hissetmeden yaşayamaz. Bağının niteliği o anın güncelliği ile bağlantılıdır. Mitolojilerdeki yaradılış mitosları insanın aitlik sorusuna cevaptır. O mitoslar evrenden tutalım dünyaya bitkilere ve insana kadar varoluşun izahıdırlar. İzahatıolmayan bir varlığın anlamı da olmayacaktır. Bildikçe tanıma, tanıdıkça anlamlandırma insana özgüdür. Anlamlandırma bilincini "çocuksu hali" olan mitolojiler özünde insan-doğa-evren diyalektiğinin en canlı halidir. Bu canlı, bağ dinlerdeki "yaratıcı" anlatılarıyla deyim yerinde ise öldürülüyor. Yaratan-yaratılan ilişkisi insanın anlam dünyasındaki sorunların başlangıcı oluyor. İnsandaki özgürlük bilinci yerini bağımlılığa, buyurganlığa bırakıyor. "Tanrı 'ol' dedi, her şey oldu" inancı insanın özgürlük bilincinin ilk hapishanesidir. Felsefeyle bu hapishaneden kurtulmaya çalışılıyor. "Kendini bil" düsturu aynı zamanda doğayı ve evreni bilmenin kapısını aralıyor. Özgür bilinç, bu aralıktan sızmaya çabalasa da bilimcilikle bu kapı tekrardan kapanıyor. Özgürlüğün yeni gardiyanı bilim oluyor. Bilimcilikte anlam dünyası çoraklaşıyor. Sayılar ve veriler dünyasında insanın kendisi yok olup gidiyor. İnsanın özgürlük bilinci, ruhu ve bedeni bu 'çorak topraklarda' ölüme terk ediliyor.

Yaşadıkça tanıyor, tanıdıkça bilen, bildikçe anlamlaştıran insan, özgür yaşamı ebedi kılmalıydı. Ama bu diyalektik tersten gelişti. İnsan bildikçe ilkin bağrından çıktığı doğadan koptu, ama ona hükmetmeye başladı. Sonra kader birliği ettiği toplumdan koptu. Ona yabancılaştı. Ezelini oluşturdu, ebediyetini kurguladı. Bu dünyadaki yaşam dilimini böylelikle sonsuzlaştırmaya çalıştı. Bir kelebeğin üç aylık ömrüne sığdırdığını insan 50-60 yıllık yaşamına sığdırmayı kabullenmedi. Anlam dünyasına "sonsuz var olma"nın zehirli tohumunu ekti. Maneviyat, maddiyat girdabına girdi. Özgür ruh, bedende çürümeye başladı. Doğal toplumda "kelebek kuralı"na göre yaşayan insan ne oldu da bu özgürlük

ilkesini bir tarafa bırakıp sonsuz bir aç gözlülük içinde maddi dünyanın tutsaklığına kendisini bıraktı?

Abdullah Öcalan, "evrenin amacı özgürlüktür diyesim geliyor" demektedir. İnsan için (mikro kozmos) tanımını da dikkate aldığımızda insandaki özgürlük tutkusunun kaynağı da anlaşılmış olacaktır. Öcalan, evrendeki özgürlüğün kendisi enerjide ifade ettiğini vurguluyor. Enerjinin maddedeki hepsinin hiçbir zaman kalıcı olmaması da enerjinin özgürlüğü esas olarak varlığını sürdürmesinden kaynaklanıyor. Maddedeki hareketi ve değişimi bununla anlayabiliriz. Yine doğadaki eşitlilik ve farklılıklar da özgürlüğün düzeyini gösteriyor. Enerjinin kendisini tek'e mahkûm etmemesi bin bir çeşitle gösterme çabası da budur. Daha da çoğaltabileceğimiz evrendeki bu kanunların insanda gerçekleşme boyutlarının tümü evren-doğa-insan diyalektiğinin bütünlüğünü bize gösteriyor. Demek ki insandaki özgürlük tutkusunun sürekliliği, insan 'nefes alıp verdikçe' hep olacaktır.

İnsanlık klan formundaki yaşamı ile özgürlüğü yaşamıştır. Klan formunda gerçekleşen toplum her şeyden önce doğa ile bütünlük içindeydi. İçinde yaşadığı ekosistem ile barışıktı. Tahakküm, hiyerarşi, iktidar gibi olgular doğada olmadığı gibi insan yaşamında da yoktur. Doğanın türsel zenginliği insanlığın çoğulculuk yaşamında karşılığını buluyordu. Toplum insanın vicdanı olan ahlak kurallarıyla yaşamını sürdürüyordu. Emek, üretim en kutsal değerler olarak görülüyordu. Bu anlayıştan hareketle kadının yeri toplumda ağırlıktaydı. Kolektivizm, genele karşı sorumluluk, temel yaşam prensibiydi. İnsan merkezli bir algılayış yoktu. Ölüm doğanın bir kanunu olarak görüldüğünden korkulacak bir şey olarak görülmüyordu. Çünkü yaşam, insan kendisinde başlatıp kendisinde bitirmiyordu. Yaşamı içinde yaşadığı klanla özdeşleştiriyordu. "Ben" olarak yaşamıyor "biz" olarak yaşıyordu. Kelebek için geçerli olan yaşam kuralı insan için de geçerliydi. Ancak insan doğayla ve klanıyla barışıklık durumunu uzun yıllar sonra bozdu. Elbette bu bozulma bir anda gerçekleşmedi. Doğal toplumda kentli-sınıflı-devletli topluma geçiş tarihsel bir süreçte gerçekleşti. Yani iktidar kümülatif bir tarzda kendisini kurumsallaştırdı. Öcalan, bu sürece ilişkin "tarihsel toplum, yaşam formunda ilk büyük yarılma hiyerarşiyle çizilmiştir… Hiyerarşinin kendisi ilk seçkinler gurubunu ifade eder… Rahip-yönetici-asker üçlüsü ana-kadın otoritesi yerine kurulmaya çalışılır. İlk büyük yabancılaşma böyle başlar… Böylece alt ve üst tabakalara özgü yaşamlar peydahlanır" demektedir. Gelişen insanın anlam dünyası ilk defa yanılsamalı bir algıyla yönetilmeye başlar. Gerek kadının toplum dışına itilip eve hapsedilmesi gerekse hiyerarşik iktidarcı, sınıflı toplumun oluşumu ideolojik yaratımlardır. Zora, baskıya dayanmaktan ziyade neredeyse gönüllü yaptırılmıştır. Toplumsal bozulma yaşamın belirli birkaç alanıyla sınırlı olmamış, yaşamın bir bütününe sirayet etmiştir. Doğayla barışık kadın eksenli özgür yaşam yerini doğaya ve topluma karşı tahakkümcü, iktidarcı, erkek egemenlikli bir yapılanmaya bırakmıştır. İnsan zihniyetinin yaratımı olan kentli-sınıflı toplum inşa süreci insanın kendisine yabancılaşmasına neden oluyor. Bu süreçteki insan ile doğal toplumda ki insan arasındaki anlayış uçurumu her geçen gün büyümüştür. İnsandaki itiraz, yaşamın kendisi ile başlatıp bitirme dürtüsü onu sadece yaşadığı anla sınırlandırıyor. İktidarın ezilenini ve ebediyetini oluşturuyor. Bunun ideolojik formasyonunu yaratıyor. Ziguratlarda başlayan sonra tanrı krallarda simgeleşen ideolojik hegemonya bunun sembolü oluyor. Zigurat ve tanrı kralla ilk tapınma, toplumsallığa karşı işlenen ilk günahtır. Kadına yönelik onu ev kölesi yaparak ilk günahı işleyenler daha sonra kadının özgürlüğüne yönelik tüm eylemleri günah saymışlardır. İçinde kadına yer olmayan, doğayla barışık olmayan, iktidarcı, sınıflı toplumda özgür yaşamdan bahsedilemez.

Öcalan, özgürlük anını, kuantum anı-yaratım anı olarak tanımlıyor. "Evrendeki özgürlük, farkındalığın bilincine varmak" olarak düşündüğümüzde, evrende her an olan "oluşum" evrendeki özgürlüğün sürekliliğini gösteriyor. İlk toplumsallık insanın ilk özgürlük anıdır. Toplumsallıkta insan farkına varıyor. Doğanın toplu bir parçasıdır ama farklılığının bilincindedir. Yaşamı ile her an yeni bir yaratım içinde bulunuyor. Kendisini gerçekleştiriyor, yaşamını örüyor, yaşamını kolaylaştıracak tekniği yaratıyor. Bu yaratım onların özgürlük düzeyidir. Ancak kentli-sınıflı-devletli toplum insandaki yaratıcılığı bitiriyor. İnsanı statik hale getiriyor. Toplumsal tabakalar biçimsel değişiklikler yaşamda özde ayrı statiklikle varlıklarını sürdürürler. Yaratımı biten ruhen ölü insandır. Sınıf, iktidar, tahakküm bir kader olarak görülüyor. Onlarla yaşam kabulleniliyor. Doğal toplum sadece hayallerde kalıyor, ona olan özlemle yetiniliyor.

Kentli – sınıflı devletli yapılanmalar içinde iktidarı en fazla kendisine tekelleştiren ve bu yönüyle anti-toplumculukta zirve yapan ulus devlettir. Ulus devlet formu kendisini "toplum kırımcılık" üzerinde şekillendiriyor. Toplumsallığın dokularıyla oynuyor. Birey-toplum dengesini bireyin lehine, toplumun aleyhine bozuyor. O sürece kadar tüm baskılara, zorbalıklara rağmen toplumsallığın kısmen de olsa varlığını sürdürmesini kendi egemenliğinin zararına gördüğünden toplumsallık adına ne varsa ona yöneliyor. Adeta toplumu kırımdan geçiriyor. Ulus-devlet uluslaşmasının da karşıtıdır. Avrupa'da gelişen uluslaşma karakter olarak demokratiktir. Uluslaşmanın ortaya çıktığı süreçte feodal sisteme tüm toplumsal kesimlerin muhalefeti var. Bir yandan ezilen köylüler, diğer yandan imparatorlukların boyundurukları altında yaşamak istemeyen etnik yapılar, yine

Hristiyanlığın Katolik tekçi yorumuna ve iktidarla ilişkilerine karşı çıkan mezhepler; daha da sıralayabileceğimiz tüm bu kesimler demokratik ulus çatısı altında mücadele etmiş ve kazanmışlardır. Örneğin Hollanda Devrimi'nin İspanyollara karşı ulusal kurtuluşçu yönü nettir. İngiliz Devrimi'nin Katolik tekçi yoruma karşı niteliği de bilinmektedir. Fransız devrimi ise tamamıyla bir halk hareketidir. Ancak bu devrimler yapıldıktan çok kısa bir süre sonra burjuva tarafından adeta gasp edilmişlerdir. Engels'in burjuvazi için "tarihin kurnazları" tanımı bu sürecin özlü ifadesidir. Özellikle Fransız Devrimi'nden kısa bir süre sonra Napolyon önderliğinde Avrupa'ya yayılmaya başlayan devrimler gerçekte devrim olmayıp "karşı devrimdirler". Çünkü uluslaşma toplumun kendi dinamikleri, muhalefetiyle çelişip

**İnsanlık klan formundaki yaşamı ile özgürlüğü yaşamıştır. Klan formunda gerçekleşen toplum her şeyden önce doğa ile bütünlük içindeydi**

kurumsallaşmamışlardır. Halkların devrim mücadelesine yapılan müdahalelerle önce devletler kurulmuş sonra bu devletlerin ulusları yaratılmıştır. İtalyan mazisinde "devleti kurduk sıra ulus oluşturmada" sözü bu dönemin yalın anlatımıdır. Kurulan ulus devletler jakobencidirler, üstten yapılandırıcıdırlar. Birer toplumsal mühendislik ürünüdürler. Bireycilikle topluma karşı, milliyetçilikle insanlığa karşıdırlar. Yine ucu açık toplumsallığı adeta bir torbaya koyup uçlarını bireycilik ve milliyetçilikle bağlamışlar. Ulus devlet bir kriz halidir. Toplum içi kadar toplumlar arasında da krizin halidir. Ancak egemenler bu krizi sürdürdükleri oranda varlıklarını devam ettirirler. Bu yönüyle ulus devlet kriz rejimidir. Ulus-devlet statüsü toplumsal dinamikliği bitirir. Statik ve belli kodlarla yönetilebilir bir toplum yaratılır. Toplumsal tabakalaşmada alt tabaka gittikçe genişlerken, üst tabaka ise daralır. Bu oran siyasal toplumsal yaşama ters orantıyla yansır. Büyüyen alt tabakanın siyasal toplumsal gücü aynı zamanda zayıflarken, daralan üst tabakanın siyasi, ekonomik tekelleşmesi en üst boyuta çıkar. Toplum politika dışı bırakılarak açlıkla terbiye edilip, kışkırtılan güdülerle yönetilir. Kadının toplumsallaşmadaki rolü bilindiğinden kadın yaşamdan silinir. Her yönüyle bir meta haline getirilir. Uluslaşmadaki heterojen yapı, baskı ve asimilasyonla homojenleştirilir. Halklar, mezhepler, kültürel hareketler "teklik" hapishanesine alınırlar. Özgür yaşam namına toplumda bir şey kalmazken, demagoji ve sanal alemlerle sanki insanlık tarihinin en özgür çağı yaşanıyormuş yanılsamasını yapar. Yine kaçınılmaz çoklu seçenekli durumlarda bile ehven-i şeri dayatılır. Günahkar bir toplum yaratılır çünkü toplumun tüm kutsallıkları dahil her şey pazarlık konusu yapılır, üzerine spekülasyon yapılır. Pozitivizm, milliyetçilik ve kültür endüstriyalizmiyle toplumun sinir uçları alınır, uyuşturulur. Toplum adına üretim durdurulur. Farkındalık, yaratıcılık yok edilir. Toplumsal renklilik ya tekleştirilir yada matlaştırılır. Toplumsal aidiyetini kaybeden birey rüzgârda savrulan bir yaprak misali hedefi, amacı belli olmadan yaşar gider. Tekçi zihniyet özgür yaşamı içten öldürür. Öcalan, bu durumu şöyle özetler "bu biçimde tekleştirme vücuttaki kanser hücrelerinin diğer tüm doku hücrelerini yok edip tek kanser hücreleri halinde çoğalmasına benzer. Hücreler anormal çoğalmıştır, fakat gerçekleşen canlının en acılı doğal olmayan ölümüdür". Ulus devlet bireyi ruhsal olarak da öldürür. İnsanın anlam dünyası neredeyse tam çoraklaşmıştır. Felsefede, sanatta, edebiyatta, resimde, heykelcilikte yani insan yaratımıyla ilgili tüm alanlarda ulus-devlette bir gerileme olmuştur. Bu alanlara yönelik insanlığın hala binlerce, yüzlerce yıl öncesine atıflarda bulunarak yaşaması bunun somut göstergesidir. Özgürlük yaratımla, yaratım seziye bağlantılıdır. Sezisi köreltilmiş, ezberlenmiş kodlarla yaşayan insan yaratımda bulunamaz, yaratmayanda özgür olmaz. Ulus devlet, tekçi, iktidarcı zihniyetiyle insanı ucu kapalı bir toplumsallık içinde robotlaştırırken, kendisinde de cins sömürüsünde, kültürel hegemonyacılıkta, emek hırsızlığında ve doğa katliamında ucu açık bir sınırsızlık hakkı görmektedir. Ulus devlette toplumun sesi soluğu kesilmiş, itirazsızlığa mahkûm edilmiştir. Özgür yaşam kapitalist modernitenin cenderesinde neredeyse tuzla buz olmuştur.

## Özgür Yaşam Doğru Tarih Bilinci ve İradesi İle Yaratılır

Ulus devletin cenderesinden kurtulmak için insanlığın alternatifi demokratik ulus paradigmasıdır. Demokratik ulus paradigması birden ortaya çıkmamıştır. Tarihsel bir arkaplana ve perspektife sahiptir. Toplumun özgürlük sorunu beş bin yıllık egemenlik sistemine dayanıyor. Ancak bu tarihsel süreçte özgürlük sorununu çözme iddiasında olan birçok mücadelelerde olmuştur. Tarihteki tüm devrimlerin çıkışı demokratiktir. Etnik yapıların, ezilen sınıfların, mezheplerin ortak mücadelelerinin ürünüdürler. Devrimin öncüleri bu demokratik çoğulculuğa dayanmadan devrimi gerçekleştiremeyeceklerini bilirler. Bunlara, İslam devrimindeki Medine sözleşmesini, Avrupa'daki 16. ve 17. Yüzyıldaki devrimlerini, Türkiye'deki 1919-1922 sürecindeki ulusal kurtuluş mücadelesi gibi birçok örnek verebiliriz. Tarihin tüm bu süreçleri incelendiğinde öngörülecektir ki toplumlar kendi kültürel zenginliği içinde birlikte yaşayıp ortak

mücadele verebilmişlerdir. Demokratik ulusun arkasında bu tarihi gerçeklik vardır. Demokratik ulus, tarihin güncellenen realitesi üzerinde toplumun kendisini yaratmasıdır. Doğal toplumun politik ve ahlaki ilkelerini günümüze taşınmasıdır. Demokratik ulusta halklar kendi kimlikleri ile toplumun birer zenginliği olarak özgürce yaşayacaklardır. Tekçi dayatmalar ortadan kaldırılacaktır.

Özgür yaşam için demokratik ulus kadar kapitalizmin diğer sacayaklarına karşı oluşturulan karşın sosyalist Pazar ve eko-endüstri alternatifleri de önemlidir. Ancak toplumu demokratikleştirmek ilk başta gelendir. Toplum demokratikleştikçe karsız sosyalist pazara ve eko-endüstriye açık hale gelir. Yalnız özgürlük sorununun tam çözümü demokratik modernitenin üç alternatifin de toplumda uygulamak gerekir. Yani demokratik ulusa, karşın sosyalist Pazar ekonomisini ve eko-endüstriyi politik ve ahlaki toplum ilkeleri ile hayata geçirilmelidir.

**Toplumsal tabakalaşmada alt tabaka gittikçe genişlerken, üst tabaka ise daralır. Bu oran siyasal toplumsal yaşama ters orantıyla yansır. Büyüyen alt tabakanın siyasal toplumsal gücü aynı zamanda zayıflarken, daralan üst tabakanın siyasi, ekonomik tekelleşmesi en üst boyuta çıkar**

Demokratik ulustan özgür yaşamın temel dinamikleri ahlak, politika, eşitlik ve adillik olurken bunu yaşanılır kılınmasının doğru yol ve yöntemini bulmak gerekiyor. özgürlük esaslarına göre yaşayan birey toplum ilişkisini optimal dengesinin yakalanması şarttır. Doğadaki özgürlük farklılıktır. İnsandaki özgürlük ise kendi farkındalığın bilincine varmaktır. Ancak farkındalık sadece bir birey için geçerli olmayıp tüm bireyler için olması gerekendir. “Ben farklıyım diğerleri aynıdır” yaklaşımı beraberinde her türlü ayrımcılığı, ötekileştirmeyi gerektirir. Toplum, tüm farklılıkların bir aradalığıdır. Ayrımcılığın, hor görmenin, dışlamanın, ötekileştirmenin olmadığı birlikteliktir. Aynı zamanda farklılıkların birbirini karşılıklı inkarı üzerine olmadığı gibi birbirini besleyen, geliştiren, büyüten, yaratan dolayısıyla özgürleştiren birlikteliktir. Bu toplum kapitalizm anti-toplumculuğuyla mücadele içindedir. Toplumu hiçe sayan, bireycilik ve bencillikle bireyi öldüren kapitalizme karşı ahlaki ve politik ilkelerle toplum varlığını sürdürecektir. Ahlak birey ve toplumun vicdanı olurken ve bu yönüyle “kabul-ret” ölçülerini oluşturur. Politika toplumun kendisini yönetebilmesinin iradesidir. Kendi öz iradesi ile kendisi ile kararları alabile birey ve toplum özgür yaşıyor demektir. Öcalan, “politik olmayan toplum özgür değildir” belirlemesinde bulunuyor. Demokratik ulusta bireyin ve toplumun politika yapma tarzı demokratik özerklik ve konfederal tarzdadır. Bireyden başlayan gruba, sosyal tabakaya, cinse, mezhebe, dine, etnik yapıya, meslek örgütlerine, emekçilerine varana kadar demokratik özerklik ve konfederal tarz esastır. Devletin çok az görünür olduğu bir toplumsallık olacaktır. Kendisi adına söz ve kara sahibi bir toplumun özgür olacağı açıktır.

Özgür yaşamın bir özelliğide eşitliği ön görmesidir. Neo-liberallerin suiistimal ettikleri özgürlük-eşitlik denklemi, demokratik ulusta öngörülen özgür yaşamda sağlanmıştır. Özgürlüğün bir tanımı da sorumluluğun bilincine varmaktır. Neye karşı sorumluluk? Tabi ki topluma, insanlığa ve doğaya karşı sorumluluk! Sorumluluk bilinci eşitliği koşullar. Kendisine hak gördüğünü başkasına da hak görme gibi… Karşılıklı sorumluluk, bağımlılık bilinci doğada da vardır. Örneğin atom altı parçacıklardan farklı yönlere hareket eden parçacıklardan birine müdahale edildiğinde diğer yöne hareket eden parçacık sanki kendisinede müdahale edilmiş gibi tepkide bulunur. Bu karşılıklı bağımlılık insanlar içinde geçerlidir. Bir başkanın acısını, üzüntüsünü, derdini kendi acısı, üzüntüsü, derdi görmek gibi… Yine en önemlisi eşitlik konusu maddi yaşam için de geçerlidir. Buda komünal yaşamdır. Bir komünün içinde üretim ve tüketim faaliyetinde bulunma ve yaşamını idame ettirme özgür yaşamın vazgeçilmezidir. Eşitlik, özgürlük denklemi kurulamaz söylemleri tamamıyla demagojik söylemlerdir.

Demokratik ulusta özgür yaşam doğayla barışıktır. Adeta yaşanılamaz hale getirilen eko-sistemin tahribatını durdurmak ve olması gereken düzeyi yaratmak gerekiyor. İçinde yaşanılacak bir dünya olmadıktan sonra hangi özgürlükten bahsedilebilir ki!

Demokratik ulusta özgür yaşam toplumsal adaletten geçiyor. Vicdanıyla karar alıp verebilen birey ve toplum özgürlüğün esaslarınıda koruyabilir, adaleti temsil edebilir. Toplumun lehine, toplumu büyüten, geliştiren ve koruyan bir adalet gerçek adalettir.

Demokratik ulusta özgür yaşamın en önemli özelliği cins özgürlüğüdür. Kadın eksenli özgürlük anlayışı, kadını bir kez daha kendi özüyle buluşturacaktır. Ana tanrıça katında bugünkü ucuz iş gücü olarak görülen, reklam aracı haline getirilen, pazarda neredeyse bir meta haline getirilen kadın realitesi her yönüyle sorgulanmalıdır. Nedenlere ve niçinlere cevap olunmalı. “Özgürleşen kadın, özgürleşen toplumdur” şiarı ekseninde kadın özgürlüğü önündeki tüm cinsiyetçi yaklaşımlara karşı mücadele edilmelidir.

Demokratik ulusta yaşamı özgür kılan parametreleri daha da çoğaltabiliriz. Ancak daha gözle görünür örnekler bize konuyu daha iyi anlama imkânı verecektir. Bugün Rojava'da oluşturulan toplumsallık demokratik ulusa iyi

bir örnektir. Daha önce Baas rejiminin açık alan hapishanesi olan topraklarda bugün etnik yapılar, dinler, mezhepler, sosyal tabakalar kendi renkleriyle özgürce yaşamaktadırlar. Kürt, Arap, Ermeni, Süryani, Asuri, Hristiyan, Alevi, Sünni tüm topluluklar ve kesimler bir arada birlikteler. Oluşturulan sistem demokratik özerkliğe dayalı demokratik konfederal bir örgütlenme olduğundan saydığımız bu kesimlerin tamamı kendileri adına söz ve karar sahibidirler. Siyasal niceliğebakılmaksızın tüm karar alma süreçlerine herkes katılmaktadır. Meclisler yoluyla iradeler merkezileşmektedir. Kadın, toplumun bütün alanlarında kendi cins bilinci ile varlığını belirginleştirmiştir. Eğitim, sağlık, alt yapı ve benzeri hizmet alanlarında kolektivizm vardır. Rantçılığa, azami kara dayalı bir ekonomi yerine, üretmede ve paylaşmada sosyalizasyon vardır. Elbette en önemlisi de demokratik ulusu koruyacak kendi öz ve meşru savunması var. Bu öz savunma sadece Baas rejimine karşı halkı korumuyor aynı şekilde İslam'ın Medine ruhuyla bağı olmayan tekçi, dinci faşizmle, toplumun özünü ve farklılığını boğmak isteyen çetelere karşı da direnmektedir. Dolayısıyla Baas rejimi ile çatışıyor gibi gözükse de onun ikiz kardeşi olan dinci-tekçi faşist zihniyet de özgür yaşam arayışçılarının duvarına çarpacaktır. Rojava deneyimi devlet olmadan da bir toplumun nasıl öz yönetimi ile özgürce ve düzenli yaşayabileceğinin en somut örneğidir. Ortadoğu ve dünya halklarının önemli sonuçlar çıkaracağı bir deneyimdir.

Demokratik ulusta özgür yaşama bir örnekten gezi parkı direnişini verebiliriz. Gezi Parkı içinde oluşturulan yaşam Türkiye'deki özlenen demokratik uluslaşma ve özgür yaşama eksiklikleri olsa da belli yönleri ile yansıtmıştır. Türkiye'deki tüm halkların, mezheplerin, sosyal tabakaların, sınıfların, cinslerin kendi özgünlüklerini koruyarak birlikte ortak bir mücadele vermesi gelecek açısından umut vericidir. Yine Gezi Parkı içinde oluşturulan komünal yaşamda kapitalist modernitenin insanlardaki dayanışmacılığı, paylaşımcılığı halen bitiremediğinin göstergesidir. On yıllardır egemenlerin topluma dayattıkları tekçi, inkârcı, bireyci ve bencil yaşamın maskesi gezi direnişi ile düşmüştür. Elbette bu direnişte tüm önyargılar, kronikleşen yaklaşımlar aşılmamıştır. Ancak önemli bir kırılma da yaşanmıştır. En önemli ulus devlet zihniyetinin tekçiliği artık Türkiye ve Kürdistan toplumları tarafından kabul edilmezliği açığa çıkmıştır. Gezi direniş ruhunu daha da geliştirmek, onu Anadolu ve Kürdistan halklarının ortak mücadelesinin bir başlangıcı olarak görmek ve en önemlisi de Gezi Parkı'ndaki komün ruhunu topluma egemen kılmak demokratik ulus ve özgür yaşam için elzemdir. Aksi takdirde bu direniş denostalji olur.

Demokratik ulus ve özgür yaşam inşası ona gönül vermiş ve inanmış insanlarla mümkün olur. İnsanlığın tüm değerlerini kapitalist modernite ve onun ulus devleti eliyle ayaklar altına alındığı bir dönemde buna karşı mücadele vermek kolay olmayacaktır. Yüzyılların zihinsel alışkanlıklarını kırmak yerine yenisini inşa etmek zor olacaktır. Ancak bu zoru başarmak bu sürecin inşacılarının görevidir. Buradaki toplumsal inşa bir toplumsal mühendislikle olmayacaktır, toplumu kendi doğal, ahlaki ve politik özüyle tekrardan buluşturma olacaktır. Farkındalığı ve sorumluluğu özgürlük bilinciyle yaşamı kuracak bir irade sahibi olunmalıdır. Kelebek kuralına göre yaşayan ezeli-ebedi anın gerçekliğinde kurgulayan yine anda geçmişi ve geleceği gören ve ona göre bir yaşamı benimseyenler bu inşa sürecinin kadrosu olabilirler. Ve elbette en önemlisi kadınla özgürlük temelinde yoldaşça yürüyenler özgür yaşamın sahibi olabilirler. Özgür yaşamdaki kadında sınıflı, kentli, devletçi geleneğin düşürülmüş "kadınıyla" mücadele etmelidir.

# Süryani Soykırımı ve Demokratik Çözüm Süreci

George Aryo

## Süryani Halkının Kökeni

Süryaniler, kökenleri 5000 yıl öncesine giden bir toplumdur.Mezopotamya'da yeşeren ve uygarlığın gelişiminde önemli rol üstlenen eski Mezopotamya halklarının, yani köklü bir kültürün mirasçılarıdır.

Bu halkın kökeninin nereden geldiğine dair iki farklı görüş vardır.Bu görüşlerden birisi, Süryanilerin Aramilerden geldiğini savunmaktadır.Bu tezin dayanağı, Süryani halkının Aramice konuştuğu ve bundan dolayıda kökeninin Aramiler olduğu iddiasıdır.Halbuki Süryanilerin konuştukları dil Aramice değildir.Sadece daha kolay olduğu için Aramice alfabeyi kullanmaktadırlar.Aramice dili Suriye'nin Şam şehri civarında iki köyün konuştuğu bir dildir.Ve hiç bir Süryani bu diyalektikten anlamaz.İkinci görüş ise, Süryanilerin Asur'lulardan geldigini savunmaktadır. Bu görüşe gore Süryaniler, eski Mezopotamya da imparatorluk kurmuş olan Asurluların devamıdır. Bu iki görüşü savunanlar Keldanilerin de Arami ya da Süryani olduklarını söylemmektedirler.

**Aramice dili Suriye'nin Şam şehri civarında iki köyün konuştuğu bir dildir.Ve hiç bir Süryani bu diyalektikten anlamaz.İkinci görüş ise, Süryanilerin Asur'lulardan geldigini savunmaktadır**

Aslında Süryanilerin Asurlar dan geldiğini savunan tez doğru olandır.Yaşamlarıyla, kültürleriyle, kullandıkları isimlerle, bulundukları coğrafya ile konuştukları dille bu tez doğrulanmaktadır.Ve en önemlisi dehem halkımız ve hem de yabancı araştırmacı bilim insanları çoğunlukla bu tezi savunmaktadır.Keldanileri tartışmaya gerek yok, çünkü Keldaniler, 1552 yılında bölgede bulunan Misyonerler tarafından Nesturi Kilisesi'nden koparılarak Katolik Roma kilisesine bağlanıp ulusal kimliklerinden koparılmaya çalışıldılar. Asuri halkının tüm gruplarında, din siyasetten daha etkili olduğu için, Keldaniler zaman içinde kendilerinin Asuri değil katolik, Süryanilerin ise Süryani Ortodoks olduklarını söylemeye başladılar. Bu halkın içinde, ulusal adı ve simgeleri kullanan Nesturi Kilisesi'dir. Tarihteki isyanlarda da her zaman önde olanNesturiler,çok ağır bedeller ödemişlerdir.

Yazı içinde bu halktan Asuri diye söz ederken her üç ismi,(Süryani-Keldani-Arami) kastettiğimi belirtmek isterim.

Asuri halkı tarihi süreç içerisinde, insanlığın beşiği olan Mezopotamya da siyasal, kültürel, edebiyat, bilim, mimari, ekoloji ve sanatta yaptığı icatlar ve gelişmelerle bölgenin zenginleşmesine, insanlığın ilerlemesine ve kendi tarihini yazmasına hizmet etmiştir. Tarihi süreç içinde ömrünü dolduran Asur İmparatorluğunun çöküşüyle birlikte, halkımız siyasal güç olma olanağını da yitirmiş oldu.

Bu şekilde güç kaybınauğrayan halkımız, Hristiyanlığın çıkışını kendisine kurtuluş yolu olarak görmüş, bu inancı kendisine yaşam felsefesi olarak algılamıştır. Ve günümüze kadar da bu felsefe ile dilini, kültürünü, inancını, yaşamını örgütlemiş ve ayakta tutmuştur.

## 1915 Katliamı, Nedeni, Sonuçları ve Dış Güçlerin Bundaki Rolü

1914/ 1915 yıllarında ve 1.Dünya savaşı ortamında, Osmanlı İmparatorluğu egemenliğinde bulunan topraklarda yaşayan hristiyan halklara karşı bir soykırım gerçekleştirildi. Planlı yürütülen bu soykı-

rım, şoven bir politikanın ürünü olarak Osmanlı İmparatorluğu'nun yöneticileri ve onlarla birlikte hareket eden, gerici ve işbirlikçi Kürt aşiretleri tarafından uygulanmıştır. Bu soykırım sonucunda yüzbinlerce Asuri-Süryani bir milyonun üzerinde de Ermeni ve Hristiyan halklardan katledilmiş, yüzbinlercesi yerinden, yurdundan sürgün edilmiş, yüzbinlercesi müslumanlaştırılmış ve binlerce yerleşim birimi yakılıp yıkılarak talan edilmiştir. Asuri halkına karşı gerçekleştirilen soykırım, hiç bir gerekçeyle savunulup izah edilemez. Çünkü tamamen silahsız, savunmasız ve örgütsüz olan Asuri halkı, ağır sılahlarla donanımlı bir gücün saldırısına uğramıştır.Sivil halka karşı maksatlı bir ulusal-dinsel temizlik hareketi biçiminde gerçekleştirilmistir.Bu soykırım öncesinde ve esnasında, Asuri-Süryani halkının silahlı bir ordusu ve Osmanlı İmparatorluğu'ndan toprak veya başka siyasi taleplerde bulunan bir calışması olmamış ve savaşın herhangi bir tarafında yer almamıştır. Bütün halk,

**Osmanlı padişahının saf Türk olduğu söylenemez. Fakat buna rağmen Osmanlı Devleti'nde var olan anlayış, her ne olursan ol, ama müsluman ol! Ne kadar koyu sunni olunursa o kadar iyiydi**

bulunduğu kendi yerleşim alanlarında sivil bir yaşam içinde bulunurken, tek taraflı ve ağır silahlarla donanımlı bir gücün saldırısına uğramıştır

Osmanlı İmparatorluğu'nun da geniş bir coğrafya da Asuri halkına karşı gerçeklestirilen bu soykırımla, binyılların kültürü ve tarihsel değerleri bir halkın varlığıyla birlikte yok edilmeye çalışılmıştır. 1914/1915 soykırımı, değişik düzeylerde 1920'li yıllara kadar devam etmiştir. Böylece Asuri halkının kimliği ve temsil gücü zayıflatılmış ve 1923 yılında imzalanan Lozan Antlaşması'yla inkar edilmiştir.1914/1915 yılında soykırımdan geçirilen Asuri halkı, Lozan Antlaşması'yla ülkesi ve toplumsal yapısı parçalanarak, değişik güçlerin egemenliğine statükosuz bir şekilde teslim edilmiştir. 1918 yılında Urmiye de, 1924 yılında Colemêrg'de, 1933 yılında Duhok/Simele de , 1969 Sorya ve Duhok mıntıkasında katliamlara uğrayan Asuri halkı üzerindeki kültürel-ekonomik, talan, siyasal-dinsel ve toplumsal baskı devam etmiş ve varlığı inkar edilmiştir. 20. yüzyıl boyunca Ortadoğu da çıkan savaş ve çatışmalarda en fazla Asuri halkı kayıplara uğramış, dolayısıyla bölgedeki nüfusu sürekli olarak azalmıştır. Son olarak 1980 İran-Irak savaşı, 1991 körfez savaşı ve bölgedeki etnik-dinsel çatışmalar sürecinde bir hedef durumunda olan ve tarafların ateşi arasında kalan Asuri halkı, çareyi ülkesini terk etmekte aramıştır. 1. Dünya savaşından bu yana ülkesinden göç edip dünyanın degişik ülkelerine yerleşen Asurilerin nüfusu , ülkede kalan nüfustan daha fazladır.

## Osmanlı İmparatorluĝu'nun egemenliĝi altındaki Hristiyan halklara uygulanan zulüm ve kullanılan yöntemler

Osmanlı İmparatorluğu, egemenliği altındaki halklara, azınlıklara karşı, işgal savaşlarında hep islamiyet bayrağını kullanmıştır. İslamın cihad anlayışı "Tanrı yolunda, kafirlere karşı İslamı üstün ve yenilmez duruma getirmek için canla ve malla birlikte savaşmak" olarak tanımlanmıştır. İslam hukukunda da Cihad'ın tanımı kafirlerle savaşmak, onları öldürmek onların elinden mallarını, mülklerini almak, yağmalamak, ibadethanelerini yıkmak ve kırmak biçimindedir.

Osmanlılarda Zimmi denilen bir kesim vardı. Bunlar farklı inançlara sahip olan Hristiyan ya da Müslüman olmayan halklardı. İslamın egemenliğini kabul ettikleri için, bunlara zimmi denilirdi. Kendi dini kurallarına göre yaşarlardı. Fakat, imparatorluk içinde onlara eşit yaklaşılmıyordu. Örneğin, zimmi özel hukuk (Müslüman kadınla evlenememe) , usul hukuku (müslumanlara karşı şahitliklerin kabul edilmeyişi) ve ceza hukuku (zimmiyi öldüren Müslümana ölum cezasının verilmeyişi) açılarından bir eşitsizlik vardı. Bununla birlikte sosyal kurallarda da müslumanlardan daha aşağı statülere sahiptiler. Osmanlı padişahlarının annelerinin çoğunluğu Müslüman değildi. (Dikkat ederseniz burada Gayri-müslim ibaresini bilinçli kullanmıyorum. Çünku bunu hristiyan halkları, ya da müsluman olmayanları aşağılayan bir ibare olarak görüyorum. Onun için yazımda gayri müslum yerine, hristiyan ve diğer inançtan halklar ibaresini kullanıyorum) Bunlar köleleştirilen, esir alınan hristiyan ailelerinin kızlarıydı. Padişahların saraylarındaki haremlere doldurulan padişah cariyeleriydi. Bu açıdan, hiç bir Osmanlı padişahının saf Türk olduğu söylenemez. Fakat buna rağmen Osmanlı Devleti'nde var olan anlayış, her ne olursan ol, ama müsluman ol! Ne kadar koyu sunni olunursa o kadar iyiydi. Böyle bir anlayış daha çok diğer halkları rahatsız etmiştir. Çünkü böylesi egemen bir anlayışla hristiyan halklara yaklaşılmaktaydı. Bu halklar her zaman rahatsız edilmiş, aşağılanmış ve eşit olmayan bir adalete tabi tutulmuşlardır. Bunların teşhir ve tecriti için denenmedik yöntem, çıkarılmadık ceza ve yasaklama

kalmamıştır. Giyimlerinden, evlerine, evlerinin renginden ayakkabı biçimlerine kadar sınırlamalar getirilmişti. Bu tür uygulamalar onları toplumun içinde rencide etmeye ve aşağılamaya yönelikti. Bunun için de boş dini hurefalar uydurulmuştu.

Müslümanların giydikleri elbiseleri giyemezler, aynı kumaşları kullanamazlardı. Şapka ve ayakabı renkleri kırmızı, siyah veya mavi olmak zorundaydı. Müslümanlar kadar yüksek ev inşa edemezlerdi. Böylesi yüksek evlere sahip olamazlardı. Evlerinin müslüman mahallelerine bakan tarafa pencere açmaları yasaktı. Aynı şekilde sokak kapıları müsluman kapılarına bakamazdı. Dini ayinlerini müslümanları rahatsız etmeden yapmak zorundaydılar. Kiliselerin çanlarının çalması yasaktı. Yeni kiliseler inşa edemezlerdi. Eski kiliselerin tamiri için padişahtan özel izin alınması gerekirdi. Silah taşıyamaz, ata binemez gibi yasaklar konmuştu. Bu yasaklara uymayanlar ağır cezalara çarptırılırdı. Yeni kilise inşa etme veya eskisini tamir etme bugün bile özel izinle zar zor veriliyor.

Osmanlılarda yüzyıllar boyu farklı dinlere mensup halklara, müslümanlar rahat vermemiştir. Müslümanlar daima kendilerini üstun görmüş ve hristiyanları aşağılamıştır. Diğer din mensupları, Müslümanla eşit görülmemiştir. İkinci sınıf vatandaş bile sayılmamışlardır. Bunların ibadet özgürlüklerine o da ancak kesin itaat koşulu ile yer yer dokunulmamıştır. Osmanlı tarihi; aynı zamanda diğer dini azınlıklara karşı toplu takiplerin ve katliamlarin tarihidir. Bütün yönelmelerde ve katliamlarda dinsel motif ve biçim vardır. İslam dininin Cihad fikri; katliamlarda müsluman yığınlarını mobilize etmede etkili olmuştur.

Elbisesinin renginden,ayakkabısına kısacası her türlü giyim ve kuşamına yaşam biçimine sınırlama getirilen hristiyanlar ve diğer inançlardan olan halklar böylesi bir yönetim altında her ne kadar her şeye itaat ettilerse de yinede katliamdan kurtulmamışlardır. Hiç kuşkusuz bu katliam sadece giyim, kuşam, ya da yaşama biçimine yönelik değildi. İmparatorluğu yıkım noktasına getiren "düşmanlar"Hristiyandı. Bunun intikamını onlardan alacaklarına kendi vatandaşı olan Hristiyan halklardan aldılar.

1915 Katliamı her ne kadar tarihe Ermeni katliamı olarak geçtiyse ya da böyle biliniyorsa da gerçekte olay tamamen Türkiye deki Hristiyan halklara karşı yapılmış bir soykırımdı. Katliam döneminde Mardin'in Midyat ilçesinde bulunan devletin kaymakamının Süryanilerle arası çok iyiydi. Kaymakam katliam başladığında üst makamlarına Süryanilerin zararsız olduğunu ve devlete sadık olduklarını bildirmesine rağmen, fayda etmedi. Diyarbakır valisi Reşat bey hem kaymakamın kendisini hem de Suryanileri kurşuna dizdirmiştir.

İmparatorluğun ve Türk egemen düşüncesinin buradaki amacı; egemenliği altındaki halkları müslümanalaştırarak ve Türkleştirerek devşirmekti . O nedenle devşirelemeyenlerin hem dinsel ve hem de kültürel değerlerine saldırılıyordu. Bu saldırılarla halkları bir bıkkınlığın içine sokmak, sosyal yaşantıda yalnız bırakarak, teşhirle birlikte tecrit etmek istiyorlardi. Binbir türlü hakaretle içlerindeki insani özellikleri öldürerek kendilerine itaat etmelerini sağlamak yani kullaştırmak istiyorlardı. Bu zihniyetle, yüzyıllar boyunca bu halkları psikolojik bir baskı altında tutmak, küçültmek ve herhangi bir hareketlerini kısıtlamayı hedefliyordu. Burada çoğunlukta olan müsluman halkları da İslami-ümmet olarak bir bütünlük içine sokmak ve hıristiyan komşu halklara karşı kışkırtmak temel bir yöntem oluyordu. Böylece Osmanlı İmparatorluğu 600 yıldan fazla süre içinde hıristiyan halklara karşı kendisini üstun ırk ve islamiyeti de üstün din olarak kabul ettirmeye çalışmıştır. Bu amaçla da soykırımlara, katliamlara çekinmeden girişmiştir. Hıristiyan halkların yerleri, yurtları yakılıp, yıktırılmış, malları talan edilmiştir. Kültürel ve dinsel değerlerine saldırılmıştır. Bütün bu politik uygulamalarla halklara sürgün , göç ettirme ve tarihten yok olma dayatılmıştır. Hristiyanlara karşı uygulanan bu politikalardan en çok Asuri halkı zarar görmüştür. Bu zulmü bir ideolojiye, bir düşünceye, siyasete psikolojik ve sosyolojik davranışlara, yaşam felsefesine, gelenek-göreneklere, ahlaksal değerlere ve genel bir kültüre dönüştüren Osmanli İmparatorluğu ve bu imparatorluğun mirasını temel alan Türkiye Cumhuriyetin'de de devam etmiştir. Bu şekliyle yöntemler geliştirilerek günümüze kadar süregelmiştir. Bugünkü devlet yonetimi her ne kadar bazen kulağa hoş gelen şeyler dillendiriyorsa da gerçekten haksızlığa katliamlara uğramış halkları tatmin edecek ne bir adım atmıştır, ne de gündeminde böyle bir şey vardır. Sanki osmanlıda herşey güllük gülistanlıktı da her türlü haksızlık cumhuriyet döneminde olmuş gibi bir algı içindedir. Yukarıda da belirttiğimiz gibi, osmanlıdan günümüze kadar, hristiyan halklara ve etnik azınlıklara karşı aynı siyaset uygulanmıştır.

### Kürt Halkının Katliamdaki Rolü

Bununla ilgili çok şey yazıldı, çizildi, konuşuldu. Zaman zaman devletin bazı kalemşörleri "bilim adamları" Kürt halkını bu katliamın günah keçisi olarak lanse etmeye çalıstıysa da bu oyun tutmadı. Bu sadece katliama uğramış halkların bilinçli olmayan, ya da bir kısım gerici kesimin kulağına hoş gelmiştir. Burada bir gerçekliğin yanlış yorumlanmasına meydan

vermemek için şunu belirtmek isterimki, amacım asla burada Kürt halkını temize çıkarmak değildir. Bu katliamda bazı işbirlikçi ve gerici Kürt aşiretleri çok kötü rol oynadılar. Hamidiye alaylarının büyük çoğunluğu bunlardan oluşuyordu. Ve o günkü devlet bunları çok kötü kullandı. Maalesef bugün de o devletin devamı olan anlayış aynı zihniyete sahip Kürtleri korucu adı altında bu sefer Kürt Devrimcilerine karşı kullanıyor. Şunu unutmamak gerekirki 1915 katliamında birçok Kürt aşireti de çok sayıda Hristiyanın kurtulmasına yardımcı olmuştur. Bunun haricinde Kürdistan Devrimci Hareketinin gelişmesi ve özellikle 1984 yılından itibaren PKK öncülüğünde başlatılan özgürlük mücadelesinin büyümesiyle bir çok kurum oluştu. Bunların başında, 12 Nisan 1995 tarihinde Hollanda'nın Lahey şehrinde kuruluşu ilan edilen Sürgünde Kürdistan

**Osmanlı İmparatorluğu 600 yıldan fazla süre içinde hıristiyan halklara karşı kendisini üstun ırk ve islamiyeti de üstün din olarak kabul ettirmeye çalışmıştır. Bu amaçla da soykırımlara, katliamlara çekinmeden girişmiştir**

Parlamentosu'dur. Bu parlamentonun Yürütme Konseyi, 24 Nisan 1995 tarihinde, kuruluşundan hemen sonraki, ilk bildirisini Konsey Başkanı sayın Zübeyir Aydar imzasıyla çıkartmıştır. Bu bildiride: 1915 soykırımında yer alan Kürt halkı adına, bu soykırımdan zarar gören, Ermeni ve Asurilerden özür dilenmiştir. Bunun dışında, Med, Medya, ve Roj Tv de zaman zaman bu konuyu gündeme getiren sayısız programlar, siyasi paneller yapılmıştır. Bunun yanında, Demokratik Toplum Kongresi Eşbaşkanı sayın Ahmet Türk Midyat'ta, Midyat Süryani Derneği'nde ve Mor Gabriel Manastırı'nda, katliamın yıldönümünde yine Kürtler adına özür dilemiş ve katliamı kınamıştır. Bütün bunları gözönünde bulundurduğumuzda, benim açımdan, en azından Kürt kurumlarının atmış oldukları bu adım çok değerlidir. Önemsemek lazım.Bundan sonra önemli olan ileriye yönelik halkımızın ve Kürt halkının birlikte, kardeşçe ve bir daha da hiç kimsenin oyununa gelmeyecek şekilde yaşamasıdır.

### Bu Katliamın Uluslararası Alanda Tanıtılması

Hristiyan halklara karşı yapılan bu katliamı, uluslararası alanda en fazla tanıtan Ermeni halkı olmuştur. Bu belki de bundan en fazla zarar görmüş olmanın bir etkisi olabilir. Ancak insanlar her şeye ciddi, planlı, programlı ve örgütlü sarıldıkları zaman başaramayacakları birşey yoktur. Ermenilerden sonra bu katliamdan en fazla zarar gören Asurilerde durum daha farklıdır. 1990'lı yıllara kadar bu konuya hemen hemen hiç eğilen olmadı. Dış ülkelerde bulunan halkımız hem çok dağınık hem de örgütsüzdü. En örgütlü olan kesim, kiliselerdi. Onlar hiç bir şekilde bunu ne gündemlerine aldılar ne de başka kurumların yaptıkları etkinliklere destek verdiler. Aksine bazı yerlerde köstek bile oldular. Ermenilerin çok daha ciddi ele aldıklarını şu açıdan söylüyorum: Örneğin Ermenilerin Hollanda da sadece bir tane kiliseleri vardır. Bu kilise inşa edildiğinde, avlusuna ilk yaptıkları şey 1915 katliamını sembolize eden bir anıt mezar dikmek oldu. Avrupa'da yaşayan Asuri/Suryaniler'in, Hollanda da bir Manastır, 13 kilise, Almanya'da 1 Manastır, 40 tane kilise, Belçika, Fransa, İsviçre, Avusturya, İsveç, ABD, İngiltere de ise kendilerine ait yeni inşa edilmiş kilise ve manastırların sayısı 150 ye yakındır. Bunların hiç birinde bu katliamı sembolize eden hiç birşeye rastlamak mümkün değildir. 1990'lı yıllardan itibaren sosyal/kültürel ve siyasal kurumlar ciddi bir şekilde bunu gündemlerine aldılar.Gerçekten kısa sürede de belli bir yere getirdiler.Yerel bazda Fransa, Hollanda ve Belçika da bazı belediyeler anıt mezar için izin verdiler. Ulusal alanda da İsveç Parlamentosu bu soykırımı resmen kabul etti. Kişi olarak Avrupa'da dikilen bu anıtlara fazla bir sempatimin olmadığını belirtmek isterim.Bunu Avrupa'da veya başka bir kıtada yapılanları küçümsemek için söylemiyorum. Bu konuda birçok kişi ve kurum gerçekten çok büyük emek harcadı. Bu yazdıklarımı sözlü olarakda birçok yerde dile getirdim.Çok da eleştiri aldım.Sempati duymamamın nedeni şudur: Yüz yıl önce bu katliam bütün dünyanın gözü önünde yapıldı. O günkü Avrupa ülkeleri çıkarları gereği hiç seslerini çıkarmadılar, seyirci kaldılar. Hatta bazıları desteklediler.Geçmişte seyirci kalmanın özeleştirisini vermeden bugün yine bu soykırım gündeme geldiğinde, yine yeni çıkarlar elde etmek için destekler gibi bir yaklaşım sergiliyorlar.

Bizim sorunumuz Türkiye de. Bu sorunu iç dinamiklerle birlikte çözmemiz ve onlarla hesaplaşmamız gerekir. On sene öncesine oranla bu konu artık Turkiye'de tartışılıyor.Bununla ilgili ciddi anlamda siyasi paneller, çeşitli kitaplar, konferanslar, geçen 24 nisanda da yürüyüşler yapıldı. Onun için Turkiye içinde gelişecek bu ve benzeri etkinlik ve örgütlenmeler kader belirleyici olacaktır. Türk Devleti de eğer gerçekten Türkiye de yaşayan halkların güvenini kazanmak istiyorsa, kendi tarihiyle mutlaka hesaplaşmak zorundadır. Hesaplaşmadığı takdirde, Ermeni Diasporası

başını ne kadar ağrıttıysa, Asuri Diasporası da çok daha fazla ağrıtacak. Çünkü gerçekten dünya da her geçen gün etkisini hissettiren güçlü bir Asuri Diasporası oluşuyor.

## Çözüm Süreci ve Beklentilerimiz

Son 30 yıla damgasını vuran ve on binlerce insanın ölmesine yol açan bir kanlı savaşın sona ermesi veya durması elbette çok sevindiricidir. Bundan her normal düşünen insanın memnun olmaması mümkün değildir. Bu nedenle, adına barış süreci denilen bu dönemde, dikkat edilmesi gereken şeylerin başında bu sürecin anlamını, gerektirdiklerini yerine getirmenin temel muhataplarından olan dost ve kardeş Kürt halkından taleplerimize ilişkin somut noktaları masaya yatırmaktır.

Öncelikle bu barış süreci, Türk devletinin ve bugün onun başında olan Erdoğan hükümetinin sürdürdüğü pervasız saldırılarına rağmen, PKK Önderliğinin barışı sağlamak için ortaya koyduğu azami gayretlerin bir ürünüdür.Erdoğan uluslararası konjöktürün zorlamasıyla örnegin Suriye ve İran sorunu bu sürece ABD'nin çıkarları doğrultusunda katılmak zorunda kalmıştır.Çünkü içerde süren bir savaş oldukça, ne dışarıdaki Kürtleri ne de uluslararası kamuoyunu ülkedeki demokrasi konusunda ikna etmesi mümkün değildi.

Sebebi ve niyeti ne olursa olsun, bu süreçte Türk devleti ve PKK arasında sağlanan barıştan demokrasi ve insan haklarına saygılı bir ülke yaratmak en temel hedef olarak önümüzde durmaktadır.

-Kürtlerin, Asurilerin, Ermenilerin ve tüm halkların, hanefi mezhebine bağlı sunni bir Türk'ün sahip olduğu bütün haklara sahip olduğu bir Tükiye, hepimizin ortak hedefidir.

- Eşit vatandaşlık haklarının kağıt üzerinde kalmadığı, ülke genelinde, her bölgede, gerçekten uygulandığı bir Türkiye talep ediyoruz.

- Zorunlu olarak köylerini terkeden ve evleri yıkılan insanların yeniden köylerine dönebilmesi için her türlü maddi ve manevi desteğin verilmesi.

- Türkiye de yaşayan halkımızın ve diğer halkların her türlü hakları anayasal güvenceye alınmalıdır.

- Kürt halkının yanı sıra halkımıza da çok büyük zarar veren koruculuğun derhal lağvedilmesi

- Faili meçhul cinayetlerin aydınlatılması

- Sayın Abdullah Öcalan dahil tüm siyasi tutsakların serbest bırakılması ve yurt dışında bulunan siyasilerin yasağının kaldırılması

Çözüm süreci başarıya ulaşırsa, Kürtlerle Asuriler arasında bazı yerleşim alanlarında muhtelif arazi, ev, köy sınırları vb. şeylerin mutlaka çözüme kavuşturulması gerekir. Bunların içinde en önemlisi, Bagok dağında bulunan Mor Evgin Manastırı'nın arazi sorunudur. Bu tür sorunlarda Kürt Özgürlük Hareketi'nin sergileyeceği tavır çok çok önemlidr.Bu, çokağırhaksızlıklarauğramışAsurihalkınıngüveninikazanmak veonlarıyenidenülkeyeçekmekiçinönemlibirsınavolacaktır.

### Yararlanılan Kaynaklar

Shemsho Dergisi, Hollanda
Siyasi Kültürümüzde Zulüm ve İşkence (Taner akçam) İletişim Yayınları
Hujodo Dergisi,İsveç

# “Milletler Çağının Gün Batımı”

Şenel Karataş

Kimlik her disiplinde bir anlama sahip, her durumda bir karşılığı olan verimli, aynı zamanda da sorunlu bir sözcük… Sözcükten de ötesi…

Kimlik, bireysel ve sosyal olanın bir araya getirildiği bir muhtevaya sahiptir. Kimliği oluşturan iki bileşen vardır. Bunlardan birincisi tanınma ve tanımlama, ikincisi ise aidiyettir. Tanınma ve tanımlama, bireyin toplum içerisinde, toplum tarafından nasıl tanındığı ve kendisini nasıl tanımladığıdır. Aidiyet ise bireyin kendini herhangi bir toplumsal gruba dâhil hissetmesiyle ilgilidir.

**Sosyal kimlik kuramı, bireylerin kendilerini ait oldukları sosyal gruplarla değerlendirdiklerini ve bu yolla tanımladıklarını iddia eder**

Kimlik, sosyal psikolojide, bireyi diğerleriyle ve toplumla ilişkisini gerçekleştiren ve yaşatan kavram olarak yer almaktadır. Kimlik kavramının amacı, bireyin “Ben kimim?” sorusuna vereceği yanıtla ilgilidir.

Sosyal kimlik kuramı, bireylerin kendilerini ait oldukları sosyal gruplarla değerlendirdiklerini ve bu yolla tanımladıklarını iddia eder. Bireyin ait olduğu gruplar onun kimlik kazanmasını sağlarlar

Kolektif kimlik, belirli bir insan grubunun kendi hakkındaki bilinci ve duygusuyla ilişkilidir; topluluğun kendine özgü niteliklere sahip olduğu ve bir tekillik taşıdığı yönündeki bilinci ve aidiyet duygusudur. Bu bağlamda, dil, kültür, din, tarih, yaşam alanı, maddi koşullar gibi öğelerin yanı sıra, topluluğun belleği, kolektif kimliği yapılandıran önemli bir faktör olarak karşımıza çıkar. Kolektif kimlik, belirli bir durumu değil bir süreci yansıtır.

Berque’ye (1978) göre kolektif kimlik birbirine karşıt bir takım boyutları kapsamaktadır: “Kimlik, hem devamlılık, hem transformasyon içerir; dönüşüm olmadan kimlik yoktur; dönüşümün olması ise, bir şeylerin “biz” olarak dönüşmesini gerektirir.”

Tanımsal çerçevesi çeşitli disiplinlerde çizilebilecek olan kimliğin var olma ve kendini kabul ettirme sürecindeki başat aktör, egemen kimliktir. Buna göre egemen kültüre karşı eşit olma ve ayrımcılığın ortadan kaldırılmasına yönelik bitmeyen bir mücadeleden söz etmek gerekmektedir. Bir şeylerin bize dönüşmesi kimliğin bir özelliği ise BİZ nedir?

Biz denilince akla ilk gelen Zamyatin ve Biz romanı… Distopik bir roman olan “Biz”, geleceğin dünyasındaki totaliter bir rejimi anlatır. 200 yıl süren savaşlar sonucunda insanoğlu tek bir şehre sıkışmış ve geri kalan her yeri kendi haline bırakmıştır. İşte bu şehirde Tek Devlet ve Velinimet her şeyi kontrol etmektedir. İnsan doğadan ve kendi “ben”liğinden koparılmış, “Biz”leşerek teknolojiye ve bürokratik devlete teslim olmuştur. Kişisellik yoktur… İnsanların adları değil, numaraları vardır. Saydam, cam duvarların arkasında yaşayan insanların her dakikası devletçe belirlenmekte, denetlenmektedir.

26. yy kurgusunu da düşünerek, globalleşen dünyada bugün söz ettiğimiz biz, Zamyatin’in korktuğu ve tehlike olarak işaret ettiği bizden çok uzak… Tam tersi oradaki bize dönüşmeyi engelleyecek bir “bizi” özne kılmak gerekmektedir artık. Kimliklerin bir arada eşit ve özgür yaşamasını savunmak ve tüm bununla birlikte bizi oluşturmaya çalışmak, tekleşmeye karşı verilecek en önemli savaştır. Biz mümkün mü sorusuna karşılık olarak çokluk, ayrılık, karşıtlık kavramlarını ele almak bir zorunluluk…

Çokluk, ayrılık, farklılık ve karşıtlık hep şiddetin kay-

nağını oluşturmuştur. Zira "şiddet aslında karşıtlığa, yani varlığın Aynı ve Başka olarak bölünmesine dayanır." Burada da ben kavramı ve karşıtı olan öteki tartışmanın özünü oluşturur.

Ben ile Öteki arasında bir gerilim vardır ve bu gerilim de genelde, Ben'in olumlu olan her türlü değeri, Öteki'nin ise olumsuz değerleri olarak kendini hissettir. Böyle bir inanç Ben'e hâkim olduğu için sorunlar yaşanır. Çünkü Ben'i mutlak kılan bu inançtır. İnandığı dinin en mükemmel din olduğu, temsil ettiği ahlâkın biricik ahlâk olduğu, sahip olduğu kültürün diğer kültürlerden üstün olduğu; buna karşılık Öteki'nin değerler dünyasının ise büyük oranda yanlışı temsil ettiği inancıdır ki, Ben'i Öteki'ne karşı sorunlu ve ayrımcı davranmaya iter. Örneğin, Bush'un İkinci Körfez Savaşı başlamadan önce, "bu savaşın iyilerle kötüler arasında olduğunu ve savaşı kendilerinin kazanacağını, zira kendilerinin iyiliği temsil ettiklerini" söylemesi, şaşırtıcı değildir. Çünkü Ona ve temsil ettiği sisteme göre ABD veya Batı, insanlığın evrensel değerlerini temsil etmektedir ve bu değerlerin herkese götürülmesi insanlık için bir hizmettir! Buna benzer başka bir örneği bize, Augustinus'tan alıntılayarak, Noam Chomsky veriyor. Büyük İskender ile esir aldığı bir korsan arasındaki bir diyalog; "İskender korsana 'Hangi cesaretle denizlerde saldırganlık yapabildin?" diye sorar. Korsan "Sen hangi cesaretle tüm dünyaya saldırabildin?" diye cevaplar ve konuşmasını şöyle sürdürür: 'Ben sadece çok küçük gemiye sahip olduğum için korsan diye adlandırılıyorum sense aynı şeyi çok büyük bir donanmayla yaptığın için imparator olarak adlandırılıyorsun." Aslında bu diyalog, iki taraf arasında hangi ölçüde "iyiliği temsil etmenin", günün ifadesiyle, kimin terörist, kimin terörizm ile mücadele ettiğinin bir deşifresidir.

Tüm bunlara karşılık olarak, ben ve öteki sorunsalının büyük çerçevede yansıması, egemen kimliğin asıl olması ve diğer kimliklerin bunun içinde eritilmesi ve yok edilmesi. Kimliklerin bir arada erimeden yaşayabilmesinin en büyük koşulu ise eşitliğin sağlanmasıdır. Burada bireysel eşitlik ve bireysel hakların tanınmasından ziyade kolektif eşitliğin yaşama geçirilmesinden söz etmek gerekmektedir. Egemen kimliklerin bireysel hakları ve özgürlükleri esas alarak tanıması, kolektif eşitlik ve özgürlükten uzaklaştıran bir tehdittir aslında. Aidiyet duygusu, ilişki kurulmuş olan topluluğun bir parçası olarak yararlanılan eşitlik ve özgürlük; gerçek anlamda tanınmak anlamına gelmektedir.

Kolektif eşitliğin gerçekleşmesinin önündeki en büyük engel ise egemen kimliklerin milliyetçiliği hatta ırkçılığı ve tekçiliği dayatan bir politikayı hayata geçirmesidir.

"Evvel zaman içinde, dağlar yükseldi, ırmaklar yatağını buldu, göller oluştu. Amazon bölgemiz, Chaco'muz, platomuz, yaylalarımız, ovalarımız yeşilliklerle ve çiçeklerle kaplandı. Bu kutsal Toprak Ana'yı çeşitli yüzlerle donattık ve o günden bu yana, her şeyin çoğulluğunu ve varlık ve kültürler olarak çeşitliliğimizi taşıyoruz. Halklarımız böylece mutluluk içindeydi ve uğursuz sömürgecilik günlerine dek ırkçılığı asla bilmedik."

Bolivya Anayasası'nın giriş bölümünden alınan bu paragraf bir masal duygusu yaratsa da bir devletin anayasasının ruhu… Buradaki ruhun ifadesi çeşitliliğin kaybedilmeden çoğulluğun yaratılması. İşte tam bu noktada, tekleşmenin panzehiri olarak Biz kavramını ortaya koymak ve içini tekleştirmeden doldurmak; ırkçı-milliyetçi yaklaşımları tarihe gömmek konusunda yarının şifresi niteliğindedir.

Buna karşı daha çok ulus-devletlerin hâkim olduğu egemen kimliklerin dayanılmaz tek olma, biricik olma duygularının ve mutlak iyiyi temsil ettikleri düşüncesinin sarsılmasını beklemek yerine buna karşı renklerin ve çeşitliliğin eşitliği ve özgürlüğünü dayatmak var olabilmenin tek koşuludur. Amin Maalouf'un 'milletler çağının şafağında değil gün batımındayız' sözü, etnisiteye dayalı milliyetçiliklerin de sonuna geldiğimizin özlü ifadesidir.

Geçmişe bakıldığında egemen kimliklerin, diğer kimlikleri eritme ya da gözden düşürme, bireysel haklarla kolektif hakların ötelendiği sayısız örneğin olduğu görülür.

Marcos'a karşı Amerika'nın mücadele yollarından biri onun eşcinsel olduğunu yaymasıydı. İddialar konusunda Zapatistaların yanıtını şuydu: "Evet Marcos bir gaydir. Marcos, San Fransisco'da bir gay, Güney Afrika'da bir siyah, Avrupa'da bir Asyalı, İspanya'da bir anarşist, İsrail'de bir Filistinli, San Cristobal sokaklarında bir Maya yerlisi, Almanya'da bir Yahudi, Polonya'da bir Çingene, Bosna'da bir barışsever, akşam saat 10'da metroda tek başına bir kadın, topraksız bir köylü, kenar mahallelerde bir çete üyesi, işsiz bir işçi, mutsuz bir öğrenci ve elbette dağlarda bir Zapatista'dır. Marcos, direnen ve 'Artık Yeter!' diyen bütün sömürülenler, marjinalleştirilenler, bastırılanlardır. Şimdi konuşmaya başlayan bütün azınlıklar, çenesini kapaması ve dinlemesi gereken bütün çoğunluklardır. Konuşmak için bir yol arayan, hor görülen her gruptur. İktidarı ve iktidardakilerin rahat vicdanlarını rahatsız eden her şeydir – Marcos budur" Marcos'un Maske takması boşuna değildir. Bütün dışlananlar, yok sayılanlar, işitilmeyen-duyulmayanlar, sömürülenler, baskı altındakiler politik olarak bu maskenin altında kendini tanımlayabilir.

Aslında kimlik de tam burada anlatılandır. Beni oluşturan, altında yatan bizdir işte…

***Bilgin, Nuri (1999) Kollektif Kimlik, (Aydın 1999: 12) , Zamyatin, Biz (1923)***

# Özgürlük Hareketi Demokratik Siyaseti Yeniden Tanımlıyor

Cenap Özek

Kürdistan Özgürlük Mücadelesinin son 30 yıllık destansı tarihi, yalnızca bir halkın kahraman evlatlarının ölüme gülümseyen kararlılıklarını değil, aynı zamanda onların öncüsü olduğu yeni bir insanlık bilincini de vurguluyor. Bu bilinç, bize insanın kendi nesline verdiği acılara dur demenin zamanının geldiğini söylüyor.

İnsanın evriminin belli bir aşamasında bir sapma olarak ortaya çıkan sınıflarla birlikte başlayan ve egemenlik anlamında bir yönetme biçimi de olan iktidar etrafında, günümüze değin ulaşan didişmelerin hikayesi olan tarih,

**Otoriteye karşı çıkış, hep bir tür sapkınlık, günahkarlık, başıbozukluk olarak yaftalandı.Her seferinde devlet birkez daha kutsandı.Eşitlik ve özgürlük adına mücadele edenler binbir hile ile katledilip unutturulmaya çalışıldı**

çoğu zaman bize doğruları söylemedi. Egemenlerin çıkarlarına göre bir söylem tutturdu.Devletlerin resmi sesi, bilim ve ahlakın savunucularının itirazlarını çoğu zaman bastırdı.Otoriteye karşı çıkış, hep bir tür sapkınlık, günahkarlık, başıbozukluk olarak yaftalandı.Her seferinde devlet birkez daha kutsandı.Eşitlik ve özgürlük adına mücadele edenler binbir hile ile katledilip unutturulmaya çalışıldı. Halkların beyninden sökülüp atılamayanlar ise zararsız birer aziz ya da ilahi bir figür haline getirilerek isyan misyonları sinsice ellerinden alındı.İşte bu yazı, üzerinde düşünmek istediğimiz demokrasi kavramını, onun düşmanı olarak tarih sahnesine çıkmış sınıf ve devlet olguları ışığında sorgulamayı amaçlamaktadır.Esas olarak şu soruya bir yanıt aranacaktır: Çağımızın neredeyse kastlaşmış sınıf ve ulus devletler ortamında kelime anlamı bir topluluğun yada bir halkın kendi kendisini yönetmesi demek olan demokrasi, başta kendi coğrafyamız olmak üzere toplumsal bir yönetim gerçeği olabilir mi? Bu topraklarda böyle yaşanmışlıklar var mıdır?

Bugün insanlığın sorun merkezi olarak hergün yeni trajedilere sahne olan Mezopotamya , bundan binlerce yıl önce bizleri bugün bile hayrete düşürecek ölçüde ileri bir uygarlığa yurtluk etmişti.Sümerler olarak bilinen ve bazı arkeolojik bulgulara göre kuruluşu M.Ö. 4000'lere kadar uzanan bu medeniyet, devlet,sınıf ve demokrasi kavramlarının birarada telaffuz edildiği ilk örneği teşkil etmektedir.

Birincisi;Sümer medeniyeti sınıflı bir toplumdu. Temel üç sınıftan bahsediyoruz: Ruhban ve askerlerden oluşan yönetici sınıf. Üretici güç olan toprağın sahibi ve toplumun temel gövdesi köylü sınıf, son olarak emek öznesi köleler.Kategorileştirmenin yanılgılı sonuçlara yol açma olasılığını göz ardı etmeden böyle bir genel tanımlayış yanlış olmayacaktır.

İkincisi;Sümerler bir devlet organizasyonuna sahiptiler.Bu çağımızdaki ulus devletlerin yurttaşlarına yabancılaşmış niteliklerinden farklı olarak örgütlü toplumsal faaliyetin bir gereği anlamında var olmuş bir devlettir.Kent Sitelerinin birbirinden görece özerk federal yapısının düzenleyicisi olan devlet, aynı zamanda üretici güç konumundaki köylülüğün de üretim faaliyetlerini koruyan olumlu bir role sahipti.Diğer yandan üretici sınıfın ihtiyaç duyduğu köle emeğinin de düzenleyicisiydi. Burada devlet kurumunun esasen istilacı bir silahlı gücün hem asker derleme, hem vergilendirme ve hem de istila edilen coğrafyalardaki halkları yönetme gibi despotik niteliğin öne çıkmasının tersine, üretici sınıfın dinsel ve koruyucu hukuksal taleplerine uygun ve en önemlisi de kent sitelerinin bünyesinde henüz dikey bir hiyerarşi oluşturmamış varlığından bahsetmekteyiz. Bunun önemli göstergelerinden birisi olarak çok sayıda rahip kralın varlığı ve kent sitelerinin bir tür federatif örgütlenmesini ve rahip kralların

köleler dışında bir tür yurttaş hukukuna bağlı bireyler tarafından seçilmesini gösterebiliriz.

Üçüncüsü; yukarıdaki ikinci vurgunun devamı olarak kelime anlamına uygun bir demokrasinin varlığıdır.Arkeolojik bulgulara göre Sümerler döneminde 21 büyük kent sitesinden bahsedilmektedir.Burada merkezi bir hiyerarşiden ziyade yatay bir idari sistemle birbirine bağlanmış konfederal bir birlik söz konusudur.Burada ulus devlet fikri henüz yoktur.Dolayısıyla da sınırlar henüz netleşmediği için hukuki bir tanıma kavuşmamıştır.Doğal olarak da bütün bunlara ait bir ideolojik bilginin, bireyin özgür düşünsel dünyasını henüz sınırlamadığı bir tarihsel kesittir o dönem. O nedenleSümerler insanın kendisini çevreleyen doğayı tanıma eyleminin gerektirdiği yaratıcılık ve enerjiyi bulduğu bir toplumsal formasyona sahiptir.Sümerler bunu başardıkları içindir ki bilim, hukuk, sanat alanlarında bugün bile şaşılacak ölçüde eserler bırakmışlardır.Çağımızda bir kısmı sansasyon amaçlı da olsa bazı bilim insanı ya da tarih yazarları, Sümerlerin özellikle matematik, geometri, astronomi gibi fen bilimlerindeki keşiflerinin mutlaka bir öncesi olduğunu varsaymaktaya da dünya dışı bazı gizemli medeniyetlerin rollerini delillendirmektedirler. Buradaki temel yanılgı, insanın üretici gücünü, günümüz otomasyon çağının yabancılaştırdığı devlet aygıtları tarafından formatlanmış haliyle veri almalarıdır. Burada esasen insan edimine karşı kapitalizmin duyduğu şüphenin de izleri vardır.Bu onun anti-insan niteliği gereğidir.

Sümer demokrasisinin gücünün iki önemli kaynağı daha vardır.Birincisi medeniyetin kuruluşunda ve devamında uzun süre egemen olan Anahanlıktır.Kadının toplumda diğer cins tarafından sınırlandırılmamış varlığının toplumsal dinamiğe olan katkıları çok büyük olmuştur.Bu bir yandan despotik devlet aygıtının vazgeçilmez unsuru olan erkek egemen bir ideolojinin tehdit edici etkilerini ortadan kaldırır ve eşitlik fikrini sürekli güncellerken, diğer yandan da cinsler arası bir mutluluğu sürekli yeniden üreterek toplumsal bir yaratıcılığın itici gücü olmuştur.İkincisi ise çok tanrılılıktır.Tanrıların insan biçiminde resmedilmesi, onların aynı zamanda toplumsal bir varlık olarak görülmeleri anlamına gelmektedir. Bu hem bir ruhsal birliğin ortaya çıkışında katkı sağlamış, hem de toplumsal bir çeşitliliğin temellerini atmıştır. Sümerlerin çok renkli bir toplum olduğunu söylemek pek de abartılı olmaz. Amacımız bir Sümer güzellemesi yapmak değil elbette. Ama baskı altında düşünsel yetenekleri dumura uğratılmış toplumların bu yaratıcılığı gösterdiğine dair en ufak bir bilgi elimizde yoktur.

Burada bir parantez açarak önemli bir vurgulamada bulunalım: Bilim ve teknoloji yanı sıra felsefe, güzel sanatlar, mimari ve estetik alanlarında öncü olan medeniyetlerin bilinen pek çok örneğinde kol gücünün köleci temelde örgütlendiği ve yurttaş hukukunun tamamiyle dışında bırakılmış bir alt sınıf gerçeği karşımıza çıkmaktadır.Çünkü yukarıda saydığımız ilerleme alanları ciddi bir gözlem,yoğunlaşma ve sabırlı bir beyinsel mesai gerektirmektedir. Bu da ister istemez bir akademik örgütlenmeyi gerekli kılmaktadır.Bu ise üretimi örgütleyen özgür yurttaşlar topluluğundan beslenen ve onların gündelik hayatına maddi manevi destekler sunan bir elit sınıf yaratmaktadır.Köle emeği bunun gerçekleşmesinde vazgeçilmez bir rol oynamaktadır. Yakın tarihimizde de örnekleri görülen köleci sistemler, zamanla kapitalizmin ücretli kölelik sistemiyle evrenselleştirilmiş ve hukuksal reformlar yoluyla içselleştirilmiştir. Buna rağmen toplumların temel sorun alanı olarak durmaktadır.

Bütün benzerliklerine karşın hemen aynı tarihsel kesitte ve benzer bir coğrafyada (Nil Deltası) yer alan Mısır medeniyetinin demokrasi adına bizlere bıraktığı ciddi bir miras yoktur. Tam tersine Mısır firavunlarının zalimliğini anlatan bir mitolojik bilgi ile karşı karşıyayız. Bu fark neden?

Birincisi günümüz boyutlarında son derece uzun bir tarihsel süreçten bahsetmekteyiz. Nil havzasında tıpkı Mezopotamya'da olduğu gibi irili ufaklı pekçok uygarlığın kent siteleri şeklinde örgütlendiği bir tarihsel kesitten bahsedilebilir ama zamanla mevcut uygarlıklardan birinin (Nagada Uygarlığı) yavaş yavaş diğerlerine göre güçlendiği ve istilacı bir nitelik alarak bölgeye egemen olduğu ve zenginlik kaynaklarını ele geçirdiği tipik bir imparatorluk oluşumundan bahsedebiliriz. Firavun'un şahsında tanrıyı tekleştirmesi, erkeğin bir savaş sembolü olarak kadına üstünlük sağlaması ki buna çok çarpıcı bir örnek olarak benzerleri Asya kadim medeniyetlerinde de görülen,ölen erkeğin karısıyla beraber gömülmesi durumu ve nihayet kent siteleri arasında eşit hukuk sistemine dayalı bir federal örgütlenme yerine merkezi hiyerarşik bir yapının egemen olması, köle emeğinin örgütlendirilmesi üzerinden kendisini ayrıcalıklılaştıran merkezi bir elit yönetici sınıfın hakim kılındığı bir toplumsal formasyonun varlığı gibi nedenlerle kendini istilacılık ile yaşatan bir despotik yapının doğduğu söylenebilir. Burada Sümerlerin ilk yurttaşlık hukukuna benzerlikten ziyade tebalığı esas alan bir sisteme doğru gidiş söz konusudur.

Böylece Sümerlerde netlik kazanmamış bir sınırlarla çevrilme bilincinin de ardılı imparatorluklara örnek olacak biçimde oluştuğunu söyleyebiliriz.

## Mezopotamya'nın Demokratik Kökleri ile Avrupa Demokrasilerinin Temelleri Arasındaki Fark

Bu fark üzerine fikir yürütmek bize Kemalist öğretinin aşıladığı Batı karşısındaki müzmin aşağılık kompleksi ile de hesaplaşma imkanı veriyor.Kemalizme göre ancak Batıya benzeyerek bu kompleksten kurtulabiliriz. İnsanlık

adına bütün bireysel ve toplumsal ilerlemenin kaynağı Batıdır. Onun toplum örgütlenmesi, onun hukuku, onun bilim ve felsefesi temel alınmalıdır.Hatta onun gibi giyinmeli ve yaşanmalıdır.Tersi Ortaçağ gericiliğidir.Sonuçtan bir değerlendirmeyle bu tespitlere önemli ölçüde katılmak mümkün. Kapitalizmin gelişimine paralel olarak Avrupa'da tarih sahnesine çıkan burjuva sınıfı mülkiyetçi girişim özgürlüğünün gereği olarak önceki toplumsal örgütlenmelerle hesaplaşmalara girişti. Bir yandan hristiyanlıkta reformasyon çağını başlatırken diğer yandan da sanayi devrimlerine paralel sosyal hareketlenmelere kapı açtı.Bununla da krallıkların burjuva demokratik devrimleriyle devrildiği bir çağ başlatmıştır. Pek çok devrime alt sınıflar, sömürülen, baskı altında olan kalabalıklar ve öncüleri öncülük etmesine rağmen son tahlilde burjuvazi ve onun siyasal temsilcileri bazen kanlı tasfiyelerle bazen ise süreçleri uzlaşmacı reformlarla sulandırarak sonuçta kapitalist pazarın ihtiyaçlarına göre şekillendirdiler. Fransız Devrimi'nin jakoben önderlerin giyotine gönderilmesiyle sonuçlanması, 1848 Alman Devrimi'nin bastırılması, 1870 Paris Komünü kalkışmasının katliamla bitirilmesi, İngiliz Devrimi ve işçi hareketlerinin kapitalist siyasetin çarklarındaustalıkla uysallaştırılması gibi pek çok girişim son tahlilde burjuvazinin kendi devletini her seferinde daha çok tahkim ederek şekil verdiği ve toplumsal bir mutabakat zeminine yaklaştırdığı duraklar oldu.Neredeyse bin yılı bulan ve su yolları üzerinden örgütlediği ticaret ile ilk sermaye birikimini gerçekleştirerek ulus devletler çağını başlatan burjuvazi, kendi devlet gerçekliğinin yanına bir de demokrasiyi eklemekte gecikmedi. Dolayısıyla ulus-devlet, kapitalizm ve endüstriyalizm üçlüsüyle burjuva demokrasisi kavramı altında günümüzdeki biçimini almaya başladı.

**Tanrıların insan biçiminde resmedilmesi, onların aynı zamanda toplumsal bir varlık olarak görülmeleri anlamına gelmektedir. Bu hem bir ruhsal birliğin ortaya çıkışında katkı sağlamış, hem de toplumsal bir çeşitliliğin temellerini atmıştır**

Şimdi bu kısa tarihçenin ışığında asıl önemli bulduğumuz konuya gelelim: Mezopotamya'nın demokratik köklerinin Batının demokrasi algısından farkı nedir? Burada "Batı demokrasileri"ninsiyasi-felsefi temelini oluşturan 1215 tarihli Magna Carta Libertatum anlaşmasını hatırlamak durumundayız. Bu bir İngiliz belgesidir ve 'Büyük Özgürlükler Sözleşmesi' anlamına gelmektedir.Zamanla Avrupa Anayasalarının da temelini oluşturan Güçler Ayrılığı ilkesinin ilk defa formüle edildiği bir belge olması nedeniyle Avrupa demokrasilerinin de temel çıkış noktasıdır.Bu sözleşme beylerle kral arasında olmaktan çok özünde kral ile Papa arasındaki başka bir deyişle devlet erki ile din arasındaki egemenlik ilişkisini tanımlamıştır. Yani egemenlerin kendi egemenlik çatışmalarının nihayete erdirilmesi adına yapılmış bir sözleşme niteliğindedir. Her ne kadar yurttaşlık hukuku adına bazı kazanımları metinleştirse de özünde egemenlerin birbirine karşı olan pozisyonlarını netleştirmiştir. Bu da gösteriyorki Avrupa merkezli "demokrasiler" aynı zamanda egemenler arası güç ve çıkar çatışmalarına göre de şekil almışlardır.Genel anlamda Avrupa'da bugünün parlamenter demokrasilerinde emekçi sınıflar, göçmenler, dini ve etnik azınlıkların etkili bir temsilinden bahsedilemez. Mevcut parti çeşitliliğinin bütünü,kapitalist sermayenin taleplerini temel alan görece farklı politikaların yürütücüsü konumundadır ve derinleşen bir biçimde toplumsal taleplere cevap olamayan bir tıkanıklığı yaşamaktadır. Yani bir anlamda iktidarsız iktidarlar şeklinde sermayenin sınırlarını belirlediği bir alanda rollerini oynamaktadırlar. Yurttaş hakları ve örgütlenme özgürlüğü konusundaki bütün reform adımlarına rağmen son tahlilde küresel sermayenin kar marjlarını ve yatırım stratejilerini güvence altına alan niteliği ile burjuva demokrasilerinin parlamenter sistemleri,soğuk savaş döneminin örgüt yapıları ile günümüzün dijital devrim çağının şekil vermeye başladığı yeni toplumsal taleplerin arasında sıkışmış bir geçiş süreci yaşamaktadır. Demokratik siyasetin giderek iktidar merkezlerinden çevreye doğru kaymakta olduğu yeni inisiyatif alanları güçlenmektedir.Amerikan sistemine uyarlanarak ekonomik genişleme politikalarıyla sınıflararası ekonomik uçurumları derinleştiren uluslararsı finans kapitalinin baş nedeni olduğu kriz süreçleri nedeniyle, özellikle Avrupa'da güçlenme eğilimindeki çevresel inisiyatif grupları ile sorunlara çözüm üretemeyip itibar kaybetmekte olan klasik parlamenter demokrasiler arasındaki çelişkilerin çatışmalı nitelikler kazanma olasılığı giderek büyümektedir.Batı demokrasilerinin iyi olduğu ön kabulüne göre düşünce üreten aydınlarımızı yakın gelecekte hayal kırıklıklarının bekleyeceğini şimdiden öngörmek yanlış olmaz. Bugün küreselleşme karşıtı gösterilerin yüzbinlerce insanın katılımıyla gerçekleşiyor olmasının yanısıra Wall Street ya da Frankfurt'taki işgal hareketleri sıradan bir protesto patlaması olarak görülemez. Burada toplumsal karar alma süreçlerine radikal bir katılım talebi söz konusudur. Klasik sınıf muhalefetinde ciddi bir sönme durumu söz konusuyken, yani sistemin uyuşturduğu sendikal muhalefete katılımlar eski görkemlerini yitirmişken entellektüel duyarlılıkları ve bireysel varoluş bilinçleri ile siyaset kurumunu ve mevcut demokratik normları dönüşmeye zorlayan yeni kalabalıklar ortaya çıkmıştır.Bu kalabalıkların mevcut sistemin verili şartları içinde iktidar olmak gibi bir arayışları yoktur.Tam tersine sistemin bütününü hedefe koyan alternatif bir demokrasiyi tartışmakta ve mülkiyet ilişkilerinde yeni bir sosyalleşme dinamiğinin öznesi ol-

maktadırlar. Nasıl İngiltere'de başlayan Sanayi Devrimi neredeyse bir yüzyıl sonra burjuva demokratik devrimler ve bu yönlü sosyal reformlara yol açmışlarsa aynı şekilde özellikle 80'lerle birlikte başlayan dijital devrim, ekonomide küreselleşmeyi hızlandırırken, toplumsal hayatta yeni dönemin teknolojisi ve duyarlılıkları ile donanmış yeni bir aydın katman yaratmıştır. Her ne kadar bu potansiyel, egemen sermaye güçleri tarafından (örneğin Almanya'daki Yeşiller Hareketi'nin kuruluşunda Soros Vakfi'nın oynadığı rol ve son dönemde yine Almanya'da Korsanlar Partisi oluşumları gibi) sisteme entegre etme müdahaleleriyle kontrol altına alınmaya çalışılsa da önümüzdeki dönem Avrupa demokrasilerinde radikal dönüştürücü roller oynayacaklardır. Daha şimdiden oluşturdukları dil ve alternatif gelenek, sınırları aşan bir şekilde pek çok ülkedeki toplumsal protesto ve özgürlük eylemlerinin esin kaynağı olmuş durumdadır. Bu ise çok kültürlü yeni bir enternasyonalizmin çağdaş değerlerini yaratmaktadır. Son Gezi direnişini bu temelde tahlil etmenin onunla güncel siyasetin dar vizyonunu aşan bir empatiyi geliştirmeye yardımcı olacağını düşünebiliz.

## Sosyalist Öğreti Kapitalizmin Argümanı Gördüğü Demokrasiyi Küçümsemiştir

Kapitalizmin,kullanım değeri yerine değişim değerini egemen kılmasına paralel olarak kendi toplumsal formasyonunu yaratması ve bunun siyasal olarak örgütlemesinin belli aşamalarında Aydınlanma ve Rönesansın etkileriyle, kapitalizmi şiddetle eleştiren felsefi akımlar da ortaya çıkmıştır.Bu akımların analizi bu yazının konusu olmamakla birlikte bir yandan hristiyanlığın reformasyonu diğer yandan mevcut üretim ilişkilerinin bir sınıf olarak ortaya çıkardığı proletaryanın sert sömürü koşullarına karşın bir haklar mücadelesinin doğal önderi haline gelmeye başlaması ile birlikte burjuvazi devlet zorunun güvencesi ile daha despotik bir nitelik kazandı. Buna paralel olarak kendilerini önce felsefi düşünce akımları olarak vareden ve başını aydınların çektiği hareketler, zamanla siyasal kimlikler kazandılar. İşte Marksizm böylesi bir süreçte özellikle kapitalist sömürü mekanizmasının bilimsel eleştirisi olarak doğdu. Ancak Marx'ın kapitalist devletin üretici güçlerin gelişme seviyesine paralel olarak sönmeye yüz tutacağına dair deterministik tezleri ve komünizm tariflerinde ütopik bir yan vardır.Bu konudaki vurguları birer taslak çalışması durumundadır. Yine de onun Paris Komünü' nü selamlamasının devrimci iradeyi olumlaması açısından sembolik bir önemi vardır. Marx'ın ömrü yetmeyerek değinemediği Devlet ve iktidar meseleleri Engels tarafından geliştirilmeye çalışılmış ve bu temelde 'Ailenin, Özel Mülkiyetin, Devletin Kökeni' adlı eserinde yol açıcı belirlemelere ulaşılmıştır. Böylece bilimsel sosyalizmin bir tarih tezi ışığında teorik alt yapısı hazırlanmıştır. Ancak bu çerçeve batılı bir çerçeve idi ve başta Mezopotamya kolektivizmi diyebileceğimiz son derece önemli bir tarihselliği dışarıda bırakıyordu. Zaten hiçbir felsefi, tarihsel, ideolojik saptama bitirilmiş bir çalışma değildir.Yalnızca geliştirilmesine kapı açan bir başlangıç noktasıdır.Bu bakımdan Marksizm insanın özgürlüğe yürüyüşünde aydınlık bir kapı olduğu kadarsürekli güncellenmesi gereken bir esin kaynağıdır da.

Avrupa'da devrim süreçlerinin başarısız sonuçları bilimsel sosyalist öğretinin de bir dönem aydınların gözünde prestij kaybetmesine ve düşünsel kaosa yol açar.Engels'in öngörülü saptamasıyla devrimin fırtına merkezleri batıdan doğuya kayar.Bu durumu değerlendiren Lenin, yoldaşları ile beraber bayrağı devralır.Marksist felsefeye son derece hakim ve onu bir iktidar siyaseti olarak ete kemiğe büründüren Lenin gerçek bir taktik ustasıdır.Bu temelde burjuva diktatörlüğü karşısında Proletarya Diktatörlüğü'nü gerekli görür ve bunun en önemli organı olarak İşçi Sovyetleri'ni formüle eder. Daha sonra ordunun da bazı birlikleriyle ayaklanmaya katılması ile bu formülasyon İşçi ve Asker Sovyetleri olarak genişletilir.Sovyetler,esasında emekçilerin doğrudan bir yönetim organı olarak Bolşevik partisini de denetleyen bir ağırlığa sahip olarak tasarlanmıştır.Dolayısıyla Burjuva temsili demokrasisinden daha ileri ve halk iradesinin gerçekleştiği sosyalist bir geçiş dönemi ile devlet aygıtı aşama aşama söndürülecek ve sınıfsız komünizm aşamasına geçilecekti.Ancak öyle olmadı.Olmaması bir tesadüf değildi.Neden?

İlki devrimin niteliğidir.Bolşevik önderlik Çarlık otokrasisine karşı mücadelede bilimsel sosyalist öğretiyi temel alırken pratikte Fransız jakobenliğine benzer bir çizgiyi de esas almıştır.O nedenle Bolşevik ayaklanma kısa süreli bir darbe şeklinde tezahür etmiştir. 1860 Dekabrist darbecilikle başlayıp Narodnik silahlı muhalefet ve yeraltı örgütlenmeleri ile devam eden Çarlık karşıtı mücadele şüphesiz uzun siyasal hazırlık süreçlerinden geçmiştir. Ancak Bolşevik Devrim ,1917 Şubat ve 1917 Ekim arasındaki birkaç ayın, emperyalist savaşın da etkileri ile olağanüstü karmaşık süreci içinde Özellikle Lenin'in dahiyane taktik öngörüleriyle ama içinde çok temel bir eksiği de barındırarak zafere ulaşmıştır. Devrim sürecinin niteliği itibariyle emekçi sınıfların siyasi olarak yönetime taşınmaları,sosyal olarak taşınmaları anlamına gelmemiştir. Çünkü onun gerekli alternatif yöntim organları ve sınıf iradesini temsil edecek demokratik örgütlenmeleri öngörülmemiştir.Bunun yerine bütün bu görevi Bolşevik Parti önderliğinin iradesinin belirleyeceği bir iktidar olma stratejisi esas alınmıştır.Diğer yandan sosyalizmi asla demokrasisiz öngörmeyen Lenin'in Sovyetler' e yüklediği misyon ne Troçki ne de Stalin tarafından önemsenmiştir.Çarlık otokrasisinden devralınan devlet cihazı fazla bir değişikliğe uğratılmadan kullanıma sokulmuştur. Bunda devrimden kısa süre sonra başlayan iç savaşın da büyük etkileri vardır. Bir yandan kitlesel ölümlere yol aç-

maya başlayan açlığa karşı stokçularla mücadelede devletin istihbarat ve polis gücünü yoğun kullanması aşırı merkezileşmeye yol açmıştır. Bu arada parti komiserlerinin yetersiz beslenme nedeniyle görevlerini yapamaz hale gelmesi nedeniyle partinin çıkarttığı özel bir karanameyle parti görevlileri için özel kantin uygulamasına başlanmış ve bu giderek bir sınıfsal ayrıcalık halini almıştır. Diğer yandan başta İngiltere olmak üzere Bolşevik iktidara düşman emperyal güçlerin yardımıyla başlayan iç savaş,öncelikleri merkeziyetçi bir askerileşmeden yana değiştirmiştir.Bunların yanısıra atıl hale gelen kapitalist işletmelerin çalıştırılması zorunluluğu dolayısıyla eski kapitalist sahiplerine tekrar verilmesi ve Lenin'in 'Yeni Ekonomik Plan' olarak formüle ettiği bu dönemin emekçi sınıfların iradesini etkisiz kılması gibi nedenlerle sosyalizmin inşasında ciddi sıkıntılar yaşanmaya başlamış ve Lenin'i kaygılandıran bir reel politik önlenemez bir yapısallık kazanmıştır. Halk katılımını gözeten siyasi bir kültüre sahip olmayan bu jakoben merkeziyetçiliğin, iç savaş sonrası kızıl ordu yoluyla Bolşevik devrimini ihraç etme çabaları, Troçki komutasındaki Kızıl ordunun Polonya prensleri karşısındaki başarısızlığıyla mahkum olmuştur. Ama ülkelerin farklı toplumsal formasyonlarını gözetmeyen ve kendi kaderlerini tayin etme iradesini siyasi ideallere kurban eden Bolşevik jakobenizmi, iktidar gücünü sınırsız kullanma hakkı konusunda tereddütsüz olduğunu göstermeye devam etmiştir.Burada, aynı zamanda 'Beni ancak benim gibiler denetler' anlayışıyla karar ve denetim hakkını parti eliti ile sınırlayan ve sonuçta 1938 kanlı tasfiyesine kadargiden yolu açan ego çatışmalarını yaratan yabancılaşma eğilimindeki bir iktidar mekanizmasından bahsetmekteyiz. Bu durumu doğrulayan yaşanmış bir olayı aktarmak öğretici olacaktır. 1922 de Kafkasya'da ortodoks din adamlarının da içinde bulunduğu Çarlık yanlısı bir köylü ayaklanması başgösterir. Lenin, geçirdiği ağır beyin kanaması dolayısıyla hastahanede doktor gözetimindedir ve parti çalışmalarına katılamamaktadır.Ve Stalin'in gücü sınırsız kullanma hırsının da etkisiyle alınan kararlardan ve gelişmelerden yeterince bilgi sahibi yapılmamaktadır.Parti Merkez Komitesi Lenin'in yokluğunda toplanır ve Stalin'in en yakın silah arkadaşı ve kendisi de bir Gürcü olan Orjonikidze'yi ayaklanmayı bastırmaya memur eder. Orjonokidze, kızıl ordu müfrezelerinin başında ayaklanma bölgesine giderek kısa süreli çatışmalardan sonra ayaklanmayı bastırır ve ayaklanmanın başını çekenleri yakalayarak yıldırım kararlarla köy meydanlarında astırır.Bütün bu gelişmeler detaylı bir şekilde raporlaştırılarak parti merkez komitesinin onayına sunulur ve oybirliğiyle onaylanır.Bu rapor daha sonra Lenin'e sunulur.Raporu okuyan Lenin çılgına döner ve bunu halka karşı Çarlığın yaptığı katliamlardan farksız bir cinayet olarak niteler.Bu durumu bir halkın geçmişe özlem duyan bu tarz eylemlerini kanla bastırmanın hiçbir mazereti olmayan bir suç olduğunu vurgular.Parti'den istifa etme tehdidinde bulunur. Devrimin demokratik araçlarını yaratamamış olması, Lenin'in defalarca dile getirdiği kaygılarının da temel sebebi olmuştur.Yine Lenin'in ölümünden kısa bir süre önce kendisine bakmakla görevli hemşiresinin yardımıyla hastahaneden kaçıp yakındaki bir işletmeye giderek işçileri toplaması ve Partinin tepeden inme kararlarına karşı direnmelerini telkin etmesi de aslında son derece öğreticidir. Bu korkuların boşuna olmadığı Lenin sonrası pratikte görülecektir. Burada ayrıntılarına girmeyeceğimiz bu tarihsel süreçte reel sosyalizme hakim olan iktidar olma felsefesi yani halkların katılım organlarının yetkilerini temel alan değil, Komünist partinin merkeziyetçiliğini kültleştiren bir anlayışın nasıl esas alındığı vurgulanmaya çalışılmaktadır. Böyle olunca da devleti söndürme yerine onu güçlendirmeyi hedefleyen ve bunu emperyalist dış tehdit ve kapitalist pazarla yarışma zorunluluğu gibi mazeretlerle kalıcılaştıran bir egemenlik biçimi ortaya çıkmıştır. Demokratik katılım ve insanın özgür varoluşunu eksenine almaması nedeniyle kendisini yaşatma enerjisini zamanla kaybeden bu rejimler, karanlık gölgelerini halkların sosyalizm özlemleri üzerine düşürerek çürüyüp gitmişlerdir.

**Kapitalizmin gelişimine paralel olarak Avrupa'da tarih sahnesine çıkan burjuva sınıfı mülkiyetçi girişim özgürlüğünün gereği olarak önceki toplumsal örgütlenmelerle hesaplaşmalara girişti**

### Türk Sosyalist Hareketinin Başaramadıkları ve Nedenleri

Türkiye Sosyalist Hareketinin beslendiği tarihsel geçmişin başında Osmanlı'daki batılılaşma hareketlerini sayabiliriz. Batı karşısında sürekli kaybeden konumundan kurtulmanın yolunu ona benzemekte gören jöntürklerin öncülüğünü yaptığı islahat hareketleri ve bu arada Prens Sabahattin'in 'adem-i merkeziyetçi' teorilerinin Batı tarzı bir yurttaş hukuku ve demokratik arayışlar olarak tanımlamak pek yanlış olmaz. Ancak aynı dönemde özellikle Balkanlarda başlayan milliyetçi isyanların ciddi toprak kayıplarına yol açması sebebiyle yine Batı kaynaklı burjuva milliyetçiliğini temel alan ve özellikle Bismarck'çı kalkınma modeline sempati duyan ittihatçı kadronun kurtarıcı kimliğiyle darbe yoluyla iktidara gelmesi ile bu arayışlar yerini katı bir Osmanlı milliyetçiliğine bıraktı.Ve süratle militarist despotik bir karakter kazanarak emperyalist savaştaki yerini aldı.Ermeni Katliamı gibi tarihin en hunhar soykırımları işte bu Osmanlı milliyetçiliğinin çekirdek kadrosu tarafından yapılmıştır.İşte sosyalist hare-

ketin kaynaklarından biri bu İttihatçılıktır.Çoğunluğunu Rum ve Ermenilerin oluşturduğu İstanbul aydın ve proletaryasının özellikle işgal yıllarında yükselttikleri sınıf mücadelesi siyasi bir gelenek yaratamamıştır.Yine Mustafa Kemal tarafından potansiyel tehlike olarak görülüp Karadeniz'de boğdurularak tasfiye edilen Mustafa Suphi'nin TKP'si de herhangi bir pratiği olmadığı için ciddi bir iz bırakamamış ve giderek Sovyetler Birliği Komünist Partisi'nin resmi sözcüsü olmanın ötesinde bir siyasal kimliğe kavuşamamıştır.

Sosyalist hareketin beslendiği kaynaklardan belki de en güçlüsü Kemalizm'dir.Kemalist iktidarın temel karakterini belirleyen onun anti emperyalist bağımsızlıkçı yanı değildir.Kemalizm, Türklüğü temel alarak güçlü ve merkezi devlet eliyle uluslararası kapitalist pazara dahil olma tercihinin siyasi ifadesidir.Kapitalist restorasyonun güçlü bir ulus-devlet ihtiyacı dolayısıyla ırkçılığa varan bir Türkçülük temel alınmış ve buna direnecek olan unsurlar zor yoluyla tasfiye edilmiştir.Müdafa-i Hukuk'larda başta Kürtler olmak üzere doğal bir temsil sağlanmış ve kuruluş sonrası ilk anayasada bu bazı güvencelere kavuşmuş olsa da amaç hiçbir zaman demokratik bir Cumhuriyet olmamıştır. Kamucu değil, devletçi olmak esas alınmıştır. Ulusal kapitalist pazarın Anadolu'nun Türkleştirilmesi üzerinden gerçekleştirilmesine en büyük direniş, o güne kadar hem coğrafyanın etkileri hem de Osmanlının ana hedef alanlarından uzaklığı dolayısıyla nispeten özgür bırakılmış ve herhangi bir işgale uğramayarak kimliğini koruyabilmiş olan Kürtlerden gelmiştir. Burada detaylarına girmeyeceğimiz bir tarihsel kesit ayrıntıları ile zaten biliniyor.Bizi ilgilendiren Türkiye Sosyalist hareketinin Kürt isyanlarının kanla bastırılmasına karşı tavrıdır. Doktor Hikmet Kıvılcımlı dışında TKP'nin resmi tavrı, katliamları onaylamak olmuştur. TKP lideri Şefik Hüsnü,işçilere yönelik olarak bizzat kendisinin kaleme aldığı bildiride Şeyh Said önderlikli kalkışma için 'kara kuvvet' belirlemesi yapmakta ve bu feodal gericiliğin hem komünistlerin hem de burjuvazinin ortak düşmanı olmasından bahisle temizlenmesinde gönüllü ittifak gücü olmaktan bahsetmektedir. Bu bir utanç belgesidir ve enternasyonalist olması gereken bir dünya görüşünün kendisini ulus-devlet büyüsüne kaptırmasıyla nasıl deforme olduğunun da bir göstergesidir. Bu aynı zamanda sosyalist hareketimizin bilinç altında batı emperyalizminin doğu halklarını aşağılayan sömürgeci tavrına içten içe duyulan bir sempatinin de ifadesidir. Dolayısıyla özünde mandacılık vardır. İzmir İktisat Kongrelerinde karar altına alınan devlet eliyle burjuvazi yaratma siyasetine karşı çıkılmazken ve tam tersine bunun proletaryayı güçlendireceği ve sınıf mücadelesinin elverişli koşullarını yaratacağı öngörüsüyle Üçüncü Enternasyonal bakış açısı esas alınırken kendi coğrafyasındaki halkların tarihsel varlıkları tamamiyle es geçilmiştir. Denebilir ki Sosyalist hareket bazı istisnalar dışında kendi ait olduğu halklarını sevmemiştir. Bu ona yapılabilecek belki de en büyük suçlamadır. Ama sosyalist hareket açısından günümüzde de yaşanan durumun en temel nedenidir. Toplumsal köklere ait olması gereken duygusal bağların son derece eksik olduğu, hatta halkçı söylemlerin popülizm ile mahkum edilerek sürekli bir kadrocu zihniyetin egemen kılındığı bir sol düşünce ve pratik, her ne kadar Kürt Özgürlük Hareketi'nin mücadele dersleri ve yarattığı muazzam öğretisinin de etkisiyle değişime zorlanıyorsa da hala anti demokratik kadrocu tavrını korumakta ve içinden çıkan demokratik sesler, liberallik suçlamaları ve yetersiz devrimcilike mahkum edilerek tasfiye edilmeye çalışılmaktadır. Kemalist cumhuriyet felsefesini çok iyi ifade eden "Orada bir köy var uzakta.Gitmesek de, görmesek de o köy bizim köyümüzdür" dizelerdekine benzer bir romantik halkçılık ile bir yandan 'köy'e, yani kendisinden olmayana şevkatli göndermeler yapılırken,diğer yandan da 'köy'ün mülkiyetinden de vazgeçilmeyerek 'senin hayatını da ben belirlerim' türünden kadrocu bir zihniyet de egemenliğini sürdürmektedir. Ancak bütün bu olumsuz geçmiş özelliklere rağmen Türkiye Sosyalist Hareketi, kendini yeniden tanımlayacağı bir kavşağa doğru yürümektedir. Halkların demokratik biraradalıklarını temel alacak bir toplum modelinin, mutluluğun temel kaynağı olacağına dair inanç daha fazla taraftar bulmakta ve bu algı ile davranan yeni bir nesilin ayak sesleri duyulmaktadır. Buradaki en büyük tehlike Batı kaynaklı bir küreselleşmenin dayattığı yeni ideolojik algıların, yakın geçmişimizdekine benzer biçimde kendi toprağının yaratıcı gücüne dayanmayan mandacı oluşumlara yol açabileceğidir.Bunun panzehiri ise evrensel normlara kulak tıkamadan ait olduğu coğrafya ve kendi halklar gerçeğinin özgür kimlik ve yaşayan kültür değerlerinin dinamik demokratik siyasetini yaratmaktır. Bu son derece soyut bir formülasyon gibi görünse de kendini var etme imkanları her zamankinden fazladır.Emperyalist siyasetin, bölgemize dayattığı ekonomi politiğin, halklara acı çektirmenin dışında bir fonksiyonunun olmadığının artık görüldüğü ve yeni bir sosyal ve siyasal alternatife dair talebin arttığı bir dönemde Anadolu Sosyalist birikiminin de şansları artmıştır.Bu konjonktürden güçlü bir siyasal önderlik çıkıp çıkamayacağını hep birlikte göreceğiz.

## Kürt Özgürlük Hareketi Neyi Başarmıştır?

Kürt Halkının özgürlük taleplerinin ifadesi olarak bir avuç öncü ile başlayan ve bugün gelinen aşamada bütün Ortadoğu ve Mezopotamya Halklarına model önermesi yapacak ölçüde felsefi ve pratik bir derinliğe sahip olan Kürt Özgürlük Hareketi'nin bu şaşırtıcı etkinliği nereden gelmektedir?

İlki Öcalan'ın Rolüdür.Tarihin gidişini kişilerin deha

ve iradelerine bağlayan tarih yorumu ne derece idealist ve egemen sınıfa aitse, tarihi kişilerin rol oynamadığı bir takım determinist yasalarla açıklamaya çalışmak da o derece kaba materyalist bir anlayıştır.İkisi de gerçeği anlamamızı sağlamaz.Bu iki yanlışa da düşmeden ve Özgürlük Hareketi'nin tarihine bakarak hiç abartısız bir şekilde denebilir ki Abdullah Öcalan'ın şahsında temsil edilen önderliğin karakterinin belirleyici bir önemi vardır. Bu atılımın evrensel insanlık değerleri ile irtibatlanması ve Kürtleri model önermeye kadar varacak bir yetkinliğe taşıması ve sosyalist toplum bilimine geleceğin yaşam imkanlarını sunan teorik ve pratik katkılarda bulunacak bir felsefi düzeyi yakalamasında Öcalan'ın belirleyici bir rol oynadığını söylemek abartılı bir yaklaşım olmaz.Bu müthiş bir gözlem ve soyutlama yeteneği yanısıra sonsuz bir

**Kolektif aksiyon gücü tarihsel olarak dumura uğratılamamış bulunan Kürtler, uzun süreli savaş boyunca genç erkek ve kadınlarının kahramanlıklarına tanık olarak onların anılarına bağlılık temelinde ruhsal bir kolektivite oluşturmuşlardır**

özgürlük tutkusunun birlikteliğinden yayılan karşı durulamaz bir etkileme gücü olarak kendisini var etmiştir. Kürt isyanının bölgesel bir devrime doğru evrilmesini sağlamada bu çekim merkezinin belirleyici rol oynadığını rahatlıkla söyleyebiliriz.O nedenle Öcalan tarafından dayatılan demokratik modernite ve devletsiz yaşamın imkanlarını sunan paradigma eğer yeterince içselleştirilemezse reel politiğin önermelerine uygun bir egemenlik siyasetine dönüşme riskini içermektedir.

İkincisi, Kürt coğrafyasının çok parçalılığıdır. Bu ister istemez konfederal önermeleri gündeme taşımaktadır. Bir parçanın diğer parçalar üzerinde egemenlik tesis etmesi yerine parçalar arasında demokratik karşılıklı bir etkileşimi temel alan ve bunun demokratik kurumlarını öngören bir ulusal birlik siyasetini gündemleştirmektedir. Dolayısıyla öncesinde örneklerini gördüğümüz uluslaşma modellerinde merkezi devlet erkinin etkin rolü yerine bölgesel inisiyatif çeşitliliğinin harmonik birlikteliğini öngören yatay bir sistem tartışılmaktadır. Bu ise yurttaş insiyatifini köreltmek yerine onu gelişmeye zorlayan, kendisinin kaderi için başkasını yetkilendiren dikey bir hiyerarşi yerine toplumsal sorumlulukta aktif pay sahibi olacağı belirleyici bir rol öngörmektedir.

Üçüncüsü, Kürt direnişinin stratejik gelişim karakteridir.Eksenini elverişli bir coğrafyada ciddi lojistik derinliği bulunan bir gerilla savaşının oluşturduğu ve bölgenin yapısal istikrarsızlığının yarattığı boşlukları avantajlara döndürmede son derece maharetli bir önderlik kurumunun ustaca yönlendirdiği direniş, devletin bütün katliam ve zor yöntemlerine rağmen kahramanca bir duruşla varlığını sürekliliştirirken karşılığını halkta bulan derin bir bağlılık ve kitleselleşme yaratmıştır. Özlü bir deyişle Apoculuk halklaşmıştır. Kolektif aksiyon gücü tarihsel olarak dumura uğratılamamış bulunan Kürtler, uzun süreli savaş boyunca genç erkek ve kadınlarının kahramanlıklarına tanık olarak onların anılarına bağlılık temelinde ruhsal bir kolektivite oluşturmuşlardır. Burada Öcalan'ın özellikle Kürt kadınının davaya bağlılığındaki destansı duruşunu erkek egemen anlayışla hesaplaşmada felsefi tarihsel bir avantaja dönüştürmesi ve bugün bunun görkemli eserlerine tanık olmamız tek başına toplumsal bir devrim niteliğindedir. Özetle kısa süreli iktidar mücadelelerinde tanık olunamayacak bir ruhsal kolektivizm, devletin merkezi erki dışında çevresel insiyatif alanlarını oduğu kadarbir birey aktivitesini de olanaklı kılmıştır. Dağdan başlayıp geniş kitleleri saran bir Serhildan ruhu artık kendi insiyatif alanlarını yaratma aşamasına gelmiştir. Demokratik özerk bir yönetim özlemi artık bir aydın elit fantazisi olmaktan çıkmış ve bir toplumsal talep haline gelmiştir.

Bu, Kapitalist modernitenin gündeminde olmayan bir gelişmedir ve daha şimdiden Ortadoğu'da batının emperyal çıkarlarına göre dizayn edilmiş reel politikayı tedirgin etmektedir. Bugün Rojava'nın karşı karşıya kaldığı saldırılar onu sürekli çatışma pozisyonunda tutarak alternatif bir model olmasını önlemeye matuftur. Anlaşılan o ki demokratik özerk bir idari şekil, savaş koşullarında adım adım gerçekleştirilmek mecburiyetindedir. Buradaki temel tehlikelerden birisi savaş koşulları nedeniyle demokratik özerk bir yapı yerine iktidarı koruma refleksini temel alan bir merkezi hiyerarşik yapıyı esas alma zorunluluğudur ki bu zorunluluğa asla teslim olmamak gerekir. Bilinmelidir ki siyaset ideal koşullarda niyete göre yapılan bir etkinlik değildir. Ustalık, bunaltıcı koşullar altında idealleri gerçekleştirme iradesini göstermektir. Bunu da en iyi Kürt Özgürlük Hareketi bilir.

Zamanı gelmiş bir düşünce kadar etkili hiçbirşey yoktur. Mezopotamya, tarihsel köklerine gönderme yapan bir demokratik düşüncenin devrimsel dönüşüm için olgunlaştığını bize mutlaka gösterecektir.

# Radikal Demokrasi Kuramı ve İnşasına Dair Notlar

**Nilüfer Şahin**

Demokrasi, sınıflı uygarlık ve devletin tarih sahnesine çıkışından bugüne ezilenlerin, mülkleştirilenlerin hem toplumsal hem bireysel ütopyası oldu.

Kavramın kendisi, tarihte Yunan site devletlerinin yönetim biçimi olarak karşımıza çıkar. "Modern Demokrasi" kavaramı da Atina demokrasisine dayanır. Siyasal açıdan "halkın yönetimi" Antik Yunan'da toprak sahipliğine dayanan "yurttaşların" oluşturduğu sınıflarla sınırlıydı. Kadınlar ve köleler, özgür ama topraksız halk bu "yurttaşlık" ve dolayısıyla da demokrasinin dışındaydılar. Biçimsel (teknik) yönünü dışta tutarsak bilinen modern demokratik yönetim modelleri Atina demokrasisini aşamamıştır. Eşit halklar, yönetmeye dolaysız katılım, farklı kimliklerin tanınması ya da sınıf egemenliğine dayanmayan bir demokrasi modeli gelişmemiş, inşa edilmemiştir. Burjuva anlamda demokrasi, bir tür "idare tekniği" sınırlarında kalmış, sosyalist demokrasiler ise paternalist ( devlet fikri aşıldığında dahi) kaldıkları müddetçe tam demokrasi olmaktan uzaklaşmışlardır. Sorun kuramda mı, "yanlış pratik"lerde mi? Genel kanı bütün sorumluluğu "yanlış pratiklere" yükleme yönündedir. Fakat bu yargı Nietzsche'nin "umudu hakikat sanıyorsunuz" sözünü çağrıştırır daha çok. Zira onca deneyimden sonra kuramı sorgulamadan tekrarlanan pratikler bir tür sisifos eylemi ortaya çıkarmaktan öteye götürmemektedir.[1]

Öcalan'ın savunmaları, demokrasi üzerine kuramsal tartışmaların yeni olanaklarını da yaratıyor. Her ne kadar pratik yönü (özerklik modeli, meclisler, komünler, hiyerarşik olmayan örgütlenme modelleri vb.) ile öne çıksa da, bu pratik esaslı bir kurumsal alt yapıya dayanır. Çıkış noktası, bugüne kadar uygulanmış demokrasi modellerinin reddidir. Çünkü kurgulanmış ve uygulanagelmiş tüm demokrasiler devlet eksenlidir.

Devlet ve demokrasi için birbirine karşıt olan karakterinin deşifre edilmesi, oluşturulan demokrasi modelinin kuramsal temelidir. Bu yaklaşım iki önemli tespite götürür bizi;

**1-**Halkın kendini doğrudan yönetmesi olarak demokrasi devletsizlikle gerçekleşme olanağına kavuşur. Öyle ise demokrasi esas olarak devletin dönüşmesiyle değil, halkın kendini yönetme kabiliyeti edinmesi ile mümkün olabilir.

**2-**Devlet bir yapı olarak demokrasiyi genişletmez, demokrasi halkın öz yönetim yeteneği olarak sönümlendirir. (Devletle, demokrasisin genişletilmesi uğruna geliştirilecek ilkeli ama taktik uzlaşmalar bu bahsin dışındadır. Bkz. Bir Halkı Savunmak: "…Doğrusu devlet uzun bir sürenin sonunda sönmesi gereken devlet ve demokrasilerin ilkeli bütünlüğünü yürütebilmektir")

Buradan kuramla beraber, demokrasi kavramının da yeni bir bağlama oturtulduğunu görürüz. Literatürde Atina'nın sınıflı köleci demokrasisine atfen kullanılan kavram (Demokrasi), bu bağlamdan alınıp eşitlikçi ilk toplumların (ve onların devamı olan halk komün deneyimlerinin) tarihsel bağlamına oturtulur. Böylelikle Radikal Demokrasi tanımı, kuramsal ve kavramsal açıdan temellendirilmiş olur.

Aynı bir analizin konusu olmakla birlikte, Avrupa merkezli Radikal Demokrasi ile Öcalan'ın Radikal Demokrasinin ayırımlarına kısaca değinmek yerinde olur. Laclam ve Mouffe ile anılan Radikal Demokrasi ancak biçimsel olarak, Öcalan'ın Radikal Demokrasisine benzetilebilir. Burjuva liberal bir muhalefet önermesini aşmayan bu batı merkezli Radikal Demokrasi sistem içidir. Ufku, Toplumsal devrimin ilkesel reddi ve yerine "hal-

1- Sisifos metaforu, hakikatle ısrarı esinlenmesi nedeni ile anlamlı ancak, paradoksal biçimde yanlış temeller üzerinde pratiği kurmada ısrara da gerekçe yapılması nedeni ile sorgulanmaya değer bir metafordur.

kın" verili demokratik haklarını genişletmek uğruna mücadele etmesi ile sınırlıdır.

Toplumsal, siyasal bir devrimin içinden önerilen Radikal Demokrasi ise varoluş koşulları ve sistem alternatifi bir paradigmaya dayanması itibari ile devrimcidir.

Öcalan'ın Radikal Demokrasisi kuşkusuz burada değinilenden çok daha geniş kapsamlı bir model. Şimdilik değinmediğimiz demokrasi ve ekoloji bağı örneğinde olduğu gibi, insanın insanla, insanın toplumla ve insanın doğa ile ilişkisinin yeniden tanımlandığı, "doğaların" tümünü içeren Radikal Demokrasi Kuramına burada yalnız temel ayırımlarıyla değindiğimizi belirtelim.

## Kuramdan İnşaya

Bir bakıma inşa süreci de diyebileceğimiz bir dönemece Kürt halkı ve özgürlük hareketi, demokrasinin çatısını otuz yıl süren mücadele içinde çatmış olarak giriyor. Bütün devrim süreçleri halklar için demokrasi okuludur. Kürtler bu konuda birkaç kuşağını eğitmeyi başararak, inşa sürecine köklü bir demokrasi bilinci ile giriyor.

**Öcalan son savunmalarında; halk kendi kendini yönetmeyi öğrenene kadar partinin rolü sürecektir diyor. Bu, partinin güncel meşru rolüne bir vurgu olmakla birlikte, muğlâklığa yer vermeyecek biçimde, partinin rolüne, doğrultusuna ve zamansal sınırına dair bir belirlemedir**

Öncelikle bugüne kadarki devrimlerde kuruluş, inşa süreçlerinin dışına-kıyısına düştüğüne tanıklık ettiğimiz kadınlar, Kürt devriminin özneleridir uzun zamandır. Artık kolayca geri döndürülemeyecek bu konum, şimdiden Radikal Demokrasinin hanesine yazılmış bir kazanım olarak duruyor.

Diğer taraftan, tarihlerinde merkezi iktidarla(devletle) sınırlı ilişkide olma nedeniyle Kürtler, bu merkezsiz yönetilme alışkanlıklarını(kültürlerini), ilkesel olarak da iktidarın rengi bilinci ile (bu son 15 yılın gelişmesidir) pekiştirdiler.

Bu yapısal dönüşümler, inşa sürecinin başkaca temel sorunlarına odaklanmayı kolaylaştıracaktır. İnşa sürecinde demokrasinin nasıl derinleştirileceği sorusu kuşkusuz parantezi kapanmayacak bir cümle ile yanıtlanabilir. Ancak orta vadede iki temel sorunla başa çıkılması, çözülmesi gerekir. Birincisi, Demokratik yönetme eylemi özgür-eşit katılımı gerektiriyorsa bu ancak "İktisadi Demokrasi" olarak formüle edebileceğimiz eşit ekonomik koşullar temelinde mümkün olabilir. Bu nasıl başarılacaktır?

Yaşanmış tüm devrim pratiklerinde görülebileceği gibi, İktisadi Demokrasinin gelişmediği durumda, siyasal-toplumsal demokrasi ilerletilememiştir. Radikal Demokrasinin başarılması bu nedenle siyasal-toplumsal demokrasi ile İktisadi Demokrasinin dönüşümlü ilişkisinin kurulmasına, ikisinin uyumuna bağlıdır.

Nedir İktisadi Demokrasi? Sosyalizm deyimlerinde göz ardı edilen temel faktörlerden biridir öncelikle. Ekonomik eşitliği ücretlerin eşitlenmesi, eşit çalışma olanaklarının yaratılması ile sınırlayan sosyalizm modelleri bu yanıyla İktisadi Demokrasinin uygulanamamasının yaratacağı sonuçlara iyi örnektir. Bu deneylerde işçiler görece eşit çalışma, eşit ücret ve ekonomik şartları elde edebildiler. Ancak ekonominin nasıl örgütleneceğine hiçbir zaman karar veremediler. Merkezi olarak hazırlanan ekonomik planların uygulayıcıları konumunda tutuldular. Bugün artık merkezi ekonomik planlamaların teknik açıdan da uygulanamaz olduğunu (demokrasi fikri ile bağdaşmazlığı ile birlikte) biliyoruz. Ancak yerel siyasal üretim modelinin otomatik olarak, her alanda demokratik ilişkiler yaratmayacağını da görmek gerekir. Ekonominin örgütlenmesi bağlamında, yerel yönetim kendiliğinden ekonomik eşitliği getirmez, bunun için İktisadi Demokrasinin ilkesel olarak benimsenmesi zorunludur. Bu anlamda İktisadi Demokrasiyi tanımlarsak; ekonomik kaynakların denetimi, ekonomik faaliyetin ve bölüşümün planlanmasına halkın katılımı, daha doğru ifade ile halkın karar sahibi olması olarak anlaşılmalıdır. Bu nedenle İktisadi Demokrasiyi ekonomik eşitliğin temeli olarak yaşamsallaştırmak, Radikal Demokrasiyi biçimsel olmaktan çıkaracak temellerden biridir diyebiliriz.

Radikal Demokrasinin inşası ve derinleştirilmesinde ikinci temel konu, partiler ve halk ilişkisinin nasıl kurulacağı sorunudur. Bu yalnız pratiğin değil kuramın da sorunudur. Başarısız deneylerin bıraktığı miras tartışılırken ( Sovyet, Çin, Küba vs.) haklı olarak devlet aracılığı ile demokrasi inşa etme çabası eleştirilmiştir. Fakat bu yaklaşım bir diğer mekanizmayı, halk ve parti ilişkisinin demokratik bir inşada nerede olduğu sorununun üzerini örtmemelidir.

Söz konusu deneylerde devlet "işçi" sınıfının devleti, parti de "işçi partisi" olarak tasarlanmış, ancak bürokrasi partiden başlamıştı. Partilerin yönetme sürecindeki meşru konumunun zamanla özerk bir iktidar biçimine dönüşmesi, bugün de üzerinde durulacak derslerdendir.

Radikal Demokrasinin bu riske kapatılmasının garantileri teorik-ideolojik olarak vardır. Pratik açıdan da hiyerarşik olmayan model, gelenekten radikal kopuşun olanağını veriyor. Yine de pratiğin, kimi özgün sorunları ile kopuşu meşakkatli hale getireceği öngörülebilir.

Koşulların (kuşatılmışlık, halkın henüz deneyimli öncü kadar sistemin yarattığı sorunlarla başa çıkamayacağı gerçeği) partilerin merkezi rolünü uzun süre oynamasını zorunlu kılması düşünüldüğünde partinin konumu ve halkın kendini dolaysız yönetimi arasındaki gerilimin ne yönde aşılacağı Radikal Demokrasi'nin uzun

vadede nasıl şekilleneceğinin yanıtı olacaktır. Bu noktada; partinin meşru rolü ve halkın kendini yönetmesinin ilkesel olması arasındaki bağın zamanla halkın kendini dolaysız yönetmesi lehine sürekli gelişmesi gerekir. Partilerin süreci, koşulları, halkı, buna hazırlaması inşa süreçlerinin temellerinden bir diğeridir. Sürecin bu yönde işlemesinde tarihsel deneyimler iki zorluğa işaret ediyor. İlki; partilerin paternalist eğilimi, yani pratikte halkın ebediyen partinin merkezi rolü ve yönetimine(yaşamın her alanında) ihtiyaç duyacağı fikri. İkinci zorluk ise; halkın kendi kendini yönetme, karar verme konusunda göstereceği direnç, yani öz yetkisini partiye aktarma devretme eğilimidir. Bu eğilim partilerin halkla kurduğu ilişkiye göre güçlenip zayıflatacak bir eğilimdir. Öz iradesi ile yönetmeye, karar alma süreçlerine kapılabildiği ve katılımın sonuçlarını somut olarak denetleyebildiği oranda halk partinin paternalist eğilimine direnebilir ve kendini yönetme eyleminde daha gayretli olabilir. Sovyet deneyimi bu açıdan da incelenmeye değer örneklerle doludur. Orada "uzmanlar ve devlet memurları(bunların çoğunluğu parti kadrolarıdır) karşısında hayal kırıklığına uğrayan işçiler kinikleşmiş ve "bırakın memurlar bize göz kulak olsun" diyorlardı. İşçileri bu düşünceye sevk eden faktörün parti kadrolarının babacıl yaklaşımları olduğunu bugün de akılda tutmakta yarar var.

Öcalan son savunmalarında; halk kendi kendini yönetmeyi öğrenene kadar partinin rolü sürecektir diyor. Bu, partinin güncel meşru rolüne bir vurgu olmakla birlikte, muğlâklığa yer vermeyecek biçimde, partinin rolüne, doğrultusuna ve zamansal sınırına dair bir belirlemedir aynı zamanda. Ayrıca paternalist eğilime karşı "olumlu otorite"yi çıkarmak olarak da okunabilir.

Son olarak denilebilir ki Demokrasi, özelde Radikal Demokrasi dinamik bir yapı olarak, birçok bileşeni ile bugünden öngörülemeyecek sorun ve çözümlerini kendi içinde taşıyor. Fakat temel ilkeleri bugünden ortaya konmuş bir modelin bu aşamada sorunu ilkeleri pratikleştirmektir artık. Bu, kuramın yaşamda sınanması olacaktır.

**Yararlanılan Kaynaklar**


-Adalı savunmaları
-Devlet Gibi Görmek (James C. Scott)
-İktisadi Adalet ve Demokrasi ( RobinHahnel)
-Kadınların Tarihi (Cilt 1)
-Sovyet İktisadının Eleştirisi ( A. Carlo)

# Egemenlik, Kimlik ve Ortadoğu

Nihat Muğurtay

Modern Ortadoğu'nun güncel temel sorunlarının altında ulus-devletlerin kurgulanması yattığı gibi, Kürt sorunu da esas olarak bu kurgulanmadan kaynaklanmaktadır. Modern Ortadoğu derken, buradaki "modern" kelimesinden ne anlıyoruz? Siyasi ve hukuki açıdan bakarsak, benim anladığım net olarak bir tarihtir; 1918; Politik olarak ulus-devletlerin oluşması. 1918 tarihi eski imparatorlukların (Osmanlı, İran ve Rusya Çarlığı) 'nın artık yıkıldığı ve Ortadoğu'da yeni ulus-devletlerin kurulduğu tarihtir.

Ortadoğu'da birinci dünya savaşı sonrası kurulan bu devletlerde ortak olan unsur yazılı bir anayasadır. Bu anayasalarda iktidarın kaynağı, meşruiyeti, iktidarın yasal sınırları ve politik otorite, en temelde, yasal olarak tanımlanmıştır. Yukarıdaki saydığımız etmenlerin en önemli özelliği Ortadoğu'da o zamana değin görülmemiş yeni bir egemenlik tarzını yansıtmalarıdır. Eklemek gerekir ki, bu anayasalar çoğunlukla demokratik değildir, Irak, Suriye veya Ürdün anayasaları tabii ki de birbirinden farklıdır. Burada en önemli nokta iktidarın yasal olarak tanımlanmasıdır. Bu iktidar moderndir, çünkü modernliğin Egemenlik paradigmasını yansıtır. Yani Osmanlı ve İran imparatorluklarındaki gibi ilahi kudrete dayanan egemenlik artık yoktur. Şahın ve Sultanın ilahi egemenliği yerine artık ilk önce İran'da daha sonra Irak ve Suriye'de görülen "genel egemenlik" ya da "ulusal egemenlik" kavramı geçerlidir. Burada karşılaştığımız ulus tekdüze, bölünemezdir ve politik otoritenin meşruluğunun ana kaynağıdır. Anayasada tanımlanmış ulusal egemenlik, yasa yapma ve onu yürütme pratiğinin temel ve tek meşru kaynağıdır. O yasa yapan güçtür. Bu güç, anayasada hukuki olarak çok net bir biçimde tanımlanmıştır. Sonuç olarak, yukarıda saydığımız bütün yeni kurulan ülkelerde geçerli olan etken bu yeni modern paradigmanın çok ince bir biçimde hayata geçirilmesidir.

**Osmanlı'da temelde İran'dakine çok benzer bir durum yaşandı, Padişah yetkilerini daraltma amacı taşıyan Islahat Fermanından tutalım da 1908 Devrimine kadar bir tür anayasacılık hali hazırda gelişmişti**

Birinci dünya savaşı sonrası Ortadoğu'nun en temel iki gücünde yani Pers ve Osmanlı imparatorluklarında anayasal hareketler benzer tarihlere denk gelir; 19.yy sonu ve 20.yy başı. İran'da 1893 ve 1905 yıllarındaki anayasal hareketler monarkın mutlak gücünü kısıtlamaya yönelikti. Osmanlı'da ise temelde İran'dakine çok benzer bir durum yaşandı, Padişah yetkilerini daraltma amacı taşıyan Islahat Fermanından tutalım da 1908 Devrimine kadar bir tür anayasacılık hali hazırda gelişmişti. Hâlihazırda gelişen bu süreçler, ileride oluşacak anayasal devletlerin zeminidir. İktidar yasal kodları dünyevi bir merkezileşmeye doğru kaymaktadır.

### Egemenlik ve Kimlik

Burada göreceğimiz kimlik kavramını iki farklı şekilde ele almak gerek. Kimliğin birinci anlamı kültürel ve tarihsel, diğer anlamı ise hukuki ve siyasidir. Bunlardan birincisi antropoloji gibi disiplinlerin alanına girer. Bu yazıda kimliğin birinci anlamı bizi ilgilendirmiyor. Burada bizi ilgilendiren kimliğin hukuki ve siyasi anlamıdır. Bu kimlik kavramı moderniteyle ilişkilidir ve mevcut kimlik çatışmaları modernitenin egemenlik paradigması içerisinde ele alınmalıdır. Hukuki ve siyasi anlamda "kimlik" modernite tarafından yapılandırılır. Bu yüzden bu yazıda kimlik kavramını kullanırken aslında bu kavramı "modern kimlik" şeklinde kullandığım gözden kaçırılmamalıdır.

Şimdi modern egemenlik bize bu ulusun bir kimliği

olduğunu söylüyor. Gerçekten birçok modern ulus-devlette kimlik, dil, etnisite, tarih yasal olarak tanımlanmıştır. Örneğin 1905 İran anayasasına bakın, egemen Farsça konuşur, etnisite, dil, tarih vb, bunların hepsi bir ulusal istenci gerçekleştirmek için uyanmışlardır sanki. Aynısı Türkiye anayasasal süreçlerinde de vardır. Yani en nihayetinde egemenin ulusun bir kimliği vardır. Bu yeni anayasada – ilk kez yeni bir egemenle karşı karşıyayız- iktidarın kimliğini tekdüze bir irade, dil, tarih ve etnisite ile yasalaştıran, bu kimliği yasal-politik olarak hukukileştiren bir anayasadan bahsediyoruz. Bu anayasa bir ulusun doğum sertifikasıdır. Eğer bu sertifikanız var ise yani ulus dediğimiz soyut kavram, bir anayasada, tarihsel, dilsel, etnik çerçevede tanımlanmışsa bir ulusal kimlik doğmuştur. Eğer ulusal kimlik anayasa üzerinden belirlenmiyorsa orada tam olarak bir ulus-devletten bahsetmiyoruzdur. Meselenin nirengi, anayasanın yürütmesi yapıldığında, tekdüzeliğin ve homojenliğin bütün yurttaşlar üzerine uygulanmasıyla açığa çıkmaktadır.

Yukarıda paragrafta en önemli şey modern bir devletin doğum anı ile bu devletin ulusal kimliğinin doğuşunun kuramsal olarak aynı ana denk gelmesidir. Politik teoride geleneksel egemenlik kuramı genelde şu tasvirlerde bulunur; ulusal kimliğe sahip bir ulus vardır, bu ulus tarihin belli bir aşamasında, belli bir coğrafya üzerinde bir devlet kurar, bu ulus-devlettir. Fakat Rousseau'dan gelen bir diğer hattı izlersek yukarıdaki yorumda sebep ve sonuç yer değiştirir. Rousseau'da bir sosyal sözleşme yani bir anayasa bir devlette yürürlüğe girdiği anda bir ulusun doğum anını belgelersiniz. Birinci görüşü savunan teorisyenler için ulusun bir devlet yarattığını kabul etmek çok makuldür fakat iş pratiğe geldiği zaman, yani somut-maddi düzeye indiğiniz zaman böyle bir ulusal kimlik tarihte hiçbir zaman olmamıştır. Yani bir toprak parçası üzerinde aynı dili konuşan, aynı tarihe sahip olan, aynı kültüre sahip bir bütün yoktur. Bu soyut bütünü yani ulusal kimliği o devletin anayasası yaratır. Yani devlet yasal olarak soyut bir ulusal kimlik yaratır. Artık bir toprak parçası üzerinde yaşayan insanlar aynı ulusal-kimliğe, yani dilsel, tarihsel ve coğrafi kökene ait sayılır. Bu, ulusun doğum manifestosudur ve bunların hepsi bir ulus-devletin genetik kodları diyebileceğimiz anayasa içerisinde, yani yasa üzerinden tanımlanır. Bu aslında ulusal kimliğin, siyasi ve hukuki bir kavram olduğunu gösterir. Kimliğin siyasi ve hukuki anlamı, moderniteyle ilişkilidir. Modern yasa üzerinden tanımlanan bir ulusal kimlik yoksa orada ulus-devlet kendisini gerçekleştiremez. Çünkü yasa üzerinden tanımlanan ulusal mitosların yokluğu –eğer alternatifi konulmazsa- egemen devletin toprakları üzerinden fetret devri yaratır. Hobbes'un ve klasik sözleşmecilerin tahayyül ettiği "doğa durumunu" yani "savaş durumunu" tecrübe edebiliriz böyle bir durumda. Çünkü egemen modern ulus-devlet ihtiyaç duyduğu milleti yaratamazsa sonu hazin olur. Osmanlı'nın son dönemlerinden bu güne kadar "Devlete millet gerek" sözü herhalde kendi topraklarımızda kuramı destekleyen en önemli cümledir. "Nesnel koşullar, Türkiye Halkına, 'vatan' kavramını yeniden tanımlamak ve bir 'millet' haline gelmek için gerekli programları üretme ödevini yüklüyordu."[1] Yani bir idari kurumun bir millet/ulus yaratmasından bahsediyoruz. Yeni kurulacak olan ulusal devletin ulusal olabilmesi için bütün kadrolarını halka ulusal bilinç aşılamaya çalıştığını göreceğiz. Bu kadar dışarıdan ve yukarıdan bir ulusal bilinç aşılamanın sebebi aslında ulusal kimlik dediğimiz kavramın asla pre-modern dönemde var olmamasından kaynaklanır.

Ulusal kimliklerin oluşumunda çok önemli bir kavrama da değinmeden edemeyiz. Bu kavram "fark" tır. Kimlik kavramı ilişkiseldir, bu ilişkisellik "farklılık" üzerine kuruludur. Benim farkım bana hissettiren "öteki" nin benimle olan ilişkisidir. Ancak ve ancak ötekinin varlığıyla var olabilir. Hatta ve hatta "ötekiyle olan ilişki" ile "kimlik" kavramının pek bir farkı yoktur kanımca. Tarihsel olarak konumuz çerçevesinde bunu nasıl yorumlayabiliriz? Örneğin bir anayasada bir Türk kimliği tanımlanırsa, bunun tarihini, dilini yasa üzerinden tanımlarısınız. Bu şu anlama gelir; "ben Türk ulusal kimliğine sahibim, dolayısıyla komşu devletlerimin kimliğine yani Arap ya da Fars ulusal kimliğine sahip değilim." Burada Araplığın ya da Farslığın bir kimlik olarak tanınması, bu kimliklerin farklı devletlerde yasa üzerinden egemen kimlik olarak tanımlanmasından ileri gelir". Egemen kimliğin diğer devletlerin ulusal kimliği ile farkını ortaya koyan "dil, etnisite" gibi unsurlar, ülke içinde diğer kimlikleri bastırmak için kullanılır. Bir ulus-devlet anayasasında tanımlanan bu fark unsurları ile diğer kimlikler üzerinde baskı uygulamada meşruiyetini sağlar. Fark unsurları üzerinden gayrı-meşru olanı ilan eder. Gayrı-meşru olanı yani diğer kimlikleri bastırmadan ulus-devlet asla ama asla egemen bir devlet olamaz. Homojen, egemen bir ulus yaratabilmesinin tek yolu diğer kimliklerle kurduğu baskı ilişkisidir. Bütün bu baskı ilişkisi anayasada tanımlanan ulusal kimlik yoluyla kurulur. Ulusun tek biçimliliği ancak ve ancak anayasanın diğer kimlikleri yok saymasıyla mümkündür. Bu yok sayma, diğer kültürel ve tarihi kimlikleri siyasallaştırır. Örneğin siyonizmin, -yani siyasallaşan Yahudi kimliğinin büyük ideası- Avrupa'da ortaya çıkan yeni ulusal kimliklerin siyasi sonucudur. Prusya devleti

1- Bülent Tanör, Osmanlı-Türk Anayasal Gelişmeleri, 227

modern Almanya'ya doğru evrilirken oluşturmaya çalıştığı Alman ulusal kimliği kendi farkını diğer kimlikleri olumsuzlayarak olumlamıştır. Prusya-Almanya devleti tarafından oluşturulan yeni Alman kimliği, hukuki-siyasi olarak oluşturulmuştur. Tarihte var olan kültürel Cermen kimliği ile aynı şey değildir. Tarihte gördüğümüz Cermen kimliği göç eden, imparatorluklar yıkan, belli bir tipolojiye sahip olan etnik bir topluluk, kültürdür. Alman ulusu ise Fransa'nın doğusunda, iskandinavyanın aşağısında, İtalya Alplerinin kuzeyindeki bölgede yaşayan herkestir. İşte bu "herkes" modern hukuki-siyasi anlamda icat edilmiştir. Bu süreçte, diğer kimlikleri olumsuzlama üzerinden yaratılan ulusal kimlik, baskılanan Yahudi kimliğini Siyonizm şeklinde siyasallaştıran en önemli etkendir. Modern Siyonizm modern ulus-devletlerin sonucudur.

**Somutlaştırmak gerekirse bir anayasaya insanlar olarak girersiniz tekdüze bir topluluk yani ulus olarak çıkarsınız. Kürtler, Rumlar, Türkmenler, Araplar, Suryaniler olarak anayasaya girersiniz, Türk ulusu olarak çıkarsınız**

Yani sonuç olarak, çok kültürlü, kimlikli bir coğrafyada tek biçimli bir kimliği yasa üzerinden tanımlamaya kalkarsanız, bunu yaptığınız anda devletsiz ulusları yarattınız demektir. Modern Ortadoğu coğrafyasındaki demokratik olmayan anayasal çerçeveleri bir kenara bırakın, en demokratik dediğimiz ülkelerde bile bu tip azınlık sorunlarının çıkması, egemen hukuki paradigmanın en büyük handikapıdır. "Dünya'da uluslar vardır, uluslar devletler kurarlar ve belli bir ulus-devlet coğrafyasında egemenin yönetenin ve yönetilenin kimliği aynıdır." Bu egemen devletlerin ulus-devlet algısıdır ve gerçekten çok yeni bir paradigmadır, bundan 100 yıl önce bile yönetilenle yönetenin kimliği hiçbir şekilde aynı olmak zorunda değildi. Şu anda ise tam tersidir, ülkenizin kendi gerçek kimliğini söyleyen bir başbakan sahip olması mümkün değildir. Ne iseniz, o olduğunuzu inkâr edip, o devletin dayattığı ulusal kimliği kabul etmek zorundasınızdır.

Yukarıda olabildiğince geleneksel egemenlik paradigmasını özetlemeye çalıştım. Şimdi daha çetrefili bir konuya değinelim. Biliyoruz ki yukarıdaki paradigma azınlık sorunun ve devletsiz ulusların ana kaynağıdır. Yukarıdaki ulus-devleti mantığı ve bu mantığı yasallaştıran anayasa soyut olarak bir ulusal-kimlik yaratırken, anayasalarda var olmayan fakat ülke toprakları üzerinde maddi olarak var olan diğer kimliklere ne oldu? Prusya devleti modern Almanya'ya dönüşürken Yahudilere ne oldu? Osmanlı devleti Modern Türkiye, Irak ve Suriye'ye dönüşürken Kürtlere ne oldu? Onlar tarihte devletsiz uluslar olarak yerlerini aldılar. Modern devlette ulusun doğuşu aynı anda devletsiz ulusun doğuşudur. Çünkü tekdüze ve homojen olarak görülen ulusal kimlik asla tekdüze ve homojen değildir. Bu ulusal kimliğin tekdüze ve homojen olmasının tek koşulu diğer kimlikleri bastırmasıdır ve ulusal olmasının tek koşulu diğer kimlikler üzerinde baskın kimlik olmasıdır. Bu baskın olma durumu farklı stratejilerle garanti altına alınmıştır ve anayasaya bağlı olarak yürütülmüştür. İcat edilen ulusal kimliğin bütün bir Türkiye Halkına dayatılması, anayasal devletin, ulus-devlet formuna geçmesinden kaynaklanır. 1924 Türkiye Cumhuriyeti anayasası tam olarak bu tarz bir egemenlik paradigmasının ürünüdür ve bu paradigmanın bu topraklarda henüz yüz yıllık bir ömrü bile yoktur.

Somutlaştırmak gerekirse bir anayasaya insanlar olarak girersiniz tekdüze bir topluluk yani ulus olarak çıkarsınız. Kürtler, Rumlar, Türkmenler, Araplar, Suryaniler olarak anayasaya girersiniz, Türk ulusu olarak çıkarsınız. Şimdi bizim soracağımız soru şu olmalı: "eğer ulusal kimlik suni bir biçimde bir devletin anayasasında kodlanıyorsa ve bu kodlama birçok kimliğin yok sayılmasına yol açıyorsa, bu sorunu çözmek için nasıl bir anayasa yapacağız?" Aslında bu soru şuna indirgenebilir: bir anayasaya insanlar ve farklılıklar olarak girip, yine farklılıklar olarak çıkmamızın bir yolu var mıdır

Burada çok çetrefilli bir sorunla karşılaşıyoruz. Türkiye kendi yasal meşruiyetini bir soyut bir ulusal egemenlik ve iradeden alan bir devlet. Var olma koşulu anayasasında tanımladığı ulusallık üzerinden mümkün olan bir devlet, yani bütün dünyada gördüğümüz ulus-devletlerin bir prototipi. Bu tip devlerde ulusal sorunların çözümü anayasa değişikliği ve idari reform ile el ele yürümek zorundadır. Yani "ben Kürt sorununu çözüyorum ama idari reform ve anayasa değişikliği yapmıyorum" derseniz aslında "her şey eskisi gibi ben sadece sorunu çözmüş gibi yapıyorum" dersiniz. Kürt sorunun çözümü için bu ülkenin genetik kodlarının çözümüne ihtiyaç var; yani anayasa değişikliğine, bu anayasa değişikliği mutlaka bir idari reformla el ele yürümek zorundadır. (başkanlık sistemi, yerel yönetimler vs). Çözümün bu iki ayağı Kürt sorunun en önemli hukuki –siyasi boyutunu oluşturur. Ve bu iki ayak, demokratikleşmenin de en önemli iki ayağıdır. Şu an Türkiye özelinde gördüğümüz sıkıntılı durum, henüz bu iki ayağın yani anayasa değişikliği ve idari reformun yürütülememesinden kaynaklanmaktadır. Bu durum eski birinci cumhuriyet kalıntılarının eline koz verip, yeni cumhuriyet güçlerine ve onun demokrasi talebine ket vurmaktadır. Gecikme, eski cumhuriyetin güç kazanmasıdır. Eski cumhuriyet bir zihniyettir. Egemenliğin

ancak ve ancak Türk kimliğinin egemenliği ile sağlanabileceğine inanan, bu olmazsa ülkenin bölüneceğini savunan zihniyettir. Esas sorun Türk kimliğini bir baskı kavramı pozisyonunda tutmaktır. Yeni anayasa ve idari reform, anayasa üzerinden tanımlanan kimlik kavramına yeni boyutlar kazandıracaktır. Devlet yeni bir ulusallık tanımlayacaktır fakat bu ulusallık sadece bir kimliğin ulusallığı değildir. Farklılıkları kapsayan yeni bir ulusallık olmak durumundadır.

Sonuç olarak, kimlik kavramının hukuki/siyasi yönünü ele alarak onun modern egemenlikle ve anayasayla ilişkisini ele aldık. Bütün tarih süreçlerinde var olan bir kimlik anlayışının gerçekleri yansıtmadığını gördük. Ulusal kimlik modernitenin doğrudan hukuki/siyasi bir kavramıdır. Geleneksel ulus-devletlerde, egemenliğin kaynağı bu hukuki ulusal kimlik olarak görülür. Bu anayasal meşruiyet, ulusal kimliğin taşıyıcısı olan devlete diğer kimlikleri bastırma zemini sunar çünkü bu bastırma olmadan ulusal kimlik kendisini gerçekleştiremez. Belli bir coğrafyada tekdüze-homojen bir ulusal kimlik olabilmesinin tek yolu inkâr ve bastırmadır. Bizim şu ana kadar Türkiye Cumhuriyeti dâhil birçok devlette gördüğümüz egemenlik paradigması budur. Anayasa bu devletlerde egemenliğin kodlarını oluşturur. Anayasada yapılan herhangi bir köklü değişim aslında egemenlik pratiğinde bir değişime yol açar. Örneğin belli bir ulusal kimliğin egemenliğini anayasadan kaldırırsanız, devlet yeni egemenlik için yeni meşruiyetler bulmak zorundadır. Şu an yaşadığımız sıkıntılı süreç aslında Türkiye Cumhuriyet'inin bütün yaşadığı kimlik bunalımıdır. Bunalım da ancak toplumsal konsensusla sağlanmış bir anayasa ve idari reformdan geçmektedir. Önümüzdeki dönem demokratik konsensusun temellerinin atılacağı dönemdir.

# Abonelik Formu




| | |
|---|---|
| **Ad:** | |
| **Soyad:** | |
| **Adres:** | |
| **İş Adresi:** | |

**Derginin İstendiği Adres:**

Ev Tel:

**İş Tel:**

Cep Tel:

**E-Posta:**

Abonelik Başlangıç Tarihi:

**Yurtiçi Yıllık Abonelik Şartları**

6 Sayı için: Taahhütlü/40 TL APS/60 TL

**Yurtdışı Abonelik**

6 Sayı Kargo: 60 Euro